

الملحقات العشر

بکوردی

ده چاره نو اسراوه زیرینے کانے چاخی نه فایمی

بکوردی کردنی
مه لایعبداللطیف باموکی

المنشور

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

(المعلقات العشرة)

به کوردی

ده چامه هه لواسراوه زیڤینه کانی

چاخی نه فامیی

مافی له چاپدانه وهی پارێزراوه بۆ
نوسینگهی تهفسیر

ناوی کتیب به کوردی: (المعلقات العشرة) به کوردی
ده چامه هه‌لواسراوه زێڕینه‌کانی چاخی نه‌فامیی.

ومرگئیرو رافہ کار: مهلا عبداللطيف باموکی

پیداچوونه وهی زمانه وانیی: ئاری عبداللطیف

نوسینګه‌ی ته‌فسیر یو بلاوګ‌دنه‌وهو ډاګه‌یاندن/

ههولير

تایید پ : جہاد غریب

وردبینی و هه‌له‌چن: ئارام باموکی

نه‌خشه‌سازی ناووهو: جمعه صدیق کاکه

خ_____ه ت: نهوزاد کوئی

بہرگ : اُمین مخلص

نورہ و سالی چاپ: یہ کہم ۱۴۳۲ھ - ۲۰۱۱ز

تیراثر: ۱۵۰۰ دانه

له بهر یوه بهر ایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره ی سپیاردنی (۳۷۱۷) سالی ۲۰۱۰ پیدراوه

پروپلاوگر ففوف و راگایفدن

ہمراہ - شعلہ دلا کا - (پیر لوتیلی شہرین پالاس

ت: ۲۲۲۱۷۹۵ - ۲۲۲۰۹۰۸ - ۲۵۱۸۱۳۸

مؤیدات : ۲۲ ۵۱ ۴۶۰ ۷۵۰ - ۹۱ ۷۲ ۱۳۸ ۷۷۰

bfsseroffice@yahoo.com

tafseeroffice@maktoob.com

altafseer@hotmail.com

(المحقات العشرة)

به كوردی

ده چامه مه‌لوا سراوه زێڕینه‌کانی چاخێ نه‌فامیی

(نیمره‌نولقه‌یس، تورفه‌ی کورێ عه‌بد، زوه‌ه‌یری نه‌بی سونا،
له‌بیدی کورێ ڤه‌بیعه، عه‌نته‌رمی کورێ شه‌داد، عه‌مری کورێ
کونسوم، حاریسی کورێ حیلله‌زه، نه‌عشای گه‌وره، نابیفه‌ی
زوبیانی، عه‌بیدی کورێ نه‌برمس).

به‌كوردی كردنی

مه‌لا عبداللطیف باموکی

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان

چامه هه ئواسرا و مگان

گومانی تیدا نییه که چامه هه ئواسرا و مگانی عهرمب که بهزارا و می خودی خوایان له سهردهمی بهناو نهقامیی پیش ئیسلام گوتراون، پله و پایهی بهرزی و ژمی و زمان و زانستی زمانهوانیی لهوانهوه سهرچا و می گرتووه، کۆدمنگی توپژمران و پهخنهگرانی ئهدهمی کۆن و نوئ ههیه لهسهر پهسهنی دهمق و ناومرۆک و باری کۆمه لایهتی و نه ریتی خیلایهتی و داب و پهوشتی ئه و سهردهمه بهروونی نیشان دمدات و عهرمب زۆر بایهخی پیداون و پهسهندی کردوون و له هۆنرا و مگانی کۆن و نوئی عهرمبی جیاکرا و نهتهوه و به چامه زیڕینهکان ناوبراون، چونکه لهسهر قوماشی نایابی بهزیڕ ئاودراو نوسرا و نهتهوه و لهسهر دیواری کهعبهی پیروزی ئه و سهردهمه هه ئواسراون، بهلام ههندی له زانایان دهلێن نازناوی هه ئواسرا و لهبهر ئهومیه که لهنامه خانه و خهزێنه ی پادشا و میره دمه لاندرا مگان پارێزرا و بوون، وهك شتیکی بهنرخ و عهنتیکه، لهگهڵ ئهوش که دهلێن گوایه نوسهریکی وهك (حماد الراویه) ئه م چامانهی نوسی و مهتهوه و هه لبه سترامو داتا شرا و مو زانای وهك دکتۆر (تهها حسین) به داتا شراویان دزمانی و به نوکتهی سوعبهت و قسهی نهستهق ناویان دمبات، بهلام ههندیکیکه زۆر بهتوندی بهلایانهوه راست و دروست و پهسن و خاومن و بوژی خوای ههیه و ناسراون وهك (ئیمره ئولقهیس،

نابیغهی زوبیانی، زوههیری ئه‌بی سولما و عه‌نتهره، تورفه و عه‌لقه‌مه و ئه‌عشا).

له‌لایه‌کی ترموه هه‌ندی زانا به‌لایانه‌وه وایه وشه‌ی (مُعلقات) به‌ئاوی گه‌وه‌هر و مرواری به‌نرخ و شازاده‌گان وه‌ک ملوانکه‌ی مورو و وشه‌ی گرانبه‌ها له‌ ملیان کردوو.

ئه‌گه‌ر زۆر به‌وردی ته‌ماشای نه‌ریتی چاخ‌ی نه‌فامیی بکه‌ین، ده‌بینین جگه‌ له‌ چامه، گه‌ ئی پهماننامه و قه‌واله‌ و رۆژنامه له‌سه‌ر دمرگای که‌عه‌به‌ هه‌ئواسراون، وه‌ک ئه‌و رۆژنامه‌ی که‌ بۆ گه‌مارۆی پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ر بی‌ت) کرا له‌لایه‌ن قورمیشیه‌کانه‌وه، یان دانانی هارونه‌پرشید ئه‌مین و مه‌ئمون به‌ جیگر و هه‌ئواسینی به‌ دیواری که‌عه‌به‌دا، نیشانه‌ی ئه‌ومیه‌ ئه‌م نه‌ریته‌ باو‌بووه، ئه‌وه له‌ناو عه‌ره‌ب بۆ شیعر کراوه و له‌باره‌ی نه‌ژاد و نه‌سه‌ب و قه‌واله‌ی بنه‌چه‌وه زۆریان مه‌به‌ست بووه پاراستنی ناوی باوک و باپیر و هۆز و خێل و بنه‌ماله‌، ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر که‌سیک به‌ ساخته‌ خۆی هه‌ئواسی‌بی، زۆر زوو ناسراوه و ناوی نراوه (په‌نادراو).

له‌ کورده‌واری قه‌واله‌ی زۆر گه‌رنگ پاش نویسه‌نه‌وه‌ی به‌خه‌تیکی جوان لوله‌کراوه و له‌ناو دارێکی هه‌ئواسراو یان قامیشی شمشال دانراوه و هه‌ردوو سه‌ری قایم کراوه له‌ بنه‌میچی دیوار دانراوه بۆ میژوو و له‌ ئه‌دمبی گریکیشدا باو‌بووه، چامه‌ی په‌سه‌ند به‌زێر نوسراوه و له‌ په‌رستگای ناوبانگدا پارێزراوه.

خاوهن هه ئواسراوه کان

تویژمران و میژوونووسانی ویژهی عهرمبی ناگوکن له ژمارهی ئەم چامه هه ئواسراوانه و ناومپۆک و ههتا خاومنهکانیان و نازناوهکانیشیان، وهک: هه ئواسراو، زیڕین، درێژ.

هه ندیك ده لێن ژمارهیان چهوته كه ئەمانهیه: ئیمرئول قهیس، تورفه ی کورێ عهبد، زوههیری کورێ ئەبی سولّا، له بیدی کورێ ڕه بیه، عه مری کورێ كه لسوم، حارسی کورێ حیللهزه، عهنته ره ی کورێ شه داد. لای بازیک له ئەدمبناسه کان کراوه به ههشت، كه: نابیغه ی زوبیانییه، كه دیڕی یه کهمی لای ئەبوزمیدی قورمیشی له کتیبی (جهرة اشعار العرب) ئەمهیه:

عَجُّوا فَحَيَّوْا لَنُعمَ دِمْنَةُ الدارِ
ماذَا تُحَيُّونَ مِنْ نُؤيِّ وَأَحجارِ

به لām خه تیبی ته بریزی ده لێ: ئەو چامه نییه به لگو ئەمهیه:

يا دارَ مَيَّةَ بالِعلِفاءِ فالسندِ
أقوتَ وطالَ عيها سالفَ الأبدِ

به شیکی دیکه له میژوونووسان ده لێن: ئەوانه ده چامه و ده خاومنه کهن، نۆیه م ئەعشای قهیس و دمیهم عوبهیدی کورێ ئەبرمه. به هه رحال ئەم چامانه له چامه به رزمکانی ئەدمبی عهرمبییه و خوینهری کورد مه گهر له کتیبی مه کتهب و له بهشی زمان و ریزمانی

عەرمبیدا ئەم دەرمانەى چاوپێکەوتبى و هەتا ئێستە وەك دەقى تەواو لەبەرگى كوردیدا ڕافە نەكراوە و بۆ زیاتر ئاشنابوون بە زمانى عەرمبى ڕەسەن و ڕەوان و پەسەند وامان بە چاگزانی بەرھەمى ھەولێ خۆمان لە پێشانگای فەرھەنگ و زمانى كوردیدا دابنێین.

ئەوجا پلە و پایە و پاش و پێش و میژوو و ژياننامەى شاعیرمکان زۆر مەبەستى ئێمە نییە، لەگەڵ گۆڕین و مانای دەرمانەکان لە زمانى عەرمبیدا، کە ئەرکی توێژمەرى عەرمب و کورد پێویست ناکات خۆى پێوە ماندوو بکات، بەلکو ئێمە لە سەرچاومکانى ئەدەبى عەرمبى دەرمانەکان ڕاستەوخۆ دەرمان بە کوردی، بە سود وەرگرتن لە شەرح و ڕافەى زانیانی وەك (زەوزەنى و تەبیری و سیوولى) و بەکەلک وەرگرتن لە قامووس و فەرھەنگى عەرمبى.

ئيمرەئولقەيس

ئيمرەئولقەيس كۆپى حوجر كۆپى حارس، كە نازناوى (پادشاى ويايى) بۇ دانراود، كە باوكى كوزراود و مەزنایەتى لەدەستچوود و نازناوى (زامدار)ى پيوە نراود، چونكە بە گيايەكى ژمەراوى مردوود، ئەم شاعيرە وەك سازادە پەرومردە كراود و ژيانى نەرم و گەرم و خۆش بوود، جوان و شوخ و شەنگ بوود و زۆر سەرگەرم بوود بە رابواردن و عەشقبازی و مەى و راووشكار و كۆپى گۆرانى و شيعر خویندەنەوود.

ناومرۆكى چامەكەى رابواردنى بى پەردەى ئى دەچۆپى و (۸۰) بەیتە و لە بەحرى طەویلە بە یاساى عەروزی عەرمبى و مەبەستى جگە لە وەسفى ھەوارگە و شوپن و لەومرگە و پۆژانى ھەرمزەكارى و دلداری، باسى شەو و دەشت و گورگ و درندەى جەنگەل و ئەسپ و راوونچیر و ئاو و ھەواى سروش و ھەور و باران و لافاو و گول و گياى بەھارى دورگەى عەرمبە.

ئەم شاعیرە زۆر ھەستىكى ناسك و چيزىكى نەرم و وردى ھەيە و لە باسى ناسك و كارمامز و بالندە و ئافرەتدا كەم وینەيە، ئەم شاعیرە مەزنە بە زاراودى ئەدمبى نەفامبى، بەلام لەراستیدا تەنھا لەپرووى ئاینەو نەفامبوون، لە نەجدى دورگەى عەرمبیدا لەدايكبوود و باوكى پادشاى خیلەكەى بوود و سالى (۵۰۰)ى زاینى لەدايكبوود و لە ھەرمەتى لاويدا باوكى كوزراود و كەوتوود، لە بیرى تۆلەکردنەوودا بوود، بەلام بى ناکام بوود و سەردانى پادشاى بیزەنتى كرد و كراود بە میرى فەلەستین،

به لām تووشی نه خووشی ئاوله بووه و له ته مه نی (٤٠) سالیڤا مردوو ه سالی
(٥٤٠) ی زاینی، هه سیدمه کی باسی هه وار و خه می جیا بوونه وه ی
خو شه ویست و سه رده می لای و رابورادن و شه وان ی سه فه ر و باسی شیوی
چۆل و پڕ مه ترسی و باسی ئه سپ سواری و راو و شکار و هه وره بروسکه و
باران و لافاو ده کات.

قَفَا نَبْكَ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْزِلِ بِسِقْطِ اللَّوَى بَيْنَ الدَّخُولِ فَحَوْمَلِ

هه وار، سقپ: ته نک، اللوی: ریز و لی شیوی نه رم و ناسک.
هه وار، سقپ: ته نک، اللوی: ریز و لی شیوی نه رم و ناسک.

ئهم شاعیره دهگری و گوینگرانی دهکاته گریان و وهستاوه و داوای
وهستان دهکات، که یادی دۆست و خو شه ویست و هه وارگهی دهوارنشینی
شیوی لیژدهواری ریز و ورده داخو راهمه کی بین ی که دۆلی مه نزل و ماوای
یارمه که یه تی، داوا له دوو کهس دهکات، به لām له کور دیدا دوو نییه، پاش یه ک
و تاک و کۆ هه یه، ئهم تاکه به یته رمو انبیزی و کورتبیزی و ناسکی و
جوانیی تیدا جیگه کردوو مه ته وه.

(دهخول) و (حهومهل) ناوی دوو هه وارگهی خو شه ویستی شاعیره، که
دهلی: راوهستن وهک من راوهستام و بگرین وهک من دهگریم بۆ یادی
خو شه ویست و هه وارگهی که له ریزه لیژده که ی نیوان (دهخول) و
(حهومهل) بنه و بارگه یان داناوه و خو شه ویست له ناو خیلی خو ی و
منیش ویل و دامام.

فَتَوْضَحْ فَأَلْقِرَاةَ لَمْ يَغْفُ رَسْمُهَا بِمَا نَسَجَتْهَا مِنْ جَنُوبٍ وَشَمَالٍ

لم یَغْف: کوپرنه بوو متهوه و نه کوژاومتهوه، رسم: ئاسهوار و شوین، نسجت: هۆنراومتهوه و لهیهك ههلبه سراوه.

دهلئ: شوینی خوشه ویسته کهم له نیوان (دهحول) و (حهومهل) و (توزهج) و (میقرات) دایه، بهلام چونکه بای باشوور و باکوور بهسهریدا هاتوو، وینهی ئاگردان و ههوارگه نه کوژاومتهوه ههتا من له بیربهرمهوه.

تَرَى بَعَرَ الْأَرَامِ فِي عَرَصَاتِهَا وَقِيَعَانِهَا كَأَنَّهُ حَبُّ فُلْفُلٍ

بعر: پشقل، الأرام: ئاسکی سپی، عرصات: گۆرمپان، قيعان: چالاو، حب: دانه، ناوک، فلفل: بیبهری توون و تیژ.

دهلئ: که له نزیکهوه ته ماشای ئهم ههواره بکهیت دهبینی پشقلی ئاسکی سپی له بهری گۆرمپان و پهچهی نازه له کانیاندا کهوتوو، ئه لئیی ناوکی بیبهری توونه که درهنگ دمرزی، (مه بهستی ئهومیه زۆر له میژه لیڤه باریانکردوو).

كَأَنِّي غَدَاةَ الْبَيْنِ يَوْمَ تَحْمَلُوا لَدَى سَمَرَاتِ الْحَيِّ نَاقِفُ حَنْظَلٍ

غداة: بهیانی، تحملوا: باریانکرد، سمرات: داری درکاوی بیابان، حی: خیل و گهڕهك و گوند، ناقف: ههلمز، حنظل: گوزالکهی زۆر تال.

دهلئ: ئهو پۆژهی که باریان بارکرد و جیا بوونهوه من له ناو داره درکاویه کانی ههوارگه فرمیسم دههاته خوارهوه وهك ئهو کابرایه که

شهمامهی گوژالمی هه لمزی له بهرمالی که چاوی پر نهیی لهناو، بهو شیوه
بووم.

وَقُوفاً بِهَا صَخِي عَلَى مَطِيَّهِمْ يَقُولُونَ: لَا تَهْلِكْ أَسَى وَتَجْمَلِ

وقوف: راوستان، صخب: هاوړی، مطی: وشری سواری، تهلك: فهوتان
و تیاچوون، اسی: خهه و پهزاره، تجمل: جوان و باش خونیاندان.
دهلی: وتم راوستان: نهوانیش راوستان به خویان و به وشری
سواریانهوه و پرسه و دلدانهوه میانکردم و وتیان: بابه گیان بۆچی به خهه و
پهزاره خۆت نهفهوتینی و خۆراگر به و به شیومیه کی جوان خۆت
نمایشکه، باومرت بهرزبیت.

وَإِنْ شِفَائِي عَبْرَةَ مُهْرَاقَةٍ فَهَلْ عِنْدَ رَسْمٍ دَارِسٍ مِنْ مُعُولٍ؟

شفاء: دهرمان و چاکبوونهوه، عبرة: دلۆپیک فرمیسک، مهراقه: رزاوه،
رسم: شوینهوار، دارس: رزیو، معول: شوینی گریان، یان پالپشت و شوینی
حهوانهوه.

دهلی: دهرمانی دهردی من نهو دلۆپه فرمیسکهیه که له سهه
شوینهواری دۆستم نه پیرژم، به لام لهههوارگی چۆل و هۆل ون بووه و
رزیوه و شوینگه یان ماوه، یان ئاگردانیك، بهردی سی کوچکه پماوه، که
من پالی پتیوه بدهم و بۆی بگریم ته به خوا چونکه خوشه ویسته کهم
باریکردوه و ههوارگی چۆله، تهنتا له دلما ماوه.

كَذَّابُكَ مِنْ أُمِّ الْخَوِیْرِثِ قَبْلَهَا وَجَارَتَهَا أُمُّ الرَّبَابِ بِمَا سَلَ
إِذَا قَامَتَا تَضَوَّعَ الْمِسْكُ مِنْهُمَا نَسِیمَ الصَّبَا جَاءَتْ بِرَّيَا الْقَرْنُفُلِ

داب: عادمت، خوو، تضوع: بۆنیکی خووشی لیدی که میسکه، نسیم
الصبا: سروی بهیان، ریا: بۆن، القرنفل: میخهك.

دهلی: وهستام و دهوهمستم وهك خووم پیوه گرتبوو لهگهڵ دایکی
(حویریس) و هاوسیكهی دایکی (رهباب) له (مهئسهل)، كه ناوی شوینه،
ئهم دوانه كه خۆیان بهرز بكر دایهتهوه بۆنی میسك و عهنبهر به سروی
شه مائی بهیانی بۆنی بلاو دهوومه، دیاره رۆزانیك لهگهڵ ئهم کیژۆلهیه
ژیاوه!.

فَافَاضَتْ دُمُرُ الْعَيْنِ مَنِّي صَبَابَةً عَلَى النَّحْرِ حَتَّى بَلَ دَمْعِي مَحْمَلِي

فاضت: لافاوی کرد، صبابه: بیره موری نازك، النحر: سنگ، بل:
تهربوون، محمل: زیرهی شمشیر بۆ هه لگرتن لهگهڵ کیلان.

دهلی: لهو هه لویست و بیره مورییه دا لافاوی فرمیسك له چاوم وهك
شه تاو هاته خواره موو بیره موریی لاوی و سرکی و كه مئه زموونی خۆم
كرده موو سنگم تهربوو، شمشیره كه می ته پر کرد كه له سه ر شان و له سه ر
سنگم بوو.

أَلَا رَبَّ يَوْمٍ لَكَ مِنْهُنَّ صَالِحٌ وَلَا سَيِّمًا يَوْمَ بَدَارَةِ جَلْجَلٍ

الا: ئاگاداربە، لاسیما: بەتایبەتی.

مانای ئەم بەیتە لەگەڵ بەیتی پاشەووە روون دەبیتهووە.

وَيَوْمَ عَقَرْتُ لَلْعَذَارَى مَطِيئِي فَيَا عَجَبًا مِنْ رَحْلِهَا الْمُتَحَمِّلِ

عقرت: سەرم بپری، عذارى: کەنیشکگەل، عجباً: سەرم سوورداناو،
رحل: بارەکەى، المتحمل: کە بارکراو لە وشترە سەربراوەکە.

دەلى: زۆر پوڤى خوڤ و چاك و باشم هەبوو لەگەڵ ئەو كیژۆلانەى
كە لەگەڵ خیلەكەیان بەجیا سەفەریانكردبوو، بەتایبەتى لەسەر كانى و
ئاوى جول جول، ئەو پوڤە ئەو وشترەم بۆ سەربپین و دامام بە دەست
بارەكەیهووە كە چۆن هەلیبگرم.

فَظَلَّ الْعَذَارَى يَرْتَمِينَ بِلَحْمِهَا وَشَحْمِ كَهْدَابِ الدَّمْقَسِ الْمُفْتَلِ

یرتمین: بۆ یەکتریان فری دەدا، شحم: بەز و چەوری، هذاب: برژانگ،
پەراوێز، الدمقس: ئاوریشم، المفتل: بادراو.

دەلى: لە نیومپوڤى ئەم کاروانەدا كە شاعیر وشترە قەلەووەكەى سەربپری
بۆ كچگەل و ئەوانیش ئاگریان كردهوو نێلەى ئاگر و ئاوى سارد و
گۆشتى برژاوى سەر پشكو و سكل، پلە گۆشتى برژاوى چەوریان بۆ یەك
فری دەدا، كە وەك پەراوێزى ڕمفتەى ئاوریشمى بادراو تووند و تۆل و
پتەو خەز و بەزى وشترە قوربانییەكە، دیمەنێكى سەرنجراکێشە، كۆمەلە
كیزیكى هەرزەكار لەگەڵ تەنھا گەنجیكى لاوى سازادە و سەرۆككۆمار و لە
نزیك چالاوێكى ئاوى سارد و پاك، پلە گۆشت ئەوهندە زۆرە گالتەو گەپی

پى دهكهن و به برژاوى وهك پهراوىزى رهمتهى بادراو، ئاوريشمى ئاو،
سىبهر، بشكو، گوشتى چهور، كيژى تازه پيگه يشتوو، كورپكى لاوى شارمزا
له ژيانى ناو كيژانى شوخ و شهنگ و پاكيژه و رهوشته بهرزى عهرمبى
بيابان كوڤيته وه، كى ئه توانى وينهى بگرى؟!.

وَيَوْمَ دَخَلْتُ الْخِذْرَ خِذْرٌ غُيْزَةٌ فَقَالَتْ: لَكَ الْوَيْلَاتُ! إِنَّكَ مُرْجَلِي

الخدر: كه ژاوه، الويلات: نزاى خرابه، مرجل: پيادمري.
دهلى: له روزه خوشه كانم ئه و روزهيه كه چوومه تاى كه ژاوه كچه
خرمى خوم عونه يزده خان به لام به ناز و شوخ و خه مزموه وتى: به خوا
منيش پياده ئه كهى! خوا بتگرى وهك وشتره كهى خوت ئه ميش له ناو
ئه بهى.

تَقُولُ وَقَدْ مَالَ الْغَيْطُ بِنَا مَعًا: عَقَرْتُ بَعِيرِي يَا امْرَأَ الْقَيْسِ فَاَنْزِلْ
فَقُلْتُ لَهَا: سِيرِي، وَأَرْخِي زِمَامَهُ وَلَا تَبْعِدِي مِّنْ جَنَّاكِ الْمُعَلَّلِ

مال: لار بوو، غبيط: كه ژاوهى دووتاك، سيري: بهاژوو، ارخى: جلهوى
بو شل بكه، جناك: كولمى وهك سيوه لاسورمو شويى ماچ، معلل: دووباره
ئاودراوه خرو تهرو پر.

دهلى: به نازو شوخييه وه ئه يفه رموو كاتيك لبارى لاى من شوڤ
بوويه وه، وشتره كهى من فه وتاو هه تيوو دمبوو، (ئيمرئول قهيس)
دابهزه، منيش به كزموه پارامه وه و وتم ليخوڤمو رهشوى وشتره كه شل

بکه، توخوا دوورم مه خه رموه له ماچییکی کوئمی وەک سیوه لاسورمی تیڕ
 ناو!.

فَمِثْلِكَ جُبَلِي قَدْ طَرَقْتُ وَمَرْضِعِ
إِذَا مَا بَكَى مِنْ خَلْفِهَا انْصَرَفَتْ لَهُ

حُبلی: دووگیان، طرقت: چومه ته ته لوهی، مرضع: شیردر، الهیتها: وازم پی لیهیناوه، ذی تائم: مندالی دوعا له سر شان، محول: سالی پر نه کردو و مته وه، خلف: پشته وه، انصرفت: لای کردموه، شق: لایه کی، لم یحول: نه یچولاند.

دەللى: ئەو تۆ چى ئەفەرمۇ؟، وائەزانى گەمژە گىل و نەقام، زۆر كەس كە دووگيانىش بوود، يان منداى شىرەخۆرى كەمترە لە سال چوومەتە تەلەوى كە ئەم جۆرە ژنانە زۆر ئارمىزوى پىاو ناكەن و حەزىان ئى نىيە، زۆرىش بەتايبەتى ژنە مندا ئۆمبەر، لەكاتى (....)، ئەو ژنە مندا ئۆمبەرە كە منالەكەى لە باوەشگرتوود، ئەگەر مندا ئەكەى بگريايە لاى سەرەود، مەمكى لەدەمى مندا ئەكە دادەنا و ژىرى ئەكرەودە و بەشىكى تىرى لاشەى لەژىر مەنەو جۆلەى نەدەكرد.

(ئەدەبىي بىي پەردەى چاخى نەقامىيەو زۆر بىي شەرم و پووقايمە، باسى ئازايەتى خۇى ئەكات، ھەر بۇيە سوک و تېرۇ بوو، باوکیان کوشت و کەس نەبوو تۆلەى بۇ بکاتەو، چونکە ئەو کورە جىنشینەکەيە، لەگەل پەمىيەتەکەى ئاوايە ھەرگىز داوینپىسى لەگەل سەرورمى و پىشەوايى و رابەرى کۆ نابىتەو، بەلام ئىسلام کۆتايى بەم رەوشتە ھىنا)

بهسه، به هیواش ئەم نازو نووکه کهمکەرموه، من بهرگهی ئەم نازە ناگرم، ئەگەر نیازت هەیە جیەم بێڵی و بمکوژی بەخەم و پەژارد، مەمکوژە بە شیرینی و خۆشی بمکوژە، خۆ ئەگەر بەلاتەوه رهوشتی

خراپم ههیه دهی دل و دموون و بهرگی من جیا بکه رهوه له بهرگ و دلی
خۆت، به ئاسانی له یهك جیا ده بینه وه.

أَغْرَكَ مِنِّي أَنَّ حُبَّكَ قَاتِلِي وَأَنَّكَ مَهْمَا تَأْمُرِي الْقَلْبَ يَفْعَلُ؟
وَمَا ذَرَفْتُ عَيْنَاكَ إِلَّا لِتَضْرِبِي بِسَهْمَيْكَ فِي أَغْشَارِ قَلْبٍ مُقْتَلٍ

أغرک: له خشتهی بردووی، ذرفت: هه ئی پشتوو، أعشار: پارچه پارچه،
مقتل: شکار و کوژراو.

دهلی: نه زانم چی له خشتهی بردوی، خۆشه ویستی تۆ هۆی کوشتنی
منه و تۆش ههه فهرمانی بدهی به سهه دل و ژیری و هه ستمدا، بی
فه رمانیت ناکهن و نه نجامی ده دن، نهو فرمی سکه له چاوه کانت هوه دینه
سهه کو ئمت بۆ نهوه یه بهو دوو چاوه وهک تیر و کهوان دلی پارچه پارچه
و شکاوم که وهک سوراخی شکاوی ئی ها تووه و کردووته به نیشانه، چاوه
جوانه کانت خانم!

وَبَيْضَةِ خِدرٍ لَا يُرَامُ خِباؤها تَمَتَّعْتُ مِنْ لَهْوِهَا غَيْرَ مُعْجَلٍ
تَجَوَّزْتُ أَحْرَاسًا إِلَيْهَا وَمَعْشَرًا عَلَيَّ حِرَاصًا لَوْ يُسِرُّونَ مَقْتَلِي

بيضة خدر: که یبانووی بنه ماله ی پارێزراو و دوور له چاوی پیس،
خباء: دهوار، تمتعت: له گه ئیدا رامبواردوو، غیر معجل: به بی ترس و
په له پروزه، تجاوزت: تیپه پرکردوو و ههنگاوم ناوه، احراس: پاسهوان،
معشر: چاودیڕ و خزم و مه حره م و خزمه تکار، حراس: زۆریان مه به ست
بوو، یسرون: به نه ینی له ناوم بهرن.

دهلئ: زۆر ژنی مال و كه پيانووی ناو چه ره مسهراو پاریزراو له دهرهوه
 كه كهس نه پویراوه نیازی چوونه دهواره که ی بکات من له گه ئیدا
 رامبواردوو و به خوشی له گه ئیدا ژیاوم و زۆریش په لهم نه کردوو و
 نه ترساوم كه پیم بزانی و هسهی ناشیرینم پی بلین، نهو چوونه م بۆلای
 نهو ژنه به دزیوه بووه و دوور له چاوی دمیان پاسهوان و خه دهم و
 چه شه م و زۆریش چه زیان ده کرد به نهینی له ناوم بهرن و بمکوژن و
 كهس نه زانی، به لام ژنه له خوشه ویستی من هه موو ته کبیریکی کردوو.
 (نهوه باسی نازایه تی و چاو نه ترسی خوی نه کات له پیناوی رابواردن).

إِذَا مَا الثَّرِيَا فِي السَّمَاءِ تَعَرَّضَتْ تَعَرَّضَ أَثْنَاءِ الْوَشَاحِ الْمَفْصَلِ
 فَجِئْتُ وَقَدْ نَضْتُ لِنَوْمٍ يُثَابَهَا لَدَى السَّتْرِ إِلَّا لِبَسَةِ الْمُتَفَضَّلِ

الثريا: کو و ترازوی ئاسمان، تعرضت: بکهو پته ناومندی ئاسمان و
 له سه ره نه ههنگ (حوت) ببینری، اثناء: توك و سه ری هه رشتیک، وشاح:
 پشتینی که مه ره وه هه یاسه ی پشتی ژن، المفصل: دوراوه و هۆنراوه ته وه به
 مت و مووره و زیرو زیو، نضت: دایکه ندبوو، ستر: په رده، لبسة:
 ناوه لگراسی ژیره وه، المتفضل: زیاده بهرگی خه وتن.

دهلئ: كه ده چووم بۆلای دۆسته كانم لهو كاتانه دابوو كه نه ستیره ی كو
 له ئاسمان له ناومندی ئاسماندا بووه و به ره و ئاوابوون چوو، واته درهنگ
 بوو وهك چمك و هه دی نهو كه مه ره بند و پشتین و هه یاسه ی كه نه خش
 و نیگاری پيدا دمدوری و ژن بو شایي و خوشی و سه ما ده پووشی، نهو
 دۆسته م له خوی کردبووه وه و بو پشو و خه وتن خوی ناماده کردبوو كه

من دهچوومه لای، جل و کراس و کهواو پشتین و سه‌رپۆش و له‌شپۆشی
 هه‌موو له‌خۆ کردبوومه و له‌ نزیک په‌رده‌ی چیخ و دموارکه داینا‌بوو،
 ته‌نها ژیرکراسی خه‌وتنی له‌به‌ردابوو، به‌ کورتی زۆر ماندوو نه‌ده‌بووم بۆ
 کردنه‌وه‌ی پشتین و دووخین و به‌رگی زیاده، به‌کورتی بووکی پازاوه‌ی بۆ
 ئامادهمکراوه و جه‌نابی ده‌چیته په‌رده کولله‌و ماله‌که‌ش زۆر جه‌نجال و
 قه‌رمبالغ و خاومن پاسه‌وانه و ترسی گوشتنی هه‌یه‌!

فَقَالَتْ: يَمِينُ اللَّهِ، مَا لَكَ حِيلَةً، وَمَا إِن أَرَى عَنْكَ الْفَوَايَةَ تَنْجَلِي
 فَقَمْتُ بِهَا أَمْشِي تَجُرُّ وَرَاءَكَ عَلَى إِثْرِنَا أَذْيَالٍ مِرْطٍ مَرَحَلٍ

یمین الله: سویند به‌ خودا، حيلة: فیل، الفوایة: بی به‌ندوباوی، اذیال:
 پالیم و داوینی کراس، مرط: ماکسی ئاوریشم و گولدار به‌ جۆرهما وینه،
 مرحل: شیوه‌ی کۆچ و باری له‌سه‌ر نه‌خش کرابوو.

ده‌لی: که‌ چوومه ژوورموه‌ گوتی: قه‌سه‌م به‌ خودا، نازانم به‌ چ جۆره
 فیلی وازم لی دینی، تۆ ده‌ست له‌م جۆره‌ بی به‌ندوباوییه‌ ناھینی و ده‌ستم
 له‌ کۆل ناکه‌یته‌وه، نازانم چۆن خۆم پزگار بکه‌م له‌ده‌ستی هه‌مه‌سبازی
 ترا، منیش ده‌ستمگرت و قۆلم کرد به‌ قۆلیداو به‌ جلی شه‌ومه‌وه، کراسه
 شۆرمکه‌ی به‌دوای خۆیدا له‌زموی ده‌خشان بۆ ئه‌وه‌ی شوین پیمان
 بکوژیته‌ومو پیمان نه‌زانن، جا کام ماکسی؟ ئه‌و ماکسییه‌ که‌ ئاوریشمه‌ و
 به‌ نه‌خش و وینه‌ پازاوه‌ بوو، واته‌ دوورم خسته‌وه‌ له‌ ئاومدانی و بردم بۆ
 داوینی گوندمه‌که.

فَلَمَّا أَجَرْنَا سَاحَةَ الْحَيِّ وَالتَّحَى بِنَا بَطْنُ خَبْتٍ ذِي قِفَافٍ عَقَنْقَلٍ
هَصَرْتُ بِفَوْدِي رَأْسَهَا فَمَا يَلْتُ عَلَيَّ هَضِيمَ الْكَشْحِ رَبِّا الْمُخْلَخِلِ

اجرنا: تیپه‌ری، ساحة الحي: گۆرمه‌پانی گونده‌که و پارگینه‌دهواره‌که،
انتحی: په‌نایدا، که‌وته که‌ناره‌وه، بطن خبت: ناوسکی دۆل و شیوو، ذی
قفاف: که دارای که‌می به‌رزایی و رهمانی بوو، عققنل: رهمگی چال و چۆلی
ناو لی نهرم و نۆل، وهك سه‌رو سمی بزمنزه، هصرت: گوشیم به هیواشی
و ناسکی، فودی الرأس: نه‌ولاو نه‌ولای زلفی، تمايلت: لایدايه‌وه، هضيم
الكشح: سمت و کولک، ربنا المخلخل: ران و سمتی قه‌له‌و و تیر و گوشتن.

ده‌لی: نه‌وکاته‌ی که له‌دامینی دهواره‌که چوینه ده‌روه پیکه‌وه چوینه
ناو شیوه‌که‌و که‌وتینه په‌ناوه له‌سه‌ر سکی له‌ومرگایه‌ک له چال و
چۆلاویه‌که‌ی ناو شیوه‌که هه‌ردوو ده‌ستمگرت به زلف و رومه‌تی و بۆلای
خۆم رامکیشا و نه‌ویش به ناسکی و ئارمزوومه سمت و سی به‌ندی نهرم
و چه‌ورو قه‌له‌وی خسته باومشمه‌وه، به‌ران و پوزی قه‌له‌و و ناسکه‌ومه
هیچ لاری له رابواردن نه‌بووه، له‌من زیاتر هه‌ستی به‌خۆشی ده‌کردو
ترسی نیسته‌و پاشه‌پۆزی نه‌بوو.

(به‌راستی نه‌وه وینه‌یه‌کی نه‌ده‌بی بی سه‌رپۆشه‌و ته‌نها کۆمه‌لگه‌ی
نه‌قامیی ده‌توانی وینه‌ی بکیشی، به‌لام له‌م سه‌رده‌مه‌ی جیهانگیریه‌دا که‌لی
وینه‌ی به‌و شیومه‌یه له‌سه‌ر شاشه‌ی تیقی ده‌بینری و نمایش ده‌گری و
له‌به‌ر تیشک و روناکی‌دا و له‌به‌ر چاوی گه‌نج و لاوی بی به‌ندوباری
شارستانی نه‌مپۆ دادهنری).

مُهْفَهْفَهْ بِيْضَاءُ غَيْرُ مُفَضَّةٍ تَرَاتُّبُهَا مَصْقُولَةٌ كَالسَّجْنَجْلِ
تَصُدُّ وَتُبْدِي عَنْ أَسِيلٍ وَتَتَّقِي بَنَاطِرَةَ مِنْ وَحْشٍ وَجَرَّةَ مُطْفَلٍ

مُهْفَهْفَهْ: سووک و سۆل و باریک و ناسک و قه‌دباریک، غیر مفضة: ناوک
و سکی شۆر نه‌بووته‌وه‌و دانه‌خزاوه، تراثب: نیوان و هه‌ردوو مه‌مک و
سنگ و به‌رۆک، مصقولة: ساف و بی‌گه‌رد و ناسک و لووس، سجنجل:
ئاویننه، خشتی ئالتون، تصد: پرووی و مرده‌گی‌ری، تبدی: پرووی تیئمه‌کات،
اسیل: کوئم نه‌رم و نازک و لووس، تتقی: خوئی ده‌شاریته‌وه، ناظره: چاو،
وحش: ئاسکه کیوی، مطفل: کاری به به‌رمه‌ومیه.

ده‌لی: ئه‌م شو‌خه ناسک و نازداره ته‌مه‌نی مندا‌له، گه‌وره نییه، سووک
و باریک و ناسکۆله‌یه‌و قه‌دی باریکه‌و ورگی شۆر نه‌بووته‌وه، سنگ و
جوتی مه‌مکی ناسک و پته‌و و ترتی هه‌یه، پاك كراوته‌وه له گه‌ردو تۆز
و ساف و لووسه، وه‌ك ئاویننه، یان خشتی زێر و زیو، زۆر به ناز و عیشوه
و مه‌كره‌وه جارێك پرووم لی و مرده‌گی‌ری و جارێك پرووم تیئمه‌کات، به
چاوێکی پڕ له غه‌مزوه، وه‌ك چاوی کارمازی ده‌شتی وه‌جره و جه‌یرانی
ناو واحه‌و ته‌پۆلگه‌کانی هه‌وارگه‌که، که به‌جوانی بۆ پاشه‌وه‌ی ته‌ماشاکاره
مامزه‌که‌ی ده‌مکات.

(ئه‌وه ته‌نها له دورگه‌ی عه‌رمبدا کیژی چاوپه‌ش و نه‌رم و ناسک و پڕ
له غه‌مزه و نازی تیئدایه، واته عیشق و خو‌شه‌ویستی به شیرمه
خواردمه‌وه زۆریش ئاساییه).

وَجِيدٌ كَجِيدِ الرَّئِمِ لَيْسَ بِفَاحِشٍ إِذَا هِيَ نَصَّتْهُ وَلَا بِمُعْطَلٍ
وَفَرْعٌ يَزِينُ الْمَتْنَ أَسْوَدَ فَاحِمٍ أَثِيَتٍ كَقَنَوِ التَّخْلَةِ الْمُتَعَكِّلِ

جید: گهردەن و مل، رەم: ئاسکی سپی، نصتە: بەرزیکاتەو، مەعطل: بێ
ملوانکە و بێ گەردانە، فرە: پەلکە ی ژنانە ی دواو، مەتن: ناوشان و پشت،
فاحم: پەش وەك پەزوو و خەلۆز، اثیت: چەر و پەر و لەیهك هەلپیکراو،
قەتو: هیشووی خورمای زەردی پێگەیشتوو، متعکل: چوو بەناو یەكدا و
شۆربوووتەو.

دەلی: ئەم شوخە ی کە هیناومە بۆ ژوان، گەردن و ملیکی پێوەیە وەك
گەردن و ملی ئاسکی سپی جوان و ناسکە، نە درێژە و نە کورتە و نە بێ
ملوانکە ی خەشڵ و ملەپرمیە و پەلکە ی پشتەو ی ناوشان و سەرشان و
پشتی نەخشانوو، بەلام کام پەلکە؟ پەشی قەترانی وەك خەلۆز هۆنراو
و پەر و چەر وەك هیشو ی گەیشتوو ی خورما شۆربوووتەو.

غَدَائِرُهُ مُسْتَشْزَرَاتٌ إِلَى الْعُلَا تَضِلُّ الْعِقَاصُ فِي مَثْنَى وَمُرْسَلٍ

غداير: قەزى هۆنراو، مستشزرات: کۆکراووتەو بۆ سەرەو لەبەر
جوانی وەك تاجی پادشایی لی هاتوو، تضل: وندەبێ، عقاص: ئەو بەشە
پەرچەخاوی ژێرەو، پەلکەکان، مەثنی: نوشتاووتەو، مەرسل: بەرەلاکراو.
دەلی: قەزى زۆر جوانەو کردووەتی بە سێ بەشەو، درێژیەکی
کردوو بە پەلکە و کورتە خاوەکەشی کردوو بە دۆشەك، بە کلکەکی

تیدا گری داومو هه موویان جیگه یان بوومته وه له ناو زولف و پهرچه می
خاوی نووشتاومو شوپکراوه.

(ئێسته ئەم تەسریحە لەناو کچە گۆرانی بێژمەکانی عەرەبدا بوومته باو،
دروست نییه دەنا وینەیم دەگرت).

وَكشَحْ لَطِيفٍ كَالْجَدِيلِ مُخَصَّرٍ وَسَاقٍ كَأَثْبَابِ السَّقِيِّ الْمَذَلِّ

وگشج: ناوقەد و کەلەکە، لطیف: ناسک و باریک و بەئاسانی لەباومش
دەگیرئ، جدیل: قەمچی لە پێستی ناسک دروستکراو، مُخَصَّر: باریک، ساق:
پوز و پالێم، خوار ئەژنۆ، أثبواب: خەلف، لق، السقي: تیر ئاو، المذل:
بەردەست بۆ بەر سیبەر.

دەلئ: قەدی باریک و جوان و بەنەزاگەت و بنەو قەمچی شوپەسواری
نەجیب، لە پێستی ناسک و درووستکراوو، شوخ و شەنگ و بئ گری و
خۆش دەست و لاق و پوزی لووس و نەرم، وەک خەلفی شوپە خورمای تیر
ئاو، یان وەک شمشالێ نزیک روبرای سارد و شیرین لە جوانیدا.

وَيُضْحِي فِتْيَتُ الْمِسْكِ فَوْقَ فِرَاشِهَا تَوُومُ الضُّحَى لَمْ تَنْتَطِقْ عَنْ تَفَضُّلٍ
وَتَغْطُو بِرَخْصٍ غَيْرِ شَنْنٍ كَأَنَّهُ أَسَارِيعُ ظَبْيٍ أَوْ مَسَاوِيكُ إِسْجَلٍ

یضحی: پاش خۆر هەلەاتن و چێشتهنگان، فتیت: هاراوێ میسک،
تووم: درمەنگ، ناخیزی جیگە ی خەوتن، لم تنتطق: بئ پشتین، تفضل:
لەبەر ناز و نیعمەتی و کارمەکر نییه، تغطو: دەست و پەنجە ی بۆ شت
دەبا، رخص: پەنجە باریک و سپی و نەرم، شئن: زبر، اساریع: گرمی ناو

لى شیدار، مساویك: شیوان، إسجّل: دارى خه‌نه، یان هەر دارێك كه خه‌لفى ناسك بێ.

ده‌لى: ئەم كێژه به‌نازبه‌رومر و سه‌رومنازه كه چێشته‌نگاو له خه‌و هه‌لنه‌سى، بۆنى جینگه‌كه‌ى وه‌ك میسكى هه‌راوى پێدا كرابێ بۆنى خۆشه‌ و درم‌نگ له‌خه‌و هه‌لنه‌ستى و پش‌تین نابه‌ستى، چونكه‌ كارى ئەو ئیش‌كردن نیه‌، هه‌ر ئەو كه‌نیشكه‌ نازداره‌ ده‌ست و په‌نجه‌ بارێك و ناسك و نه‌رم و به‌دمه‌وه‌ له‌ زه‌برى و په‌قى، وه‌ك ئەو كرمه‌ وایه‌ كه‌ له‌ناو لى شیداردا ده‌ژى كه‌ لووس و ناسك و پاكه‌، له‌و شیوه‌ى كه‌ ناوى (ظبى)یه‌، (له‌وانه‌یه‌ ئەبو زه‌بى ئەمه‌رپۆبى)، یان وه‌ك خه‌لفى وه‌ك سیواكى دارى خه‌نه‌ له‌ نه‌رمى و ناسكى و شل و شو‌خیدا.

(فه‌قی، ئیسته‌ له‌و شو‌ینه‌دا كه‌ تۆ له‌گه‌ڵ ئەو كه‌نیشكه‌دا ژیاوى كێژۆله‌ى له‌وه‌ جوانترى لێیه‌).

تُضَيِّءُ الظُّلَامَ بِالْعِشَاءِ كَأَنَّهَا مَنَارَةٌ مُمَسَّى رَاهِبٍ مُتَبَلِّلِ
إِلَى مِثْلِهَا يَرْتَوِ الْحَلِيمُ صَبَابَةً إِذَا مَا اسْبَكْرَتْ بَيْنَ دَرْعٍ وَمِجْوَلِ
كَبْكِرِ الْقَانَاةِ الْبَيْضُ بِصُفْرَةٍ غَدَاهَا لَمِيرُ الْمَاءِ غَيْرُ مُحَلَّلِ

مناره: تیشكى ج‌را، مم‌سى: شه‌و، راهب: په‌به‌ند، متب‌لل: كه‌ناره‌گ‌یر بۆ به‌ندایه‌تیی، یرئو: به‌دیقه‌ت ته‌ماشای ده‌كات، ص‌بابه: مه‌یل و شه‌وق، اس‌ب‌كرت: درێژ ده‌بیته‌وه‌، درع: گ‌راس، دمه‌ردامان، ماك‌سى، م‌ج‌ول: ژێرگ‌راسی، ب‌كر: هێلكه‌ى نۆبه‌ره‌، القاناة: تێكه‌ڵ، تم‌یر الم‌اء: ناوى بێگ‌مه‌رد، غ‌یر م‌حلل: زۆرى به‌سه‌ر نه‌هاتیی.

دهلی: لهش و هه موو به دهنی، شهو روناکی دمهاته دهو روبه ری، وهك مه ناره ی رهبه ندی شهو بیداره، كه به ندایه تی خودا دهكات و چرای داناوه بو رېنومایی رېبوار، ئه و شوخه له وانه یه كه پیاوی زانا و خوگر و خو پارێز دلی بوی دمروانی، ئه وگاته كه خوی درێژ دهكات له سهر جیگه ی خه و تن به كراسی درێژ و ئه وه لكراسی كورته وه ده چوینری به هیلكه ی نۆبه ره ی نه عامه، كه سپی و زمردی دلرپینه، به لام لهشی ئه م نازداره شو راوه به ئاوی پاکی ساردی بیگهر د، كه زور هامشو ی له سهر نه بی، یان ئه وم تا لهشی چواندوو به مرواری تازه له ئاو دمه رها تووی ناو سه دمه ف و هیشتا كونه كراو، له رهنگ و نرخ و جوانیدا بی وینه یه!

تَسَلَّتْ عَمَايَاتُ الرَّجَالِ عَنِ الصَّبَا وَلَيْسَ فُؤَادِي عَنْ هَوَاهُ بِمُنْسَلٍ
أَلَا رُبَّ خَصْمٍ فِيكَ أَلْوَى رَدَدْتُهُ نَصِيحٌ عَلَى تَعْدَالِهِ غَيْرُ مُؤْتَلٍ

تسلت: وازی هیناوه له خه م و په ژاره، عمایات: هه رزمی و نه فامی و جه حیلی، صبا: رابواردن، منسل: وازه یان و ده ستبه رداری، خصم: دوژمن، ألوی: رفته ستور، تعذال: سه رزه نشت، مؤتل: زور توند له ئاموژگاریدا.

دهلی: خه لك و پیاوی كه ده ستبه رداری هه رزمی و نه فامی بوون و سه بووری خو یان داومه دلداری و عیشق بازی، به لام دلی له خوشه ویستی ئه و شوخه هه رگیز ژیر نابیته وه و گو ی نادات به ره خنه و ئاموژگاری، زورنه یار و دوژمن سه رزه نشتی من ده كه ن و زوریش تووندن له گله یی و گازنده و ئاموژگاری، به لام من به قسه یان ناکه م و داومه ته دواوه.

وَلَيْلٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ مُرَخِّ سُدُولُهُ عَلَيَّ بِأَنْوَاعِ الْهُمُومِ لَيَّبَتْلِي
فَقُلْتُ لَهُ لَمَّا تَمَطَّى بِصُلْبِهِ وَأَرْدَفَ أَعْجَازًا وَنَاءً بِكُلِّكُلٍ:
أَلَا أَيُّهَا اللَّيْلُ الطَّرِيبُ أَلَا انْجَلِي بِصُبْحٍ، وَمَا الْإِصْبَاحُ فِيكَ بِأَمْثَلِ

موج: شهپۆل، مرخ: په‌رده‌ی ڕەشی داداوته‌وه، سدول: په‌رده، یبته‌لی: تاقی ده‌کاته‌وه، تمطی: درێژبووه‌و بایی ڕاکێشاوه، صلب: پشت، اردف: له پاشکۆی داناوه، اعجاز: پشته‌وه‌ی هه‌ر شتێ، ناء: گه‌راوته‌وه، کلکل: سنگ و پێشه‌وه، انجلی: ڕوناکیکه‌ره‌وه، اصباح: ڕۆژ بوونه‌وه.

ده‌لی: له‌پیناوی ژوانی ئەم کیژه‌و کیژانی دیکه‌دا زۆر تووشی دهرده‌سه‌ری و ماندوو‌بوون بووم، زۆر شه‌وی تاریک و ده‌ک شه‌پۆلی دهریاو ڕه‌شایی به‌هه‌موو په‌رده‌کانییه‌وه به‌سه‌رما دادراوته‌وه، ته‌نها بۆ ئەوه‌ی تاقیم بکاته‌وه، بزانی خۆ‌ڕاگرم، منیش له‌وه‌لامدا پێم وتوو له‌کاتی‌که‌دا به‌هه‌موو توانای شه‌وی تاریک پشتی له‌سه‌رم داناوه‌و به‌هه‌موو توانای خۆیداوه به‌سه‌رمدا و سنگی له‌سه‌رم داناوه، واته‌ سه‌رم‌تای شه‌و و ناوه‌راستی و ناخر و ئۆخ‌ری هه‌ر تاریک‌بووه، له‌وه‌لامدا گوتم: شه‌وگاری درێژ که‌می له‌سه‌رم خۆت لابده‌و وامه‌زانه‌ ڕۆژه‌که‌ت بۆمن باش‌تره، نه‌خێر شه‌وی تاریک و ڕۆژی ڕوناک بۆمن و ده‌ک یه‌که، چه‌نده‌ توانات هه‌یه تاریکه‌، چونکه‌ ڕۆژم ڕۆشن نییه‌!.

فَيَا لَكَ مِنْ لَيْلٍ كَأَنَّ نُجُومَهُ بِكُلِّ مُعَارِ الْفَقْلِ شُدَّتْ يَدْبَلِ
كَأَنَّ الثَّرِيَّا عُلِقَتْ فِي مَصَامِهَا بِأَمْرَاسٍ كَتَّانٍ إِلَى صُمِّ جَنْدَلِ

مغار: توند شەتە کدراو، الفتل: بادان و رێستراو، یەنبەل: ناوی شاخیکە لە
نەجد، الثریا: کۆ و تەرازوو، علقەت: هەلواسراو، مصام: شوین، وەستان،
امراس: گوریس و پەت، کتان: کەتان، صم: رەق، جتەل: تاش و بەردی
گەورە.

دەلێ: کام شەو؟ ئەو شەوێ کە سەرم سوڕما بوو لە درێژی و
نەڕۆشتنی کە ئەستێرەکانی ئاسمانی وەك و لاخ بە گوریسی مەحکەم و
پتەو و بادراوی کەتان بەسترا بوونەو بە چیا (یەزبول) کە شاخیکە لە
نەجدی حیجاز، وەکو و تراویشە لە شوینی خۆیان هەلواسرا بوون بە پەتی
هۆنراوەی کەتان، بەتاشە بەردی گەورەو.

(مەبەستی ئەوەیە ئەو شەوێ جوڵەیی نەبوو لە جێگەی خۆیدا).

وَقَرَبَةٍ أَقْوَامٍ جَعَلْتُ عِصَامَهَا عَلَى كَاهِلٍ مِنِّي ذُلُولٍ مُرَحَّلٍ

قربة: کۆنە ئاو، عصام: پەتی بەستنی دەمی کۆنە، کاهل: ناوشان،
ذلول: فێر و راھاتوووە لەسەر کارکردن، مرحل: کاروانچی.

دەلێ: زۆر جار دەچوو بۆ ئاوهێنان بۆ هاوڕێکانم و کۆنەم دەدا
بەسەر شانی فێرە ئیشکردو مدام دەمی کۆنەگەم بە دەست دەبەست بۆ
ئەوێ ئاوێکە دابەش بکەم بەسەر بەسەریاندا.

وَوَادٍ كَجَوْفِ الْعَيْرِ قَفَرٍ قَطَعْتُهُ بِهِ الذُّبُّ يَعْوِي كَالْخَلِيعِ الْمُعِيلِ

وادی: شیوو دۆل، جوف: ناوسک، العیر: وشتەر، قفر: چۆل، یعوی:
ئەیلوران، خلیع: سەرسەری و بێ بەندوباو، المعیل: کلەتدار، خێزاندار.

دهلئ: زۆر شیوو دوولم برپوه و تییدا سهفه رمکردوو، چۆل و هوول وهك
ناوسكى وشتر پيچاوپيچ و پر له شتي پيس كه لهو شیوهدا گورگ
ئهیلورانده، وهك كابرای قومارچیی و دوڤاوی مال و منداڵ زۆر و لهبی نان
و ناوی و دوڤاندنی سامانی، ئهیلوران و هاوار هاواری بوو.

فَقُلْتُ لَهُ لَمَّا عَوَى: إِنَّ شَأْنَنَا قَلِيلُ الْغِنَى إِنَّ كُنْتَ لَمَّا تَمَوَّلَ
كِلَانَا إِذَا مَا نَالَ شَيْئاً أَفَاتَهُ وَمَنْ يَحْتَرِثُ حَرْثِي وَحَرْثَكَ يُهْزَلِ

عوی: لورانی، لامتمول: خاومن سامان نهبووی، أفاته: لهناوی دهبات،
يحترث: بهشوينیدا بگهړی، يهزل: لهپولواواز دهبی.

دهلئ: لهو كاتهی گورگه بۆر له شیوهكه دمیلورانده و برسی و تینوو بوو،
منیش پیمگووت: کاری من و تو ئهومیه بی سامان و بی دهسكهوتین، تۆش
وهك من هیشتا نهبووی به خاومنی مال و سامان و ههردوولامان ئهگهر
شتیکی دهستكهوت زۆر زوو لهناوی دهبات و ئهم و ئهو سوودی ئی
ومردهگرن، ههركهس وهك من و تو كاسبی بكات و دهستبلاوبی لهپولواوازه.

وَقَدْ أَغْتَدَى وَالطَّيْرُ فِي وَكُنَاتِهَا بِمُنْجَرِدٍ قَيْدِ الْأَوَابِدِ هَيْكَلِ
مَكْرٍ مِفْرٍ مُقْبِلٍ مُدْبِرٍ مَعاً كَجُلُودِ صَخْرٍ حَطُّهُ السَّيْلُ مِنْ عَلِ

اغتدی: شهبهفی دمردهچم، وكنات: كون، هیلانه، درزی ناوشاخ،
منجرد: ئهسپی كه متووك و یال، قید: زنجیر، الأوابد: حهیوانی کیوی ناو
جهنگه، هیکل: گهورمو زل، مکر: ڤاکهر بۆ پيشهوه، مفر: ڤاکهر بۆ

دواوه، مقبل: بهرو پیش، مدبر: بۆ دواوه، جلمود: تاشه بهردی زۆر
 گه وهری رهق، حطه: خلۆر کرابیته وه، السیل: لافاوی زۆر، عل: له بهرزایی.
 دهلی: بهیانی زۆر زوو له گهڵ گزنگی پۆژ، من دمرده چم بۆ پاو و شکار،
 بالنده هیشتا له کون و هیلانه کانی دمرنه چووه، ئه سپیک له ژیرمایه،
 ئه و منده شکارم پیکردووه تووک و یالی و مریوه و زۆر ئازایه له پاکردن،
 کویت و زنجیر له پیتی حه یوانی کیوی دهکات و زۆر په یکه ری گه وهریه
 له پاکردن و گه پانه وه و بۆ پی شه وه و بۆ پاشه وه، وهک بهرداشی زۆر گه وهره
 که لافاو بۆ خواره وهی خلکردبیته وه، ته نها نیچیریکی له دهستی دمرناچی،
 به و به یانییه زووه.

(مه بهستی ئه وهیه به و ئه سپه زۆر تیژپه وه وهک ئه و بهرده گه وهریه
 که له سه ره وه لافاو بۆ خواره وهی خلکردووه ته وه وایه).

كُمَيْتٍ يَزِلُّ اللَّبْدُ عَنْ حَالٍ مَّتَّهِ كَمَا زَلَّتِ الصَّفْوَاءُ بِالْمُنْتَزِلِ
 عَلَى الدَّبْلِ جِيَّاشٌ كَأَنَّ اهْتِرَامَهُ إِذَا جَاشَ فِيهِ حَمِيُهُ غَلِيٌّ مَرَجَلِ
 مِسْحٌ إِذَا مَا السَّيْحَاتُ عَلَى الْوَكِيِّ أَثَرُنَ الْغُبَارَ بِالْكَدِيدِ الْمَرَكَّلِ

کمیت: ئه سپی کویتی چوارپهل چه رمک، یزل: نه خزی، اللبد: له باد،
 ژیر زین، حال متنه: شوین زین و جل و کوپان، الصفواء: تاشه بهردی ساف
 و رهق، المنتزل: بالنده که دهنیشیته وه، الذبل: سکی خالی و ماندوو بوون،
 جیاش: قو له قو لهی کولاف، اهترامه: پژمه ی ئه سپ، حمیه: کۆلان، مرجل:
 قازان و تیانچه ی سه ر ئاگر، مسح: غار و ویلغه، السابحات: ئه سپه کانی

گۆرپهانی غارغارین، الونی: به هیواشی، الکدید: زهوی رهمقان، المرکل: شوین
سمکولانی ئەسپ و ماین.

دهلی: ئەم ئەسپه زۆر دهگمهنه، ئەسپێکی کۆیتییه، چوارپهل سببیه،
قهلهوه، گۆشتنه، ژیر زین بهسهر پشتییهوه ناوهستی لهبهر لووسی و
دهخزئ و لهسهر پشتی ناوهستی، وهك بآئنده دهخزئ لهسهر بهردی ساف
و رهمق و خوی ناگرئ، لهگهڵ برسییهتی و سكهالیدا قهرمهی سکی دئ و
دهنگی پرهمی لهکاتی غارکردنی وهك قوڵه قوڵی قازانی بهکول بهرز
دهبیتهوه، سمکولانی لهسهر زهوی رهمق و تهق کاتی له گۆرپهانی رهبازی
و ئەسپسواری دادهنا، ئەدات لهبهردی رهمق و تۆز بهرز دهکاتهوه، لهبهر
بههیزی و توانایی و چالاکی و ماندوونهبوونی.

يَزِلُ الْغَلَامُ الْخِفُّ عَنْ صَهَوَاتِهِ وَيُلَوِي بِأَثْوَابِ الْعَنِيْفِ الْمُثْقَلِ
دِرِيرٍ كَخُدْرُوفِ الْوَلِيدِ أَمْرُهُ تَتَابَعُ كَفِّهِ بِخَيْطٍ مُوصَّلِ

يزل: ئەخزئ، الخف: سووك و مندالپرنگ، صهوات: سهري زينهكهی،
يلوی: پيچی ئەدات و سوپی دەدات، العنيف: تيزپر و كۆلهسوار، المثقل:
قورس، ديرر: سوپ دهخوات بهدهوری خويدا، خدروف: مزراح، امره: تووند
بادراو.

دهلی: ئەم ئەسپهی من كه شكاری پی دهكهم ههزرهكاری تازمهسوار
ناتوانی خوی لهسهری رابگرئ و دهخزئ و ئەكهوێته خوارهوه لهسهر
زينهكهی و ئەو كهسهی كه تورپيهو ئازاری و لاخ دەدات خوی ناگرئ
لهسهری و ناتوانی خوی كۆبكاتهوهوه ههلهتورپینی و دهیخاته خوارهوه،

دمبئ ئەووی سواری دمبئ به ئەزموون بئ لەرامیاریی و لاخدا، چونکه دەسورپتەو و دەخولیتەو، هەروەك مزراحی دەستی منداڵ كە بەندی دەزووی بادراو بە دەموری مزراحەكەدا پێچیدەدا و دەیخولینیتەو.
(دیاری یاری مزراحی ن لەو زمانەدا هەبوو، ئەسپەکانی یانە کێبەرکئ سواری بەشیکی ولاتانی کەنداوی عەرمبی بە ئەژاد دەچنەو سەر ئەسپی ئیمەرمولقەیس!).

لَهُ أَيُّطَلَا ظَبْيٍ، وَسَاقَا نَعَامَةٍ، وَإِرْخَاءُ سِرْحَانٍ، وَتَقْرِيبُ تَنْفَلٍ
ضَلِيعٍ إِذَا اسْتَدْبَرْتَهُ سَدَّ فَرْجَهُ بَضَافٍ فَوَيْقَ الْأَرْضِ لَيْسَ بِأَعْزَلٍ
كَأَنَّ سَرَاتَهُ لَدَى الْيَيْتِ قَائِمًا مَذَاكُ عَرُوسٍ أَوْ صَلَايَةٍ حَنْظَلٍ

ایطلا: کە لەکە ی ئاسک و بنبائی، ساقا: هەردوو پانی نەعامە، ارخاء: فونە ی گورگ، تقریب: نزیککردنەو ی هەردوو قاچ لە هەردوو دەست کاتی راکردن، ضلیع: هەردوو گوپی قەلەو و گوشتنە، فرج: ناوڕانی کە زاوژی تێدا یە، ضاف: کلکی درێژ، اعزل: لارووێر، سراق: پشت، مذاک: هیلەساو ی مال سواقدان، یان دەساری ساوەر هارپن، صلاية: بڕیسکە ی ڕەنگی گوزاڵکە گەیشتوو.

دەلئ: ئەم ئەسپە هەموو سیفەتی ئەسپی ڕەسەنی هەیه، بە نموونە: هەردوو بنبائی و لاتەنگە ی هەردوو دەستی، وەك بنبائی ئاسک ناسکە و هەردوو قاچی دواو ی وەك لاقی و شترمر ڕەق و درێژ و پتەو و فونەکردنە، ئەلئئ گوزگە لەبەکارهێنانی هەردوو دەست و هەردوو قاچیدا، لەراکردنە وەك ڕێوییە، بنههنگلئ ئاسک ساف و بئ گرێیە، قاچی

نه عامه رەق و درێژە، به هێژە، قونەیی ھۆک گورگە و بەکارھێنانی
 ھەردوو قاچ و ھەردوو دەست تەنھا لە رێویدا جوانە، دەم و گپ و کۆلمی
 پەرمو لەرو لاوازو قوپاو نییە کە پشت تێ دەکات، کلکی ئەسپەکەیان رێک
 و درێژە ھەتا زەوی و نزیک و لارو وێر نییە، پاشەووە ئامییری زاوژی
 شاردرامتەو، پشتی کاتی زینی لەسەر پشت لادەبڕی ساف و لووسە،
 ئەلێی ئەو بەردە ھێلەساومیە کە سەل و میخەکی بووکی لەسەر دەھارن،
 یان لە بریسکەو جوانی ئەو گوزالەییە کە لەناو ئاو دانراوە، بۆ ئەووی
 تالییەکەیی بپروا، ئەو کاتە پەنگێکی زەردی زۆر جوانی ھەیە، وەک
 ئەسپەکەیی شاعیرە.

كَأَنَّ دِمَاءَ الْهَادِيَّاتِ بَنَحَرِهِ عَصَارَةُ حِنَاءٍ بِشَيْبِ مُرْجَلٍ

الهاديات: ئەو حەیانە کێویییە کە ھەمیشە رێنیشاندرە بۆ جەلەوی
 ھەمووان، نحر: سەر سنگ و بەرمکی ماینەکە، عصارة حناء: پاشماوەی
 خەنەیی گیراوە بەکارھاتوو، شیب مرجل: مووی سپی شانەکراو.

دەلێ: ئەم ماینەیی من یەكەم سوارە کە دەگاتە سەر مەر و
 بزنەکیویەکان و بەتایبەتی سەر قافلەکەیان و راپەرەکیان کە ئەویش
 شاکرکرا، دوو شوانەکە باشتر دەستگیر دەکەری و خوینی ئەو حەیانە
 پێش قەرەوڵە بە سنگ و بەرمکی ئەسپەکەووە وشک بوومتەو، ئەلێی
 پەلەیی خەنەییە بە مووی سپی شۆراو و شانەکراو، چونکە نارەقەیی
 ئەسپەکە خوینەکەیی شۆردوومتەو.

فَعَنْ لَنَا سِرْبٌ كَأَنَّ نِعَاجَهُ عَذَارَى دَوَارٍ فِي مُلَاءٍ مُدِيلٍ
فَأَدْبَرْنَ كَالْجِزْعِ الْمُفْصَّلِ بَيْنَهُ بِحَيْدٍ مَعَهُ فِي الْعَشِيرَةِ مُخَوِّلٍ
فَأَلْحَقَهُ بِالْهَادِيَّاتِ وَدَوْنَهُ جَوَاجِرُهَا فِي صَرَّةٍ لَمْ تَزِيلِ

عن: بریاندهداو دهکهوێته ناوهراستیانهوه، سرب: رانهمه‌ر، نعاچ: مه‌ره‌کان، دوار: بتی پیروژ، ملأ: عه‌باو سه‌ره‌پۆش، مذیل: داویندار، ادبرن: پشت نه‌که‌نه‌وه، جزع: موورووی هۆنراوه له‌ مله‌وه‌ندا که‌ ره‌ش و سپی بی، معم: مامدار، مخول: خالدار، جواجر: دووا به‌رخ و کاره‌کان، صرة: شالینه یان بوخچه، تزیل: له‌یه‌ک نه‌تزاز بوو.

ده‌لی: که‌ به‌م نه‌سه‌په‌وه ده‌چم بو‌ شکارو راوی چه‌یوانه‌کیویی و گاکییوی توشم دمبی به‌ رانی‌ک له‌و چه‌یوانه‌ جوانانه، کاو‌ر و گیسکه تازه پی‌گه‌یشتوو‌ه‌کانی نه‌لیی کچه‌ عازمبی تازه و ناسکۆله‌یه و له‌ ده‌وری بتی‌ک دوعاو نزا نه‌کات و به‌رگی ئاودامانی له‌به‌رمو په‌راویزه‌که‌ی به‌ ئاوریشمی ره‌ش نه‌خشکراوه، واته‌ ده‌چنه‌وه به‌ ناو یه‌کداو به‌ده‌وری پی‌ش‌په‌وه‌که‌یاندا دمسورپینه‌وه، وه‌ک داوای دوعاو نزاو پارانه‌وه بکه‌ن، نه‌وجا نه‌و رانه‌مه‌ره‌ی چه‌یوانه‌ کیویه که‌ پشت ده‌که‌نه‌ من و سه‌ره‌نه‌که‌ن به‌ یه‌کدا وه‌ک مله‌وه‌ندی موورووی هۆنراوه له‌گه‌ردنی مندالیکی ره‌سه‌نی ناو هۆز، که‌ خاوه‌ن مام و خالیکی زۆر بی و نازدار بی، کام مووروو جوانه له‌ ملی نه‌که‌ن، ئا له‌وه‌کاته‌دا نه‌سه‌په‌که‌م ده‌که‌وێته ناویانه‌وه‌و له‌ پی‌ش‌په‌وه‌که‌نه‌وه ده‌ست پی نه‌کات و پاشماوه‌کان وه‌ک بوخچه‌یه‌کی نه‌کراوه له‌ده‌وری یه‌ک

کۆبوونهتهوه، چونکه سه رکردمیان نه ماوه و بێ سه رن و نه ته وه و مائی
 ئه م سواره چالا که یه .

فَعَادَى عِدَاءَ بَيْنِ ثَوْرٍ وَنَعْجَةٍ دِرَاكًا، وَلَمْ يَنْضَحْ بِمَاءٍ فَيُغْسَلَ
 فَظَلَّ طُهَاءُ اللَّحْمِ مِنْ بَيْنِ مُنْضَجٍ صَفِيفَ شَوَاءٍ أَوْ قَدِيرٍ مُعْجَلٍ

عادا: ئه سب پائه کات به دواى، ثور: به ران، نعجة: مه ر، دراکا:
 به هه موویاندا ده گات و فريا ئه که وى بۆ راوکردن یان، ينضج: ئاره قه ناکات
 و ماندوو نابى، طه اة: چيشته که ره گان، صفي ف شواء: شيشى که باب له سه ر
 پشکو، قدير معجل: قازانى زوو په ز.

ده لى: ئه سه په شى ئه که وى ته ناویان له سه ر گه وره گانه وه شکار ئه کات و
 له به ران و ني ره گانه وه ده ست پى ئه کات بۆ مه رو بزنه کى وييه گان و
 به هه موویان را ده گات و ئاره ق ناکات، هه تا پى ويستى به شو ردن بى ت و
 ماندوو نابى، ئه و جا ئاشپه ز و چيشته لى نه ره گان ئه که و نه ئاماده مکردنى
 گوشتى که ل، هه ندى به شيشى برزاوى سه ر پشکو و هه ندى به تيانچه ی
 زوو رص و زوو په ز خو اردن ئاماده ده که ن.

(دهک به زمهرى ماری بى که ئه وهنده دل په قه به رامبه ر به و گيانداره
 جوانانه، وهک ئه و را وچيانه ی ئىستای کوردستان که حه یوانه کى وى و پۆر
 و که وایان له ناو بر دووه!).

وَرَحْنَا يَكَاذُ الطَّرْفُ يَقْصُرُ دُوْنَهُ مَتَى مَا تَرَقَّ الْعَيْنُ فِيهِ تَسَهَّلَ

دهلئ: که دەرپۆشتین و به سواری ئەم ماینه ته‌واو وه‌سفه، هەرگیز
چاوی لی تیر نه‌دمبوو، ئاوی چاوی دمبرد، وه‌ک چۆن ته‌ماشای تیشکی
به‌هیز چاو ماندوو دمکات و کول ئەبی، ئەمیش وا هەر کات ته‌ماشای
سه‌رمودی دمکرد ده‌گه‌راپه‌وه بو خوارم‌وه له‌به‌ر جوانی و شوخی ماینه‌که.

فَبَاتَ عَلَيْهِ سَرَجُهُ وَلَجَامُهُ وَبَاتَ بَعْنِي قَائِمًا غَيْرَ مُرْسَلٍ

دهلئ: ئەم ئەسپه ڕه‌سه‌نه که ده‌گه‌رامه‌وه له‌م ڕاو و شکار و
نیچیرگرتنه ماندوو‌یه‌تی پێوه دیار نه‌بوو، زین و له‌غاو و ڕه‌شودی له
پشت و دم و سه‌رشانی بوو، له‌سه‌ر چوار په‌ل ڕائه‌ومستا و له‌به‌ر چاوی
خۆم هه‌ولێ به‌ره‌لاکردنی نه‌ئەدا و ئاماده‌بوو بو جه‌وله‌ی شه‌وپاو، ئەوه
نیشانه‌ی ئەومیه که‌مخۆر و نه‌جیب و ئەصل و فه‌صلداربووه.

أَصَاحَ تَرَى بَرْقًا أَرِيكَ وَمِیْضَهُ كَلَمَعَ الْيَدَيْنِ فِي حَبِيٍّ مُكَلَّلٍ
يُضِيءُ سَنَاهُ أَوْ مَصَابِيحُ رَاهِبٍ أَهَانَ السَّلِيطَ بِالذُّبَالِ الْمُفْتَلِ
قَعَدْتُ لَهُ وَصُحْبَتِي بَيْنَ ضَارِحٍ وَبَيْنَ الْعُدَيْبِ، بُغْدَ مَا مُتَأَمَّلِي

صاح: ڕه‌فیق و هاوڕێ، برق: بروسکه‌ی هه‌ور، اریک: نیشانت دراوه،
میض: تیشکه‌که‌ی وه‌ک سه‌ره‌بزوت، لع: ڕه‌نگدانه‌وه، حبی: هه‌وری
باراناوی به‌رز، مکلل: تاجه‌گوێینه، سناه: ڕوناکی، السلیط: ڕوونی ناو
چرای قه‌شه، الذبال: فتیله، المفتل: بادراو و هۆنراوه، بعد: ڕه‌هه‌ند.

دهلئ: ئەوه باسی ڕاو و شکار و سوارچاکی، ئەوجا باسی ڕۆژانی باران و
تۆف و هه‌وره‌ بزیسکه و هه‌وره‌ تریشقه دمکات و دهلئ: هاوڕێ گیان چاوت

لێ بوو که بروسکهو چه خماخه‌ی هه‌وره‌که تیشکی چاوی کوێر نه‌کرد،
 وه‌ک ده‌ست‌راوشاندنی هه‌وره‌چر و تورپه‌که، تاجه‌گوێنه‌ که‌وانه‌ی دابوو،
 دنیای رۆشن نه‌کردموو هه‌ردوولای هه‌وره‌که ماندوو نه‌ده‌بوون، یان وه‌ک
 چرای نه‌و ربه‌نده‌ که زۆر مه‌به‌ستی نییه‌ پلێته‌ی چراکه‌ی رۆن سه‌رف
 بکات و شه‌وی تاریک ر‌ووناک بکاته‌وه و ترس و سام له‌ دلی ر‌ی‌بوار لاب‌دات،
 به‌لام من زۆر لام ئاسایی بوو دانیشتم له‌ نیوان شاخی زارج و عوزمب‌دا
 به‌ ر‌مه‌ندی بیر‌کردنه‌وه‌وه سه‌رنجم نه‌دایه‌ نه‌و دیمه‌نه‌ سامناکه‌ که
 له‌دورگه‌ی عه‌ره‌ب بێ وێنه‌یه‌.

عَلَا قَطْنًا - بِالشِّيمِ - أَيْمَنُ صَوْبِهِ وَأَيْسَرُهُ عَلَى السُّتَارِ فَيَذْبُلُ
 فَأَضْحَى يَسُحُ الْمَاءَ حَوْلَ كُتَيْفَةٍ يَكْبُ عَلَى الْأَذْقَانِ دَوَّحَ الْكَنْهَبِلِ

علا: سه‌رده‌که‌وی بۆ سه‌رده‌وه، ایمن: لای راست، الشیم: ته‌ماشاکردنی
 بروسکه‌ی هه‌ور، صوب: بارانی به‌خو‌ر، أضحی: له‌بنه‌رۆژ، یسخ: دادمباری
 و دهرژینی، یکب: وه‌ک ده‌می کونه‌ دهرژری، الأذقان: دم و چه‌ناگه‌،
 الدوح: داری گه‌وره‌ی پهل و خه‌لفزۆر، کنه‌بل: دره‌ختی درک‌داری
 و شترخۆر.

ده‌لی: نه‌و هه‌وره‌ پر له‌ باران و بروسکه‌و هه‌وره‌ تریشقه‌ له‌سه‌ر چ‌یای
 قه‌ته‌ن که له‌یه‌مه‌نه‌وه‌ لای راستی گرتووه‌ که ته‌ماشای بکه‌مین و لای
 چه‌پی له‌سه‌ر چ‌یاکانی سه‌تار و یه‌زبوله‌، که له‌ به‌حرمینه‌، واته‌
 ناوچه‌که‌ی که‌نداوی گرتوووته‌وه، هه‌ر له‌چ‌یشه‌نگاو ده‌ستی کرد به‌
 ر‌ی‌زانی ئاو له‌ ده‌وری چ‌یای کوته‌یفه‌، وه‌ک ده‌می کونه‌ی پر له‌ ئاو

سهرموخوار بکه‌پته‌وه، داری به‌رز و گه‌وره‌ی و شترخۆری لار دم‌کرده‌وه و
زۆر به تووندیی دادمباری به‌سهر دارو دۆل و چیا‌دا.

وَمَرَّ عَلَى الْقَنَانِ مِنْ نَفْيَانِهِ فَأَنْزَلَ مِنْهُ الْعُصْمَ مِنْ كُلِّ مُنْزَلٍ
وَتِيْمَاءٌ لَمْ يَتْرُكْ بِهَا جَذَعَ نَخْلَةٍ وَلَا أَجْمَأَ إِلَّا مَشِيداً بِجَنَدَلٍ
كَأَنَّ ثَبِيرًا فِي عَرَانِينَ وَبَلِّهِ كَبِيرُ أَنْاسٍ فِي بَجَادٍ مُزْمَلٍ
كَأَنَّ دُرِيَّ رَأْسِ الْمُجِيمِرِ غُدُوَّةً مِنْ السَّيْلِ وَالْغُثَاءِ فَلَكَّةُ مِغْزَلٍ

قنن، تیماء، ثبیر، مجیمر: ناوگرد و چیا و شاخن، له حیجاز و
مه‌دینه.

ده‌ئێ: ئەو هه‌وره‌ عاله‌مگیره، رۆیشت به‌سهر چیا‌ی قه‌ناتدا، پرشی
بارانه‌که‌ی و دلۆپه‌ گه‌وره‌کانی، مه‌ره‌گیوییه‌کانی له‌شوینه‌ به‌رزمه‌کانه‌وه
هه‌ینایه‌ خوارمه‌وه له‌ لافاو خۆیان حه‌شارداوه و ته‌مای گرت‌ه‌وه و هه‌رچی
بنه‌دارخورمای گه‌وره‌ هه‌بوو هه‌مووی له‌بن هه‌لکه‌ند و هه‌موو جووره
که‌هیل و خانووپییه‌کی رامالی و پوخاندی، مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی به‌به‌ردی زۆر
گه‌وره‌و گه‌ج دروست کرابی و ته‌ماشای چیا‌ی (سوبه‌یر)ت کردبا
له‌سه‌رم‌تای بارانه‌ به‌خوړه‌که‌وه به‌سهر که‌پوو لوتیدا ده‌هاته‌خوارمه‌وه،
واته‌مه‌زانی عه‌رمبی به‌ده‌موی عه‌بای له‌سهر شانی چنراوه، چونکه‌ بارانه‌که‌
زۆر به‌خوړ ئه‌باری، وه‌ک تاله‌ده‌زو دم‌ده‌که‌وت، سه‌ری چیا‌ی موجه‌یمه‌ر
ده‌مه و عه‌سر ئه‌وه‌نده‌ لافاوی به‌ملاوئه‌ولادا هاته‌خوارمه‌وه ده‌تگوت سه‌ری
ته‌شی و خوری رسته‌نه‌ ده‌خولیته‌وه، ئەم سه‌رسوڤمانه‌ی شاعیر له‌وه‌یه‌ که‌

بارانی وا زۆر و لافاوی به هیژ و پووش و په لاش و خاشاکی رامالیوه ههتا
ئهو پۆزه له نیوه دورگه ی عه رب نه بووه.

وَأَلْقَى بِصَحْرَاءِ الْغَيْطِ بَعَاةُ نُزُولَ الْيَمَانِي ذِي الْعِيَابِ الْحَمَلِ
كَأَنَّ مَكَائِي الْجَوَاءِ غُدِيَّةُ صُبْحَنَ سُلَافًا مِنْ رَحِيقِ مُفْلَلِ
كَأَنَّ السَّبَاعَ فِيهِ غَرْقَى عَشِيَّةُ بَارَجَائِهِ الْقُصُوى أَنَابِيشُ غُنْصُلِ

القى: فرەى داوه، بعاع: درزى شه بهق، وهك كۆلۆسن، العياب: کوتال و
قوماشى ئه عرابى، الحمل: بارگه، مكائى: په پوسلیمانه، غدیه: به یانى زۆر
زوو، الجواء: درزى قوئى زهوى، صبحن: دهمى به یانى، سلاف: شه رابى تازه
پالیوراو، رحیق: بوخته ی بن کوپه، مفلل: به هارات پیوه کراو و تیژ،
انابیش: سه لکی پیاز و شتى تر، عنصل: پیازه خوگانه.

دهلئ: كه بارانه كه باریبوو و له پیشه وه هه موو جارئ باری بوو و لهو
بیابانه ی دمشت و دمه و له ناو كه رسه كه قوراودا گزو گیا سه وزبوو بوو،
دیمه نى وهك ئه و چه رچییه به دهویه یه مه نییه جوله كه یه، چونكه باره
قوماشه كه ی راخستبوو بۆ فروشتن، ئه و جا په پوسلیمانه ی ناو گزو گیا له
خۆشى دانه و گیای سه مز بوو، وهك ئه و به و مه سته دابوو كه سه رله به یانى
تیر تیر خۆى مه ست کردبى له مه ی تازه دهم و پر له به هارات و زۆر تیژ،
ئه و جا درنده کانی وهك شیر و پلنگ و گورگ و پئوى و چه هه ل له ناو
ته نکاو مبارانه ئاوه که دا ته نها سه راپای دیار بوو، وهك پیازه خوگانه سه ر
ئاو که وتبوون.

ئەو شاعیرە کە زۆر بە تواناوە باسی سەیرانی ھەواری جول جول
 دەکات و لە گەڵ عونەیزەخان رانەبووی، وە و شتری بۆ ئەکات بە قوربانی
 و پۆزیکێ پر لە عەیش و نۆش و ماچ و موچ دەگوزەری، کە ھۆکاری
 ئەم چامە شیعرمێ کە جگە لەوەسفی دلداریکە باسی شەو، ئەسپ،
 بروسکە، باران، کە لە ھەشتاو دوو بەیتدا زۆر بە وردی وەسفی ئەو کاتە
 دەکات، لە یەکەم دێر ھەتا ھەشتەم، باسی جیاوونەو لە دوست ئەکات،
 لە دێری نۆیەم ھەتا چل و دوو، باسی رابواردن دەکات، لە چل و سێ ھەتا
 چل و شەش، باسی شەدارەکان، لە چل و ھەوت ھەتا پەنجە، باسی
 سامناکی و ژێر شیوو دەکات، لە پەنجەو یەکەو ھەتا شەست و ھەشت،
 باسی ئەسپەکە، لە شەست و نۆ ھەتا ھەفتا، بروسکە باس دەکات، لە
 ھەفتا و یەکەو ھەتا ھەشتا، باسی باران و لافاوە.

تەرفەهێ کۆری عەبد

عەمری کۆری عەبدی بەکری، کەناوی تەرفەهێ، بەمانای پەسەن و
وەجاغزادەمێ، لە باوک و لەدایکەوه، بە مندائی باوکی مردوووە لەپاڵ
مامەکانی زۆر سەخت ژیاوەو لە دەستی و مردەدی دایکی تالای چەشتووە،
دەستیداووتە ژيانی لەهولەعب، هەموو سامانی ماله باوکی فەوتان، ئەوجا
پەيوەندی کرد بە عەمری کۆری هیند، بەلام دەمشپی بوووە هۆی ئەوه
لەپادشای حیرموه نامەیهکی بۆ نووسرا بۆ میری بەحرمین و ئەوهی
تێدابوو کە بکوژرێ و لەگەنجیدا کوژرا، ئەوه ژيانی ئەم شاعیرمێ بە
کورتی.

تویژمران و پەخنەگرانی ئەدمبی عەرمبی زۆریان وتوووە لەبارەدی ئەم
گەوره شاعیرموه، بەلام بۆ کورد زۆر پێویست نییه جگە لەوهی ئەم
شاعیره زۆر ورده لەباسی هەوارگەو نەریتی عەرمبی لەوکات و پەخنە و
باسی وردی و شتر و شانازی خۆی و باسی وردی ژيان و مردن و ستمی
خێڵەکهی و هەستی ناسکی خۆی جوان دەربرپومو زۆر درێژدادر نییه.

هه ئواسراوی تهره‌فی کوری عه‌بد

لِخَوْلَةٍ أَطْلَالَ بِرُقَّةٍ تَهْمَدِ تَلُوحُ كَبَاقِي الْوَشْمِ فِي ظَاهِرِ الْيَدِ

اطلال: پاشماوهو شوینه‌وار، تلوح: دمرده‌که‌وئ، وشم: خال. خه‌وله که‌ناوی ئه‌و کچه ده‌شته‌کییه که تهره‌فه‌ه‌زی ئی بووه، هه‌وار و ده‌وار و که‌پری خوی هه‌یه له‌سه‌ر ته‌پۆلگه‌ی سه‌همه‌وه، هه‌رماوه‌و نه‌فه‌وتاه‌و و له‌ناو ئه‌و به‌ردو له‌دا ده‌بینرئ، وه‌ک ئه‌و خاله‌ی کو‌تراه‌و له‌سه‌ر پشته‌ی ده‌ست و په‌نجه‌ی گیژی عه‌رمب، که زۆر هه‌زی ئی ده‌که‌ن و به‌دمرزی زامداری ده‌که‌ن و به‌کل رهنگی لی‌ده‌نه‌خشی‌ن.

وُقُوفاً بِهَا صَحْبِي عَلَى مَطِيَّهِمْ يَقُولُونَ: لَا تَهْلِكْ أَسَى وَتَجَلَّدِ

هاورپیکانم به‌دیارمه‌وه و مستان و ولا‌خه‌کانیان راگرت و ئامۆزگاریان کردم، خۆت مه‌فه‌وتینه‌ به‌خه‌م و په‌زارمه‌وه، وه‌ک ئازا خۆت را‌بگره‌ و ژیا‌نی خۆش بگوزمرینه‌.

كَأَنَّ خُدُوجَ الْمَالِكِيَّةِ غُدُوءَ خَلَايَا سَفِينٍ بِالتَّوَاصِفِ مِنْ دَدِ

که‌ژاوه‌کانی هۆزی مالیک له‌ ئیوارمه‌وختیکدا و (گه‌می) به‌له‌م و که‌شتی را‌گیراوبوون، له‌ناو شیوه‌کانی مؤلیان دابوو بۆ کۆچکردن.

عَدْوِيَّةٌ أَوْ مِنْ سَفِينِ ابْنِ يَامِنْ يَجْرُ بِهَا الْمَلَأُ طَوْرًا وَيَهْتَدِي

ئەو گەمی و بەلەم و کەشتییە راوەستاوە لە عەدەن، لای نزیک
عومانیوە هاتبوون و سەر بە کەشتیوان و گەمیداری کوپی یامین بوون،
هەندێ جار بەملاو ئەولادا لایانەداو هەندێ جارێش پێگەی راستیان
دەگرت، مەبەستی ئەومێه کەشتی بیابان کە و شترە لە دوا یەکەووە وەک
گەلەگەمی ناو دەریا و نزیک دورگە دەبینران.

يَشُقُّ حَبَابَ الْمَاءِ حِزْزُومَهَا يَهَا كَمَا قَسَمَ الثُّرْبَ الْمَفَايِلُ بِأَيْدٍ

ئەو گەلە و شترە وەک گەلەگەمی پێگەی ئاویان دەبێ و سنگی خۆیان
لە دەشتی وەک دەریا دەهاوێشت، وەک ئەو منداڵە کە مالهەشکی دەکات
و شتیەک لەناو کۆمەڵێک دەشارێتەووە پەنجەی دەکات بە دوو بەشەووە
بەهاوێکە دەلی: دەی لە کام بەشدا یە، ئەو ڕەووە و شترە بەو شیوە
بەڕێکەوتن.

وَفِي الْحَيِّ أَخْوَى يَنْقُصُ الْمَرْدُ شَادِنٌ مُظَاهِرٌ سِمْطِي لَوْلُؤٍ وَزَبْرَجَدٍ

لەناو هەوارگەدا کارمامزی چاوپرەش هەبێ کە ئاسکی گەورە بەری
ئەداو ئەراک ئەومرینی بۆی کە ملوانکە ی مرواری و دانە ی گەوهەری
لەملدایەو بە جوانی سروشتی وا، جوانی دەستکردی هەئاسیووە.

خَذُولٌ تُرَاعِي زَبْرًا بِخَمِيلَةٍ تَنَاولُ أَطْرَافَ الْبَرِيرِ وَتُرْتَدِي

ئەو دایکە مامزە بەبەر مومبەو شیرێ پێ ئەداو لە ڕمۆه ئاسکەکان جیا بوووتەو بەو بەخێوکردنی کارمەکی و لەناو ڕمۆمەدا ئەلەو مەڕێ بەجیا، لەبەر نازداری بێچۆمەکی چاویکی هەمیشە لە خواردنی بەری داری ئەراکەو چاومەکی تری لەسەر کارمەکیەتی، ئەو هەموو چواندە مەبەستی ژنیکی شوخەو منداڵۆمبەرە.

وَتَبَسُّمُ عَنْ أَلْمَى كَأَنَّ مُنَوَّرًا تَخْلُلُ حُرَّ الرَّمْلِ دِعْصٌ لَهُ نَدِ

کە ئەو ئاسکە ناسکە سرکە پێ ئەکەن، پوکی گەنم ڕمگ دەرەمەوێ، کە ڕمۆنەقی داو بە ددانە سپییەکانی، وەک گوێی بەیبوون دیارە، وردو ساغ و سپی، وەک وردە ڕیزی شوڤاومبە، لەو ڕۆژمۆه هەتا ئەمڕۆ کەسێک نەبوو بەو جۆرە وەسفی دەم و لیوو ددان و چاو و گەردن و ملوانکە بەو زیندوییە بکات، کە ئەم لاوێ کردووەتی.

سَقَتَهُ إِيَّاهُ الشَّمْسُ إِلَّا لِئَاتِهِ أَسِفٌ وَلَمْ تَكْدِمْ عَلَيْهِ بِإِلْمِدِ

ئەو ڕیزە وردە کە ددانی پێ چواندوو تیشکی خۆر ئەوێندە تر سبێ کردووتەو، بەلام پوو و لیوی وەک خۆی ماوتەو، (ئەلێی بە گەلا گوێزی تەوێلە ڕمگراوە)، وەک زامدار کرابی و کلی بەسەردا کرابی، واتە هەر هەموو ڕمگەکان سروشتییە.

وَوَجَّهَ كَأَنَّ الشَّمْسَ حَلَّتْ رِدَاءَهَا عَلَيْهِ نَقِيُّ اللَّوْنِ، لَمْ يَتَّخِذْ

ئەو شیوە ناسکە پۆمزمەتیکى هەیه، دەلیی خۆرى ئاسمان سەرپۆشى
داوە بە پوویدا، جوان، پاك، بێگەرد، پەنگى گەش، هیچ جۆرە لەكەى
لەسەر نەماوەو چال و چۆل و عازمەى لەسەر نییه و وەك ئاوی نەیه!

وَإِنِّي لَأَمُضِي إِلَهُمَّ عِنْدَ احْتِضَارِهِ بِعَوَجَاءِ مِرْقَالِ تَرُوحٍ وَتَقْتَدِي

دەلی: بەلام من هەركات خەم و پەزارمەكەم هەبى بەهۆى ئەم
نازدارمەو دەمى دەكەم و دەچم بۆلای بەسوارى ئەو و شترە سووك و سۆل و
تیزرەمەو، كە لەهاتن و چوون ماندوو نابى.

أُمُونِ كَالْوَحِ الْأَرَانِ نَسَائِهَا عَلَى لَاحِبٍ كَأَنَّهُ ظَهَرَ بُرْجُدِ
تُبَارِي عِتَاقًا نَاجِيَاتٍ، وَأَتَّبَعْتُ وَظِيفًا وَظِيفًا فَوْقَ مَوْرِ مُعَبَّدِ

ووسفى و شترەكەى دەكات و لە بەیتى پێشوو دا هەندیکى باسکرد و
لێرمش دەلی: ئارام و لەسەر خۆیەو مەترسى ئى ناکرئ و پشتى پان و
تەختە، ئەلی دارە تەختەكەى فیرە و نەكانە كە كۆیلە هەلیاندەگرت و
منیش بە قەمچى لى دەخوړم، لەسەر پێگەیهكى تەخت وەك قوماشى
هیلدارى ساف، پێش پێشینى پى ئەكەم، لەگەل و شترى پەسەنى دەگەمنى
سپى و جەحیل و جوان و لاقەكانى پاشەوێ هاورازن لەگەل هەردوو
دەستى كە بەسەر زەوى و خۆل و خاكدا دەروا.

تَرَبَّعَتِ الْقُفَّيْنِ بِالشَّوْلِ تَرْتَعِي حَدَائِقَ مَوْلِي الْأَسِرَّةِ أَغْيَدِ
تَرْبَعُ إِلَى صَوْتِ الْمُهِيبِ، وَتَقْيِي بِذِي خُصَلِ رَوَعَاتِ أَكْلَفِ مُلْبَدِ
كَأَنَّ جَنَاحِي مَضْرَجِي تَكْنَفَا حِفَافِيهِ شُكَّا فِي الْعَسِيبِ بِمَسْرَدِ

هەر له باسی و شترمهکی دهلی: زۆر جوان گوپرایه له له دمنگی شوان و
خاومنهکهی و رام و دهمسته مۆیه، به لام به کلکی چروپری خوی دمبویری
له نیرمی کارامه و به هیز و له رهشیدا سوور دهنوینی و کلکی ناوه
به نیرینهی پستی و بو مینهیهک دهگهپی و زۆر به شهوق و زهوقه و
کلکی نه و وشتره نیره دهلیی بالی هه لۆی به ته مهن و پیره و له
ههردوولایه وه به چه بلی هۆنراوه و به توپکی دارخورما بهیه که وه
گریدراوه و دووراوه به درهوش و دمرزی قایم که دیارترین سیفه تی
نیرمیه.

ئه وه وهسفه، ئه و منده سادیه، ته نها خه یالی ئه عرابیه کی لاوی
عه رب نه بی کی به خه یالیدا دی کلکی و شتر بچوینی به دووبالی دایکی
کوئی بال رووتاوه و به چه بلی شلیفی دارخورما بهیه که وه دوورابیته وه.

فَطَوْرًا بِهِ خَلْفَ الزَّمِيلِ، وَتَارَةً عَلَى حِشْفٍ كَالشَّنِّ ذَاوُ مُجَدِّدٍ
لَهَا فَخِذَانِ أَكْمَلَ النَّحْضُ فِيهِمَا كَأَنَّهُمَا بَابَا مُنِيفٍ مُمَرِّدٍ
وَطَيُّ مَحَالٍ كَالْحَنِيِّ خُلُوفُهُ وَأَجْرَةٌ لُزَّتْ بِدَائِي مُنْضُدٍ

دهلی: ئه م کلکه وشتره له پێشه وه باس کرا، هه میسه له کاردایه، جاری
ئهیدات له پستی نه و کهسه ی له دواوه سواربووه، یانی شوینی نه و نه گهر
هه بوو جاریکیش ئهیدات له ناو گوانهکانی که وشکبوو ته وه و شیری تیدا
نییه، وهک کونه ی (چهوت) نی کوئی لیها تووه و پوکا و ته وه و بی شیر و
ئهوانهش له ناو دوولایه وه گوشتی زۆری گرتووه وهک دوو لاشیپانی

دەرگای کۆشکێکی بهرزو بلند و لهمه پهمه پ دروو ستکرا بێ ساف و لووس و بێگرێ و گۆله.

ئهوجا برپه پهی پستی وهك كهوان بپچراوه له په راسووهكانی و ژیر چه ناگهی به مه حكه می گریدراوه به ملیه وهو له گهل برپه پهی شان و دووگی سه رپستی گریدراوه، هه موو وشتریک ئه وه وه سفی بی دهبی زور کارامه و تیزره و بی.

کِنَاسِي ضَالَةٍ يَكْنُفَانَهَا	وَاطْرَقِيسِي تَحْتَ صُلْبِ مُؤَيَّدِ
لَهَا مِرْفَقَانِ أَفْئَلَانِ كَأَنَّهَا	تَمُرٌ بِسَلْمِي دَالِجٌ مُتَشَدِّدِ
كَفَنَ طَرَةِ الرُّومِيِّ أَقْسَمَ رَبُّهَا	لَتُكْتَنَفَنَّ حَتَّى تُشَادَ بِقَرْمَدِ
صُهَايَةِ الْعُثُونِ مُوجِدَةَ الْقَرَا	بَعِيدَةً وَخَدِ الرَّجُلِ مَوَارَةَ الْيَدِ

ئه وه هه ر باس باسی وشتره كهیه، كه هه ردوو قه بووغهی وهك ئه وه دوو چالهیه كه گا به هه ردوو دهستی هه ئیده كه نی له بنی داری مۆردا بۆ فینکی و پالکه و تن و ده ئیی چه مینه وهی كه وانه له نیوان پشت و هه ردوو لاقیدا، به لام تووشی گه رمه ژهن و گه پۆلیی نه بووه و بۆشایی بی نه خووشی لاق و ئه ژنۆو بن هه نگل، هه ردوو مه چه کی لكاو ن به سنگییه وه، وه ئه ئیی دوو دۆلچه ی ئاو هه لکیشانه و به ده ست ئاوی له بیر پی دهر دینن و قوئی لی هه لمانیوه، وهك پردی پۆمه كان كه وه ستا که ی به جوانیی به خشت و گه ج كه وانه ی بۆ دروست کردوو، بۆ هاتوو چۆی خه لک، پمگی سپی به ره و سوور و له ژیر توکه كه یه وه ئه وه دوو لاقه لكاو ن به بنرانییه وه، سنگی له گهل دهستی و پاشه وهی له گهل قاچی هاو ته ریب کار ده که ن.

دهلئ: لاقى بادرابوو، وهك گورىسى پتهوى زياته، نهئى بهنهكهى وهك
 رهگرمگ و باربوو بو پيشهوه، وهك بائى بائنده دمرچووبوون، ههردوو
 باسك و ئانىشكى وهك تاشه بهردى قايم به پشتيهوه لكابوون، لاقهكهى
 نهملاو نهولاي دمكرد، وهك لاربيتهوهو تهكانى دمدا بو پيشهوه، خاو من
 كهلهيهكى گهوره بوو، بهرز راگيرى كردبوو بو سهروهو، له سهردوو
 سهرشانى هه لكشاهو بهرمو سهروهو، نهوشان و ملهى شوينهوارى پمت و
 گورىسى چهرم و دروستكراو له سهر پهراسومكانى ديار بوو، بهلام كارى تى
 نه كردبوو، ههروهك جوگهلهى ئاوى كه م كه كار ناكاته سهر تاشه بهردى
 گه ورمو رهق، واته تهنگه وژير تهنگه وژير، سك و پالوو گورىس و قهياسه
 ههر تواناي نهبوو، كار له پشت و پهراسوى بكات، چونكه نهو جوگهله
 ئاوه هه ندئ جار پي كه وهو هه ندئ جار به جيا ري كهى دمكرد، نه ئقهى
 تهنگه و جه له مهى لاي پهراسووى وهك هوپچهى كراسى سبى له سهر
 قوماشى دادراو ديار بوو.

(ئەم ۋەسفە سەرەتايى و دەشتەكییە، ۋەك باسى سەیارى تەۋاۋ
مۈاسەفەتلى ئەمپۇى باس كەردۈۋە، تەنھا شۈيىنىك نىيە كە باسى نەكەردى،
ئەۋمىش جۇرە لەزەتلىكى ھەبۈۋە ۋەك ئەمپۇ!!)

وَأَلْعُ نَهَاضٌ إِذَا صَعَدَتْ بِهِ كَسُكَّانُ بُوصِيٍّ بِدِجْلَةٍ مُصْعِدِ
وَجُمُجْمَةٌ مِثْلُ الْعَلَاةِ كَأَمَّا وَعَى الْمُلتَقَى مِنْهَا إِلَى حَرْفٍ مَبْرَدِ
وَحَدُّ كَقِرْطَاسِ الشَّامِيِّ وَمَشْفَرٍّ كَسِبَتْ أَلْيَمَانِي قَدَّهُ لَمْ يُحَرِّدِ

ئەم وشترە ملی زۆر درێژمە لەکاتی پوێشتن بەرزى ئەکاتەودو بەرمە
سەرمود هەنگاو دەنى، ئەلێى سەوێى بەلەمى ناو پووبارى دجلەيه، بۆ
سەرمودى پووبار دەنازۆى، کەلەلەى سەرى ئەلێى دەزگای ئاسنگەرەو
سەندانى مزگەرە، دەلێى ئیسقانەکەى سووچى تیژى شاخى بەرزو پەقە،
وادەردەکەوێى کە بربەندى تیژکردنى تیغ و شمشیرە، واتە زەر و پەق و
سەختە.

لای هەردوو گۆپى و چەناگەى وەك كاغەزى نوسین وایە کە لە شام
دروست دەکړئ و تووکی پێوه نەماود لەبەر کوونى و پەسەنى و لڅ و
لێوى ئەم وشترە وەك پێستى چیلێ دەباغکراوى لێهاتوود، کە بەتال و
جەوت دەواغى کرابێ و پان و درێژە وەك کەوشى یەمانى نەرم و پەق و
مەحکەم و پتەو.

وَعَيْنَانِ كَأَلْمَاوَيْتَيْنِ اسْتَكْتَا بَكْهَفِي حِجَاغِي صَخْرَةٍ قَلْتِ مَوْرِدِ
طَحُورَانِ عَوَارَ الْقَدَى، فَتَرَاهُمَا كَمَكُحُولَتِي مَدْعُورَةٍ أَمْ فَرَقَدِ
وَصَدِيقَتَا سَمِعَ التَّوَجُّسَ لِلْسُّرَى لَهْجَسٍ خَفِيٍّ أَوْ لَصَوْتٍ مُنْدَدِ

ئەو وشترە دووچاوى گەشى هەیه، وەك ئاوێنە سافەو شتبینە، لەناو
تاقیک یان دوو تاق کە بە هەدی شاخێک، یان دوو شاخ وەك ئەشکەوتى

بچووک دمردهکهون، له ژیر دوو مای سهختی دمرچوو له چیا که وینهی
 ههردوو نهبروی بوو له ژیریاندا، دوو چالاوی باران دمردهکهوی که ناوی
 پاکی پروونی تیدابی، نهو دوو چاوه که وهک چالاوی ناو بهردی سه
 چیایه، فریدمیری پوش و کا و ورددهکه لایه، وهک دووچاوی گاکوی ترساو،
 له ناوچوونی خووی و گۆلکه کهی که زۆر جوان دمردهکهوی، نهو چا دوو
 گوپی راست بیست و هه لۆل و بیسهری دهنگی نزم و گوپیستی خشی
 نزم له شهوی تاریکدا، یان سووکتین چیهی لی دهبیستی.
 (ئهوه نازکتین و مسفی گوپی لهو رۆژهدا!).

مُؤَلَّتَانِ، تَعْرِفُ الْعِثْقَ فِيهِمَا كَسَامِعَتِي شَاةٍ بِحَوْمَلٍ مُفْرَدٍ
 وَأَرْوَعُ بَبَاضٍ أَحَدٌ مُلْمَلَمٌ كَمِرْدَاةٍ صَخْرٍ فِي صَفِيحٍ مُصَمَّدٍ
 وَإِنْ شِئْتَ سَامِي وَاسِطَ الْكُورِ رَأْسُهَا وَعَامَتٍ بَضْبَعِيهَا نَجَاءَ الْخَفِيدِ

ههردوو گوپی نیشانه کردوو وهک ئامیری نیشانهی رم، که رهسەنی و
 نه جابهتی لیدمردهکهوی، وهک دوو گوپی نهو مه رهکیوییه که له ناوچهی
 حه و مهل دمزی و تاکبوو مه وهو گوپی قولاخه بو دۆزینه وهی ریگه چاره،
 خاو من دلیکی هۆشیاره بو هه مه ترسییهک و به توونیدی لیدمەدات وهک
 سهعاتی چه له م به لام سووک و بیدار و زیرهک و ئامادهو به وزه و وره
 وهک دمسکهوانی بهردی ناو دهنگی خویکوتان به زۆر ئیشی پی کرابی،
 نه گهر بتهوی سهری بهرز دهکاته وه ههتا ریک له گهل پاش ته رکی
 سواره کهی ریک دهبی و که ئپوسی له گهل ئاو زمی ته نیشتی، وهک

مهله وانیی بکات له ناو ئاودا نه عامه یه و ههردوو بای به کار دینی بو
مهله وانیی.

(له راستیدا وشر که پڼگه دمېړې وهك سيمرغ وايه که بهگوردی وشر مرده!).

وَإِنْ شِئْتَ لَمْ تُرْقِلْ، وَإِنْ شِئْتَ أَرْقَلْتُ
وَأَعْلَمُ مَخْرُوتٌ مِنَ الْأَلْفِ مَارِئٌ
عَلَى مِثْلِهَا أَمْضِي إِذَا قَالَ صَاحِبِي:
وَجَاشَتْ إِلَيْهِ النَّفْسُ خَوْفًا وَخَالَهُ

لهسهر باسی و شتر بوومو دملی؛ به ئارمزووی خۆته چۆن ههز دهکهی بهو جۆره دمپوا ههزت لییه به لهز بپروا وا دمپروا و ههزت لییه سووک دمپروا پهله ناکات، ترسی شوول و قههچیی ههیه که لهپێست دروستکراوه ئیشی زۆره، دهم و لهجی بۆ سهرموه بهرز بوومتهوهو له نزیك کونی لوتییهوه لهت بوومو نهرم و خۆشکاره بۆ خواردنی گهلاهی دپکاویی و ههرکات سهری نزمکردموه له زهوی نیازی تیژ رویشتنه.

دەللى: من بەم وشترە سەفەر دەكەم، ھەندى جار ھاوړى سەفەرەكەم
دەللى: ترسمان ھەيە لەم دەشتە چۆلە ترسناكە تىدا بچين و زور بە راستى
دەللىن: خۆزگە ئىمەش بەقوربانى وشترىكى وا بويناىە و خۆمان ئەكەين
بە سەدەمقەى تۆكە ئەم وشترە ھەيە، مەوۇ دلى دىتە جۆش و خرۆش و
دەكولى لەترسان، وا گومان دەبا كە تووشى كارسات بوو و رىگەى بى

نیشان دمبڕین لەشەوی تاریکدا، بەلام من بەهۆی ئەم و شەرمەوێ پرزگارم
دمبێ و ئەوانیش پرزگار دێم.

إِذَا الْقَوْمُ قَالُوا مَنْ فَتَى خِلْتُ أَنِّي غَيِّتُ فَلَمْ أَكْسَلْ، وَلَمْ أَتَلَدِ
أَحَلْتُ عَلَيْهَا بِالْقَطِيعِ فَأَجَدَمْتُ وَقَدْ خَبَّ آلُ الْأَمْعَزِ الْمُتَوَقِّدِ
فَدَاثَتْ كَمَا دَاثَتْ وَلَيْدَةُ مَجْلِسٍ تُرِي رَبَّهَا أَذْيَالَ سَحْلٍ مُمَدَّدِ

دەلی: لەسەرمتای ئەم سەفەرە سامناکە پر مەترسییە هاوڕێیان دەلێن؛
کێ هەیە سەر کاروانی ئەم ڕێگەییە؟، دوزانم مەبەستیان لە منە کە کۆری
ئەو ڕێگایەم و منیش تەمەلێی ناکەم و خۆم گێل ناکەم، ئەوکاتە شووێ
لێڕادەکیشم و و شەرمەکش پەلە دێمات لەپۆیشتن لەناو گەرمی توانا بر و
تراویلکە بایی کێشاوە بەسەر بەردو و لی گرگرتوودا، ئالەم کاتەدا
و شەرمەکی من بە دەمیەو فیزمەو هەنگاو دەنی و خۆی با ئەدا، ئەلێی
کێزێکی سەماکارەو لەناو کۆری رابواردن سوپوسەما ئەکات بە کراسی سپی
کە لە ئەرز دەخشی، ناومناوە هەلی ئەداتەووە بۆ نیشاندانی کۆرگێرەکان.

وَلَكِنْ مَتَى يَسْتَرْفِدِ الْقَوْمُ أَرَفِدِ وَلَكِنْ تَبَغْنِي فِي حَلَقَةِ الْقَوْمِ تَلْقَنِي
وَأَنْ تَقْتَبِصْنِي فِي الْحَوَانِيتِ تَصْطَدِ وَأَنْ كُنْتَ عَنْهَا غَانِيًا فَاغْنِ وَأَزِدْ
إِلَى ذُرْوَةِ الْبَيْتِ الرَّفِيعِ الْمَصْدِ وَإِنْ تَأْتِي أَصْبَحَكَ كَأْسًا رَوِيَّةً
وَأَنْ يَلْتَقِ الْحَيُّ الْجَمِيعُ ثَلَاثِنِي

دهلئ: ئەگەر باسی خۆم بکەم، من لەوانە نیم خۆم حەشاردەم لە دۆل
و شیوو گردۆلکە لە ترسان و لەبرسان و خۆم لە میوان و پێبوار
بشارمەو، بەلکو لەناو سابات و دیووخان دادەنیشم و چاومپوانی
هەرکەسیک دێمکەم کە داوای هاوکاریم لێ بکات، هەر لەشوین من بگەرێ
لەناو کۆرۆ کۆمەل و ڕاویژ و پەرس پێکردن، من نامادمی و حزورم هەیە،
خۆ ئەگەر لە مەبەخانەش بۆم بگەرێن لەوێ بوونم هەیە بۆ خۆم و بۆ
خەلک.

هەرکەس دیدەنیم بکات لە بەیانیدا پەرداخی پەر لە مەی پێشکەش
دەمکەم و ئەگەر خۆم مەست و سەرخۆش بووم هەوڵ ئەدەم بۆ میوانەکەم
زیاتر و خۆشتر خواستی جێبەجێ بکەم، لەبارەى بنەچەو
پەسەنایەتییهوه، ئەگەر خەلک کۆبوونەوه بۆ باسکردن لە شانازی هۆز و
خێل ئەوه من خۆم لەگەورە مالان و پەسەن و یاراندار دەبینم و جێگەى
ئومێد و پەناى خەلک و دەرۆبەرم.

لَدَامَايَ بَيْضٍ كَالنُّجُومِ وَقَيْنَةٌ تَرُوحُ إِلَيْنَا بَيْنَ بُرْدٍ وَمُجَسَّدِ
رَحِيبٍ قَطَابُ الْجَبِّ مِنْهَا، رَفِيقَةٌ بَجَسِّ النَّدَامَتِي، بَضَّةُ الْمُتَجَرِّدِ

دهلئ: هاوپیالەو هاوجامە مەیهەکانم دیارو بەرچاو و ڕۆشن و ناودارن،
وەک ئەستێرن، بەهاوڕێی بەزم و کەنیزەک و کێژۆلەى نەرم و ناسک دێن
و دەچن و هەرجارەى بەرگیك لەبەر دەکەن، هەندێ جار کراسی شۆڕ و
هەندێك جار سادەو سپی و هەندێ جارێش ڕەنگاو ڕەنگ و هەندێ جار
فەش و فوول و هەندێ جار لکاو بە لەشیانەوه، بەلام یەخەبەرەلاو گەردن

و سینگ و مەمک دیار و پام و دەستەمۆ بۆ دەستبازی و دەست
لەگەردندان، کە سپی و گەرم و نەرم و چەور و غەزوبەز، وەك کۆری
شازادەکان و گەورە سەرکۆمارەکان.

(ئەو و پێنە سەر دەمی نەقامییە یان شانۆی ئەمەرۆی دنیا!).

ئەو کۆرەمی کە مەی و ئافەرم و سەماو گۆرانیی و موزیک و کۆری
دەستبازی و مەیبازی تێدابی لەکاتی نەقامیی و ئەمەرۆ جیاوازی تێدا
نەماوە.

بۆیە زانای خواپەرست دەلی: (ئەم سەدەمە سەدەمی نەقامییە).

إِذَا نَحْنُ قُلْنَا أَسْمِعِينَا أَتَبَرْتَنَا عَلَى رِسَالِهَا مَطْرُوفَةً لَمْ تَشَدِّ
وَمَا زَالَ تَشْرَابِي الْخُمُورَ وَلَدَّتِي وَيَعْيِي وَإِنْفَاقِي طَرِيفِي وَمُتْلَدِي

دەلی: ئەو کەنیزەك و کێژۆلەمی لە کۆری رابواردن و خواردنە وەدا
ئامادەمی گۆرانیی و سەمان و هەموو جوانیی خۆیان نمایش کردووە
داوايان ئی بکەین ئامادەن گۆرانیی بێن، ئەوان زۆر بە هیمنیی و ئارامیی
و لەسەر خۆ و بێ شەژان خوشترین ئاوازی بەسۆز بەچاوی خومار و مەمی
ناسان و دوور لە زبیری و زیادەرۆیی پێشکەش دەکەن.

ئەم ژیانە زۆری نەبرد سەرگەرمی مەمی خواردنەووە بووم و پام
دەبوارد، هەموو مال و سامان و دارایم فرۆشت و لەناو برد و بەخشیی،
هەموو سامانی میرات و کۆن و نوێ کرا بە قوربانی رابواردنم.

(ئەو دانیپیدانانی شاعیرە کە هەموو سامانی بۆ رابواردن خەرج
کردووە).

إِلَى أَنْ تَحَامَتْنِي الْعَشِيرَةُ كُلُّهَا وَأَفْرَدْتُ إِفْرَادَ الْبَعِيرِ الْمُعْبَدِ
رَأَيْتُ بَنِي غَبْرَاءَ لَا يُنْكِرُونَنِي وَلَا أَهْلُ هَذَاكَ الطَّرَافِ الْمُمَدَّدِ

دهلی: ئەو ژیاڤه بێ سنوور و بێ بهندو باوهی من کاریکی کرد که
هۆزهکههه هه موو له من توپه ببن و دهرم بکهه و خۆیان دووربگرن له من،
به تاك و تهنها و بێ كهس و هاودهه، وهك وشتری گهر و بيمار
دوورخرامهوه، بێ كهس و هۆزو مال مامهوه، چونكه ژیاڤی سه ره سه ری و
بێ بهندو باویم هه لێژارد، راسته نه وهی داناو و هه ژار و لیقه و ماوه كان
چاك من دهناسن، چونكه میواندۆست و خاوهن دیوه خان و ناندر بووم و
هه ركات هه رچه ند ئاماده بوونا به خزمهت ئاماده بوو بویان، هه روهها
دهوله مه ند و خاوهن سامان دهناسن كه چۆن دهوار و سفرهه له خزمهت
هه مهواندا بووه.

أَلَا أَتَاهَا اللَّائِمِي أَحْضَرَ الْوَعَى وَأَنْ أَشْهَدَ اللَّذَاتِ، هَلْ أَلَتْ مُخْلِدِي؟
فَإِنْ كُنْتَ لَا تَسْطِيعُ دَفْعَ مَنِّي فِدْعَنِي أَبَادِرْهَا بِمَا مَلَكَتْ يَدِي
فَلَوْلَا ثَلَاثُ هُنَّ مِنْ عَيْشَةِ الْفَتَى وَجَدَّكَ لَمْ أَحْفَلْ مَتَى قَامَ عُودِي

دهلی: ئەه ی کابرای سه ره زه نشکاری من، که دمه وه ی نه چه بو جهنگ،
نه وهك بکوژریم و داوا ده که ی که نه وهنده دهستگوشادبم، نه وهك لات و
هه ژار و ریسواببم، له وه لایم بو ئەو سه رکوژه کردنه نه ومیه: نه توانم که
نه مریم؟ که ناتوانی وازبینه با مال و سامانم له دووی خووشی و چاکه دا
خه رج بکهه، وازم لێ بینه برا، که ناتوانی مردن دوور بخه یته وه له من،
باخۆم به ره و مردن برۆم، به هه موو تواناو ئارهزووی خۆم ژیاڤی لاو و

گهنجیم ئەو سێ شتەیه که لەمەولا باسیان دەکەم، بە گیانی باپیرەت (که نەماوە) گویم ئی نییه کهی شین و شەپۆرم بۆ دەکری و پرسەو (وای شیرە)م بۆ دەلین.

فَمِنْهُمْ سَبَقُ الْعَاذِلَاتِ بِشَرِّبَةٍ كَمَيْتٍ مَّتَى مَا تُغْلَ بِأَلْمَاءِ تُزِيدِ
وَكُرًّا إِذَا نَادَى الْمُضَافُ مُحَبَّبًا كَسِيدِ الْقَصَا نَبْهَتَهُ الْمُتَوَدِّدِ

دەلێ: یەکیك ئەو سێ شتەى ژيانى گەنج پێك دێنن ئەوهمیە پێش ئەوێ سەرژەنشکاران تانەو تەشەر بدن، فرێك مەى نۆش بکەین لەو مەیهى لە سووریدا مەیلەو رەش دەنوینى، که دووبارە ئاوى تى دەکری بۆ ئەوێ خەستییه کهى کهمبکریتهوه، بلقی ئی بەرز دەبیتهوه لەبەر کۆنیى و تیزیى.

دووهم دیاردە ئەوهمیە که من ئەسپەکەم دەگێرپمەوه که چوار پەلى لەبەر جوانیى و خوشەویستی گیراومته خەنە، لە هەرکاتداو کارێك بۆ یارمەتیى و هاوکاریى پەنام بۆ بهینی وهك گورگی ناو جەنگەل پەلامارى ئاوخواردنەوه بدات و خاومن ئاوه که هالى لى بکات بەو شیۆهمیە بەدەمیەوه دەچم.

وَتَقْصِيرُ يَوْمِ الدَّجْنِ وَالدَّجْنُ مُعْجَبٌ بِيَهْكَنَةِ تَحْتَ الطَّرَافِ الْمُعْمَدِ
كَأَنَّ الْبُرَيْنَ وَالْذَمَالِجَ عُلِقَتْ عَلَى عُشْرِ أَوْ خِرْوَعٍ لَمْ يُخْضَدِ

سێیهەم: شیوازی ژيانى لاو کورتکردنەوێ پۆزى سەرماو باران و تەم، بەرپاواردن لەگەل ژنیكدە لە جى ژواندا که جگە لە جوانیى و ناسکیى و

نهرم و نوڵی له ماله گهورمندا دمزی و دموروبه‌ری هه‌میشه قهرمبالغه که
 هه‌ردوو دمستی پره له خه‌رخال و بازن و مه‌چه‌ک و قوڵی ئه‌لئی خه‌لفی
 شوڤمبیه، یان خه‌لفی گه‌رچه‌که‌و ناسکه‌و کاتی بینینی نه‌هاتوو، ژوان
 له‌گه‌ل ئه‌م جووره ژنه به‌هه‌موو که‌س ناکرێ مه‌گه‌ر به‌ تورفه‌!

فَلَدَرْنِي أَرَوْ هَامَتِي فِي حَيَاتِهَا مَخَافَةَ شَرِّبٍ فِي الْحَيَاةِ مُصَرِّدٍ
 كَرِيمٍ يُرَوِّي نَفْسَهُ فِي حَيَاتِهِ سَتَعْلَمُ إِنْ مُتْنَا غَدًا أَيُّنَا الصَّدِي

ده‌لئ: ئامۆژگارکار وازم لیبینه دمست له کوڵم بکه‌ره‌وه، لیگه‌رێ با
 گیانی خووم تیر بکه‌م له خواردنه‌وه‌و سه‌ری خووم گه‌رم بکه‌م، ترسم نییه
 له ژیان که کورت بێ و بپرێته‌وه، من پیاویکی به‌خشنده‌م بوو خووم و بو
 خه‌لک، ڕمزیلی ناکات له خووی و له‌خه‌لک و له‌ژیاندا مه‌ست و سه‌ربه‌سته،
 ئه‌و دزمانی ئه‌گه‌ر سه‌به‌ی مریدین کام له ئیمه له‌گۆڤه‌که‌ی بایه‌قوش
 ئه‌خوینی و ببوو مکه‌ره و دمنگه‌ومره بووی ده‌خوینی بوو تۆله‌ی خوینی
 ڕژاوی کام لامان تینومانه‌و دهممان وشکه.

أَرَى قَبْرَ نَحَّامٍ بَخِيلٍ بِمَالِهِ كَقَبْرِ غَوِيٍّ فِي الْبَطَالَةِ مُفْسِدٍ
 نَرَى جُثُوتَيْنِ مِنْ تُرَابٍ عَلَيْهِمَا صَفَائِحُ صُمٍّ مِنْ صَفِيحٍ مُنْصَدٍ
 أَرَى الْمَوْتَ يَعْتَامُ الْكِرَامُ، وَيَصْطَفِي عَقِيلَةَ مَالٍ الْفَاحِشِ الْمُتَشَدِّدِ

ده‌لئ: مالم بوچییه؟ ئه‌گه‌ر بوخووم و خه‌لک نه‌بی، ده‌بینم گۆڤی ڕژدی
 دمست قوچاوو ڕمزیل و هک گۆڤی ڕابوڤری بوڤر به‌ مال و سامانی بوو خووی
 و بو ئه‌وانه‌ی داوی لێ دمکه‌ن و هک یه‌که، هه‌ردوو گۆڤمکه کو‌مایه‌ک گلی

لهسهره و به بهردی تاشراو و نهقارپی سه‌ری گیراوه و له ناو گۆره‌که‌دا
وهك يهك نيژراون، خو مهرگ به ئارمژووی خوێ خه‌لك دهست نیشان
دهكات، جیاوازی ناكات له نیوان شه‌ریف و ناشه‌ریف و سه‌خی و ڕمژیل و
پوخته‌مائی ئه‌و كه‌سه‌ی كه‌ كۆیله‌ی سامانه‌ له‌ناو ده‌بات، مال و سامان
زینه‌مائه‌ دهروات.

أَرَى الدَّهْرَ كَنْزاً نَاقِصاً كُلَّ لَيْلَةٍ وَمَا تَنْقُصُ الْأَيَّامُ وَالْدَّهْرُ يَنْفَدُ
لَعَمْرُكَ إِنَّ الْمَوْتَ مَا أَخْطَأَ الْفَتَى لَكَ الطُّولُ الْمُرْخَى وَثِيَّاهُ بِالْيَدِ

ده‌لێ: زهمانه‌ و ڕۆژ و مانگ و سال وه‌ك خه‌زنه‌یه‌ك وایه‌، ڕپه‌ له‌ زیرو
زیوو دراو، به‌لام هه‌موو کاتژمێرێک لێی که‌م ده‌بیته‌وه‌، ئه‌وه‌ی که‌م ده‌بی
ته‌مه‌نی مرو‌فه‌، ده‌نا کات وه‌ك خۆیه‌تی، ئه‌وجا ده‌لێ: به‌گیانی تو‌ ب‌رای
گوێگر، مهرگ ب‌وار نابات به‌ مرو‌ف و وه‌ك ئه‌و په‌ته‌ گوریسه‌یه‌ که‌
سه‌ریکی وا به‌ ده‌ست خاوه‌نه‌که‌یه‌وه‌ و سه‌ریکی په‌یوه‌نده‌ به‌ قاجی
ولاخه‌وه‌ بۆ له‌وه‌راندن و شه‌واژۆ تووندکردن و شلکردنی له‌ ده‌ستی
خاوه‌نه‌که‌شیدا مهرگه‌!.

فَمَالِي أَرَانِي وَابْنَ عَمِّي مَالِكاً مَتَى أَدُنُّ مِنْهُ يَنَأُ عَنِّي وَيَعُودُ
يَلُومُ وَمَا أَدْرِي عَلامَ يَلُومُنِي كَمَا لَأَمْنِي فِي الْحَيِّ قُرْطُ بْنُ أَعْبَدِ
وَأَيَّاسَنِي مِنْ كُلِّ خَيْرٍ طَلَبْتُهُ كَأَنَّا وَضَعْنَاهُ إِلَى رَمْسٍ مُلْحَدِ

ده‌لێ: تێناگه‌م بۆچی مالیکی ئامۆزام دووره‌په‌ریزه‌ له‌ من، من خو‌م
نزیك ده‌که‌مه‌وه‌، به‌لام ئه‌و خو‌ی دوور ئه‌خاته‌وه‌، ڕووم پێنادات، لۆمه‌و

سهرزهنشتم دهکات و قسهه بئ دهلی و نازانه بۆچی و دهکات، وهک کاواری
بیانیی و دوور له من که ناوی قورتی کوری ئهعهده و ههمیشه لۆمهه
دهکات، کهواته جیاوازی خزم و بیانیی جیهه؟!

داوای ههرچی دهکهه و ههر خواستیکی لی داوا دهکهه وهک داوا له
مردووی گۆرستان بکهه بئ وهلامه، ههرچۆن مردووی ناو گۆر وهلامی
نییه ئهه نامۆزایهشم وهلامی نییه.

(ئهه شاعیره زۆر سهرسهیری و بئ بهندوباو بووه و نامۆزاکهی پیاوی
ناو پیاوان بووه، نامۆزگاری کردووه که واز لهبهزم و رابواردن بهینی).

عَلَى غَيْرِ ذَنْبٍ قُلْتُهُ، غَيْرَ أَنِّي نَشَدْتُ فَلَمْ أُغْفَلْ حَمُولَةَ مَعْبَدِ
وَقَرَّبْتُ بِالْقُرْبَى وَجَدَّكَ إِنِّي مَتَى يَكُ أَمْرٌ بِلَنَكِيَّةٍ أَشْهَدِ
وَإِنْ أَدْعَ فِي الْجُلَى أَكُنْ مِنْ حُمَاتِهَا وَإِنْ يَأْتِكَ الْأَعْدَاءُ بِالْجَهْدِ أَجْهَدِ

دهلی: بئ گوناه و بئ تاوان و بئ گوتاریکی بئ جئ که پیم گوتبی بهو
شیومیه لهگهه خراپه و دوورهپهڕیزه، بهلام من تهنها ئهوهه داوا کرد که
یارمهتیم بدات بۆ گههه بهداوی وشته ونبوووهکانی بارکیشی مهعهدهی
برای شاعیر، که ههرگیز کهمتهرخهه نهبووم به گههه بهشوین ئهه
وشرانهه، جگه لهوهه من نازم ههبووه بهسهه مالیکی نامۆزامهه،
(بهبهخت سویندم ئهه نامۆزا) ههرکات تۆ کاری گهورمت بکهوئته من،
نامادهه ئههجامی بدهه، چونکه ههر کات داوام لی کرابی بۆ کاری گهوره و
قورس، من کوری مهیدان بووم و شهه دهکهه لهپیناویدهه.

وَإِنْ يَقْدِفُوا بِالْقَقْدَعِ عَرْضَكَ أَسْقَهُمْ بِكَأْسِ حِيَاضِ الْمَوْتِ قَبْلَ التَّهْدِيدِ
بَلَا حَدَثٍ أَحَدْتُهُ وَكَمْ حَدِيثٍ هِجَائِي وَقَذْفِي بِالشُّكَاةِ وَمُطْرَدِي

دهلئ: ئامۆزا گیان بۆچی وا ئەکەى؟ خو من بۆتۆ وانیم، ئەگەر جنیوو
هەسەى ناشیرینت پى بلین و باسى نامووس و شەرف بکەن، پيش ئەودى
هەرمشە بکەم لەگەڵ مەرگ من فەجانبەیان بۆ پەر ئەکەم و دەرخواردیان
دەدەم، بەلام کارو کردارى ئامۆزا دژی من بى سەبەبە و بى هۆکارەو هیچ
جۆرە خراپەیهکم نەکردوو، بەلام دژایەتیی و جنیودانى و هەجوى بۆ
من و سکاڵای دژی من وەك ئەو کەسەیه کە تاوانیکی گەورەى
ئەنجامداى و شایستەبى بۆ سزا و تۆلەو دوورخستنهوه.

فَلَوْ كَانَ مَوْلَايَ امْرَءًا هُوَ غَيْرُهُ لَفَرَجَ كَرْبِي لِأُنْظِرَنِي غَدِي
وَلَكِنْ مَوْلَايَ امْرُؤٌ هُوَ خِنْفِي عَلَى الشُّكْرِ وَالتَّسَالِ أَوْ أَنَا مُفْتَدٍ

دهلئ: گوناھم نىیە ئەگەر سەردار و سەردەم کەسیک بوایە جگە لەو
کە رقی لیامە و بەچاوی دووژمنایەتیی تەماشام دەکات، بێگومان کارى بۆ
ئاسان دەکردم، یان مۆلەتى دەدا بۆ سەبەى کە چاکبم، بەلام زۆر
بەداخەوێم گەورەو سەرورم زۆر رقی لە منەو ئامۆزایەکی باش نییە،
خۆشی لەمن نایە، بە هیچ جۆرێ چ سوپاسى بکەم و چ داواى لى بووردنى
لى بکەم و چ خۆم بگێڕم لەدەورى و بەقوربانى بێم رازى نابم!.

وَزَلُمَ ذَوِي الْقُرْبَىٰ أَشَدَّ مَضَاضَةً عَلَى الْمَرْءِ مِنْ وَقْعِ الْحُسَامِ الْمُهْدِ
فَدَرْنِي وَخَلَقِي“ إِنِّي لَكَ شَاكِرٌ وَلَوْ حَلَّ بَنِي نَائِيًا عِنْدَ ضَرْغِدِ
فَلَوْ شَاءَ رَبِّي كُنْتُ قَيْسَ بْنَ خَالِدٍ وَلَوْ شَاءَ رَبِّي كُنْتُ عَمْرُو بْنَ مَرْثَدِ

دهلی: ئەم ئازارەى ئامۆزا زۆر نارەحەتەم دەکات، چونکە سەتەم لە خەزم
و کەس و کارمەوێ کە حەق وایە سەتەم لابەرن، ئێش و ئازاری زۆری ھەیە
و گەرو سەوتانی بەژان و بەسۆیە، کەواتە وازم ئی بێنە، خۆم و دۆستم
زۆر سوپاست ئەکەم، خۆدام ئەکرد مائەم دوور ئەکەوتەوێ بۆ شاخی
زەرغەم، کە پوون و بێ لەوێرەو کەس لەسەری نازی، ئەوێ بەخت و
ناوچاوی خۆمە، دەنا منیش حەزم ئەکرد قەیسى کۆری خالید بوومایە،
ئەگەر خۆدا بیویستایە، یان عەمرى کۆری مەسەد دەبووم، کە خاوەن مال
و منداڵن.

فَأَلْفَيْتُ ذَا مَالٍ كَثِيرٍ، وَعَادَنِي بُنُونَ كِرَامٍ سَادَةً لِمَسْوَدٍ
أَنَا الرَّجُلُ الضَّرْبُ الَّذِي تَعْرِفُونَهُ خَشَّاشُ كِرَاسِ الْحَيَّةِ الْمُتَوَقِّدِ

دهلی: ئەو کاتەى وەك ئەو دوو سەرۆك خێلە خاوەن سامان و کۆر
بوومایە، دارایی زۆرم ھەبوو، ھەمیشە کۆپانی وەجاغزادە لەدەورم
دەبوون، نەجیب و کۆرە نەجیب و شەریف و کۆرە شەریف دەبووین، بەلام
من کابرایەکی سووکەم و چاکەم دەناسن کە چەند بلیمەت و زیڕەکم و
بزیۆم، وەك سەری ماری ھۆشیار زیڕەك و بزێو.

فَأَلَيْتُ لَا يَنْفَكُ كَشْحِي بِطَائَةِ لِعَضْبٍ رَقِيقٍ الشَّفَرَتَيْنِ مُهْنَدِ
حُسَامٍ إِذَا مَا قُمْتُ مُتَّصِرًا بِهِ كَفَى الْعَوْدَ مِنْهُ الْبَدءُ لَيْسَ بِمِعْصَدِ
أَخِي ثِقَةٍ لَا يَنْشِي عَنْ ضَرِيَّةِ إِذَا قِيلَ مَهْلًا قَالَ حَاجِزُهُ قَدِي
إِذَا ابْتَدَرَ الْقَوْمُ السَّلَاحَ وَجَدْتَنِي مَنِيْعًا إِذَا بُلْتُ بِقَائِمِهِ يَدِي

لێرهوه دهکهوێته باسی ئازایهتی خۆی و نه بهردیی دهست و مه چهك و
شمشیرهكه ی.

دهلێ: سویندم خواردوو هه رگیز شمشیر له قهوی خۆم ناکه مه وهو
هه میسه له گه ئمایه، گام چهکی سهردهمه؟ نهو شیرهی که له که مه رم
بهستوه تیزه، برنده میه، ههردوو دهمی تیژ و باریکه و له هیندوستان
دروستکراوه، نهو منده تیژو برنده میه نه گهر جارێک به کارم هینا پێویستم
به دووباره کردنهوی نییه و کاری خۆی کردوو، کول و کۆله وارو دارنه بر
نییه، برای متمانه و جێگهی باومر، هه رگیز لار نابێ و دهمخوار نابێ و
ناچه میته وه به وه شانندن و کار پێ کردن، نهو منده به کاره نه گهر نهو
زهلامهی بۆی به کار هاتوو، گوتی: به سه دووباره ی مه که ره وه، تیژی به که ی
له وه لامدا دهلێ: کاری خۆم کردوو و پێویست ناکات به دووباره، خۆ
نه گهر خه لێک دهستی دایه چهك و ئاماده ی نه به ردیی بوون نه تو من
دهبینی به گورجیی دهستم به مشتووی شمشیره که مه وه میه و ئاماده م!

وَبَرَكَ هُجُودٌ قَدْ أَثَارَتْ مَخَافَتِي مَنِعاً إِذَا بَلَّتْ بِقَائِمِهِ يَدِي
فَمَرَّتْ كَهَاءَ ذَاتِ خَيْفٍ جُلَالَةٍ عَقِيلَةُ شَيْخٍ كَالْوَيْلِ يَلْنَدِدُ
يَقُولُ وَقَدْ تَرَّ الْوُظْيُ وَسَاقُهَا: أَلَسْتَ تَرَى أَنْ قَدْ أَتَيْتَ بِمُؤَيِّدٍ؟
وَقَالَ: أَلَا مَادَا تَرَوْنَ بِشَارِبٍ شَدِيدٍ عَلَيْنَا بَعِيْهُ مُتَعَمِّدٍ؟

دهلی: به رادمیهک ترس ههیه لهدهست وهشاندهم که برۆم بو ناو
که لهوشتريک که ههنديک چۆکی داداوهو پالکهوتوووه ههنديک خهوتوووه،
که چاويان به شمشیری پروتم دهکهوئ ههموو له پهچهکهياندا رادهپهړن
و ترسيان ههیه سهريان بېرم، ئا لهم کاته دا بهلاما دمرچوو وشتریکي
که ووره زمبهلاح، پيستی گوانی شوپوبوووه، لهدمرمالهی پيريکی به
سالاجوو دهچوو، بهلام به تواناو تووند و ئازاو شهپانيی، هاواری کرد که
چاوی کهوت به ساق و سمی که بهشمشير جيام کردهوه، وتی: بوچی ئهو
کارمت کرد، ئيشيکی خراپت کرد و پرووی کرده خهکهکه و وتی: تهماش
بکهن ئهم شهراپخوره چی ئەکات، چۆن مالمان ويران ئەکات و به ئارمزوو
ئهو کاره ئەکات و ترسی کهمی نییهو بهخۆمی گوت کاریکی که ووره
ناپهسهندت کرد، که ئهو وشترمت سهريپری، ئهوجا وتی: ئهوه کاری ئهم
سهرخۆشهیه و خراپهی زۆره و دمستدريژه به سهرماندا.

فَقَالَ: ذَرُوهُ إِنَّمَا نَفَعَهَا لَهُ وَإِلَّا تَرُدُّوْا قَاصِيَ الْبَرْكِ يَزْدَدُ

ئەوجا پیاوێ پیرەمەکی باوکی تورفە روێکردە خەڵکەکە، وتی: لێگەرپێن
با ھەر ئەوێ کوشتبێ و بەز و سوودی ھەیە بۆی، دەنا ئەگەر ئەوانەش
کە دەرچوون بگێرنەوێ زیاتر سەردەمبڕی.

فَطْلُ الْإِمَاءِ يَمْتَلِنُ حُورَاهَا وَيُسْعَى عَلَيْنَا بِالسَّدِيفِ الْمُسَرَّهِدِ
فَإِنْ مُتْ فَأَنْعِنِي بِمَا أَنَا أَهْلُهُ وَشُقِّي عَلَيَّ الْجَيْبَ يَا ابْنَةَ مَعْبَدِ
وَلَا تَجْعَلِينِي كَأَمْرِي لَيْسَ هُمُ كَهَمِّي، وَلَا يُغْنِي غَنَائِي وَمَشْهَدِي
بَطِيءٌ عَنِ الْجُلَى، سَرِيعٌ إِلَى الْخَنَاءِ ذَلِيلٌ بِأَجْمَاعِ الرِّجَالِ مُلْهَدِ

دەلی: کە ئەو و شترە سەربەری کەنیزەک و کارەمەر دەستیانکرد بە
گوشت بڕژاندن، لەناو ژێلەمۆی ئاگردانی پەر لە نانی بنارگی و شیشی
گوشتی نەرمەو تووندو دووگی قەڵەویان بۆ ئێمەش ھێنا، ئەوجا من
گوتم: ئەگەر مردم ھەوایی مەرگم رابگەھێنن بەو شیوەی شایستەم و
کۆری شیوئەم بۆ بگێرن و یەخەیی خۆتان دادپن، ئەو کچی مەعبەد، کۆ
بەرازی شاعیرە؟، بەلام وەک ئەو کاواریەم تەماشای مەکەن کە خەمی وەک
خەمی من نەبوو، وەک من نەبوو لە ناشتی و شەردا و لە خووشی و
ناخۆشیدا، ئەو کاواریە تەمەل و سست بوو لەکاری بەرز و گەورە و
گرنگ و ھەمیشە ئارمژووی لەکاری چەپەل و گەندەل بوو سەرشۆر و
ملکەچ بوو لە کۆری زۆرانبازی پیاوان کە بە مستەکۆلەو سیخوڕ
ھێرشبەریان لە خۆیان دوور خستوووتەو، ئەو تەوانەیی کە دواي مردن
خەڵک شین و گریان و وایشێرە بکەن ئێستەش ھەر ماوێ.

فَلَوْ كُنْتُ وَغَلًّا فِي الرَّجَالِ لَضَرَّيْ
وَلَكِنْ نَفَى عَنِّي الْأَعَادِيَّ جُرْأَتِي
لَعَمْرُكَ مَا أَمْرِي عَلَيَّ بِغَمَّةٍ
وَيَوْمٍ حَبَسْتُ النَّفْسَ عِنْدَ عِرَاكِه
عَلَى مَوْطِنٍ يَخْشَى الْفَتَى حِنْدَةَ الرَّدَى
عَدَاوَةُ ذِي الْأَصْحَابِ وَالْمُتَوَحِّدِ
عَلَيْهِمْ وَإِقْدَامِي وَصِدْقِي وَمَحْتَدِي
نَهَارِي، وَلَا لَيْلِي عَلَيَّ بِسَرْمَدِ
حِفَاطًا عَلَى عَوْرَاتِهِ وَالتَّهْدِيدِ
مَتَى تَعْتَرِكُ فِيهِ الْفَرَائِصُ تُرْعَدِ

دهلۆ: حەق وایە کۆتەڵ و شینەم گەرم و گۆر بۆ، چونکە کابرایەکی
مژموڵ و گەمژە و بۆ ھێز نەبووم لەناو پیاوان و ھاوچەشنەکانی خۆم،
نەگەر وابومایە دەبوو زۆر زیان لێ گەوتوو بوومایە، لە دوزمنایەتی
ئەوانەیی کە خاوەن ھۆزو خێل و جەنگاوێرن و خاوەن دەسەلاتی تاکن
لەشوینی خۆیاندا، بەلام ئازایەتی خۆم ئەو دەسەلاتدارانەیی لەکۆڵ
کردوووەتەو، چونکە بۆیان دەرکەوتوو ھیچ شێش و پەلامار و
دەستومەشانەم و نەژاد و پەسەنیم لەجەنگدا چۆنە، سویندم بە گیان و
تەمەنی تۆ کاروباری من سەرپۆش و شاردنەوی نییە و زۆر خەم و
پەژاردی ژیانم نییە و سەرم لێ نەشیواوە و پۆژ و شەوم درێژ نییە، بە
پۆژ و بە شەو ئاگادارم، کەس ناتوانی شەوبدا بەسەرما، بە پۆژ کاری
خۆم دەکەم و زۆر جاریش خۆم دەگرم لە شەر و ئازاوە و کوشتارم بەلاوە
ناشیرینە و خۆم دەبوێرم، لەبەر ئەوەی تووشی بەدناوی نەبم و خەڵک
بەخۆپایی نەکوژم، لە گۆرمپانی قسەو کوشتارگەدا ئادەم کە کوژی ئازاو
دلقایم دلی دەلەرزێ لەگەرمەیی کوشتار و شەرە شمشیر و ڕم و بگرەو
بەردەدا.

وَاصْفَرَ مَضْبُوحَ نَظَرْتُ حِوَارَهُ عَلَى النَّارِ وَاسْتَوْدَعْتُهُ كَفَّ مُجْمِدِ
سَتْبَدِي لَكَ الْيَّامُ مَا كُنْتُ جَاهِلًا وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُزَوِّدِ
وَيَأْتِيكَ بِالْأَبَاءِ مَنْ لَمْ تَبْعَ لَهُ بَنَاتًا، وَلَمْ تَضْرِبْ لَهُ وَقْتَ مَوْعِدِ

دهلی: من هه میسه دلفراوان و به خشنده بووم، تا زۆر جار وابوو هه که
پیااله و پهرداخه زمرد پهنگه کهم که ناگر پهمی کردوو هه و بهر زۆر
به کارهینانی بۆ قاوه خواردنه و دی پۆژانی سهخت و سه رما، له سه ر ناگر
داناوو داومه به دهستی ئهوانه ی که سه بریان کهمه و به ههردوو دهست
پهرداخه کهم ئی و مرده گری، ئهوجا پروو ئهکاته گوپیستی خوی و دهلی:
زهمان هه موو نهینیی و دمنگ و باست بۆ پروون دهکاته وه، که نه ترانیوه،
ئهو کهسه هه وائت بۆ دینی که تو ئه سبابی سهفه رت بۆ ئاماده نه کردوو.
(ئهو په شینی شاعیره که ئه مرۆ نهینیی نه ماوو هه موو هه وال و
دمنگ و باس له چرکه ساتیکدا گوپیستی ده بین، جیهان بووته گوندیکی
بجووک!).

لَعَمْرُكَ مَا الْيَّامُ إِلَّا مُعَارَةٌ فَمَا اسْطَطَعْتُ مِنْ مَعْرِفَتِهَا فَتَزَوَّدِ
عَنِ الْمَرْءِ لَا تَسْأَلْ وَأَبْصِرْ قَرِينَهُ فَإِنَّ الْقَرِينَ بِالْمُقَارِنِ يَقْتَدِي

به گیانی تو برای بهر پز، ئهو پۆژ و ژیان و زیاره هه موو خوازاوو
ئهمانه ته و مال و حالی خۆت نییه، که واته چهنده ده توانی چاکه و
پیاو هتی و میواندوستیی و داخستنی سفرمو خوان بۆ خه لک ئه نجام بده
و ئه گهر و یستت په کیك بناسی له خوی مه پرسه، بزانه هاو پپی کییه و

له گهڻ کي دمڙي؟، چونكه هاوړي به هاوړي و هاوړين دهناسري و لاسايي
 دهكاته وهو رهوشته وهك درم وايه له كه سيكه وه بو كه سيك ته شه نه دهكات.
 (خوينهري بهرپز، نه وه كوټا بهيتي نه شاعيره لوميه، به گه نجي
 كوژراوه و دمر كراوه، له لايهن دمه لاتي سادو ساكاري عه رمبه وه، پيش
 هاتني ئيسلام له نيوه دوورگه ي عه رمب و له نزيك كه نداوي عه رمبدا، كه
 نه وه كاته به كه نداوي فارس ناسراو بووه، كه باسي هه موو شته دهكات و له
 كوټمه ئناسي و دموونناسيدا پسپوره).

زوههیری کوری نه بی سولنا

٥٣٠-٦٢٧ زاینی

زوههیری کوری نه بی سولنا کوری پهباحی مه زنی، له بنه ماله یه کی
شعیری و وێژمی و شیعردۆسته و له خێلی غه تهفان ژیاوه، په یومندی
کردوو به (هه رم) ی کوری به نان و هه رسی کوری عه وف و ئه م چامه
هه لئاسراوه ی بۆ ئه و دوو میره ی عه رب داناو، که له ناو بژیاوانی دوو
هه ززی عه بس و زوبیاندا که ماوه یه ک یه کتریان کوشتوو، ئه م شاعیره
پیاویکی ژیر و خاوه ن ئه زموون و ئاشتیدۆست بووه و دژی بته رستی و
هه ندی ئاکاری نه قامی بووه، شیعهرکانی ئاوینه ی ژیاوی خۆیه تی، راست
بته وئ کارامه یی و ژیری ئی ده چۆرئ و هه زی له حیکمه ت و ژیری
بووه و پسته و دهسته واژه ی کورت و پر مانای به کاره ی ناوه و هه زی نه بووه
له بهر کاره ی ناوی وشه ی ره ق و نامۆ و کۆه لگری مانای دژ به یه گدا، له بهر
ئه ویه له چینی یه که می وێژه ی به ناو نه قامی دادهنرئ، له کۆنه وه
جیگه ی بایه خی رۆژه لاتناسان بووه، به چاپکردن و ته رجه مه کردنی
په نجا و نو به یه ت باسی هه وارگه و دلدار و کۆچ و مه دح و سه ناو دلساییی
و زیاوی جهنگ و چاکه ی ئاشتی ده کات.

أَمِنْ أَوْفَى دِمْنَةً لَمْ تَكَلِّمْ بِحَوْمَائِهِ الدَّرَّاجِ فَالْمُتَلَّمِ
دِيَارَ لَهَا بِالرَّقْمَتَيْنِ كَانَهَا مَرَّاجِعُ وَشَمِ فِي نَوَاشِرِ مِعْصَمِ

(ئوم ئەوفا) ناوی نازداری زوھەیرە بە لاوی، ئەوجا پرسیار ئەکات ئەو
 ھەوارە چۆلە بەشیکە لەبەرمان و سەنیرگەو شوین و خۆلەپۆتە ی مائی
 ئوم ئەوفا، خۆی قسە ناکات کە کۆ جۆگە ی بەرمائی جۆمان کردوو و کۆ
 درەختەکانی ناستوو و کۆ بەری درەختەکانی چنیومتەو؟، کەس وەلامی
 نییە تەنھا شوینەوارەکانی گەردی ھەومانە ی دەرچ و مۆتەسەلیم، ئەو
 شوینە جینگەمائی خۆشەویستەکە یە لە (رەقەمەتەین) کە ھەوارگە ی ھۆزی
 دلدارە شوینەواری ھەرماو، وەک دووبارە کوتانی خال لەسەر مەچەک و
 قۆل و باسک و شوین خرخال و بازنە، ئەو خۆلەکەو دی لەو دەشتە لاوییە
 سافەدا دیارە وەک مەچەکی پەر لە خال و بازنە ی ئوم ئەوفا یە!

بِهَا الْعَيْنُ وَالْأَرْءَامُ يَمْشِينَ خِلْفَةً وَأَطْلَاؤُهَا يَنْهَضْنَ مِنْ كُلِّ مَجْتَمٍ

دەلی: ھەیانەکیوی چاوگەورە و ئاسکی چاوپرەش تەرەتین دەکەن
 تییدا، بەدوای دایکەکەیاندا دەرۆن، کارمەرە بچووکەکان پۆل پۆل بە
 ئارامی لە پەچەکاندا بەرمو چراگەو لەومرگە دەرۆن، ھەندیک بۆ
 پێشەو و ھەندیک بۆ دواو و ھەندیک بەرز دەبنەو و ھەندیک دینە
 خوارو و.

وَقَفْتُ بِهَا مِنْ بَعْدِ عِشْرِينَ حِجَّةً فَلَأْيَا عَرَفَتُ الدَّارَ بَعْدَ تَوَهُمٍ
 أَنَا فِي سَفْعَا فِي مُعَرَّسٍ مِرْجَلٍ وَتَوَيَّا كَجِذَمِ الْحَوْضِ لَمْ يَتَلَمَّ

دەلی: وەستام لەو ھەوارە کۆنە ی پار، پاش بیست سال، درمنگ مالمەکەم
 دۆزییەو و پاش بیرو خەیاڵ و یادەومری کۆن ئەو کات زانییم ئەو

شوینەواری ماله بابی یاره، به چیدا زانیم به بهرده رەشه‌کانی سی
کوچکە ماله گەورە شویندانانی هازانە گەورەکان و شوین پارگینی پشت
دەوارەکه بۆ لادانی ئاوی باران که وەك دیواری گۆلاویی هەوزی ئاوه که
سەرەکهی نەمابی و بەلام درزی نەبردی.

فَلَمَّا عَرَفْتُ الدَّارَ قُلْتُ لِرَبْعَهَا: أَلَا انْعِمْ صَبَاحاً أَيُّهَا الرِّبْعُ وَسَلِّمْ
تَبَصَّرْ خَلِيلِي هَلْ تَرَى مِنْ ظَعَائِنِ تَحْمَلْنَ بِالْعُلْيَاءِ مِنْ فَوْقِ جُرْنِمْ
جَعَلْنَ الْقَنَانَ عَنْ يَمِينٍ وَحَزَنَهُ وَكَمْ بِالْقَنَانِ مِنْ مُحِلٍّ وَمُحْرِمٍ؟

دهلی: که جیگەو هەوارەکه‌م دۆزییەووە ناسیم، گوتم بە مەنزلی
دۆست: پۆژباش، بیوێ بی و لەخۆشیدا بژی و هەر بە جوانیی بمینی!
هاوڕێ!، جوان تەماشای بکە و بپوانەو بزانه گەزاوێ یار دەبینی که
لە سەر بارەووە بۆلایەك برۆن لە نزیك شاری (عەلیا) و (ئاوی جورسوم)،
که خێلی ئەسەد لەسەری دادەبەزن و چپای فەنانیان کردووە بە هەوارگە،
لە دەستە پراستەووە بەردەلان و پەقانه‌که‌یان کردووە بە مال و بزانه
براگیان کێ لەوێیە؟، دۆستە یان دۆژمن؟، لە مانگەکانی حەرامە؟، یان
مانگی حەلال؟، (چونکه شاعیر چاوی بە فرمیسک و گریانە)، بۆیە
بەهاووە‌که‌ی دهلی: ئا تەماشایەکه‌م بۆ بکەو بزانه کهس لەوێ ماو!

وَعَالَيْنِ أُنْمَاطًا عِتَاقًا وَكِلَّةً
ظَهَرْنَ مِنَ السُّوبَانِ، ثُمَّ جَزَعْنَهُ
وَوَرَّكْنَ فِي السُّوبَانِ يَغْلُونَ مَتْنَهُ
وَرَادَ الْخَوَاشِي لَوْثَهَا لَوْنٌ عَنَدَمٍ
عَلَى كُلِّ قَيْنِي قَشِيبٍ وَمُقَامٍ
عَلَيْهِنَّ ذُلُّ التَّاعِمِ التَّنَعَمِ

دهلئ: ئەو نازدارانەى ناو كەژاوەكە پەردەى جوانیان داوە بەسەر
 بارەكانداو لەسەر و شترگەلێك باركراون كە پەسەن و بەئەزموون و
 شارمزان و پەنگیان سوورە، وەك دەرپوانى، وەك درەختى بەقەم، يان تری
 مارانە، كە زۆر سوورە وەك دەستى لەخەنە گیرا، ئەو ناسك و نازدارانە
 لە شیووى سووباتەو دەركەوتن و لەوێوە دەرچوون، خورج و هۆرو
 بارگەیان داپۆشیوە، بە پەردەى سوور و دەلپ و دەرەدامانە، ئەوجا لایان
 داوەتەو سووبانە، بە سواری ئەو و شترانە بۆ بەرزایی، بەلام بەنازو
 خەمزدەى كیژۆلەى نەرم و ناسك و نازپەرەو نازدار.
 (ئەو وەسفی خەيالى كاتى لاوى شاعیر بوو، پێش بیست سال بەر لەم
 كاتە).

كَأَنَّ فُتَاتَ الْعِهْنِ فِي كُلِّ مَنْزِلٍ نَزَلْنَ بِهِ حَبُّ الْفَنَاءِ لَمْ يُحْطَمِ
 بَكْرُنْ كُورًا وَاسْتَحَرْنَ بِسُحْرَةٍ فَهْنٌ وَوَادِي الرَّسِّ كَالْيَدِ لِلْقَمِ
 فَلَمَّا وَرَدْنَ الْمَاءَ زُرْقًا جِمَامُهُ وَضَعْنَ عَصِيَّ الْحَاضِرِ الْمُتَخَيِّمِ

دهلئ: ئەو شوینانەى كە لایانداوە پشوویانداوە، يان بۆ لەمەرخۆرى
 نازەلەكەیان وردە پەتك و خورى و موو لكاوە بە بارو كەژاوەكانیانەو،
 ئەلئى بەرى میوه پێوییه كە نە شكاوو پەنگى سوورە و بە ساقى
 ماوەتەو، ئەم كۆچ و بارەش سپێدەمیهكى زۆر زۆر نزیك لە پارشیو نزیك
 بوونەتەو لە شیوى (پەس) كە ئاو و باخى خێلى ئەسەدە، وەك دەست لە
 دەمەو نزیكە و لەسەر ئەو ئاو و حەوزە بارگەیان خستوو، ئاویكى پروون
 و شینە، وەك ئاسمان ساف و پاك و لە نزیك ئەستێلەكە لایانداوە، چێوى

پشوو دانیان داناوه، وهك خاومن مال بى ترس و دلهر اوكنى، كه نهوانه
نیشانهى دمهسلات و شكۆ و جیگه داریه.

وَفِيهِنَّ مَلَهَى لِلطَّيْفِ وَمَنْظَرٌ أُنِيقَ لِعَيْنِ النَّاطِرِ الْمُتَوَسِّمِ
سَعَى سَاعِيَا غِيْظِ بْنِ مُرَّةٍ بَعْدَمَا تَبَزَّلَ مَا بَيْنَ الْعَشِيرَةِ بِالْذَّمِّ
فَأَقْسَمَتْ بِالْيَيْتِ الَّذِي طَافَ حَوْلَهُ رِجَالٌ بَنُوهُ مِنْ قُرَيْشٍ وَجُرْهُمِ

دهلئ: ئەم کیژە ناسك و نازدارانه بى دوست و خوشهويست نين، بهئكو
لاوى ناسك و نهرم و دلتارا ههيه كه سهرسال بى به جوانى و ديمهن و
ژيان له گهلتاندا و زور به وردى سۆزيان دهداتى و به ههموو شيوميهك
نازيان قهبوول ئەكات.

(ئهو جا شاعير باسهكه دهگۆرئ و ديته باسى دوو سهروك كۆمار، دوو
ناشتيخواز، كه حارسى كورى عهوف و ههرهمى كورى سهنانه، كه
دميانهوئ خوينى دوو عهشیرمت لهسهه خويان دابنن و ناشتى لهناو ئەو
دوو هۆزه دا دابنن، كه عهيس و زهبيانه، به بهخشندهي ئەو جۆگه
خوينهى كه رزاوه وشك بکه نهوه).

سویندم بهو مالهى كه خهلك بهدهوریدا دهورپنهوهو تهواهى دهكهن و
قورميش و جورهوم درووستيانکردوووه بۆ خوداپه رستى و ناشتى و
برايهتیی.

(ئهم دوو پیاوه بهراستی شایستهی ههموو مهده و سهنايهكن و شاعير
ئهم چامهى بۆ ئەو مهبهسته داناوه، كه بهراستی ئەم دوو پیاوه
شایستهن).

يَمِيناً لَنِعْمَ السَّيِّدَانِ وَجِدْتُمَا عَلَى كُلِّ حَالٍ مِنْ سَجِيلٍ وَمُبْرَمٍ
تَدَارَكْتُمَا غَساً وَذُبْيَانٌ بَعْدَمَا تَفَانُوا وَدَقُّوا يَبْنَهُمْ عِطْرَ مَنْشَمٍ
وَقَدْ قُلْتُمَا: إِنَّ نُدْرِكَ السَّلْمَ وَأَسْعَا بِمَالٍ وَمَعْرُوفٍ مِنَ الْقَوْلِ نُسْلَمِ

دهلی: ئەم دووگەورمیه، ئەم دوو هیژاو پێزدارە، بە راستی پیاوی چاک و پاک و باشن بۆ هەموو مالتیک، بۆ هەموو کاریک، بۆ هەموو دەستگیریک، چ ئاسان چ قورس چ یەکتال چ دووتال و بادراو، ئێوە ئەو دوو سەرکردەو سەرەککۆمار و سەرۆکخێل، گەشتە فەریای ھۆزی عەبس و ھۆزی زوبیان، کە ھەردوولایان یەکتریان ھێکردبوو و دەستیان جولاو بۆ خوینی یەکتەر، وەک ئەو مەروفانە دەجوونە لای مەنشەمی عەتار بۆ کپینی بۆن و کافور بۆ مردووھەکانیان کە ناوی بە شووم دەرکردبوو.

ئێوە بوون فەرمووتان: ئەگەر ناشتی بەمال و سامان و قسە ی خێر دەستکەوی، ئێمە نامادەمین بۆ ھەردوولا مال و سامان و ناشتی و تەبابی بە دانوستان.

(ئەو یەکەم ھەنگاوی عەرمبە بۆ یەکیتی و پێکخستنی مالی نەتەو، دوور لە خوساتی داگیرکەری رۆم و فارس، بەلام ئەمرۆ زۆر دوورن لەم حیکمەتە!).

فَأَصْبَحْتُمَا مِنْهَا عَلَى خَيْرِ مَوْطِنٍ بَعِيدَيْنِ فِيهَا مِنْ عُقُوقٍ وَمَائِمٍ
عَظِيمَيْنِ فِي عَلِيَا مَعَدَّ هُدَيْتُمَا وَمَنْ يَسْتَبِحُ كَنْزاً مِنَ الْمَجْدِ يُعْظَمِ

دهلی: ئیوه به راستی جیگهی شایسته تان بۆ خۆتان دانا، که نهک ههر دوور له شهر و خوينپرشتن و ناکوکی و دووبه رهکی و شهرى براکوژی، به لکو دوور له گوناح و تاوان و برینی پەتى هاوزمانی و هاونه تهووی و هاو نیشتمانی، به راستی ئیوه گهورەن، سهرو کخیل و خهک و خاک و دۆستی به ئه مه کی باوک و باپیرتان که مه عدى باپیری عه ربه، یاخود وا هه میشه له سه ر ئه م رێگه بن و نه وه پاش نه وه شوینکه وتووئى ئیوه بى، چونکه ههر کهس مال و سامان و دارایی و ئابووری له ژیر دهست بوو خزمه تی پى کردو به خشی بۆ خوشی و به ختیارى میله ته که ی، ئه وه رابه رى راسته و گهوره ی دلسۆز و پيشه وایه .
(به لام مه خابن عه رب په پره ی نه کرد).

وَأَصْبَحَ يُحَدِّثُ فِيهِمْ مِنْ تِلَادِكُمْ مَعَانِمُ شَتَّى مِنْ أَفَالِ مُزَنِّمٍ
تُعْفَى الْكُلُومِ بِالْإِئِنَّ، فَأَصْبَحَتْ يَنْجُمُهَا مَنْ لَيْسَ فِيهَا بِمُجْرِمٍ
يُنْجُمُهَا قَوْمٌ لِقَوْمٍ غَرَامَةٌ وَلَمْ يُهْرِقُوا بَيْنَهُمْ مَلَأَ مِخْجَمٍ

دهلی: ئه وه به خشندمی، ئه وه نه ته وه دۆستى، ئه وه به سه رومری که زینه مالی خوی دهبه خشی و میرات و پاشماوه ی بنه ماله که ی له بژاردنی خوین و تۆله ی خه لکی تر چ ئه وانە ی خۆتان وه دهستان هیئاوه له وشتری سه ره و چ به چکه و بیچوو ی تازمبوو، که نیشانه ی ره سه نی لیدراوه، ئه وه به کاری گهوره، که زام و خوین به سه دان مال و سامان ساریژ بکری له کیوه؟ له و که سه وه له دهستی نه چوو به خوینه که دا و تاوانی نه کردوو، به لکو ته نها له بیاوه تی و ناشتی و ته بایی و پیکه وه

ژیاندا ئەوکارە دەکات، ئەو مال و سامانە لە خێڵەووە بۆ خێل، لە
 ھۆزیکەووە بۆ ھۆزیکێ تر چوونەتە ژێر باری و بژاردنیی بەبێ ئەووی
 پەری کە ئەشاخیك خوین لە دەستی ئەم سەرورمانە پێژی.
 (بە راستیی ئەووە وانەییەکی بە نرخە بۆ عەرەب و بۆ کورد و بۆ
 ھەموو کەس پێش پازدە سەدە ئەم کارە کراوە).

أَلَا أَبْلِغُ الْأَخْلَافَ عَنِّي رَسُولًا وَذُبْيَانَ هَلْ أَقْسَمْتُمْ كُلَّ مُقَسَّمٍ
 فَلَا تَكْتُمُنَّ اللَّهَ مَا فِي صُدُورِكُمْ لِيَخْفَى، وَمَهْمَا يُكْتَمِ اللَّهُ يَغْلَمِ
 يُؤَخَّرْ فَيُوضَعُ فِي كِتَابٍ فَيُدْخَرُ لِيَوْمِ الْحِسَابِ، أَوْ يُعْجَلْ فَيُنْقَمِ
 وَمَا الْحَرْبُ إِلَّا مَا عَلِمْتُمْ وَدَقُّتُمْ وَمَا هُوَ عَنْهَا بِالْحَدِيثِ الْمَرْجَمِ

(ئەو شاعیرە پۆشنیریکی ئاسایی و شاعیریکی سادە نییە و برۆای بە
 خۆداو پۆزی زیندوو بوونەووە ھەییە و دۆستی ناشتی و تەبایی و
 ھەرمانرەوایی عەرەبە لەناو خۆیاندا بۆ ئەووی چیتەر پیاوی پۆم و عەجەم
 نەبن)

دەلی: خەلکینە! ئەی ئەوانە ی حەزتان لە ناشتیە، نامەییەکم ھەییە
 بۆم بگەییەننە ھۆزی ئەسەدو غەتەفان، کە سویندخواردنە و ھەمان
 نامەش بگاتە دەبیان، ئیوە سویندی قورستان خواردوووە کە لەمەولا برامن
 و ناشتب، کار بکەن بە سویندەکەتان و ھیچ لە خۆدا مەشارنەووە، خۆدا
 ئاگادارە بەسەر دل و دەرۆون و شتی ئی و نابی و ھەرچی لە خۆدا
 بشاریتەووە پێی دەرانی و ئاگادارە بەسەر ھەموو نادیارو نەینییەکدا، ئەو
 ناشتیە تیک مەدەن، بەدەم ناشتی بکەن و لە پەناو غەدر بکەن،

چونكه خودا بهو كاره دزمانی و هه‌لی دهگری بۆ پۆزی زیندوووبونهوه و له نامه‌ی ئه‌عمالتان دهینوسی و پۆزی دادگایی و لیپرسینهوه دیت، یان ههر له‌م دنیا‌ی پۆشنه‌ تۆله‌ی غه‌در ده‌کاته‌وه، جه‌نگ ئاسانه و سوودی نییه‌و خوین و گوشتار له‌ هه‌ردوولا ده‌بی، خۆتان ئه‌زانن ئازارو ئه‌شکه‌نجه‌ی شه‌ر چیه‌، شه‌ر تۆقانه‌و پێشبینی نییه‌و ته‌نها گوتارو وشه‌و رسته‌ی بریقه‌دار نییه‌، شه‌ر شه‌ره‌!

مَتَى تَبْعُوثَهَا تَبْعُوثَهَا دَمِيمَةً وَتَضُرَّ - إِذَا ضَرَّيْتُمُوهَا - فَتَضُرَّ
فَتَعْرُكُكُمْ عَرَكَ الرَّحَى يَنْفَالُهَا وَتَلْقَحُ كِشَافًا، ثُمَّ تُنْتَجُ فَتُشِّمُ
فَتُنْتَجُ لَكُمْ غِلْمَانٌ أَشَامُ كُلُّهُمْ كَأَحْمَرِ عَادٍ، ثُمَّ تُرْضِعُ فَتَقْطِمُ

(ئه‌وه‌ی به‌ زمان‌ ئه‌م‌ پۆ شه‌ره‌ بخوینیته‌وه‌، دزمان‌ گه‌لانی میژوو پیاوی مه‌ردو شاعیری که‌ل و پۆشنیری ئاشتیپه‌رومرو پیاوی خاوم‌ به‌یام هه‌یه‌)

ده‌لی: شه‌ر ئه‌ومیه‌ که‌ ئیوه‌ چه‌شتوتانه‌و دزمانن ئاکام و ئاکار و ئه‌نجامی چیه‌، ئه‌گه‌ر دووباره‌ی بکه‌نه‌وه‌ کاریکی چه‌په‌ل و پۆخل و قه‌یزه‌ون ده‌که‌ن، ئه‌گه‌ر ئیوه‌ سووربن له‌ سه‌ر ده‌نگ و براگوژی و دووباره‌ هه‌لیگیرسینه‌وه‌، ئه‌وجار کلپه‌و و گری هه‌مووتان ده‌سووتین و ئه‌تانه‌پاری و وردو خاشتان ئه‌کات، وه‌ک دانه‌ی ناو ده‌سار و ئاش، به‌خۆتان و به‌و چه‌رمه‌ی له‌ژێر ده‌ساره‌که‌ دانراوه‌و هه‌موو و مرزیک ئاوستان ده‌کات و ده‌زین و دووانه‌تان ده‌بی و بۆ شه‌ر پێ ئه‌کات، ئه‌و شه‌ره‌ به‌ره‌مه‌ی چه‌په‌لی ئه‌ومیه‌ کۆمه‌له‌ گه‌نجی له‌دایک ده‌بی وه‌ک سوورده‌ی عادو سه‌موود

که و شترکهی پیڤه مبهری سهربرې و زوو شیر نه خواو زوو له شیر
دمبرپتهوه، زوو دمی به خوراکی شهر، که وهجاخویری له مندالی
شووم باشتره، کوری نه گبته و شهرانی باش نییه.

فَتَعْلَلْ لَكُمْ مَا لَا تَعْلَلُ لِأَهْلِهَا قُرَى بِالْعِرَاقِ مِنْ قَفِيزٍ وَدِرْهَمٍ
لِحَيٍّ جِلَالٍ يَعْصِمُ النَّاسَ أَمْرُهُمْ إِذَا طَرَقَتْ إِخْدَى اللَّيَالِي بِمُعْظَمٍ
كَرَامٍ فَلَا دُوَّ الضُّعْفِ يُدْرِكُ تَبْلَهُ وَلَا الْجَارِمُ الْجَانِي عَلَيْهِمْ بِمُسْلَمٍ

دهلی: ئەو جەنگ و خوینپرشتە جگە لەو بەرھەمە خراپانە ی باسم
کرد ھەندێ دەرئەنجامی خراپتری ھەیە، وەک: ئەو شەڕە چۆن جوتیار
عیراق بەرھەمی کشتوکاڵ لە گوندەکان دەدورنەووە پێ بە خەروار و
کەوبیژنگ و خۆیان تێر دەکەن لە درھەم و دینار و دەغڵودان، ئیوەش
ئەومندە دروینە لە لەش و گیانی کۆرەکانتان دەکەن، (ئەووە جوړیکە لە
گالتەکردن بە شەڕکەر و ئاژاوەخواز)، ئەوجا شاعیر دەلی: ئەم گەورە
مەردانە کە ی ھەوڵی ئاستی دەمدن زیاتر ھازانج و سوودیان بۆ ئەو خێل و
گەرکە ھەیە ئەووە بە ژمارمێک و شتر و بەچکە ی شیرەخۆری یەکسالەو
لەشیر براوە و ھەرزەکاری و شتر دەمدات پێیان کە بەکەلکی پۆژانی سەخت
و گرانی بێت، ئەووە باشە بۆ سارپێژکردنی رق و کینەو نیازی تۆلە، ئەو
خێلە ئەسل و ھەسلە دمرانن کە زیان تەنھا لە تاوانکار نیە بەلکو تاوان
دابهش دەمی بەسەر ھەموو خێلەکەدا و ھولە لەبێ تاوانیش دەکری.

رَعَوْا مَا رَاعُوا مِنْ ظِمْمِهِمْ، ثُمَّ أَوْرَدُوا غِمَاراً تَفَرَّى بِالسَّلَاحِ وَبِالدِّمِ
فَقَضَّوْا مَنَایَا بَيْنَهُمْ، ثُمَّ أَصْدَرُوا إِلَى كُلِّ مُسْتَوْبِلٍ مُتَوَحِّمِ
لَعْمَرِي لَنِعْمَ الْحَيُّ عَلَيْهِمْ بِمَا لَا يُورَاتِيهِمْ حُصَيْنُ بْنُ ضَمْضَمِ
وَكَانَ طَوْرِي كَشْحاً عَلَى مُسْتَكْنَةٍ فَلَا هُوَ أَبْدَاهَا وَلَمْ يَتَقَدَّمِ

دهلی: ئەم ھۆزە گورمە ھەتا توانیان لەم پاکژە شەڕ لەھومرەن و لە
نوخرەدی ھەردوولا تێربوون و بۆماومێک پشویاندا و ئەوجا دەمیان
تێژمەندەو و دەستیانکرد بە بژنیی یەکتەر بەچەک و بە خوێن، وەک
کاوڕای سەپۆن لە نیوان دوو نینۆک ئەسپی دەکوژی، ئەوکات مەرگیان
بریاردا لەنیوانداو دووبارە ھاتنەووە بۆ لەھومر لە گیایەکی بۆگە و پیس و
پۆخل و ئاخرشەر، بە گیانی خۆبەر و بەسەری خۆم ئەو خێلە خێلێکی
زۆر باش بوون کە ئەو کابرای خۆی شارەدەو لە ئاستی و بریاری تۆلەیدا
کە حوسەینی کۆری زەمزەمەو پستی تی کردن و نیازی تۆلە ھەبوو لە
نەینیدا و نیازی بوو تۆلە ھەرەمی کۆری زەمزەم کە وەردی کۆری
حابس کوشتبوو، لەبەر ئەوە حوسەین شەرەمەکی ھەلگیرساندەووە.

وَقَالَ: سَاقُضِي حَاجَتِي، ثُمَّ أَتَّقِي عَدُوِّي بِأَلْفٍ مِنْ وَرَائِي مُلْجَمِ
فَشَدُّ وَلَمْ يُنْظَرْ بُيُوتاً كَثِيرَةً لَدَى حَيْثُ أَلْقَتْ رَحْلَهَا أَمْ قَشَعَمِ

دهلی: بە زوبانی ئەو حوسەینی کۆری زەمزەم کە خۆی شارەدەو لە
سوێج و نیازی تۆلە ھەبوو و ئەنجامیش شەڕ دەستی پێ کردەووە، دەلی:
ھۆکاری خۆم جیبەجی دەکەم و تۆلە ھەرەمی بڕام دەکەمەووە ئەگەر

نیازی دژەتۆلە هەبوو لە دوژمنەوه ترسم نییه، هەزار سواری جەنگاوهرم
لە پشته که ئەسپەکهیان لەغاو کردوو و ئامادەن، ئەوجا هەهرەمی
دەستکەوت و پیاویکی گوشت لەو شوینەهێ دایەنی مەرگ بارگەهێ خستوو.

لَدَى أَسَدٍ شَاكِي السَّلَاحِ مُقَاذِفٍ لَهُ لَبَدٌ أَظْفَارُهُ لَمْ تُقْلَمِ
جَرِيءٍ مَتَى يُظْلَمُ يُعَاقِبُ بِظُلْمِهِ سَرِيْعًا، وَإِلَّا يُبَدَّ بِالظُّلْمِ يُظْلِمِ

ئەم کابرایە پیاوی ئازایە، هەمیشە دەستی بە چەکی خۆیەوهیە، زبر و
توندپەوهو لە رەمبازیدا شارەزایە، هژو کاکۆلی لە پارەهێ بەستوو وەك لە
پارەهێ یالێ شیرێ نیڕ و نینۆکی درێژە و نینۆك ناکات بۆ ئەوهی بەکاری
بەهێنێ وەك شیر، ئەم پیاوه یان ئەم سوپای هەزار نەفەرپیە ئازاو
بەجەرگەو هەركات ستهمی ئی بکری زۆر بە پەلە تۆلەهێ دەکاتەوه، خۆ
ئەگەر ستهمی ئی نەکری ئەم ستهمی خۆی هەر دەکات، ئەم وەسفەهێ
حوسەین هەرچەندە لە دوورمەودا وەك زەم وایە بەلام زیاتر بۆ گەوره
نیشانەدانی قەبارەهێ کارماتە، که دوو هۆز لەگەڵ وورده خیل و سویندی
خوا، ماومیهك شەری یەکتر بکەن که زیاتر دوو نەوهی پیوه گلابی زۆر
زەحمەتە سولج و تەبایی، بەلام ئەم دوو ناوبژیوانە لە کارماتەکه
گەورەترن.

لَعَمْرُكَ مَا جَرَّتْ عَلَيْهِمْ رِمَاحُهُمْ دَمَ ابْنِ نَهْيكٍ، أَوْ قَتِيلِ الْمُثَلَّمِ
وَلَا شَارَكَتْ فِي الْحَرْبِ فِي دَمِ نَوْفَلٍ وَلَا وَهَبٍ فِيهَا، وَلَا ابْنَ الْمُخَزَّمِ
فَكُلًّا أَرَاهُمْ أَصْبَحُوا يَعْقِلُونَهُ غُلَّالَةَ أَلْفٍ بَعْدَ أَلْفٍ مُصَتَّمِ
وَمَنْ يَغْصِ أَطْرَافَ الزَّجَاجِ فَإِنَّهُ مُطِيعُ الْعَوَالِي رُكِبَتْ كُلُّ لَه

دهلی: به ته مه ن و گیانی تو سویندم بی، ئەم دوو که له پیاوه تاوانیان نه کردوو و به پرمی ئەمان کورپی (نه هیك) خوینی نه پرژاوه و خوینی کورپی موسه لاهم ههرومها هاوبه شییان نه کردوو له جهنگ و خوینی نه وهفل و وهههه و کورپی موخه زهمدا، به لام چونکه له شه ری خیلا یه تی کوژراون ئەمان خوینی ئەوانیش دهمن به زیاده وه، ههزار به ههزار به تهواوی و بی کهم و کوورپی، ئەو خویندان و سولحه له بهر تهو میه هه رکهس به مشتی شم شیر و قونا غه رم نه کات، که پیاو نا کوژی، به لام که شه ر گه رم بوو ته ر و وشکی پی که وه سووتان و به دهمه تیزه که ی ملی زوری په ران، ئەو کات ملکه چ ده کری بو سولح و ناشتی و باجه کهش خه لکی ئەملاو ئەولا بیدمن، ئەوه راسته شه ر له سه رم تاوه زور ساده و ساکار دیته به رچاو، به لام که گه رم بوو سه ری زور له ساحه دا له لاشه کرایه وه، نرخ ی ناشتی دهر ده که وئ.

وَمَنْ يُؤْ لَا يُذَمِّمُ، وَمَنْ يَفْضِ قَلْبُهُ	إِلَى مُطَمِّنٍ الْبِرِّ لَا يَتَجَمَّعُ
وَمَنْ هَابَ أَسْبَابَ الْمَنَاءِ يَنْلَنُهُ	وَلَوْ رَامَ أَسْبَابَ السَّمَاءِ يَسْلَمُ
وَمَنْ يَكُ ذَا فَضْلٍ فَيَخْلُ بِفَضْلِهِ	عَلَى قَوْمِهِ يُسْتَعْنَ عَنْهُ وَيُذَمِّمُ
وَمَنْ لَا يَزَلْ يَسْتَرْجِلُ النَّاسَ نَفْسَهُ	وَلَا يُعْفَهَا يَوْمًا مِنَ الدُّوْلِ يَنْدَمُ

ئه و جا ئەم شاعیره فه یله سوفه، خودا په رسته، ناشتی دوسته، کو تای ی به کو مه لی حیکمه ت و بیرو باومری زیاری و شارستانی وهك داهینان دهینی و دهلی: ئەوه ی وه فاو به لێن و په یمان ره جاو بکات هه رگیز زه مناکری و به خراپه باسناکری، هه رکهس خو رپه ی دلی بو ئارانیی و ته ختایی چاکه

و پیاوشتیی لییدا، نهوه ههرگیز کۆل نادات له ناشتی و تهباپی و بهمال و سامان و ماندوووون نهکهوێته نیوان دوو لایهنی شهپرکه، نهوهی له مهرگ ترساو خۆی چهشاربدات له هۆکارهکانی ههر پیی دهگاو دهستی لهکۆل ناکاتهوه، نهگهر به گوریس و پهیزه خۆی بۆ ئاسمان بهرز بکاتهوه، ئهم گیانبازییهی ئهم دوو پیاوه بۆ ناشتی و نازییهتی و له مهرگ نهترسانه، چونکه نهو کهسهی چاکهی له دهسته بۆ گهل و هۆزی خۆی و رهزیلی و چروکی تییدا بکات سووک و ترپ و بی نرخ دهبی و خهڵک زهمی نهکهن و ههجوی دهکری، ههروهها ههرکس غیرهتی نهبی و به چاوی خۆی زۆر و ستهم و ئازاوهی ناو نهتهوهی ببینی و خۆی نهکات به خاومن و ترسنۆکانه خۆی گیل و گهمزه بکات و نهو سوکایهتییه قهبول بکات خۆی پهشیمان دهبیتهوه.

وَمَنْ يَغْتَرِبُ يَحْسِبْ عَدُوًّا صَدِيقَهُ وَمَنْ لَا يُكْرِمُ نَفْسَهُ لَمْ يُكْرَمْ
وَمَنْ لَا يَذُدُّ عَنْ حَوْضِهِ بِسِلَاحِهِ يُهْدَمْ، وَمَنْ لَا يَظْلِمَ النَّاسَ يَظْلَمُ
وَمَنْ لَا يُصَانِعُ فِي أُمُورٍ كَثِيرَةٍ يُضَرَّسْ بِأَثَابٍ وَيُوطَأَ بِمَنْسَمٍ

له سهر حیکمهت و پهندهکانی دهرپاوه دهلی، نهوه سروشتی زهمانه ههرکس له خاک و نیشتمان و زیدی خۆی برپا بۆ غهریبی، جیاوازی دۆست و دۆزمنی خۆی ناکات و دۆزمن به دۆست دهزانێ، چونکه نایناسی و کهری بارمبهره دهبی و پێزی خۆی نازانی و پێزی خۆی ناگری و پێزی ناگری، چونکه نایناسن، ههرکس به چهک و بهرگری و نازییهتی پارێزگاری له ههوز و کانیی و ههوازی خۆی نهکات زۆر زوو

بۆی دەرۆخینن و ئەوێ زۆری نەبی و نەتوانی ستم بکات ستمی لی ئەکرێ، ئەو مانای ئەو نییه ستم بکات بەئکو ئەگەر لاوازو بی دەسلەت هاته بەرچاو دەبیته ژیر دەست و چەوساو دەبی و هەرکەس لە زۆر کار و شتی پۆژانە چاوپۆشی نەکات و بۆ هەموو کاریکی ناشیرین هەلبجی و توورە بی، دەرکەوتە بەر کەلبەو وەک بنیشت دەوینجری و دەبی بە ژیر سمی و لاخ و پۆستالی زۆردارترەو، چونکە ئاسایشی ژیان تەنها لە نیشتمان و ناو قەوم و هۆزی خۆتە!.

وَمَنْ يَجْعَلِ الْمَعْرُوفَ مِنْ دُونِ عِرْضِهِ يَفِرُّهُ، وَمَنْ لَا يَتَّقِ الشَّتْمَ يُشْتَمَ
سَمْتُ تَكْلِيفِ الْحَيَاةِ، وَمَنْ يَعِشْ ثَمَانِينَ حَوْلًا - لَا أَبَا لَكَ - يَسَامُ
رَأَيْتُ الْمَنَايَا خَبَطَ عَشَوَاءَ مَنْ تُصِيبُ ثَمْتُهُ، وَمَنْ تُخْطِئِ يُعَمَّرَ فِيهِرَمَ

دەلی: هەرکەس مال و سامان و چاکە و بەخشنەمی بکاتە پەرژین و دیواری مال و منداڵ و نامووسی، ئەو شەرمەف و نامووسی پارێزراوەو کەم و کوورپی نابێ و هەرکەس خۆی لە جێو نەپاریژی جێوی زۆر ناشیرینی پی دەدری، ئەوجا باسی خۆی دەکات و دەلی: بیزارم لە کارە قورسەکانی ژیاڵی پۆژانەیی خۆم و پیری سەری لی داوم و هەرکەس هەشتا ساڵ تەمەن بەسەر بیا، هەم بی باوک هەم داماو ئەبی و تووشی بی هیژی و بی توانایی و خەمۆکی دەبی، چونکە مەرگ و مردن وەک و لاخی شەوکیۆر هەنگاو دەنی و نازانی چی لەژێر سمیدایە، بەر هەرکەس کەوت ئەیکۆژی و بەرکەسیک نەکەوت تەمەندریژ و پیر دەبی، وەک من کە نەکەوتومەتەبەر چەپۆکی مەرگی شەوکیۆر.

(مه‌به‌ستی ئه‌ومیه که مهرگ و ئه‌جه‌ل به واده‌ی خو‌ی و قه‌زاو
قه‌دمره، مهرج نییه هه‌رکه‌س ئازاو جه‌نگاوهر بوو زوو بمرئ و هه‌رکه‌س
ترسنۆک و لاواز و سه‌رکزی ته‌مه‌نی درێژی).

وَمَهْمَا تَكُنْ عِنْدَ امْرِئٍ مِنْ خَلِيقَةٍ وَلَوْ خَالَهَا تَخْفَى عَلَى النَّاسِ تُعْلَمِ
وَأَعْلَمُ مَا فِي الْيَوْمِ وَالْأَمْسِ قَبْلَهُ وَلَكِنِّي عَنْ عِلْمٍ مَا فِي غَدٍ عَمِ

ده‌ئێ: هه‌ر خوورپه‌وشت و کرداریک له که‌سیکه‌وه هه‌بی، هه‌ر چه‌نده
وابزانئ شاراوویه له خه‌لک به‌لام هه‌ر دهمزانرئ و دهرئه‌که‌وئ، که‌واته هه‌تا
ئه‌توانی کاروکردارت با چاک بی‌ت و شهرم بکه له کاری خراپ، چونکه
بی‌ت ئه‌زانن، من خۆم ئه‌زانم ئه‌م‌پۆ چیم کردوو و دوی‌نئ و پیریم لا
پوونه، به‌لام نازانم سه‌بی چی ده‌بی و زانیاریم نییه له داهاتووی خۆم و
خه‌لک و چاوم پێی ناکه‌وئ.

بیداری ناگاداری

له شه‌رحی ته‌بریزیدا په‌نجاو نو به‌یته، به‌لام له (مجانى الحدیسه) دا
 ئه‌م چه‌ند به‌یته زیادکراوه، زۆر نزیکه له حیکمه‌ت و ژیریى زوه‌یه‌روه،
 چونکه ئه‌م شاعیره‌ حه‌کیم و زاناو دانا‌بووه و ته‌مه‌نى له سه‌دسال نزیك
 بوومه‌ته‌وه و سه‌رم‌تای په‌یام و سروش مردووه.

وَكَايْن تَرَى مِنْ صَامِتٍ لَكَ مُعْجِبٍ	زیادته‌ او نَقْشُهُ فِي التَّكَلِّمِ
لِسَانِ الْفَتَى نِصْفٌ وَنِصْفٌ نَوَادِه	فَلَمْ يَيْقَ إِلَّا صُورَةَ اللَّحْمِ وَالدَّمِ
وَأَنْ سَفَاهَ الشَّيْخَ لَا حِلْمَ بَعْدَهُ	أَنَّ الْفَتَى بَعْدَ اسْفَاهَةٍ يَحْلِمُ
سَأَلْنَا فَأَعْطَيْتُمْ وَغَدْنَا فَعُدْتُمْ	وَمِنْ أَكْثَرِ التَّسْأَلِ يَوْمًا سَيُحْرَمُ

ده‌لئ: زۆرک‌ه‌س هه‌یه‌ بێ‌ده‌نگه‌ و هه‌سه‌ ناکات، خو ئه‌م بێ‌ده‌نگی و
 هه‌سه‌نه‌کردنه‌م به‌لاوه‌ جوانه‌ و سه‌رسامه‌، ده‌بێ‌ له ئه‌ده‌ب و ئاکاری ته‌نها
 که‌میی و زۆریی ژیریى و عه‌ق‌ل‌یی و زمانزانیی ئه‌وه‌کاته‌ دهرده‌که‌وێ‌ که‌
 گو‌تار ده‌دا، زمانى هه‌رک‌ه‌س و هه‌ر لاویک‌ نیوه‌ی ئه‌و که‌سه‌یه‌ و نیوه‌که‌ی
 تری د‌ل و ده‌روون و نه‌فه‌سه‌که‌یه‌تى، ئه‌وه‌ی ماومه‌ته‌وه‌ له به‌زن و بال‌ای
 پاشماوه‌ی گوشت و خوینه‌ و به‌ ته‌مای ئه‌و دوو شته‌ نه‌بێ‌ که‌ (زمان و
 د‌ل) ه‌ و ئه‌و نرخه‌ی نییه‌، په‌ندى عه‌ره‌ب ده‌لئ: مرو‌ف دوو په‌له‌ گوشته‌:
 زمان و د‌ل.

ئه‌وه‌جا ده‌لئ: ئه‌گه‌ر پیر بێ‌عه‌قل بوو، نه‌زان بوو، گه‌مزه‌ بوو، هه‌رگیز
 له پیریدا عه‌قل زیاد ناکات، مه‌گه‌ر مه‌رگ بگاته‌ فریاده‌رسى، به‌لام لاوی

خاۋ ئەگەر نەقام و جەحىلەو سەرگىشە، بەلام كەمكەم بەرەو ژىرىي و
عەقل دىمروا.

ئىمە (شاعىرەكان) ھەرچى داوامان كىردوو لە خەلات و بەرات ئىو
بەخشيوتانە پىمان، ھەرچەند ئىمە گەراپىنەو بۆ مەدح و سەناي ئىو
(سەرۇكىلەكان) ئىومش گەراونەتەو بۆ خەلات و بەراتى ئىمە، بەلام
نابى ئىمە ھەمىشە ھەر داوا بكەين، ئەبى ئىمەش بەخشندەبين،
بەشىو ە چلەپۆپە، چونكە ئەو ە زۆر سوال بكات رۇزىك دىت بە
نائومىدى سەربىنئەو، واتە نابى شىو و كەرسەي سوالگردن و
خۆزىاندن بى و ئەبى كارىكى تر فىربى بۆ زىانى مال و منداال و ئەو ە
خۆي.

(ئەو ە كۆتايى ئەم شاكارەي زوھەيرەو بروام وايە ئەگەر پىغەمبەري
چاۋ پىكەوتىبى باومرى بە ئىسلام ھىناو، چونكە زۆر باومرى بەخودا و
پەيام بەھىزە).

له بید کوری ره بیعه

۵۶۰-۶۶۱ زاینی

له بیدی کوری ره بیعهی عامری، له خیلێ ههوزان، ژيانیکی گهوره پیاو، میواندۆست، هاوکاری ههزار، که له شاعیره له وسف و شانازی و حیکمهتی ژیری و عهقل، له سالی ۶۳۰ دا موسولمان بووه و نازناوی دوو سهردهم (مخضرم) ی پیدراوه، له سالی ههشتی کۆچیدا به نوینهر هاتوووه بۆ خزمهتی پیغه مبههر (درودی خوی له سه ربیّت) به لام براکهی سه رکهوتنی به دهست نه هیناو له سالی نووی کۆچیدا دووباره له گهڵ ومفدیک له هۆزه کهی موسولمان بوون.

ره خنه گران و نوسه رانی ئیسلامی، پيشبینی زۆر گرنگیان به شیعری له بید داوه، ههروهها رۆژهه لاتنaseکان زۆر گرنگیان پیداوه، ئهم شاکارهی له بید چواره مه له ریزبهندی چامه هه لواسراوه کاند، ژمارهی به یتهکانی ههشتاو نو به یته، باسی ههوار و شوینهوار له (۹-۱) ئهوجا بۆ دلداری له (۱۵-۱۰)، ئهوجا باسی خاتوونه نهواری دوستی دهکات له (۳۱-۱۶)، ئهوجا باسی وشترهسوره له (۳۴-۳۲)، ئهوجا باسی کهری کیوی له (۵۴-۳۶)، ئهوجا باسی ئهسپه کهی، پاشان شانازی به خیل و هۆزه کهی.

عَفَتِ الدِّيَارُ مَحَلَّهَا فَمُقَامُهَا بِمَنْى تَأَبَّدَ غَوْلُهَا فِرْجَامُهَا
فَمَدَافِعُ الرِّيَّانِ عَرِيَّ رَسْمُهَا خَلَقًا كَمَا ضَمِنَ الْوَحْيُ سِلَاقُهَا

دەلى: كەۋىل و خانوۋەكان پوخا و پزىون، چ ئەو ھەوارگە كاتىيە، چ ئەو شويىنە نىشتەجى ھەمىشەيىە، لە مینادا، لە ھەرەمى مەككە شويىنى قەدەمغە چىاي غول و پەبام بوون بەچۆل و بىابان لەبەر نەبوونى پەومندى ئازەلدار لە ناۋچەكەدا، جۇگەلەى باراناۋەكان لە شيوى پەيان وشكبوۋە و پروت و قووتە لە گياو لە پوش و پەلاش، ئاسەۋارى تىكچوۋە و كوژاۋەتەۋە و كۆن و پزىۋە، تەنھا ۋەك شيۋەى نووسىن لەسەر بەرد ماۋەتەۋە و باش ناخوڭنىڭتەۋە، مەگەر لەنزىكەۋە، يان مەبەستى لە (غول) ئاۋە و لە (پرجام) دامىنى چىايە، جۇگەى باران كوڭرى كردوۋەتەۋە شيۋەى بىابانى ۋەرگرتوۋە، ۋەك نووسىنى سەر بەردى گۆپ، كە باو بۆران دەيكوژىنىڭتەۋە، ئەۋە جۆرىكە لە ئائومىدىيە لە دۆزىنەۋەى ھەۋارى يارى كۆن.

دِمَنْ تَجَرَّمْ بَعْدَ عَهْدِ أُنَيْسِهَا حَجْدٌ خَلَوْنَ حَلَالُهَا وَحَرَامُهَا
رَزَقَتْ مَرَايِعَ النُّجُومِ، وَصَابَهَا وَذُقْ الرِّوَاْعِدِ جَوْدُهَا فَرَهَاْمُهَا

دەلى: خۆلەكەۋەى ناۋ ئاگردانەكانيان پرش و بلاۋ بوۋە، پاش ئەۋەى ھەۋارنىشەكانى لى نەماۋە سالانى زۆرى بە سەردا ھاتوۋە، لە ھەشت مانگى ھەلال: سەفەر، پەبىيەى يەكەم، پەبىيەى دوۋەم، جەمادى يەكەم، جەمادى دوۋەم، شەعبان، پەمەزان، شەۋال و چوار مانگى ھەرام: پەجەب، زولقەعدە، زولحەججە، موھەررەم، بەشەبارانى بەھارى باراناۋى، ئەۋە بارانى ھەمەجۆرى داۋە بەم ھەۋارگە و گرد و دۆل و شيوى مينا و شويىنەۋارى ئەم خىلەى كوژاندوۋەتەۋە، بارانى نەرم، بارانى ھەۋرى نزم،

بارانی هه‌وری بزیسکه‌دار و بروسکه‌دار، بارانی توند و پێژمنه، نه‌رمه
بارانی دواى و مه‌شت، هه‌مووی له‌م خا‌که باریوه، بۆیه ئاگردان و جی‌گه
ده‌وار و پارگینی پشته ده‌واری کوژاندوو مه‌توه و زۆر له‌ نزیکه‌وه نه‌بیت
ناپناسیته‌وه.

مِنْ كُلِّ سَارِيَةٍ وَغَادٍ مُدَجِّنٍ وَعَشِيَّةٍ مُتَجَابِبٍ إِرْزَامُهَا
فَعَلَا فُرُوعُ الْأَيْهَقَانِ وَأَطْلَقَتْ بِالْجَلْهَتَيْنِ ظَبَاؤُهَا وَنَعَامُهَا

ده‌ئێ: بارانی شه‌وبارین و بارانی به‌یانیان دێت و دم‌روات و دم‌باری، له
هه‌وری عاله‌مگیر و ئاسمانپۆش و له‌ئیواراندا وه‌لام دم‌داته‌وه، وه‌ك دم‌نگی
و شتری شیردەر به‌ بی‌چوه‌که‌ی، دیمه‌نی بارانبارین له‌ هه‌ورمه‌کان وه‌ك
دیمه‌نی گوانی و شتره‌که شیرى ئێ دم‌باری بۆ به‌چکه تازه‌که‌ی، به‌لام ئه‌م
بارانه لقى دارى گۆزروانى به‌رز کردوو مه‌توه، یان گیای کوزه‌له‌ی ده‌شت و
نزیك ئاو به‌رز بوو مه‌توه و له‌ومرپکی باشی بۆ ئاسکه‌کان سه‌وز کردوو و
نه‌عامه‌کانیش هیلکه‌یان کردوو و له‌ دوو لی‌واری شیوه‌که‌دا به‌ ئارامیی
ده‌ژین، چونکه‌ چۆله و له‌ که‌س ناترسن و راو‌چی ئێ نییه‌.

وَالْعَيْنُ سَاكِنَةٌ عَلَى أَطْلَانِهَا عُوْدًا تَأْجَلُ بِالْقَضَاءِ بِهَامُهَا

ده‌ئێ: مه‌رپه‌کیویه‌کان، یان بزنه‌کیویه‌کان، بی‌ترس خۆیانداوه به‌سه‌ر کار
و به‌رخه‌ شیره‌خۆره‌کانیاندا که تازه به‌تازه زا‌ون، که مرپ‌وون و
مۆلیانداوه، گاک‌یوی و بی‌چوه‌کانی، مه‌رپه‌کیوی و به‌رخه‌کانیان، بزنه‌کیوی و
کاره‌کانیان، ئاسکه‌کان و کارما‌مه‌زه‌کانیان، له‌ گۆرپانه‌که‌دا بارانی به‌هار

گیای زۆری سهوز کردوو بهۆیان، ئەو وێنه دیمه‌نی واحه‌یه‌کی ده‌شتی
حیجاز و حیاکانی یه‌سریب و نه‌جده‌.

وَجَلَّ السُّيُولُ عَنِ الطَّلُولِ كَأَنَّهَا زُبُرٌ تُجِدُ مَتْنَهَا أَقْلَامُهَا
أُورِجَعُ وَاشِمَةُ أُسْفٍ تَوُورُهَا كِفْفًا تَعْرِضُ فَوْقَهُنَّ وَشَامُهَا

ده‌لێ: دیمه‌نی ئەو ده‌شت و هه‌دپال و دۆل و شیوه‌ی هه‌واری دۆست،
ئوم ئەوفا، دهرده‌که‌وێ که لافاو و خۆلی لاداوه له‌سه‌ر به‌رده سپیه‌کان و
پازاندویتییه‌وه، دیواری خانوو په‌خواه‌کان و بناغه به‌رده‌کانی سپی
کردومه‌وه، وه‌ک په‌ره‌کاغه‌زی دووباره، به‌لام هه‌له‌م خه‌ته‌کانی نووسراوی
تازه کردووومه‌وه و په‌ش و سپی پوون بوومه‌وه، یان وه‌ک دووباره خال
کوستانی ئی هاتوو، به‌ دهرزی زامارکراوه و هسلێ کراوه به‌سه‌ریا، بۆ ئەوه‌ی
په‌نگی وه‌ک مه‌ی له‌سه‌ر پووک و لیوی بووک دهرده‌که‌وێ به‌رده سپیه‌کان
و به‌ ده‌وریدا خاکی په‌ش شیوه‌ی بازنه‌ی پیوه‌ی دیاره‌و ناوه‌ ناوه‌ وه‌ک ناو
مشتی خه‌ناویی و پشت ده‌ستی به‌ خال کوترای ئی هاتوو و هیل و خه‌ت
و بازنه‌کان تازه کراومه‌وه.

فَوَقَفْتُ أَسْأَلُهَا، وَكَيْفَ سَأَلْنَا صُمًّا خَوَالِدَ مَا يَبِينُ كَلَامُهَا؟
عَرِيتَ وَكَانَ بِهَا الْجَمِيعُ، فَأَبْكُرُوا مِنْهَا، وَغَوِذِرَ نُؤْيُهَا وَتَمَامُهَا
شَاقَّتْكَ ظُفْنُ الْحَيِّ يَوْمَ تَحْمَلُوا فَتَكُنْسُوا قُطْنًا تَصِرُ خِيَامُهَا

ده‌لێ: چاوهروانم هه‌بی په‌رس و هه‌وال داوا بکه‌م، وه‌ستام له‌سه‌ر ئەو
هه‌واره‌ کۆنه‌ که بوومه‌وه مۆلگه‌ی مه‌ر و بزنی و ئاسکی تازه زاو و بیچوی

چاوگەش و ڕەش و سوئال و پرسیار ئەکەم، بەلام چۆن پرسیار بکەم،
 لەکی؟، چۆن؟، بۆچی؟، کوا یارەکەم؟، ئەو ئاسەوارە کەرولال و بیزمانە
 قسە ناکات و ئەگەر قسەش بکات تێ ناگەم، شوینەکە زیندوو و
 نەمردوو و تەنھا ئەوویە دانیشتوانی تێدا نەماوە و بەرگی خەلکی
 لەبەردا نییە و ڕووت و قووتە، دیارە زۆر زوو لیڤە باریان کردوو و ئەم
 هەوارەیان بەجێ هێشتوو، پارگینی پستی دەوارەکیان و هەژگ و هەلای
 دەوری کۆزە و پەچەیی کارمەگەل و بەرغەلەکیان نەماوەو تێکچوو، ئەو
 گیای گەلایەیی لەژێر مەشکەو کونەیی ئاوەکانیان داناوە با لای بردوو.

ئەوجا ڕوو لە خۆی دەکاو دەلی: ئەو ئەگری عەشق و ئەفین
 هەلیگرتووی و بەشوین ڕەمەندە کۆچەرییەکانەو و یلی و سەرگەردانی؟،
 بابە برۆ، لیڤە نەماون و لەسەر کەژاوەی کۆچبەرەن ئوغریانکردوو و
 لەناو کەژاوەی نەرم و شل بەمال و عەيال و مندالەو کۆچیانکردوو و
 خەمەتکار و کۆیلەکانیان بارەکانیان شەتەک داوە و جیرەیی تەنگە و
 چەلەمە و قەیاسەکانیان لە گوێ ونبوو.

(جاران لە کوردەواری باری داری زەنگەتلیش و باری داری تەرکی
 قایممان دەهینا بۆ هەلەبجە ئەو جیرەیی کە شاعیر باسی دەکات دەهاتە
 گویمان).

مِنْ كُلِّ مَخْفُوفٍ يُظِلُّ عَصِيَّةً	زَوْجٌ عَلَيْهِ كِلَّةٌ وَقِرَامُهَا
زُجْلًا كَأَنَّ نِعَاجَ تُوضِحَ فَوْقَهَا	وَضَبَاءٌ وَجُرَّةٌ عَطْفًا أَرَاءُمُهَا
حُفِرَتْ وَزَايِلُهَا السَّرَابُ، كَأَنَّهَا	أَجْزَاعُ بَيْشَةَ أَلْهَى وَرِضَامُهَا

ئەوجا.. باس باسی كەژاوە داپۆشراوەكان دەكات بە تارای پمگاو پمگ
و بۆ ئەوەی خۆر ئازاری لەشی ناسك و نازداری ژنەكان نەدات و مێشولە
نەچیتە ناو كەژاوەكانیانەو، نەوێك خاوەنەخواستە پومەتی ئالو و الايان
لەكەداربێ.

دەلی: كەژاوە داپۆشراو بوو بە قوماش لە هەموولاو و داروباری كەژاوەی
شاردبوو و پەردەى ناسك وەك پەردەكۆللە درابوو لە دەوری و سێبەری
دەكرد و چەرچەف راخراو بوو لەناو هۆدەى كەژاوەكە و مەوجى ناسك
دراو بوو بەسەر ئەوانەى لە كەژاوەكەدا بوون، ئەو كەژاوانە زۆربوون و
تەنها ئوم ئەوفا نەبوو، بەلكو كەنیشكەگەلىكى لەسەر سوار بووبوون، وەك
مەركەكان و بەرخەكانى نوزەح و ئاسكەكانى (وەجەرە)، خۆيانداو بوو بەسەر
مندالەكانياندا، ئەوجا، ئەو كاروانە پەرمەندە لە وشترەكانيان دەخوړى و
پەلەيان ئى دەكردن و تراويلكە واتە سەراب لەسەريان لاچووبوو، شیو
درەختە بەرزەكانى پێچى شیوى پێشەو، یان گردۆلكەكان بە
دەردەكەوتن، وشتری بەرز و كەژاوەى سەوز لە دارى مۆرد دەچى و
دەشنیتەووە بەملاو ئەولادا دیت و دەروات.

بَلْ مَا تَذَكَّرُ مِنْ نَّوَارٍ وَقَدْ نَأَتْ	وَتَقَطَّعْتَ أَسْبَابَهَا وَرَمَامُهَا
مُرِيَّةٌ حَلَّتْ بِفَيْدٍ وَجَاوَرَتْ	أَهْلَ الْحِجَازِ، فَأَيْنَ مِنْكَ رَمَامُهَا؟
بِمَشَارِقِ الْجَبَلَيْنِ أَوْ بِمُحَجَّرٍ	فَتَضَمَّتْهَا فَرْدَةٌ فَرُخَامُهَا
فَصُورَانِقٍ إِنْ أَيْمَنْتَ فَمَطْنَةٌ	مِنْهَا وَخَافَ الْقَهْرُ أَوْ طَلَخَامُهَا

دەلى: نەۋەك تەنھا ئەۋەى بۆم باسكردى، بەلگو تۆ نايەتەۋە بىرت خاتوو نەۋارى شۆخە دلدارمكەى شاعىر كە دووركەوتوۋمتەۋە لىت، ھەمۇو ھۆكارى پەيۋمستى و پەيۋمىندى كۆن و نوپى لە نيۋاندا بىراۋە، بەھىچ جۆرە پەتەك بەيەكەۋە گرى نەدراۋن، نەۋارخان لە ھۆزى مۇرەى كۆرى ەمۇفە و لە ھۆزى تۆ نىيە و لەناۋمىندى (فەيد)ى نزيك مەككە بارگەى خستوۋە و خۇيان نزيك كىردوۋمتەۋە لە ئەھلى حىجاز لە نەيارى ئىۋەن چۆن دىتۋانى بە ئارمىزۋو و مەرامى خۆت شادبىت؟، ديارە ناتۋانى و ھەر شىن و زارىى بكە.

خىلى نەۋار لە پۇژھەلەتى ھەردوۋ شاخەكەدا دەۋارىان ھەلداۋە، كە چىاي ھۆزى (تەيى) بەناۋ بانگە، يان لەناۋچە (موجبەرە) و (فەردە) و (پوخام)دا بارىان خستوۋە، كە تۆ ناتۋانى گوزمى تىدا بكەى، ھەرومھا لە ناۋچەى (سەرائىق) بەرەۋ يەمەن پوۋيان ناۋە و گومان زۆرە لە گىردەكانى (قەھروتىلخام) بىرۆن، ئەۋ ناۋانە ھەمۇو لە رىگەى مەككە بۆ مەدىنە لە جوگرافىي كۆندا ناسراۋن.

فَاقْطَعْ لُبَّائَةً مِّنْ تَعَرَّضَ وَصَلُهُ وَلِخَيْرٍ وَاصِلٍ خُلَّةٍ صَرَّامُهَا
وَاجِبُ الْمُجَامِلِ بِالْجَزِيلِ وَصَرْمُهُ بَاقٍ إِذَا ضَلَعَتْ وَزَاغَ قِوَامُهَا

دەلى: پاش ئەۋەى بىئومىد بوو لە نەۋارخان و بۆى دىركەۋت كە پەتى خۆشەۋىستى بىرپوۋە و ھىچ ھۆكارى پەيۋمىندى نەماۋە، پوۋ ئەكاتە خۆى و دەلى: كەۋاتە تۆش پىۋىستىيەكانت مەخەرە بەردەم ئەم دۆستە كە پەيۋمىندى خۆى ئەملاۋ ئەۋلا پى كىردوۋە، ئەۋ تۆى لەبىر كىردوۋە، تۆش

ئەو لەبیری خۆت بەرمووە، خراپترین دۆست ئەومێه کە دۆست دەگرێ تا
 ڕادەمی ئەفین و ئەوجا وازی لی دەهێنێ، بەلام ئەوەی ڕووپاماییت لەگەڵ
 دەکات و خۆشەویستی دەرەمبڕی و لەژێرمووە بڕیاری داوە لەگەڵت نەبی
 تۆ پەییوەندی و چاکەیی لی مەبەرە هەتا ئەو بە تەواویی پەییوەندی
 دەبچڕینێ، ئەو کاتە تۆ دەست پێشخەر نابێ.

(پێ دەچێ شاعیر ئەزموونی خۆی نیشانی خەڵک بدات کە دلدار دەبی
 تا سەر بەومقابی).

بَطْلِيحٍ أَسْفَارَ تَرَكْنَ بَقِيَّةَ	مِنْهَا فَأَخْنَقَ صُلْبَهَا وَسَنَامُهَا
فَإِذَا تَغَالَى لَحْمُهَا وَتَحَسَّرَتْ	وَتَقَطَّعَتْ بَعْدَ الْكَلَالِ خِذَامُهَا
فَلَهَا هَبَابٌ فِي الزَّمَامِ كَأَنَّهَا	صَهْبَاءُ رَاحَ مَعَ الْجَنُوبِ جَهَامُهَا
أَوْ مُلْمِعٌ وَسَقَتْ لِأَحْقَبَ لَاحَهُ	طَرْدُ الْفُحْلِ وَضَرْبُهَا وَكِدَامُهَا

دەلی: کاری خۆت و خەڵک کۆتا بێنە لەگەڵ ئەو دۆستەیی تۆی
 فەریوداوە و لەبیری کردووی، لە جیاتی ئەوە خو بدە بەوشتێکی
 عەیبەداری کاروانی زۆر پێکراو کە سەفەر شتیکی ئەوی نەهێلاوەتەو لە
 توانا و لەش و پێست و سەنامی سەر پشتی و پووکاوەتەو و لەڕولاواز
 بوو و گۆشتی نەماوە و پێستی لکاوە بە ئیسقانهو و تووکی و مریو و
 کلۆل و داماو بوو و چەرمی پارێزگاری قاچ و پاژنە و ئەژنۆی
 لێکراوەتەو، لەبەر ئەوەی بە تەمای کارپێکردنی نەماون، لەگەڵ ئەو
 هەموو پشنگۆی خستەش چالاکیی و گەرم و گۆپی هەر ماوە و ڕەشو
 لەسەردایە و لە ڕۆشتنی وەک هەوری سووک بەشنەبایەک دەرپوات و

سووک و گورجه، یان سیفه تی نهو و شتره وهک نهو ماکهرمیه که ناوسه و
ههرمه و جاشه که ی له سکیدا یه و زۆر نهو ی تری خستوو مه وه و
ئارمزوی تری نه ماوه و پاشله قه ی لی نه کات و جووته نه وه شینی و گاز
دهگری، نه و شتره لهو دۆسته تۆراوه با شتره.

يَعْلُو بِهَا حَذَبَ الْإِكَامِ مُسَحَّجًا قَذْرَابُهُ عَصِيَاءُهَا وَرَحَامُهَا
بِأَجِزَةِ الثَّلْبُوتِ يَرْبَأُفَوْقَهَا فَقَرَّ الْمَرَاقِبِ خَوْفُهَا آرَامُهَا

نه و جا.. وهسفی نهو که ره کیویه نه کات له بهیتی پيشوودا چواندبووی
بهو و شتره ی که بۆی پيشنیا رکربوو، له بریتی دۆستی، به ده م دۆست و
به دل نادۆست و ده لی: نهو ماکهره کیویه ناوسه که له قه ده دات و جووته
نه وه شینی و دژی نی ره که ره و گاز دهگری، به لام نی ره که ره که دهستی له
کۆل ناکاته وه، دوا ی ده که و ی و به ره و ژوور و به ره و خوار راید مفرینی و
به سه ر گرد و شیوه کاند ا دوا ی که و توه و و زۆر شوینی گازی که ری تری
پیومه یه، و گومانی بۆ پهیدا بووه که بۆیه له قه نه دات چونکه سکی هه یه
و بیزوو نه کات و هه زی له نی ره نه ماوه، به لام نی ره که ی له ترسی راوچی
نه م شیو و نهو دۆلی پی نه کات، راوی ناوه به سه ر زهوی بهرز و به رده لان
و گردۆل که دا له گۆلاوی سه لبوت که ناوی خیلی زوبیانه و ترسی هه یه
راوچی له جاسووس که دا خۆی هه شاردابی، بۆیه ناوه ناوه وازی لی دینی و
بهس چاودیری نه کات و ده پاریزی.

حَتَّىٰ إِذَا سَلَخَا جُمَادَى سَيِّئَةً جَزَا فَطَالَ صَيَامُهُ وَصِيَامُهَا
رَجَعَا بِأَمْرِ هُمَا إِلَىٰ ذِي مِرَّةٍ حَصِيدٍ، وَنُجْحُ صَرِيحَةٍ إِبْرَامُهَا

دهلئ: ئەم ماکەر و نیرەکەرە کۆییە دەرباز بوون لەبەردەلانیە، کە
 زستانی سارد و بەستن بوو و مانگی جەمادی دووەم بوو و شەش مانگ لە
 پایز و زستان تیپەری بوو، ئەم دووگیاندارە لەباتی ئاو تەنھا گیای تەریان
 دەخوارد و پۆژووویان گرتبوو لە ئاو خواردنەوه، لەبەر سەرما پاش
 ئەوکاتەدریژە گەرانەوه بۆ ئاوخواردن و خۆیان مەحکەم کردەوه،
 سەرکەوتن لەوەدایە ئەوەی بە راستی بزانی ئەنجامی بدەي ئەم
 دووگیاندارە سەرکەوتوو بوون، دەبوو تەوارخان بەم شیوەیە مامەلەي
 لەگەڵ لەبیدا بکردایە، نەوێک کۆچ و بار بکات و پەيامیکی نەبی بۆ
 ئەقیندارەکەي.

وَرَمَى دَوَابَهَا السَّفَا، وَتَهَيَّجَتْ رِيحُ الْمَصَايِفِ سَوْمُهَا وَسَهَامُهَا
 فَتَنَزَعَا سَبْطًا يَطِيرُ ظِلَالُهُ كَدُخَانٍ مُشْعَلَةٍ يُشَبُّ ضِرَامُهَا
 مَشْمُولَةٌ غُلَّتْ بِنَابِتٍ عَرَفَجٍ كَدُخَانٍ نَارٍ سَاطِعٍ إِسْنَامُهَا

لەسەر وەسفی و شترەکە دەروات و دەلئ: کە پێگە دەکات لەپاژنەي
 دوواوە دڕک و وشکی زەویەکە لە پاشیەوه بای کۆیستان دەیبات بۆ
 ئەملاو ئەولای ئەو با جیاوازانەي لەراست و چەپەوه دین، غاردانی ئەو
 جووتە ماکەر و نیرەکەرە تۆز و خۆلێک بە با دەدەن، وەک دۆلی سوتانی
 پووش و پەلاشی ئاگر تیپەر بوو درووست دەکەن و بە ئاسماندا بال
 دەگریتەوه، ئەم و شترەي لەبید وەک ئەم نیرەکەرە چالاکە و تۆزی چوار
 پەلی سیبەری لە ئاسمان درووستکردوو، وەک دوکەلێ ئاگری پووش و

په لاش و فروكهی داری وشك، كه بای باكور كلپهی پی بدات به هوی
هینانی گه لای ته ری عه رفه ج، كه دره ختیکی گه لاداری بیابانه، كه گری
گرت وهك دوكه لی ئاگریك كه نیله و كلپهی بهرز ده بیته وه وینه کیسانی
ئهم جوړه دیمهن و نیگاره لهو رۆژمدا خوئی تیډا بووه، چونكه زیندوو
بووه و له بهرچاو بووه و نامۆ نه بووه به دید و ههستی شاعیر.

فَمَضَى وَقَدَمَهَا، وَكَانَتْ عَادَةً مِنْهُ - إِذَا هِيَ عَرَدَتْ - إِقْدَامُهَا
فَتَوَسَّطًا عُرْضَ السَّرِيِّ وَصَدْعًا مَسْجُورَةً مُتَجَاوِرًا قَلَامُهَا
وَمُخَفَّفًا وَسَطَ الْيَرَاعِ يُظْلِلُهُ مِنْهَا مُصَرَّعٌ غَابَةٌ وَقِيَامُهَا

ده لی: وهك ئه ته کی تی ئه مپۆی رۆژئاوا كه ژن پيش دمكه وی له
پیاوه كه ی، ئهم نی ره كه ره کیوییه ماکه ره كه ی پيش خوئی دابوو، نه وهك
سه رپیچی لی بکات و ئه وهش خوئی بوو، به لام ماکه ره كه له ریگه
ئاساییه كه لایده دا، به لام پيشخستنی مینه عادمی ئهم جوړه گیانداره
کیویه بووه.

هه ره لهم بازبازینهی دوو گیانداری کیوی كه وتنه ناو رووباریکی ئاوه وه
و له گه ل چه پۆکانی ئاوه كه دا ده میان دمبرد بۆ خواردنی زه ل و هامیشی
ناسك و ته رچکی كه ناری ئاوه كه، كه نزیك كانییه ك هه ئه قو لی و نه یچه
و هامیشی زۆر ته ری لی روابوو، ئهم دوو كه ره ئه فینداره له كه نارمه وه
سه رگه رمی خواردن و خواردنه وه بوون، پاش ئه وهی شوڤر بوو بوونه وه له
جه نكه ئه كه وه بۆ ناو ئهم میړگ و هامیشه لانه.

تهنها کامیرای ئەمڕۆ دەتوانی ئەو دیمەنە بە وینەى سى ڕەهەند
بکێشێ).

أَفْتَلِكْ أَمْ وَخْشِيَّةٌ مَسْبُوعَةٌ خَذَلْتُ وَهَادِيَةَ الصَّوَارِ قِوَامُهَا
خَنْسَاءٌ ضَيَّعَتِ الْفَرِيرَ، فَلَمْ يَرَمْ عُرْضَ الشَّقَائِقِ طُوفُهَا وَبُعَامُهَا
لِمُعْفِرٍ قَهْدٍ تَنَازَعَ شِلْوُهُ غُبْسٌ كَوَاسِبُ مَا يَمْنُ طَعَامُهَا

دەلی: نازانم ئەم و شترە نازارەم بچونینم بەم ماکەرە، یان بە گاکێویی
ناو جەنگەل، کە درێدەکان بێچویان خواردوو و لە ترسی گیانی خۆی
هەڵهاتوو و جیابوووتەووە لە لەرەووەکەى خۆى و بەسەر گوێرەکەیه‌کى
تریدا و مستاو و ورەى تەنها بە گە پێشەنگەکەیه‌کە بەرگری بکات لە
خۆى و لە ڕەووە مانگا کێوییەکان، ئەو مانگا کێوییە کە درێدە پەلامارى
بەچکەکەى داو و کەپوى جوووە بە ئاوا و بێچووی بەجێ هێشتوو، لەناو
گژو گیای چرپی نیوان دوو گردەللاوییەکەووە دەقۆرپینی بۆ بەچکەکەى کە
ئەوانە بە گۆل و گیای هەرەش دایپۆشیبی، ئەم گیاندارە نازدارە ترساو
چۆن ڕادەکات و با دەدا، و شترەکەى لەبید بەو جوۆرمیە).

ئەم حەییوانە بێ زبانه هەمیشە هاواری بۆ ئەو بەرخە لە شیر بپراو و
هەم دووبارە شیر بپێدراو و ڕەنگی لە مندالییەووە گۆراو بۆ ڕەنگی خاکیی
و لە خۆلدا گەوزاو کە ڕەنگی سەبی بەرەو زەردپیست بوو، خواردنی
لەسەر خۆی بوو، جا وەرە ئەم دایکە چۆن خۆشەویستی بۆ بەچکەکەى
هەیه، ئەم و شترەش لە سەفەردا ئاوا چالاک بوو.

صَادَفَنَ مِنْهَا غِرَّةً فَأَصَابَهَا إِنَّ الْمَنَائِلَ لَا تَطِيشُ سِهَامُهَا
بَاءَتْ وَأَسْبَلَ وَأكْفُ مِنْ دِيعةٍ يُرْوِي الْخَمَائِلَ دَائِمًا تَسْجَامُهَا

ئەوجا.. لە بەیتی پێشوودا باسی ئەو بەرخە لە شیرپراوە و دووبارە
شیرپێدراوە و ڕەنگ خۆلاییەکی بەکۆمەڵە درێندەیک، یان گەلەگورگیك،
پارچە پارچە کراوە، باسی گورگەکان دەکات، کە چۆن لە ناخڵافدا
بەلاماری ئەو بێچومیان داوە و داویانە بە ئەرزدا و هەریەکەیان
پارچەیک لە لاشەی بۆ خۆی پادەکیشی و حیکمەتیکی عەرەبی بە نمونە
دەهینیتهوه کە دەلی: مەرگ تیرەکانی ویل نابێ و نیشانەی خۆی دەپیکێ.
ئەوجا، باسی حالەتیکی دیکە مانگاکیوییهکە دەکات و دەلی: ئەو
مانگا بەستەزمانە شەوی بەسەردا هات و نەبارانی سووک ئەو ناو زیخ و
بەردەلانی تەر کردبوو، وەک باخچەی ئی کردبوو بەردەوام هەر لەسەری
دەباری و ئەگەر گوێرەکە گورگخواردوو کە بمایە تیر گیای ئەخوارد و
پێویستی بە شیری دایکی نەدەبوو.

تَجْتَافُ أَصْلًا قَالِصًا مُتَبِّدًا بَعْجُوبٍ أَنْقَاءٍ يَمِي هَيَامُهَا
يَعْلُو طَرِيقَةَ مَتْنِهَا مُتَوَاتِرًا فِي لَيْلَةٍ كَفَرَ النُّجُومَ غَمَامُهَا

دەلی: ئەم مانگا کیوییه کە گوێرەکەکی خواردراوە بەو جوۆرە خۆی
حەشارداوە لە پەنای بنەداریکی لق و پۆپ بەرزدا و تاقەداریه و لەسەر
تەپۆلگەیهکی لی خزی خشۆک بۆ خوۆحەشاردان لە باران و تەپوتۆزی لی
دەمڕەشەبای بەهێز و بارانی بەخوڕ ئەدا لەسەر پشتی ئەم گیاندارە

غه مباره بهسته زمانه، له شه ویکی تاریکی بێ مانگ و هه وریش نه ستیره
شار دوو متهوه، جا و مره به چکته گورگ پهل پهل کردبێ و له جه له بی
هاوه له کان جیا بوبیتهوه و بارانی به خوڤ بدات له پیست و له دوور موه لم
بیت به سه روچاوتدا و سه رمات بیت و ترست هه بی، چۆن بتوانرێ
وه سییهت به گوتار بکیشرێ!

و تُضِيءُ فِي وَجْهِ الظُّلَامِ مُنِيرَةً كَجُمَانَةِ الْبَحْرِ سَلَّ نِظَامُهَا
حَتَّى إِذَا انْحَسَرَ الظُّلَامُ وَأَسْفَرَتْ بَكَرَتْ نَزْلُ عَنْ الثَّرَى أَرْزَامُهَا
عَلَيْهَا تَبْلُدُ فِي نَهَاءِ صُعَائِدٍ سَبْعًا ثَوَامًا كَامِلًا أَيَّامُهَا

دهلێ: مانگای سپی شهوی تاریکی ڤۆشکر دوو متهوه، وهک مروارییهکی
گهوره که دمریاوانی مه له وانی شارمزا تازه به تازه له قه واخه کهی دمری
هیناوه و بریسکهی دیت، نهو مانگایه بهو شیومیه بوو، به لام که تاریکی
چارشیوی له سه ر لادرا و نهویش کهوته جو له و چوار پهل له سه ر لی ته ڤ
دهخزا و شوڤر دمبوو موه بو ناو شیوه که و سه ری ئی شیوا بوو، نهیدمزانێ بو
کام گانی سوعاد بڤروات، چهوت شهو به ڤۆژه که یه وه لهو شوینه مایه وه و
هه ر له شوینی خوێ هاتوو چۆی بوو.

حَتَّى إِذَا يَسَتْ وَأَسْحَقَ حَالِقٌ لَمْ يُبْلِهِ إِرْضَاعُهَا وَفِطَامُهَا
وَكَسَمَعَتْ رِزَّ الْأَنِيسِ، فَرَاغَهَا عَنْ ظَهْرِ غَيْبِ وَالْأَنِيسُ سَقَامُهَا

دهلێ: نهو چه یوانه داماو بهم شیوه مایه وه هه تا به ته وای بیئومیڤ
بوو له بیچوه کهی و گوانه کان که جاران ڤر بوون له شیر ڤووکانه وه، که

به شیردان و برینه و میان که میان نه ده کرد، به لام به نه مانى شیر خورمه که
و نه خوار دنى ئالف پووکانه وه.

ئهوجا.. به ئاسته م گوڤیستی هه موو خشه یه ك دهبوو له پيشه وه و له
پاشه وه و له ههردوو قوڵی شیوه که له سه ر و له خوارم وه دمه ترسا راوچى
خویشى راو بکات.

فَعَدَتْ كِلَا الْفَرْجَيْنِ تَحْسِبُ أَنَّهُ مَوْلَى الْمَخَافَةِ خَلْفَهَا وَأَمَامَهَا
حَتَّى إِذَا يَسَّ الرُّمَاءُ وَأَرْسَلُوا غُضْفًا ذَوَاجِنَ قَافِلًا أَغْصَامُهَا

دهلئ: زۆر دمه ترسا له ههردوو سه رى شیوه که بۆشایى و سنوورى راوچى
بوو، له پيشه وه بن یان له پاشه وه، ههتا ئه وکاته ی که راوچى به
تیره و شهینه کان بپنومید بوون له دۆزینه وه ی ئه م مانگا داماره، ئهوجا..
سه گى گوڤى شوڤرى مالىی و فیهره راو و تانجى قامیش له گهردن و مل
ئالاویان بهردایه ناو جهنگه له که بۆ راوی ئه و گاکوویاننه که خوڤان
حه شارداوه و راوچى ناتوانئ له بهر چرى دار و دهمه ن، ته نه ا سه گى راو و
تانجى مۆچینراو ئه و کاره دهکات.

فَلَحَقْنَ وَاعْتَكِرَتْ لَهَا مَدْرِيَّةٌ كَالسَّمْهَرِيَّةِ حَدُّهَا وَتَمَامُهَا
لِتَذُوذَهُنَّ وَأَيَّقَنْتِ إِنْ لَمْ تَذُذْ أَنْ قَدْ أَحَمَّ مَعَ الْحُتُوفِ حِمَامُهَا

دهلئ: ئهوجا، سه گ و تانجى راو و قامیش له مل و قایمدراو گه مارۆی
ئه م مانگا کۆوییه که گورگ گوڤره که که یان خواردبوو، له هه موولاوه
ئه ویش ئازایانه و به دهست و برد که وته و یزهیان و به شاخه درێژ و

تیزه‌کانیییه وه که وهک رمی دهستکردی وهستا سه‌مه‌هری به‌هره‌ینییه له
تیزی و هایمی و درێژیدا، چونکه دمی‌زانی نه‌گه‌ر به‌رگری له خۆی
نه‌کات، نه‌وه مه‌رگ به‌ شیوه‌ی جۆراوجۆر چاوه‌ڕێیه‌تی.

فَتَقَصَّدَتْ مِنْهَا كَسَابَ فَضْرَجَتْ بِدَمٍ، وَغَوْدَرَ فِي الْمَكْرِ سَخَامَهَا

ده‌ئێ: ئازایانه که‌وته گیانی سه‌گه‌له‌که و یه‌که‌یه‌که په‌لاماری دهدان و
هه‌ر کام زۆر هار و هاج بوایه وه‌ک سه‌گه‌ بۆره‌که ناوی که‌سابی بوو له
خوینی خۆیدا گه‌وزانی و له‌پاوانا سه‌گه‌گه‌وره‌که، که ناوی بازه بوو به
عه‌ره‌بی ناوی سووخام بوو، له‌ کوڵ خۆی کرده‌وه و هه‌موویانی پرش و
بلاوه پێکرد به‌ قووزه و نووزه‌وه ڕاوینان.

فَيْتِلْكَ إِذْ رَقَصَ اللِّوَامِعُ بِالضُّحَى وَاجْتَابَ أَرْدِيَةَ السَّرَابِ إِكَامَهَا

ده‌ئێ: به‌م وشته‌ که‌ تراویله‌که و سه‌رابی چێشته‌نگان هه‌موو گرد و
ته‌پۆله‌کانی داپۆشی بوو، وه‌ک په‌رده و جبه‌ خۆیدا به‌سه‌ریاندا، نه‌وه
پێگه‌م بپه‌وه، تووخودا ئازا نه‌بووین من و وشته‌که‌م!

أَقْضِي اللَّبَّائَةَ لَا أَفْرُطُ رِيَّةَ أَوْ أَنْ يَلُومَ بِحَاجَةِ لَوَائِمَهَا
أَوْ لَمْ تُكُنْ تَدْرِي نَوَارُ بَأْنِي وَصَّالُ عَقْدِ حَبَائِلِ جَدَائِمَهَا
تَرَاكَ أَمْكِنَةَ إِذَا لَمْ أَرْضَهَا أَوْ يَرْتَبُطُ بَعْضُ النُّفُوسِ حِمَامَهَا

ده‌ئێ: من به‌م وشته‌ نه‌رك و پێداویستی خۆم جێبه‌جێ ده‌که‌م،
هه‌رگیز سستی و که‌مه‌ته‌رخه‌می ناکه‌م و نه‌م‌کردووه، مه‌گه‌ر له‌ ترسی

تەشەر و لۆمەى لۆمەگەران هەندى كاری پى ئەكەم، ئەم وشترە هەر
 كاریكى پى بكەم ئامادىيە، دیدنى پى بكەم، زیارمى پى ئەكەم لەگەڵ
 خواستى مندايە، ئەوجا.. ڕوو دەكاتە تەوارخانى نیونەتۆراو و پەيوەندى
 نەماوى و دەلى: باشە تەوار من ناناسى و نازانى من هەركەس حەز لە
 پەيوەندىم بكات پەيوەندى گەرمى لەگەڵ دەكەم و هەركەس نيازى
 پەچپانى پەيوەندى هەبوو منیش هەموو پەت و مەوداگان دەبەرم، هەر
 جىگە و شوینىك كە حەزى لى نەكەم هاتووچۆى ناكەم، مەگەر ئەجەلى
 هەندى كەس (كە خۆيەتى) هاتى ئەوكاتە مەرگ دەمبات.

بَلْ أَتَى لَا تَذَرِينَ كَمْ مِنْ لَيْلَةٍ طَلَّقَ لِذِيذِ هُوَهَا وَنَدَامُهَا
 قَدِ بَتَّ سَامِرَهَا وَغَايَةَ تَاجِرٍ وَأَقْبَتُ إِذْ رُفِعَتْ وَعَزَّ مُدَامُهَا
 أَغْلِي السَّبَاءَ بِكُلِّ أَدَكْنٍ عَانِقٍ أَوْ وَتَةٍ قُدِحَتْ وَقُضَّ خِتَامُهَا
 بِصَبُوحٍ صَافِيَةٍ وَجَذَبِ كَرِينَةٍ بِمُؤَثَّرٍ تَأْتَالُهُ إِنْهَامُهَا

ئەوجا.. شاعیر هەندى لە شەوانى ڕابواردن و خوشگوزمراندن لەگەڵ
 تەوارخاندایاس دەكات و بیری دەخاتەوه كە بیری چوووە زۆر شەو
 بەیەكەوه شەوچەرەمان بە مەى خواردنەوهوه بووه و ڕامانبواردوو،
 شەوى سايەقەو سامالى و بەتام و خوش، بە جۆرمەها ڕابواردن و هاوڕى و
 هاومەزمبووين، من لەو شەوانەدا هاتووچوونى دووكانى مەيفروش بووم،
 كە بە ئاشكرا پەرچەمى خۆى لەسەر مالهەكى هەلکردبوو بۆ هينانى
 مەيى كۆن و گران و ناياب و كړپارى هەميشەيى من بووم، لە كۆپە بۆرە
 خۆلاوييەكەى كە شەرابى پوخته و پاكى تیدا بوو، سەر مۆربوو، يان ئەو

گۆزه و دیزه ناوچال و ژورهکان که تازمه تازە قوری سهری لابرابوو و
مۆرمهکی که میژوی زۆر گوئی له سهەر تۆمار کرابوو لادهدرا بۆ من، که
له گهه ئه وه مهیه کۆنه دا کیژی که مانچه ژهن و زیروبهم که به پهنجه
ناسک و نه رمه که یان ژیی عود و کهمانی دمژهن به شهراپی کوپهی
سهربه قیر و زهفتگیراوهی کۆن و گۆرانیبیژی دهست و پهنجه نه رم
دهگه رامه وه بۆلای تۆ (تهوار خان) و هاودمه کانم، نهومت له بیر چووه؟.

بَاكَرْتُ حَاجَتَهَا الدَّجَاجَ بِسُحْرَةٍ لِأَعْلَ مِنْهَا حِينَ هَبَّ نِيَامُهَا
وَعُدَاةَ رِيحٍ قَدْ وَزَعْتُ وَقِرَّةَ إِذْ أَصْبَحَتْ يَدِ الشَّمَالِ زِمَامُهَا
وَلَقَدْ حَمَيْتُ الْخَيْلَ تَحْمِلُ شِكْطِي فَرُطٌ وَشَاحِي إِذْ غَدَوْتُ لِجَامُهَا

دهلئ: من نه وه که سه بهرچاوتیڤرم که هاوړپی خۆم تیڤ و سږ کردووه
له مهی، له گهه خویندنی مریشکدا (مه بهستی که له شیڤه)، بۆ نه وهی
دوو بارهی بکه مه وه کاتی خهوتوو هکانی مهی و مهستهکانی وه خه بهر دین
له نیواری باو بوړان هه ندی کات وازم دهیئا و له سه رمای زۆریش که
بای باکور جه له وهی ږاکیشابوو سه ر دانیشتنه کانمان، بهم حالهش هه ر
ناگام له خۆم بووه و نه سپه کهم که هه موو چهک و سیلاحی هه لگرتبووم
پاراستوو، له ناوی نه سپه کهم وهک ږم و شمشیر به دهست له که مه رم بۆ
ناماده بوونی هه می شهیی، مه بهستی نه وه مهیه له کاتی جهنگ و هه رادا
ناوژمنگی نه سپه کهم و ږمشۆ و له غاوه کهی له پشتم دمه بهست و هه موو
چه کم ناماده بوو بۆ ږاوانی دوژمن، واته ته نها پیای ږاواردن نیم، به لکو
جهنگاو مرم، سه ربازم.

فَعَلَوْتُ مُرْتَقِبًا عَلَى مَرْهَوْبَةٍ حَرَجَ إِلَى أَعْلَامِهِنَّ قَتَامُهَا
حَتَّى إِذَا أَلَقْتُ يَدًا فِي كَافِرٍ وَأَجَنَّ عَوْرَاتِ الثُّغُورِ ظَلَامُهَا
أَسْهَلْتُ وَانْتَصَبْتُ كَجَذَعٍ مُنِيفَةٍ جَرْدَاءَ يَحْصُرُ دُونَهَا جُرَامُهَا
رَفَعْتُهَا طَرْدَ النَّعَامِ، وَفَوْقَهُ، حَتَّى إِذَا سَخَنْتُ وَخَفَّ عِظَامُهَا

دهلی: من پاسهوانی سوارهکانی هاوپییم دهکهم و چاودییری
پیداویستییان دهکهم له شوینی سهنگهری چاودییری له شاخه بهرزه
سامناکهکه، که له لیرووار و بی پیگه و چر و دارستانهکه توژی سمی
ولاخهکان بهرز بوومتهوه بووسهر پوپهکهی چیاکه، ههتا نهو کاتهی که
خوړ دهستی له کوژ دمرودمشت هه لگرت و تاریکیی بالی کیشا بهسهر
چیاو دوئهکاندا، مهرز و سنووری پاسهوانی مهترسیدار تهواوی شارایهوه،
نهوکات من هاتمه خوارهوه بو پاینی دهشتهکه، نهسپهکهه دهک پهیکهری
دارخورما روتکرایهوه له خوس و سهعفی سهروبونی، که داربرهکهی زور
ماندوو بووه، ههتا پروونی کردومتهوه، نا لهوکاتهدا ناووزمنگیم له
نهسپهکههدا بو پیشهوه، دهک راوی نهعامه بکهه ههتا تهباتر نارمهقی
بکرداریه لهش و نیسک و بهدمنی زیاتر سووک دهبوو.

فَلَقْتُ رِحَالَتَهَا، وَأَسْبَلَ نَحْرَهَا، وَابْتَلَ مِنْ زَبَدِ الْحَمِيمِ حِزَامُهَا
تَرَفَى وَتَطْعَنُ فِي الْعِنَانِ، وَتَنْتَحِي وَرَدَ الْحَمَامَةِ إِذْ أَجَدَّ حَمَامُهَا
وَكَثِيرَةَ غُرَبَاؤَهَا مَجْهُولَةٍ تُرْجَى نَوَافِلُهَا وَيُخْشَى ذَامُهَا

دهلئ: كه ئهسپهكهم تاودهدا بهرهو دوزمن، يان بهرهو رپگه‌ی دوور،
 زینم لابردبوو ته‌ن‌ها سهر زینه‌كه‌ی له‌سهر پشت بوو، كه پیسه‌ی
 خوشه‌كراوی به‌رخ بوو به به‌رگنه‌وه له‌سهر پشتی ههر جیره‌ی نه‌هات و
 نه‌جولاو سنگ و به‌ره‌کی ئاوی گهرمی لی نه‌چۆرا و له‌غاو و ره‌شمه‌كه‌ی
 ته‌ر دهبوو له‌به‌ر ئاره‌قه‌ی زۆر، له‌گه‌ل ئه‌م حاله‌ش زیاتر چالاك دهبوو،
 سه‌ری به‌رز ده‌كرده‌وه و له‌غاوی توند راده‌كیشا بو زیاتر غاردان و
 هه‌نگاوی ده‌هاو‌یشت، وه‌ك كۆتری تینوو كه بو سهر ئاو‌خواردنه‌وه قونه‌ی
 ده‌گرد، يان سوپسه‌كه‌ی تینوو بو‌سهر كانی و ئاو.

ئه‌وجا دیته سهر باسی ئازایه‌تی خۆی كه به رسته‌یه‌ك باسی كردوو،
 زۆر مانا هه‌لده‌گری: زۆر كۆر و كۆمه‌ل، زۆر كه‌پر و سابات و كۆشك، زۆر
 جه‌نگ و مه‌ره‌ه‌له، زۆر تاقم و ده‌سته، كه نامۆ و نه‌ناسراوی زۆری
 تیدا‌بوو، كه‌س كه‌سی نه‌ده‌ناسی و نه‌نجامه‌كه‌ی نه‌زانراو بوو، زاناو نه‌زان،
 ئازاو ترسنۆك، وه‌ك یه‌ك ئه‌نجامه‌كه‌یان ده‌زانی، ئومیدی خه‌لات و به‌رات
 و ده‌سكه‌وت و سوودی زیاده هه‌بوو، ترسی شكست و نوچدان و زیانی
 زۆریشی هه‌بوو، ئه‌م شاعیره پیاوی ئه‌و مه‌یدانه‌یه.

غُلِبْتُ تَشَدُّرُ بِالْذُّحُلِ كَأَنَّهَا جِنُّ الْبَدِيِّ رَوَّاسِيَا أَقْدَامُهَا
 أَلْكَرْتُ بَاطِلَهَا، وَبُؤْتُ بِحَقِّهَا يَوْمًا، وَلَمْ يَفْخَرْ عَلَيَّ كِرَامُهَا

دهلئ: له‌و جیگه‌یه‌نه‌ی كه له پێشه‌وه باس‌كردن ساده‌و ساكار نه‌بوون،
 به‌لكو پیاوی ره‌ق و ناحالیی و زه‌ر و شان و باهو قایم و جلف و
 ده‌سته‌کی و لادییی شاری جنۆكه‌كانی شیوی ره‌واسی بوون كه هیز و

توانایان وهك چیاى بهرز له زهوى گیر بووبوو، من لهو جیگه یانه دا راست
و دروست دژی ناحه قیی بووم و ههر بابته تی که باس کرابی مافی خویم
داوهمی و کهس نهیتوانیوه شانازییم به سهردا بکات، مهردی مهیدان و
پیاوی نهنجومه ن بووم!.

وَجَزُورِ أَيْسَارٍ دَعَوْتُ لِحَتْفِهَا بِمَعَالِقِ مُتَشَابِهٍ أَعْلَامُهَا
أَدْعُو بِهِنَّ لِعَاقِرٍ أَوْ مُطْفِلٍ بُذِلَتْ لِحَيْرَانِ الْجَمِيعِ لِحَامُهَا
فَالضَّيْفُ وَالْجَارُ الْغَرِيبُ كَأَنَّمَا هَبَطَا تَبَالَةً مُخَصَّبًا أَهْضَامُهَا

دهلی: تهنها سیفه تی ئازایه تی و نه بهردیی و سوارچاکی کۆتا نییه له
مندا، به لکو له خان و دیوه خان و سفردها زۆر و شترئ که یاریکه ران
گروهیان له سهر دهکرد له بهر قه له وی و جوانیی من نهو و شتره
سهربریوه بۆ هاوه له کانم، که تیری چهوته می قوماری باوی عهرهب
له سهری داده نرا، له بهر په سه نیی و له ناو کۆمه له په ویکی و شتردا که
نیشانه و داخه کانیا و دهك یهك بوون و خوّم نیشانه م کردبوون، بهم په وه
و شتره گروهم دهکرد له سهر و شتری قسر که زۆر قه له وه، یان بیچوودار، که
زۆر به نرخه و گوشته کهم دابه شده کرد به سهر هه موو هاوسی و دراوسیدا،
نهو کاته میوان و په یوار و غه ریب نه وهنده تیر ده بوون وهك تیربوونی
پانه مه پرک له دۆلی نه یاله، که گیاو گزهری زۆری تیدا یه و ئازهل باش
تیر ده بی.

تَأْوِي إِلَى الْأُطْنَابِ كُلِّ رَذِيَّةٍ مِثْلَ الْبَلِيَّةِ قَالِصِ أَهْدَامُهَا
وَيُكَلَّلُونَ إِذَا الرِّيحُ تَنَاحَتْ خُلْجاً تُمَدُّ شَوَارِعاً أَيْتَامُهَا
إِنَّا إِذَا تَلَقَّتِ الْمَجَامِعُ لَمْ يَزَلْ مِثْلَ لَزَازٍ عَظِيمَةٍ جَشَامُهَا

دهلی: مالی ئیمه هه میسه شوین حه وان هوه و پشووی بیومژن و هه تیوو
و ئافرمتی بی کهس و بی په نایه، که له ژیر سیبه ری ره شماله که ماندا
دهحه سین هوه، وهك نهو وشتره ی پاش مهرگی خاومنی کهس جیگه ی
ناکاته وه، به لام له بهر مالی ئیمه دهزی و هه میسه خوانی بهرده می نهو
بیومژن و هه تیوانه پره له گوشتی برزاو له سفره که یاندا له کاتی گرانیی
و قاتوو هپری و هه لکردنی بای سهختی زستان و بی نان و بی شوینی
گهر میش، مالی ئیمه دمیان ژنه هه ژاری بی په روباڵ له گهڵ هه تیوو ی
پووت و قووت له بهرده میاندا جام و کاسه ی پر له گوشتاویان له بهرده م
دانراوه، مندا له کان نه میان بو ئهویان به ناو (لهنگان) دا بو یه کدییان
به شه قامدا رهوانه دهکردنه کاسه که گه ور میه، وهك که ناری پرووبار
دهنوینی، له عه شیرمتی ئیمه له ههر گوړ و کوژوونه وه یه کدا ناماده بن
نه رکی خزمهتی نهو گوړه له نهستوی نهوانه، ئیمه پشکوئی دمرگای
هه موو کاره ساتیکی هورسین، خو مان شانمان داوته بهری له سه ر داوای
کهس نییه.

وَمُقَسَّمٌ يُعْطِي الْعَشِيرَةَ حَقَّهَا وَمُعْذِمِرٌ لِحَقُوقِهَا هَضَامُهَا

دهلئ: گهوره پیاوی ئیمه له کاتی دابه شکردنی دمسکه وتدا مافی هه موو
کهس له تاکه گانی عه شیرت دهدات و دمست دهکات به قورگی ئه وهی ئه و
کهسهی که دمی هوی مافی هوژی ئیمه بخوات، کهس ناتوانی بی فه رمانی
دابه شکاری خیلئ ئیمه بکات، ئیمه به راستیی سه رمکۆماری خیلئ!

فَضْلًا، وَذُو كَرَمٍ يُعِينُ عَلَى التَّدَى سَمَحٌ كَسُوبُ رَغَائِبِ غَنَائِمِهَا
مِنْ مَعْشَرٍ سَنَتْ لَهُمْ آبَاؤُهُمْ وَلِكُلِّ قَوْمٍ سُنَّةٌ وَإِمَامُهَا

دهلئ: ئه و کار و ئه رکهی ئه نجامی دهمین ته نها پیاویتی و گه ورمیی و
که ره م و ده ستگوشادییه که مافی خه لک دهمین بو به خشندمیی و
دلفراوانیی، له دمسکه وتی به دمست هاتوو له دوژمنه گانمان بی ئه ندازه
به خشندهین، ئیمه ئه م ره وشته مان له باوکه وه بو دانراوه، هه ر خیل و
نه ته ومیه ک ره فتار و ئاکاری خو ی هه یه.

إِنْ يَفْزَعُوا ثُلُقَ الْغَافِرُ عِنْدَهُمْ وَالسِّنُّ يَلْمَعُ كَالْكَوَاكِبِ لَامُهَا
لَا يَطْبَعُونَ وَلَا يَيُّورُ فَعَالُهُمْ إِذْ لَا تَمِيلُ مَعَ الْهَوَىٰ أَخْلَامُهَا

دهلئ: ئه م خیلئ ئیمه ئه گه ر مه ترسی رووی تی کرد و هی رش کرایه
سه ریان له نه ترسان و بی منه تی له دوژمن خوده گانیان فره ددهن و
بریسکه ی شمشیڕ و ره مه گانیان وه ک جریوه ی ئه ستیړه شه وق ئه داته وه به
شیوه ی درعه گانیان، چونکه هه می شه ئامادمن و دوژمن ناتوانی غافلگیریان
بکات، له گه ل ئه وه ش هه رگیز نامووس و شه رمفی خو یان له که دار ناکه ن و
کاری ناشیڕین و دوور له ئه دهب ناکه ن، عه قل و هو شیان زاله به سه ر

ههست و ئارمزوو یاندا، زۆر پابهندن به ڕهوشت و نه ریتی بهرزی
خێلکه مانه وه.

فَبَنُوا لَنَا بَيْتاً رَفِيعاً سَمَكُهُ فَسَمَّا إِلَيْهِ كَهْلُهَا وَغُلَامُهَا
فَاقْتَعْ بِشَمًا قَسَمَ الْمَلِيٍّ فَإِنَّمَا قَسَمَ الْخَلَّائِقُ بَيْنَنَا عِلَامُهَا
وَإِذَا الْأَمَانَةُ قُسِّمَتْ فِي مَعْشَرٍ أَوْفَى بِأَعْظَمِ حَظِّنَا قَسَامُهَا

دهلی: بێشه وای هۆزی ئیمه له خودا به زیادبێ مالتیکی بۆ ئیمه
دروستکردوو، که کۆله که و پایه کهی بهرز بوو ته وه بۆ سه ره وه و
له په نای نه و کۆشکه دا پیر و جوان بالای بهرز و بهرپزه، که واته برای
گوێگر قانعه به بهشی خودا که خاومن فهرمان و به دمه سه لاته، چونکه
زانا و به توانا نه م داب و ڕهوشت و خووه په سه ندهی دابه شکردوو، خۆی
ئه زانی چۆنی بهش دهکات و به کتیی نه دا و له کوێ ئهیدا، چونکه پاکیی و
چاکیی که دابه شکرا حق تهعالا بهشی زۆری به ئیمه به خشی، چونکه
شایستهی نه و به شهین.

فَهُمُ السُّعَاةُ إِذَا الْعَشِيرَةُ أَفْطَعَتْ وَهُمْ فَوَارِسُهَا وَهُمْ حُكَّامُهَا
وَهُمْ رَبِيعٌ لِلْمُجَاوِرِ فِيهِمْ وَلْمُرْمِلَاتِ إِذَا تَطَاوَلَ عَامُهَا
وَهُمْ الْعَشِيرَةُ أَنْ يُطْطِىءَ حَاسِدٌ أَوْ أَنْ يَلُومَ مَعَ الْعِدَى لَوَامُهَا

ئه گهر قه ومه که مان تووشی کارمساتی گرانیی، وشکه سالیی، درم و
هیرشی بیانیی و شکستی (خوانه خواسته) هیئا، نه و هۆزه بهرپزه
نامادیه به یه که وه ئه رکی هه مووان جیبه جی بکه ن، به یه که وه شان

ئەدەنە بەر ھەر كارىك كە بەسەرماندا ھاتىيىت، ئەوانە سوارى رۆزى
تەنگانە و ھەرمانرەۋاي دەسلەتدارى ئىمەن و ئىمەش گويىرايەلى گەورەى
خۆمانىن.

ئەم خىلەى ئىمە تەنھا بۇ خۆمان خاۋەن چاكە و مەردايەتىى و
پىاۋەتىى نىن و بەس، بەلكو بۇ ھاۋسى و ھاۋپەيمان داۋاخۋازى
يارمەتيدەرە، ۋەك بەھار بەخشندەيە، پەناى لىقەۋماۋ و بى مال و حالە،
ھەر ئافرىتىك كە مىردى مردبايە و بە بىۋەژنىى مابايە، ئىمە دالدىمان
دەدا و بەخىۋمان دەگرد، ئەۋە نەتەۋەيە، ئەۋە عەشیرەتە، ئەۋە ھۆزى
جىگەى متمانەيە، كە داخ لە دل و ئىرەيىبەر ناتوانى بە بچوۋكتىن وشە
و رىستە سوۋگايەتىى پى بكات، يان لۆمە و سەرزەنشتى بكات، يان
رەخنەى بى جىگەى لى بگرى و لەگەل دوزمن پەلامارى بدات، ھەموو
يەك دەست و يەك بازوو ھىزىن بۇ يەكتى، ھەموو بۇ ھەموو لادان
نەبوو، ھەموو بۇ ھەموو بۇ چاكە بۇ ھەموو، بۇ ھەموو پىشت و پەنابوو.

(ئەۋە پوختەى مەبەستى ئەم شاعىرەيە، كە بە حەقى خۆى ناو و
چامەكەى بە دەرگای كەعبەى شەرىفدا ھەلۋاسراۋە، چۈنكە ھەر ماناى
پىاۋەتىى و رەۋشتىى بەرز و بەخشندەيى و بە دەم ھەزار و ھەتىوو و
بىۋەژن و لىقەۋماۋەۋە چوون، ئەۋە دەرسە بۇ ھەموو نەتەۋەيەك،
بەتايىبەتى نەتەۋەى كورد).

عهنتهره کوری شه داد

۵۲۵ - ۶۱۵ زاینی

عهنتهره کوری شه دادی عه بسی، له ژنیکی قوله پەش له دایکبووه،
 له بهر ئهوه رهشپیست بوو، لیوی خواری دوولەت بوو، له بهر ئهوه ناوی
 (عهنتهره کهل) بوو، یه گیکه له (نامۆ عه ره به گان)، هه رچهنده ئهم
 شاعیره بهنده و کوری بهنده بوو له دایکییهوه، به لām ئازا، نه بهرده،
 به رهوش و نه فس به رزه، پاکداوینه، شه رکهری دمسکه وتنه ویسته، ته نها
 به ئازایه تی خۆی شوینی بلندی له ناو هۆزه کهی بردوووتهوه، وهك ده لێن
 هه زی له کچه ئامۆزای خۆی (عه به له) کردوو و له سه ر ئهم دلداره ییه
 چیرۆکی عهنتهره دروستبووه، زۆر چامه و شیعر به ناوی ئهم شاعیره وه
 هه لبه ستره وه، به لām ئه وهی جیگه ی گومان نییه ئهم هه ئواسراوه زێڕینه یه
 که وره به رزی، ده رونه بالۆ په سه نده، وینه کیشانی ورد، پته ویی دارشتن له
 دهسته واژده، شانازی زۆری به خۆیه، ناوی ئوسلوبی عهنتهره یه، نه وه د سال
 ژیاوه، چامه کهی له هه شتا به یته وه هه تا زیاتر باسکراوه، به لām ئیمه به
 هه شتا کورداندومانه، ته رجه مه کراوه به هه موو زمانه زیندوه کان و زۆر
 گرنگی پیدراوه.

ئهم قه سیده یه به م شیوه یه دابهش ده بیست: یاری هه وار و دووری یار
 (۱-۱۳)، باسی عه به له خانی دۆستی (۱۴-۲۱)، باسی وشتره کهی له (۲۲-۳۴)،
 دووباره باسی عه به له (۳۵-۳۷)، ئه و جا باسی رابواردن و جهنگاوهری و
 ژن و شانازی به خۆیه وه.

هه ئواسراوی عه نته ره ی کوری شه داد

هَلْ غَادَرَ الشُّعْرَاءُ مِنْ مُتَرَدِّمٍ أَمْ هَلْ عَرَفْتَ الدَّارَ بَعْدَ تَوَهُّمٍ؟
يَا دَارَ عِبْلَةَ بِالْجَوَاءِ تَكَلَّمِي وَعِمِّي صَبَاحاً دَارَ عِبْلَةَ وَاسْلَمِي

ده ئی: شاعیره کۆنه کان، خانوو یه کی ئه دهب ماوه سه ریان پێدا
نه کردبێ، مه به ستیکی شیعرا ماوه که ده ستیان بو نه بردبێ، شوین ماوه
روخابی و ئه وان چاکیان نه کردبیتته وه؟، نه خیرا، هیج بو ئیمه
نه ماومته وه جگه له وه شوین پێی ئه وان بکهوین، ئه و جا، ده زانی سه ر به
کام مالدا ده کی و ده یناسییه وه؟، مه گه ر به گومان!

ده ئه ی هه واری عه بله که له ده شتی نه جدی قسه بکه، وه لامم بدمره وه،
پۆژ باش، یاخوا بیوه ی بی و بی دمر د و به لابی!

فَوَقَفْتُ فِيهَا نَاقَتِي وَكَانَهَا فَدَنٌ لَأُضِي حَاجَةَ الْمُتَلَوِّمِ
وَتَحُلُّ عِبْلَةَ بِالْجَوَاءِ وَأَهْلُنَا بِالْحَزْنِ فَالْصَّمَانِ فَالْمُتَلَمِّ
حَيْثُ مِنْ طَلَلٍ تَقَادَمَ عَهْدُهُ أَقْوَى وَأَقْفَرَ بَعْدَ أُمِّ الْهَيْثَمِ

پاش ئه وه ی سه ری له هه وارگه ی مائی عه بله دا و پۆژ باشی لی کرد و
نازار و زانی دووری یار سه ری لیده دا و ده ئی: راوستام له وه هه واره ی یار
به سواری وشتره مینه که م، که بهرز و گه ورمیی وه ک ته لاریکی بهرز
ده بینرا، بو ئه وه ی دمر دملی خو می لا باس بکه م و گله و گازنده ی خو م
بکه م، بو چی هه تا ئیستا دیدنه ی ئه م هه واره م نه کردووه، هه رچه ند

گوناھم نییه، چونکه مالی عهبله له جهوای نهجدهوه دووره و دوژمنی
لییه و هۆزی ئیمهش له ههزمنه، ئهوجا، له سههمانه، ئهوجا، له
مووتهسهلیم زۆر دوورین لهیهکتر، دهک سلاوت لی بی دیواره پخواههکان،
ئاسهواره کۆنهکان، چهنده کۆنن و چهنده چۆل و چهنده ئااوهدان،
دورای دایکی ههیهسه.

حَلَّتْ بِأَرْضِ الزَّائِرِينَ فَأَصْبَحَتْ عِسْرًا عَلَيَّ طِلَابُكَ ابْنَةَ مَخْرَمٍ
عَلَّقْتُهَا عَرْضًا وَأَقْتُلُ قَوْمَهَا زَعْمًا لَعَمْرُ أَيْكَ لَيْسَ بِمَزْعَمٍ

دهلی: جا وهره به تهمای دیدمنی عهبلههم و ئهویش باروبارگهی لهناو
هۆزیکێ تر خستوو، دهک شییری بیسه نرکهو نالهیان دی، چۆن ئهتوانم
داوات بکهه، کچی مهخرهه، به راستی هورسه، ئهم دلداری و ئهفینهی
من، به سودفه ههزم لی کردوو و هۆزهکهی دوژمنهه و ئهیانکوژم.

(ئوهه چۆن دلداریهکه ههزت له کچیان بیته و به دواى کورپانهوه
بیت بۆ کوشتنیان، ئوهه تهنها له عهرمهیدا روویداوه، کورپ کورپ ئهکوژن
و ههزیان له کیژی پاک و پاکیزهه کورده، سهیره، یان ئهم دلداریه
ناراسته، یان ئهم دوژمنکارییه لهگهڵ خیلێ دولبهه).

قَدْ نَزَلْتُ فَلَا تُظَنِّي غَيْرَهُ مَنِّي بِمَنْزِلَةِ الْمَحَبِّ الْمُكْرَمِ
كَيْفَ الْمَزَارُ وَقَدْ تَرَبَّعَ أَهْلُهَا بَعْنِي زَيْنٍ وَأَهْلُنَا بِالْعَلِيمِ؟

دهلی: تۆ لهناو مهزنگهه دله جیگات بووتهوه و تهنها جیگهه تۆی
تیدا بووتهوه و کهسی تری تیدا نییه، جیگهت شوینی دلدارى ئهفیندارى

رێزدار و هیژایه، ئهوجا.. پرسیاریکی بێ وهلام دهکات و دهلی: چۆن دهتوانم بێم بۆلات و چۆن دهتوانم به دیداری عهبله بگهه؟، ئهوان له گهه هۆزه کهیان به هاره هه واریان له عونه یزتهینه و هۆزی ئیمهش له غهیلهمه و دووری ئهم دوو هه وارش زۆره و ئهسته مه دیدهنی.

إِنْ كُنْتَ أَرَمْتَ الْفِرَاقَ فَإِنَّمَا زُمْتُ رِكَابَكُمْ بَلِيلَ مُظْلِمٍ
مَارَاغَنِي إِلَّا حَمُولَةً أَهْلَهَا وَسَطَ الدِّيَارِ تَسْفُ حَبَّ الْخَمِخِمِ

دهلی: خانمه کهم تۆ خۆت پێشوهخت بریاری جیا بونه و مت داوه و کوچ و بار و کاروانی و شتره کانتان باشه و ئاماده کردوو به سەفەر، بۆ ئهوهی کهس نه زانی بۆ کوێ دهچن، ئهوهی منی تووشی سه رسوپمان کرد ئه و مبوو که بارگه و بنه ی ئهم خێله گوزمریان کردبوو به ناوچه یه کدا که پووش و گیای نه مابوو، ئازده له کانیا ن ته نها تووی گیای چاوبازه له ی وشکیان خواردبوو، که ههر چه یوانی خواردی شیر ی نابی.

فِيهَا اثْنَانِ وَأَرْبَعُونَ حَلْوَبَةً سُودًا كَخَافِيَةِ الْغُرَابِ الْأَسْحَمِ
إِذْ تَسْتِيكَ بِذِي غُرُوبٍ وَاضِحٍ عَذْبٍ مُقْبَلُهُ لَذِيذِ الْمَطْعَمِ
وَكَأَنَّ فَاةً تَاجِرٍ بِقَسِيمَةٍ سَبَقَتْ عَوَارِضَهَا إِلَيْكَ مِنَ الْفَمِ

دهلی: ئهم خێله ی عهبله خان زهنگین و دهوله تدارن، له م کوچ و بارمیان بهس و شتری بارگراو چل و دوو و شتره و هه موویان شیر ده مرن، واته چل و دوو به چکه و شتریان له دواو میه، ئهوه جگه له و شتری که ژاوه ی ژنان و سواری خویان و شوانه کانیا ن، ته وای و شتره کان رهشی یه ک نیشانهن، وهک

په‌ری ژیره‌وه‌ی قه‌له‌ر‌مشکه که زۆر به‌نرخ‌ترن له‌ ڕه‌نگی تر، نه‌لێ؛ ئا
له‌وکاته‌دا دل و گیان و هه‌ستت به‌ تالان ده‌بات، که ده‌می ده‌کاته‌وه‌ و
زمرده‌خه‌نه‌ی ناسکی ددانه‌ سپی و جوانه‌کانی دهرده‌که‌وئ، خوا دایناوه
لیوت له‌بان ده‌می دابنێی و ماچی زۆر به‌له‌زته‌ و وادمانی پریاسکه‌ی
میسکه، که له‌ عه‌تار تازه‌ کراوه‌ له‌ ده‌می ده‌بارئ و بۆنی بۆلای تۆ دیت.

أَوْ رَوْضَةً أَلْفًا تَضْمَنُ نَبْتَهَا غَيْثٌ قَلِيلُ الدِّمَنِ لَيْسَ بِمَعْلَمٍ
جَادَتْ عَلَيْهِ كُلُّ بَكْرٍ حُرَّةً فَتَرَكْنَ كُلَّ قَرَارَةٍ كَالدِّرْهَمِ

جا وهره‌ بۆنی نه‌و دم و ددان و لیوه‌ بکه‌ و ده‌می پێوه‌ بنئ، که وه‌ک
حه‌ته‌ته‌تۆکه‌ی میسکی پێدا کراوه‌، یان باخه‌گولباخه‌یکه‌ که تازه‌ به‌ تازه‌
خونه‌چه‌کانیان پشکووتوون و که‌مئ بارانی له‌سه‌ر باریوه‌، دلۆپه‌ باران
له‌سه‌ر گوله‌کان بۆنی عه‌تر و عه‌بیریان باخچه‌که‌ی گرتوووته‌وه‌، نه‌و نه‌مه‌
بارانه‌ له‌ هه‌وری به‌هار باریوووه‌ سارد و پاک و خاوێن و شیرینه‌ و
دانه‌دانه‌ی ددانه‌کانی وه‌ک دراوی دره‌هم که له‌زیوی پوخته‌ دارپێژرابئ
دهرده‌که‌وئ، بارانی به‌هار له‌سه‌ر گولئ دم و لیوی تازه‌ که‌شاوه‌ی باریبئ،
ئاخۆ چه‌ند جوان و به‌تام و بۆن و به‌ر‌ه‌نگن.

سَحًا وَتَسْكَابًا فَكُلَّ عَشِيَّةٍ يَجْرِي عَلَيْهَا الْمَاءُ لَمْ يَتَصَرَّمِ
وَحَلَا الدُّبَابُ بِهَا فَلَيْسَ بِأَرْحٍ غَرِدًا كَفِعْلِ الشَّارِبِ الْمُتَرَّمِ
هَزَجًا يُحْكُ ذِرَاعُهُ بِذِرَاعِهِ قَذَحَ الْمُكَبِّ عَلَى الزَّنَادِ الْأَجْدَمِ

دهلئ: بارانی به هاری دهباری به سهر ئه و گوئه تازه پشکووتووانه دا، به هیم و ئارام، هه موو ئیواره وه خته یه ک ته پریان دهکات و ئاو پرژینیان دهکات و گۆنای په ره گوئه کان ته ره نهکات و ئاوی لی نابری و سیس نابی، میس و مه گه ز و میشووله ی نییه، هه تا گیزه گیز بکات وه ک ئه و دهنگه ی ئاوخۆر بو خۆی ده لئیه وه، وه ک شیوه فیکه ی تووتی ئاوخۆر، که به شیوه ی له رزانه و سه وزه له خانم گۆرانی ده لئ و دهستی ناوه ته بناگوپی خۆی، دهستی ده له ری نییه وه وه ک ئه و ده ستگۆجه ی به ئانیسکی ده یه وی ئاگر بکاته وه، به داری (مه رخ و عه فار) که دوو داره به له یه کخشان ئاگر ده که نه وه، با هه ردوو ته رپش بن، ئه م وه سفه ورده به زیندویی بینراوه، بۆیه شاعیر توانیویه تی باسی بکات.

تَمْسِي وَتُصْبِحُ فَوْقَ ظَهْرِ حَشِيَّةٍ وَأَبَيْتُ فَوْقَ سَرَاةٍ أَذْهَمَ مُلْجَمٍ
وَحَشِيَّتِي سَرَجٌ عَلَى عَبْلِ الشَّوَى نَهْدٍ مَرَاكِلُهُ لَيْلِ الْمَخْزَمِ

جا و مه ره ئه م که چه شوخ و شهنگ و سه روه نازه که له م نازو نیعه ته دا بژی و ناسک و ترچک و بوئخۆش و غونچه ده م، ئیواره و به یانی له سه ر دۆشه کی نه رم و په ری بالدار و منیش له سه ر زیننی ئه سه په بوړ و ره ق و ته ق و له غاوکراوه که، جل و سه ر جل و ژیرجه که ی له سه ر پشته ئه سه په شی ساق و لاق قایم و پی له ئاوزهنگی ره ق و گه ورده، ئه وه ژیا نی ئه و و ئه مه ش ژیا نی من، به خوا زۆریان هه رقه.

هَلْ تُبْلَغُنِي دَارَهَا شَدِيَّةٌ لَعْنَتْ بِمَحْرُومِ الشَّرَابِ مُصَرَّمٍ
خَطَّارَةٌ غِبَّ السُّرَى، زَيَافَةٌ تَطِسُ الْإِكَامَ بِذَاتِ خُفٍّ مِثْمِ

دهلئ: چی من دهگهیهنئ به یار؟، ئایا وشتریکى یه مههنى شه دهمنى،
یاخوا شیرهگه ی وشك بکات و ئاوی لئ هه دهغه بکری و سمى زامار بیت، که
له بهر نه زۆکى گراوه به کهشتى بیابان و بو سواری دانراوه و یاری به
کلکى دهکات بو ناوگه لئ، کاتى شه وره وى چوار په لى به توندى له ئهرز
دهنئ و سمهکانى گه وره و پان و توکمه یه و ترسى کهوتنى نییه، مه گهر
به م حه یوانه بتوانم شوینى بکهوم، یاخوا کاورا هیلگت وړئ بو دلدارى و
مى بازیهک که نایکه ی، به خوا عه بله ناحه قى نییه لوته لایه له م جوړه
ناشقه و ماشقه.

وَكَأَمَّا أَقْصُ الْإِكَامِ عَشِيَّةَ	بَقَرِيْبَ بَيْنِ الْمُنْسِمَيْنِ مُصْلَمِ
تَأْوِي لَهُ قُلُوصُ النَّعَامِ كَمَا أَوَتْ	حِرْقَ يَمَانِيَّةَ لِأَعْجَمَ طِمْطَمِ
يَتَبَعْنَ قُلَّةَ رَأْسِهِ، وَكَأَنَّهُ	حَرَجٌ عَلَى نَفْسٍ هُنَّ مُخَيَّمِ
صَعْلٍ يَعُودُ بِذِي الْعَشِيرَةِ بَيْضَهُ	كَالْعَبْدِ ذِي الْفَرِّ الطَّوِيلِ الْأَصْلَمِ

دهلئ: له کاتى رپرورۆیشتن و سه فهردا ئه و گرد و ته پۆلگانه ده شیلە
به و لاخى ههنگاو نزیک، به یهک سم له یهک نزیک که ئه م جوړه و لاخانه
سواریان خوښ و ئاسانه، ئه و وشتره نه عامه ئاسا وهک که و سوپسکه
دهیخویند بو بیچوهکانى، بو ئه وهى برۆن بۆلای، وهک ئه و شوانه
عه جه مه ی که زمان نازانئ و گرنگه گرنگ ئه کات بو مه رهکانى و ئه وانیش
واته بیچوو نه عامه کان سواری ملی نه عامه نی ره که دهن، به شیوه ی هوړ
و خورجى ژنانه، له سه ر وشتر دیته به رچاو، ئه وه وه سفى وشتره که ی
عه نته ره، ئه و بیچوو و ردانه زمرنه قووته بوون و سه رباریک و ملباریک،

لهگه ل دایکه و باوکه که یاندا ده چوون بۆ ناوچه ی عه شیره، وهك كۆيله ی
فه رمنجی له بهری گو یچکه بر او، چونکه نه عامه گو یی بچووکه، وهك بر او
وايه.

شَرِبْتُ بِمَاءِ الدُّخْرَيْنِ فَأَصْبَحْتُ زَوْرَاءَ تَنْفِرٍ عَنْ حِيَاضِ الدَّيْلَمِ
وَكَاثِمًا يَنْأَى بِجَانِبِ دَفْهَاهَا وَحَشِيٍّ مِنْهَزِجِ الْعَشِيِّ مُؤَوِّمِ
هَرِّ جَنِيْبٍ كُلَّمَا عَطَفْتُ لَهُ غَضَبِي أَتَقَاهَا بِالْيَدَيْنِ وَبِالْفَقْمِ

پاش نه وهی وه سفی و شتر مر په که و بیچوو ده کانی کرد که نی رنه عامه که
له پیشانه وه دمیانیات بۆ سه رئاو، نه و جا ده گه ری ته وه بۆ باسی و شتره که ی
و ده لی: ئاوی خوارد مه وه له چالا وه کانی دو حر مزمین و له بهر زو ر
ئاو خوارد نه وه لاره سه نگ ده بینرا و مه یلی نه بو و له ئاوی دو ژ منه کان ئاو
بخواته وه، یان له کانی زو ر داره کان که مانای وشه ی (دمیله م) (چالی باراناو)
به و جو ره کرا وه، نه م و شتره لاره لاره رو یشته و ته نیشتی لای چه پی دو ور
نه خسته وه له شان و ملی، وهك نه وه ی پشیله یه کی کیوی ختو که ی بدات و
کاتی ئیواره و شیو خواردن ده ست بکاته میا وه میا و به سه ر و که لله یه کی
گه وره و نا قولاره، جا و مره، ئیواره بی و زو ر ماندوو بی، نه وه منده چالاك بی
داخو به یانی چو ن بیته؟!، یان له ترسی قه مچی لای راستی، هه میشه لای
چه پی وهك لاروخوار دمنرا، وهك پشیله له بن بالی بیته، ناو منا وه لای
کرد بیته به لای نه و پشیله دا و پشیله کهش به نینو ک و به ده م و گاز گرتن
خوی بیاریزی، برالا.

(به خوا مه گهر خه یالی ئەم به دهوییه بتوانی ئەم وینه بکیشی، دهنه له باسی ماچ و مووچی عهبلهوه بو وهسفی و شتر و له وهسفی و شترهوه بو مروشتری جوجه له له سه ر پشت و دووباره بو و شتری شانخوار و دانانی پشيله يهك له لای چه پی بو ئەوهی ختووکهی بدات و له ویشهوه بو تورهبوونی و شترهکه و لاگردنهوه بو لای پشيله و بهرگری پشيله که به نینۆکی تیژو ددانی تیژ، کۆکردنهوهی ئەم هه موو دیمه نه بو ئەمرو ئاسانه، به لام بو شازدهقهرن له مه وپیش زۆر ئەسته مه!).

أَبْقَى لَهَا طُولُ السَّفَارِ مُقَرَّمَدًا سَنَدًا، وَمِثْلَ دَعَائِمِ الْمُتَخَيِّمِ
دهلی: ئەم و شتره لهو سه فهره سهخت و دوور و دژواره ماندوو بوونی
پیوه دیار نه بوو، دووگی سه رپشتی وهك خشتی سوورکراوه به پتهوی
درزی تی نه که وتبوو، چوار په لیشی وهك ستوونی قایمی دهوار بهرز و
مه حکه م راوه ستابوو.

بَرَكْتَ عَلَى مَاءِ الرِّدَاعِ، كَأَنَّمَا بَرَكْتَ عَلَى قَصَبِ أَجَشِّ مُهَضَّمِ
دهلی: ئەم و شتره بو پشوودان و خوسدان پالکهوت له سه ر ئاوی په داع و
ئه ملاونه ولای ئاوه که وشکبوو بوو، به لام ژیره کهی هه ر ته رای پی تی دابوو،
له کاتی پالکهوتنی و شتره که دا له سه ر زهویه که دهنگی شکاندنی گله رقه که
ئاوازیکی هه بوو، وهك پالکهوتنی له سه ر باره قامیشی له سه ر يهك لیژ
نه کراو، که دهنگی وردبوون و شکاندنی قهفی قامیشه کان ئاوازی ناسراوی
هه یه، وهك له کاتی به شمشالگردنیدا ئاوازی تایبه تی هه یه، به لام ئەو
دهنگه دهنگی شکاندنی کلۆسنی دهوری ئاوه که بوو!.

وَكَأَنَّ رَبًّا أَوْ كَحَيِّلاً مُعَقِّداً حَشَّ الرَّقُودُ بِهِ جَوَانِبَ قُمْقَمٍ

رَب: دۆشاو، گھیل: تهنزانی ڤمش، نهوت، معقد: لهسەر ئاگردانراو بۆ
کولاندن، حش: ئاگردابی، الوقود: داری سوتاندن، قمقم: کوپهی گلین و
سورکراوه که ئاوی تیدا دهکولینن.

دهلئ: ئەم وشتره لهکاتی پالکھوتنی و پشوودانی ئارمقیکی ڤمشی
دمردهدا، چونکه ئارمقی وشترمڤمشه وهک دۆشاوی گیراوهی ڤۆنگه رچهکه،
یان قهترانی خهستکراوه و لهسەر ئاگریکی بلیسهدار دانرابی و ڤڤۆکه و
داری زمنگه تلیش له ژپری و لهملاونهولای کوپه ڤر له قهترانهکه نیلهی
بییت، ئەم وشتره بهو شیومیه ئارمقی ڤمش و مۆری دمردهدا، واتدمزانی
دمرمانی (عهنزه ڤووت) له لهشی وشتریکی گهڤۆل درابوو.
(جا توخودا خهیاالی ئەم کۆیله تازه نازاده نهبی کئ ئەم دیمه نهی له
خهیاالدایه).

يَبَاعُ مِنْ ذِفْرَى غَضُوبٍ جَسْرَةٍ زَيَّافَةٍ مِثْلِ الْفَيْقِ الْمَكْدَمِ

ينباع: دووبی، ئارمقه به هیواشی دهچۆرا، ذفری: دوو ڤهگی بناگوئی،
غضوب: چهتوون، توره، ڤهتهستور، جسرة: دریژ وهک ڤرد، الزیافة: به
فیز و دهمیه و دهمارزل، الفئیق: نیڤه وشتری ڤسهن، المکدم: دم و قهپۆز
کوتاهه له شوین وشتری میینه.

دهلئ: ئەم وشتره من (برا یاخوا به خیرهاتی) ئارمقهی ئی دهچۆرا له
ههردوو ڤهگی بناگوویی (که یهکهه دئۆپی ئارمقه لهویوه دی)، وشترمهکهله
ڤهق و لوتبهرز و ڤهتهستورمهکه لهش و باری وهک ڤرد دریژ و بهرزبوو

له رویشتن و ههونه کردن، وهك نیروهوشر به دواى میینهدا غارببات و دهم
و فلقى کوترابی، به پاشى لهههه وشره مییهكان و گاز گرتنیاں.

إِنْ تُعْدِفِي دُونِي الْقِنَاعَ فَإِنِّي طَبُّ بِأَخَذِ الْفَارِسِ الْمُسْتَلِمِ
أَنْتِي عَلَيَّ بِمَا عَلِمْتَ فَإِنِّي سَهْلٌ مُخَالَفَتِي إِذَا لَمْ أَظْلَمِ
فَإِذَا ظَلِمْتُ فَإِنَّ ظُلْمِي بَاسِلٌ مُرٌّ مَذَاقُهُ كَطْعَمِ الْعَلَقَمِ

دهلی: روو له عهبدە دەکات که روو پووشی له سهر دەم و چاوی داناوه و
به حیساب شهرم نهکات و نایهوی کوری ههرزهکاری بیانی ببینی، دهلی:
ئهگهر چارشوو بدهی به دەم و چاوت زوو خۆت له من ده شیریته وه، تۆش
باشم دهناسی که چهند به دهست و بردم بو تیکشکانی پالنهوانی زری و
تاسکا لوله بهر، ئیتر چۆن بهتۆ ناویرم چارشویه کهت لابه دەم؟!، لاده
سه رووشه کهت بارووت ببینم، کچی شوخ!، حهق وایه مه دح و سه نام بکهی
بهو سیفه تانهی که نهزانی له مندا ههیه، بو کچی وهك ئیوه نهرم و نیان
و به رهوشت و ئاسان و خوشرهفتارم، چونکه که چارشووی له ئاستی من
داپووشی مانای سوکایهتی و ستهمم ئی نه کهیت، نه وه منت زۆر باش
ناسیوه، من ئهگهر زۆر و ستهمم ئی بکری سه ختگیر و تالاو ده کهم به
دهمی ستهمکاردا، تالتر له تامی گوژالهکی تهی، کهس نهزانی عهبله خان تو
باشم دهناسی، بو شهرمم ئی ده کهی؟.

وَلَقَدْ شَرِبْتُ مِنَ الْمَدَامَةِ بَعْدَمَا رَكَدَ الْهَوَاجِرُ بِالْمَشُوفِ الْمُغْلَمِ
بِزُجَاجَةٍ صَفْرَاءَ ذَاتِ أَسِرَّةٍ قُرِئْتُ بِأَزْهَرِ فِي الشَّمَالِ مُقَدَّمِ

دهلئ: من که سیکی ئاسایی و یاسایی و ناسراوم، مهی ئه خۆمهوه که
 نیشانهی دهوله مهندیی و سامانداریمه، ئه وکاتهی گهرمای نیومرۆ تینی
 نهما به چۆللی تهخت و دراوی راوچی پۆژ که دیناری له سهر نوسراوه و
 درههمی سپی نیشانه لیدراو که ئه وهش لای ههموو کهس نییه که ئهم
 مهی خواردنهوه له پهرداخ و گۆزه نهخش و نیگار له سهر نوسراو و هیل
 و نوختهی جوانی له سهر نهخشکراوه و هاودمه له گهل (شهر بهی
 دمسکدار) و پالئومری سهری دم و لوله کهی که سهرگیراوه به شیویهکی
 زۆر جوان له باکورمه وه هاتوو، که زۆر به نرخ و به تام و له زمته.

فَإِذَا شَرِبْتُ فَإِنِّي مُسْتَهْلِكٌ مَالِي، وَعِرْضِي وَإِفْرَ لَمْ يُكَلِّمْ
 وَإِذَا صَحَوْتُ فَمَا أَقْصَرُ عَنْ نَدَى وَكَمَا عَلِمْتَ شَمَائِلِي وَتَكْرُمِي

دهلئ: ئه گهر بخۆمهوه ستهم له کهس ناکهم، مائی چه لالی خۆمه و
 له پێگهی رابواردن خهزجی ئه کهم، شهرمف و ناموسم پارێزراوه، تهنها
 تۆزێ زامدار نه بووه، ههرکات نه خۆمهوه و بیداربم و سهرخۆش نه بم تۆ
 ئه زانی کار و ئاکار و خوورپهوشتم چهنده بهرزه.

وَحَلِيلٍ غَانِيَةٍ تَرَكْتُ مُجَدَّلًا تَمْكُو فَرِيصَتُهُ كَشِدْقِ الْأَعْلَمِ
 سَبَقَتْ يَدَايَ لَهُ بِعَاجِلِ ضَرْبَةٍ وَرَشَاشٍ نَافِدَةٍ كَلَوْنِ الْعُنْدَمِ

دهلئ: زۆر دۆستی ژنی جوان و گهنج و شوخم داومته بهر زهب و ڕم و
 شیر و تیری خۆم، لێوه له رهی پێ که وتوو، وهک لچ و لیوی و شتری لچی
 سهروه دهولهت و زامی کاریگهرم ئی کردوو، به دهست و بازووی بههیزم و

فهیچقەى خوینى بلوسكى بهستوو، وەك رهنگی بهری عەناب سووری تۆخ،
ئێستە تۆ (عەبلەخان) دەتەوێ دلداریی بگۆڕێ، کاری وانەكەى كەنیشكە
ساكار و سادە و بێ ئەزموونەكە.

هَلَّا سَأَلْتَ الْخَيْلَ يَا ابْنَةَ مَالِكٍ إِنْ كُنْتَ جَاهِلَةً بِمَا لَمْ تَعْلَمِي
إِذْ لَا أَزَالُ عَلَى رِحَالَةٍ سَابِحٍ نَهْدٍ، تَعَاوَزُهُ الْكُمَاةُ مُكَلِّمِ

دەلێ: كچی مالیک: ئامۆزا گیان، ئەو بە بۆچی پرسیار ناکەى لەو
سوارانەى كە من دەناسن، ئەگەر نازانى و نەتزانىو پرسیار بكە عەیب
نییە، ئەگەر پرسیار تەكرە پێت دەلێن كە من كاتى جەنگ و هەرا تەنها
ژێرزین لەسەر ئەسپەكەم دادەنێم و هەردوو دەستم بەردەدەم و
ئەسپەكەم گەورە و بەرز و قەلەو، زۆر سواری گلاندوو كە پالەوان و
سواری شارەزابوون و یەك لەدوای یەك خۆیان نەگرتوو لەسەر پەشتى،
بەلام من بەسەر جل و ژێرزین غارم پێ كردوو.

طَوْرًا يُجَرِّدُ لِلطَّعَانِ، وَتَارَةً يَأْوِي إِلَى حَصَدِ الْقِسِيِّ عَرْمَرَمِ
يُخْبِرُكَ مَنْ شَهِدَ الْوَقِيعَةَ أَنَّنِي أَغْشَى الْوَعْيَ وَأَعْفُ عِنْدَ الْمُغْنَمِ
وَمُدَجَّجٍ كَرِهَ الْكُمَاةُ نَزَالَهُ لَا مُمَعِنَ هَرَبًا وَلَا مُسْتَسْلِمِ

دەلێ: خانمەكەم! من ئەو قارەمانەم جارێك لە سواران نەك پیاوێ بێ
ئەسپ سەرگەرمى شەپە شیر و پەم و تیرم و جارێك بە تاكەسوارە
دوژمنەكان پووت ئەكەمەو و ئەسپەكەم دروینەى تیروكەوانى تیر
ئەندازەكان دەكات كە ژمارەى زۆر زۆر، ئەگەر پرسیار تەكرە وەلامت
دەدەنەو كێ بوو خۆى هاوێشتە ناو سەیرانى شەپەو، كە شەپەم تەواو

کرد، خوُم خهريك ناکه‌م به دهستکهوت و ماشینه‌وهی پاشماوهی
 کوژراوه‌کان، خو ئه‌گهر ئه‌هوش بکه‌م عه‌یب نییه، (مَنْ قَتَلَ فِتْيَا فَلَهُ
 سَكْبَةٌ)، هه‌رکه‌س هه‌رکه‌سی گوشت کهل و پهل و چه‌ک و سیلاحی مافی
 خو‌یه‌تی، هه‌موو گیانم داپۆشراوه به جوژه‌کانی چه‌ک و به هه‌موویان
 شه‌ر ئه‌که‌م، به هی‌رش و به‌رگری و گو‌ره‌ ئازاکان خو‌یان تاو ده‌دن له
 پرووبه‌پرووبه‌وه، چونکه ئه‌زانن من کی‌م؟، نه ئه‌و که‌سه‌م پاشه‌کشه بکه‌م
 له‌شه‌ر و نه ئه‌و که‌سه‌م خوُم ئاماده‌کردبۆ بۆ دیلی و خو‌به‌دهسته‌وه‌دان.

جَادَتْ يَدَايَ لَهُ بِعَاجِلٍ طَعْنَةٍ بِمُتَّقِفٍ صَدَقَ الْكُفُوبِ مُقَرَّمٍ
 بِرَحِيَّةِ الْفَرْعَيْنِ يَهْدِي جَرَسُهَا بِاللَّيْلِ مُغْتَسَّ الدُّنَابِ الضُّرْمِ

ده‌ئێ: من ئه‌و پالێهوانم که پرووبه‌پرووی پالێهوانی ئازا ده‌بمه‌وه، زوو به
 هه‌ردوو ده‌ستم زامیکی ئێ ئه‌که‌م به شمشیری خو‌شده‌ست و مشتوقایم و
 مه‌حه‌که‌م که وه‌ک چه‌بلی شان لاریبون و چه‌مانه‌وه‌ی نییه، ئه‌وجا که به
 شمشیر زامم ئێ کرد، خو‌ین فی‌چقه و قه‌لبه‌زه ده‌کات وه‌ک هواره و تافگه‌ی
 به‌رز، ده‌نگی ئه‌و ناوه ده‌گری و گورگی برسی به ئاگا دیت و په‌لاماری
 خواردنی کوژراوه‌که‌م ده‌دن له شه‌وی تاریک و خو‌یناویدا، ده‌ی توخوا
 ئیتر ماوته‌!

فَشَكَّتُ بِالرُّمَحِ الْأَصَمِّ ثِيَابَهُ لَيْسَ الْكَرِيمُ عَلَى الْقَنَا بِمُحَرَّمٍ
 فَتَرَكْتُهُ جَزَرَ السَّبَّاحِ يَنْشُنُهُ مَا بَيْنَ قُلَّةِ رَأْسِهِ وَالْمَعْصَمِ
 وَمِسْكَ سَابِغَةٍ هَتَكْتُ فُرُوجَهَا بِالسَّسْفِ عَنْ حَامِي الْحَقِيقَةِ مُعْلَمٍ

دەلّی: لە کاتی جەنگ و شەری نیوان ھۆزەکەم و دوژمنی ھۆزەکەمدا،
 ھەمیشە ھەولمداوە ھاوشانەکەم، بەرامبەرەکەم کەسێک بێ کە حیسابی
 بۆ بکری لە چەک، ئازایەتی، لە پەسەنی و پالەوانیی، ئەوجا بەو
 شیومیە کە باسکرد پووبەرپووی بوومەتەو، ئەوجا شەق و پەقەم کردوو
 بەرم کە وەسفی دەکەم بە پەق، کەر، کە جگە لە بەرگ و زریی بەری
 زامی گەورە لە لەشیدا دەکات، وەک چۆن ئاو لە دوو دەمی دۆلچەیی ئاوی
 ناویر دەچۆری، ئاوا خوێن فوارە دەکات، چونکە کەس ئەفسوونی شمشیر
 نەبێ لەبەردا نییە و گوشتی حەرام نەکراوە لە شیر و تیر و ڕم، ئەو
 بەندە عەرمبییە وەک کە لەناو کورددا (پشتینی گوللەنەبێ) ھەبە کە
 ئەو پالەوانەم لە مەیداندا خستە خوارووە بەجێم ھێشت بۆ درێندەکان کە
 دەعوەتی یەکتەر بکەن بۆ ژەمیکی چەور و نەرم و گەرم لە تەوقی سەرەو
 ھەتا مەچەکی گوشتن و قەلەو، زۆر جارێش پەلاماری جەنگاومرداوە کە
 بەسەر کراسی دژمەرم و تیرو شیر پشتینی قایشی چەرم لەسەر قەدی
 دەبەست بۆ خۆپاراستن لە زامی دوژمن، بەلام بە ھیزی بازووی من و
 شمشیری بڕندەیی من ئەو ھەموو سەنگەرەم بێ و قۆچەکانی و بزمارە
 ھەلبەسراوەکانم وردو خاش کردوو، لەکی؟، لەو کەسە کە خۆی بە
 سوارچاکی مەیدان و ئالای سەرورمیی لەخۆی داوە، بۆ ناسین و ترساندنی
 بەرامبەر.

رَبِّ يَدَاهُ بِالْقَدَاحِ إِذَا شَتَا هَئَاكَ غَايَاتِ التَّجَارِ مُلُومٍ
 لَمَّا رَأَيْتُ قَدْ نَزَلْتُ أَرِيدُهُ أَبْدَى نَوَاجِدُهُ لَغَيْرِ تَبْسُومٍ

ئەو بەسی ئەو سوارە ئەکات لە بەیتی پێشەووە کە عەنتەر داویتی بە
 ئەرزدا و وتی: ئەو سوارە پالەوانیکی ناودار بوو، سوارچاکیبوو، هەموو
 لەشی داپۆشرا بوو بە شمشیری نەبر و ناودار و ناوبانگدار و پارێزەری
 شەرفی ھۆزەگە، لە یاریکردن و کلاوینی ئەفسانەدا شارەزاو
 دەستکراو بوو، زۆر سەرزمەشت دەکرا کە شەرابی مەیفروشانى هەموو
 کەپووە و بە مەجبووری ئالایان لەسەر دوکانەکان لابردوو، چونکە مە
 نەماوە هەموو ئەم سوارە کەپوویەتی، کاتی کەوتە خوارەو بە لێدانی من
 و دابەزیم بۆ نیو شەپگە بۆ ئەوێ دواھەناسەى بێرم کە منى بىنى ددانى
 چێ کردووە و دەمى تەواو کردووە بە ڕقەووە سەیری کردم، ئەک بۆ
 پێکەنین، بە چاوی خۆی مەرگی خۆی بىنى.

فَطَعَنَتْهُ بِالرُّمْحِ ثُمَّ عَلَوْتُهُ بِمُهْنَدٍ صَافِي الْحَدِيدَةِ مِخْدَمٍ
 عَهْدِي بِهِ مَدَّ النَّهَارَ كَأَمَّا خَضِبَ الْبَنَانُ وَرَأْسُهُ بِالْعِظْلَمِ
 بَطْلٌ كَأَنَّ ثِيَابَهُ فِي سَرْحَةٍ يُحْدَى نَعَالُ السَّبْتِ لَيْسَ بِشَتْوَامٍ

ئەو ھەر بەسی ئەو کەسە دەکات کە لە شەپگەدا کوشتووویەتی و
 ئەو ھەندە دەسفی ئەکات کە لە راستیدا دەسفی خۆی دەگریتەو، دەلی:
 لەسەر ئەسپەگەى بە ڕم لێمدا و زامدارم کرد و خستە خوارەو و
 چوو مە سەری و بە شمشیری بە ھیزی تیژ و ئاودراو و پۆلای یەک دەست و
 پوخت وەک کافرمان (چەقۆی تیژی کوردەواری خۆمان) ھەتا شەپ لە
 بەیانی ھەتا ئیوارە دەوامی کرد، ئەم لاشەم دەبینی کەوتوو، دەست و
 پەنجەکانی و سەرو گۆیلاکی، وەک لە گەلای دارخەنە سوور کرابی وابوو،

لهشیک که شیوهی زۆر گهوره دیار بوو، وهک بنه‌داری گهوره کۆن بوو،
دریژ راکشابوو، دیار بوو دهوله‌مه‌ند و خاوه‌ن سامانی‌ش بوو، چونکه
پیلایه‌ی چه‌رمی ده‌واغیکراوی له‌پێ دابوو، به‌ ته‌نهاش له‌دایکبووبوو، دوانه
و لاواز نه‌بوو، به‌ناز به‌خێو کرابوو.

يَا شَاةَ مَا قَنَصَ لِمَنْ حَلَّتْ لَهُ حُرْمَتٌ عَلَيَّ، وَلَيْتَهَا لَمْ تَحْرُمِ
فَبَعَثْتُ جَارِيَتِي، فَقُلْتُ لَهَا: اذْهَبِي فَتَجَسَّسِي أَخْبَارَهَا لِيَّ وَأَعْلَمِي

ده‌لی: به‌رخه‌ نیچیره‌که! بۆ ئه‌وه‌ی بۆی ده‌شییت، یان به‌ نسیبی ده‌بی،
زۆر به‌داخه‌وه له‌من چه‌رامی، خۆزگه‌ بۆ منیش چه‌لال بوایه، به‌ خودا
بستیم به‌ قه‌رز نه‌ده‌دا، به‌لام بۆ من چه‌رامه، یان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هۆزه‌که‌ی
نه‌یاری هۆزی منه، یان باوه‌ژنی بووه و خۆزگه‌ باوکی ماره‌ی نه‌کردایه،
ئه‌وجا له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ش کاره‌که‌ره‌ که‌نیزه‌که‌م نارد بۆ هه‌واڵپرسی‌ن و پێم
گوت: برۆ هه‌واڵی ته‌واوی بزانه و بۆم بگێره‌وه.

قَالَتْ: رَأَيْتُ مِنَ الْأَعَادِي غِرَّةً وَالشَّاةُ مُمَكِّنَةٌ لِمَنْ هُوَ مُرْتَمٍ
وَكَاثِمًا التَّفَتُّ بِجِدِّ جِدَايَةٍ رَشًا مِنَ الْغِزْلَانِ حُرًّا أَرْتَمِ

ده‌لی: ئه‌و که‌نیزه‌که‌ وه‌لامی هێنایه‌وه و وتی: به‌راستی دوژمنه‌کان
بێناگان له‌کاروباری و چاودێری ناکه‌ن، ئه‌و به‌رخه‌ عه‌ره‌بییه‌ ئاماده‌یه بۆ
هه‌رکەس که‌ داوای بکات و خۆی بکات به‌ خاوه‌نی، هه‌روه‌ها گوتی: به‌لام
ئه‌و به‌رخه‌ کارمامزی تازه‌بالغه، سنگ و مه‌مک و گه‌ردنی ئه‌لێی ئاسکی
گه‌رمیانه، دم و لیوی سپی و ناسک و ته‌ره، وه‌ک شاعیری فارس ده‌لی:

ناسک له تووه فیڤری و مستان و لاکردنه وه و ږاکردن و سووک و سوئی بووه.

بُنْتُ عَمْرًا غَيْرَ شَاكِرٍ نِعْمَتِي وَالْكَفْرُ مَخْبَةٌ لِنَفْسِ الْمُنْعِمِ

دهلی: هه وایم پیگه یشتووه که عه مرناویک سوپاسی من ناکات و هه رچی چاکه م کردووه له گه لی بیترخی داناوه، نه وه به جیگه ی خوئی، به لام داننه نان به چاکه و پیاو متیدا دلی مروفی چاکه کار لیخن دهکات و بیژ له چاکه کردن دهکاته وه.

وَلَقَدْ حَفِظْتُ وَصَاةَ عَمِّي بِالضُّحَى إِذْ تَقْلِصُ الشَّفَتَانِ عَنْ وَضَحِ الْقَمِ
فِي حَوْمَةِ الْمَوْتِ الَّتِي لَا تُشْتَكِي غَمَرَاتِهَا الْأَبْطَالُ غَيْرَ تَعْمَقِ

دهلی: ږاسپارده ی مامم له بهره، چاک له یادمه له کاتی چی شته نگاودا نه وکاته ی پاله وانه کان دهمده که نه وه و ددانی ته ختیان دمرده که وی و لیوه له رمیانه له ترساندا و له گهرمه و بلیسه ی مهرگ و بارانی مردن که کوری نازا ته نها سکا لی بو له بو ل و دمنگ و هه راو قهره قهره، به لام من و ابووم، که له بهیتی داهاتوودا باسی ده که م.

إِذْ يَتَّقُونَ بِي الْأَسِنَّةَ لَمْ أَخِمُ عَنْهَا، وَلَكِنِّي تَضَاقِقُ مُقَدَمِي

دهلی: له وکاته ږم مه ترسی و دله ږاوکی و لیوه له ره دا، زوږ به ی جه نگاو مران منیان له نیوان خو یان و سه رم ږمه دریژمه کانی نه یاری بهرام به ردا دهبینی، به لام نه وه منی نه دمه ترسان و تووشی دله له رزه ی

نهدەکردم لەو هەلۆیستەیان، بەلام پێگرم نەبوو هەنگاو بنێم، چونکە
نەومندەم کوشتبوو پێگەم ئی گیرابوو، نە بۆ پیشەووە لەبەر کوژراو و نە بۆ
دواوە، چونکە جەنگاومران لە دواوە بوون!.

لَمَّا سَمِعْتُ نِدَاءَ مُرَّةَ قَدْ عَلَا وَأَبْنِي رَبِيعَةَ فِي الْفَبَارِ الْأَقْتَمِ
وَمُحَلَّمٍ، يَسْعُنْ تَحْتَ لِسَانِهِمْ وَالْمَوْتُ تَحْتَ لِسَانِ آلِ مُحَلَّمِ
أَيَقْنْتُ أَنْ سَيَكُونُ عِنْدَ لِقَائِهِمْ ضَرْبٌ يُطِيرُ عَنِ الْفِرَاحِ الْجُثْمِ

هەر باس باسی ئازایەتیی و نەبەردیی عەنتەر ئاغا، دەلی: لەکاتی
نەبەردیی و تێکەڵبوون لە شەپگەدا گویم لیبوو (مورە) کە ناوی
سەرۆککۆمارێکی خەزمی عەنتەرە، بە دەنگی بەرز هاوار دەکات و هەردوو
کۆرانی پەمبەش لەناو تۆزی شەپگەدا هەراو هوریا دەکەن و (موحەللەم)
کە ئەویش ناودارێکە پێکەن و پەرچەم و ئالاکەیان لەسەریانە، بەلام
لەژێر ئالاکەیان و مەرگبارانە و لاشە کلاشەیی، بۆم پونبوووە کە
دەبی کارێک بەکەم هێرشیان لەکۆڵ بەکەمەو.

لَمَّا رَأَيْتُ الْقَوْمَ أَقْبَلَ جَمْعُهُمْ يَتَدَامُضُونَ كَرَرْتُ غَيْرَ مُدَمِّمِ
يَدْعُونَ عَنَّتَرَ وَالرَّمَا حُ كَالْهَامَا أَشْطَانُ بَشَرٍ فِي لَبَانِ الْأَذْهَمِ

ئەو وەلامی بەیتی پیشوووە کە وتی: گویم لە دەنگی....

دەلی: بەتەواوی بپروام کرد کە دەبی بپروم بۆ پزگاکردنیان و پوشتنم
دەبیته هۆی پەراندنی هەندێ سەری بچوو، وەک سەری جوجکەیی تازه
لە هێلکە دەرھاتوو، ئەو خەلکە زۆر بەرەو پووی مەن دین و هانی یەکتر

دهدمن: کورپنه رامه کهن نهوه عهنتەر هاتا، منیش گه رامه وه بۆیان به نازایانه نه وهك به وینهی خراب و ترسنۆك و بى وره، بانگیان کرد: عهنتهرا، فرياکه وه، چونکه رمى دوژمن وهك پهتى دريژى ناو بىرى قوول شوپ بوو مهته وه بۆ سهر دل و جهرگیان و نه وهنده خه لکی پى کوژراوه دیز بووه، سهرى رمه گانیان له به رهکی نه سپه گانیسیانه وه دیاره.

مَا زِلْتُ أَرْمِيهِمْ بِعُرَّةٍ وَجْهِهِ وَلَبَانِهِ حَتَّى تَسْرِبَلَ بِالْدَمِ
فَازُورٌ مِنْ وَقَعِ الْقَنَا بِلَبَانِهِ وَشَكَا إِلَيَّ بِعُرَّةٍ وَتَحْمُحُمِ

دهلی: نه وکاته که و تمه ناویان هه ندی به رم و هه ندی به شیر و هه ندی به سهرى نه سپه کهم و هه ندی به سنگ و به رهکی نه سپه کهم که وهك کراسى سوورى له بهر کردبى رهنگى خوینی کوژراوه گانی پیوه بوو، نه و جا نه سپه کویت لای کرده وه به لاماو سکا لای کرد به زمانى حال به پرسه و حيله ی پچر پچر، نه م خو هه لکی شانیه ی عهنتەر که له دواى شه ره که وه نه م قه سیده ی وتوووه بوو مهته هو ی هه لبه ستنى دهیان چیرۆکی نه فسانه و نه فسووناوی وهك شانامه ی فیر دهوسى.

لَوْ كَانَ يَذْرِي مَا الْمُحَاوَرَةُ اشْتَكِي وَلَكَانَ لَوْ عَلِمَ الْكَلَامَ مُكَلِّمِي
وَالْخَيْلُ تَقْتَحِمُ الْخَبَارَ عَوَاسًا مِنْ بَيْنِ شَيْطَمَةٍ وَأَجْرَدَ شَيْطَمِ
وَلَقَدْ شَفِي نَفْسِي وَأَبْرَأَ سُقْمَهَا قِيلُ الْفَوَارِسِ وَيَكُ عَتَرَ أَقْدِمِ

دهلی: نهو نه سپه نه گهر توانای دانوستانى هه بوايه سکا لای ده کرد، خو نه گهر گو یا بوو یایه و زمانزان بوايه گفتو گو ی له گه ل دم کردم، نه و جا

باسی شه‌پ‌گه‌که ده‌کات و ئەو زه‌وی و خاکه‌ی که ئەم پ‌ووبه‌پ‌وی د‌وژمن
 وه‌ستاوه‌ته‌وه‌و ده‌لئ: ئەسه‌پ‌ه‌کان به غار به‌ناو خاک‌یک‌ی نه‌رم و که‌مئ
 به‌رده‌لان و ک‌ونه‌مشک و ج‌رج و هه‌ندئ که‌روپ‌شک و پ‌ی‌وی ک‌ونیان ک‌ردبوو
 ب‌و مانه‌وه و ه‌یلانه و ک‌ولانه‌ی ت‌ی‌دابوو، غاری ئاسایی نه‌بوو، ز‌ۆر توو‌پ‌ره و
 سه‌رکه‌ش، ش‌ی‌وه ج‌ۆراو‌ج‌ۆر بوو، هه‌ندی‌ک در‌ی‌ژ و یال و مل موودار و
 هه‌ندئ ب‌ی موو و ک‌ورته موو، ئەوجا له‌م کات و ساته و شوپ‌نه پ‌ر
 مه‌ترسیه‌دا ئەوه‌ی تیماری ده‌روونی منی ده‌کرد و ژان و ئازاری له‌ب‌یر
 ده‌برد‌مه‌وه ئەوه‌بوو، سواره‌کان هاواریان ده‌کرد و نزا و د‌وعایان ده‌کرد و
 ده‌یانووت: ئافه‌رین عه‌نته‌ر، مالت ب‌رمئ عه‌نته‌ر ب‌وخ‌ۆت و په‌لامار و
 ده‌ست و بازووت، پ‌ۆله‌ی پ‌ۆله‌م، مام عه‌نته‌را، ده‌ست بووه‌ش‌ینه، په‌لامار
 ب‌ده د‌وژمن تاروما‌ریکه.

دُلُّ رِکَابِي حَيْثُ شِئْتُ، مُشَايِعِي قَلْبِي، وَأَخْفِزُهُ بِأَمْرِ مُبَرَّمٍ
 وَلَقَدْ خَشِيتُ بَأْنَ أُمُوتَ وَلَمْ تَكُنْ لِلْحَرْبِ دَائِرَةً عَلَى ابْنِي ضَمُضَمُ

ده‌لئ: و‌لا‌خی سواری من پ‌امه، ف‌ی‌ره، تالیم دراوه، خ‌ۆم چ‌ۆن هه‌ز
 ب‌که‌م له‌گه‌ل خواستی منه، هه‌میشه د‌ل‌م لای خ‌ۆمه، و ه‌ۆشیارم ب‌و
 خ‌ۆپ‌اراستن له ت‌یر و ش‌یر و پ‌می د‌وژمن، ب‌و هه‌ر کارئ ئاو‌زمن‌گی ل‌ی‌ده‌م به
 گویم ده‌کات و له زمانم ده‌رنا‌چ‌ئ، ئەوجا ده‌لئ: ئەترسم ب‌مرم و جار‌یک‌ی
 تر شه‌ر دووباره نه‌ب‌یت‌ه‌وه، ب‌و ت‌ۆله‌ی هه‌ر‌شه و گ‌ور‌شه‌ی ک‌ور‌ی
 (ضم‌ض‌م) که (وم‌ردی ک‌ور‌ی حاب‌یسه)یان گوشت و ناویان (هه‌رم و

حوصهین) بوو، وه عهنتر (زمزمه)ی کوشتبوو، نهوانیش بو تۆله
دمگهران.

الشَّائِمِي عِرْضِي وَلَمْ أَشْتِمُهُمَا وَالنَّاذِرِينَ إِذَا لَمْ الْقَهْمَا دَمِي
إِنْ يَفْعَلًا فَلَقَدْ تَرَكْتُ أَبَاهُمَا جَزَرَ السَّبَاعِ وَكُلَّ نَسْرِ قَشْعَمِ

دهلئ: ئەم دوانه (هرم و حصین) سوکایهتیی ئەکهن به نامووسم و
جنیو ئەدهن پیئم، بئ ئەوهی من به جنیو وهلامیان بدهمهوه و نهزریان
کردوووه ئەگهر تووشم بین دهمکوژن، خو لهراستیدا ههقیانه بمکوژن،
ئەوه من بووم پاکتاوی باوکیانم کرد و کردم به خۆراکی گورگ و چهقهل
و پیوی و ههئۆی سههرگهری گهوره.

ئەوه چامهی ههئواسراوی عهنترمهیه که لهبازاری (عکاظ)
خوینراومهوه و له دیوهخانی هۆزهکانی به ئاوی زیڕ نووسراومهوه و به
دەرگای کهعبهدا ههئواسراوه و تهنها باسی ئازایهتیی خۆی ئەکات و
لهوانهشه داستانەکانی شهوچهرهی ئەو پۆژهی خیلله عارهبهکان بوبیئت و
کورپوکالیان لهبهریان کردبی، بو وانهی ئازایهتیی و چاونهترسیی و
بیمنهتیی له دوزمن.

عهمری کوری کولسوم

۵۰۰-۶۱۰ زاینی

ئەم شاعیرە، عەمری کوری کولسوم لە ھۆزی تەغلیبی عەرەبە، خەلکی دوورگە ی عەرەبە، باوکی سەرۆککۆماری خێڵەکە ی بوو، دایکی لەیلای کچی موھەللە، زۆر بە خۆی و ھۆز و باوک و دایکیدا دمنائ، کاتی خۆی ناکۆکیی کەوتە نێوان دوو ھۆزی بەکر و تەغلیب، مۆنزیری سییەم ناشتیکردنەو، دوا ی جەنگی بەسووس (۵۳۴) زاینی، پاش ئەم رێکەوتنە بۆ تەبایی لەبەردەم عەمری کۆرشى هیند کۆبوونەو، وەك رێکەوتنى خێلا یەتیی، تەغلیبییەکان عەمری کوری کولسومیان کردە پارێزەری خۆیان، لەبەردەم پادشای ئەوکاتە ی عەرەبدا، عەمری کۆری هیند لەشاری حیرە، بەلام مەلیکی حیرە مەیلی بەلای بەکرییەکانەو بوو، کە حەرسى کۆری حیللەزە بوو، شاعیر و دەمراستیان بوو، ئەم دادگایی نادادپەرۆەرە عەمر و ھۆزەکە ی تورپەکرد و بە ناپرمزایی گەرانەو، بەلام مەلیک بۆ تۆلە ی ئەم توورپەوونە ناردی بۆ لای تەغلیبییەکان و دلایان بداتەو و شاعیرەکەشیان جیگە ی شایستە ی بۆ دانراو و پێشنیاری کردبوو کە دایکی عەمر بیت بۆ لای دایکی مەلیک.

دایکی شاعیر لەیلای کچی موھەللە لە بنەمالە یەکی ناودار بوو، پیلانەکە وا دانرابوو کە دایکی مەلیک هیندی کچی حەرسە لەکاتی دانانی

سفره‌ی نانخواردن سوکایه‌تی بکات به دایکی شاعیر، ئه‌وه‌بوو دایکی مه‌لیک پاش نانخواردن له‌ژێر ده‌واری مه‌لیکدا له‌ جیاتی ئه‌وه‌ کاره‌که‌ر و که‌نزیکه‌ک بانگ بکات بۆ لابرده‌نی سفره‌ به‌ دایکی شاعیری وت: ئه‌و سفره‌ کۆکه‌ره‌وه‌، ئه‌ویش گوتی خاوه‌ن دیوه‌خان حه‌قی خزمه‌تی هه‌یه‌ بۆ میوان، نه‌وه‌ک میوان، قیزانی به‌سه‌ریدا و داوایکرد له‌ کورپه‌که‌ی که‌ سوکایه‌تیم پێکراوه‌، ئه‌وه‌کات عه‌مر به‌ شمشێر مه‌لیکی گوشت و هه‌موو ماله‌که‌ی تالانکرد و گه‌راومه‌یه‌وه‌ بۆ ناوچه‌ی خۆیان و ئه‌م شه‌ره‌ هۆکاری ئه‌م قه‌سیده‌یه‌.

نرخى ميژويى و كۆمه لايه تىي

عه مر كابرايه كى مه سيحى بوو، له ناو شاعيره كانى چاخى نه فامىي
ناوبانگى زۆرى هه بوو، له كۆشكى مه ليكدا مه ليكى به شمشير كوشت،
دارشتنى قه سیده كه زۆر ورد و ناسك و ئاوازی هه ماسه و ئازايه تىي
تيدايه و زۆر شانازىي به هۆز و خياله كهى دهكات و له ناو هۆزه كانى
عه رمبدا ديار و ناوداره.

ئه م چامهيه نه وه دوشهش به يته و له به حرى وافىرى كيش و سهرواى
عه رمبىيه و كۆتايى به دوو پىتى (نا) ديت به م شيو ميه: باسى مهى و
رابواردن و سه رگه رم كردن (۵-۱)، بارى دۆسته كى (۶-۱۹)، پووبه پروو له گه ل
عه مرى كورپى هيند له (۲۰-۴۸)، باسى سو كايه تىي به دايقى دهكات له (۹-
۶۲)، دياره ئه مه پاش ئه وهى مه ليكى كوشت، باسى ئازايه تىي شيره
ژنه كانى هۆزه كهى دهكات له (۶۳-۷۶)، باسى دهورى ئافرمت له (۷۷-۹۶)
نرخى ئه م چامهيه.

(ئه م چامهيه بۆ كاتى سروودى هه ماسه و شانازىي هۆزىكى گه و ره و
به ده سه لات و خاوه ن جه نگاومر و شاعير و سوارى مه يدان دهكات و كه س
تواناى نه بووه سته ميان ئى بكات، بۆ ئه مپۆى كورد زۆر پيوسته لاوه كانى
ئه وه بزانه ئه گه ر كورپه ئازاكانى هۆزه كانى كورد نه بوايه كه وهك شير
به رگرييان كرد له خويان و خه لك و خاك، كورد ئه مپۆ وهك نه ته وه
حيسابى بۆ نه ده كرا و كوردستان نه ده بوو).

أَلَا هَبِّي بِصَاحْنِكَ فَاصْبَحِينَا وَلَا تُبْقِي خُمُورَ الْأُنْدَرِينَا

الا: ئامیری وشیارکردنه وه، هبی: له خه و رابه و خه بهرت بیته وه،
صحن: جام، پیاله، پهرداخ، اصبحینا: خواردنه وهی به یانی، اندرین:
گونیدیکی فه له نشین له شام.

دهلئ: له خه و ههسته جامی شهرابی به یانیانمان پی بده و له شهراب و
مهیی گوندی (ئه ندمرون) هیچ پاشه کهوت مه که.

(ده و مره کورده، فه له به، باخی سیوی کوردستان له بهر دهستت بی و
هه موو بکهی به شهراب و به لاته وه هه لال بی و دهسه لاتت هه بی بو
ناردنی بو تایف و نیوه دورگهی عهرمب، ئاخو چۆن بوو بی!).

مُشَعَّشَةً كَأَنَّ الْخُصَّ فِيهَا إِذَا مَا الْمَاءُ خَالَطَهَا سَخِينًا

مشعشعة: پالئوراو، بیخه وش، حص: پرووه کیکی وهك کونجییه له
گوله کهی رمنگی سوور درووست ده کری، یان خودی زمعه فرانه، سخین:
ئاوی گهرم بو شکاندنی تیزی و کاریگهری.

دهلئ: ئه م مهیه پال نه خراوه ده لئی په لك و گوئی زمعه فرانی
تیكراوه له گهل ئاوی گهرم له زستاندا تیکهل بووه، مهیی کوئی ئال و
زمردی جوان.

تَجُورُ بِذِي اللَّبَانَةِ عَنْ هَوَاهُ إِذَا مَا ذَاقَهَا حَتَّى يَلِينَا

تجوز: راست دهکاته وه، اللبنه: پیداو یستی، هواه: ئارمزوو، ذاق:
بیچه ژئ، یلین: خاوی بکاته وه.

دهلئ: بۆیه به ئاوی گهرم تهر بکریتهوه ههتا مه یخۆر راست کاتهوه و بهدمهست نه بی و ئارمزووی ئه وهی تامی ئه کات و ده یچیژی خاو بکاتهوه، یان مهی خاومنه که ی بی ئاگا ئه کات له هه موو خه م و خه یال و خه فه تیک.

تَرَى اللَّحْزَ الشَّحِيحَ إِذَا أَمَرْتُ عَلَيْهِ لِمَالِهِ فِيهَا مُهِنًا

اللعز: رژد، رهمزیل، الشحیح: نهفسنزم، کهمره وشت، امرت: به سه ریاندا گه راو بهریکهوت، مهین: بینرخ و کهمبه ها دادهنی.

دهلئ: چاکه ی مه ی ئه وهیه: پیاو ی رهمزیل که پهرداخیکی پرکرد و خواوردی سامان و مالی له لا سووک ئه بی و ئه ویش سه خی ده بی!

صَدَدَتْ الْكَاسَ عَنَّا أَمْ عَمْرٍو وَكَانَ الْكَاسُ مَجْرَاهَا الْيَمِينَا

دهلئ: دایکی عه مر پهرداخه که ی له ئیمه دواخست به لای چهپدا دابه شیکرد و راست وابوو به لای راستدا جامی شه رابی دابه شبکردایه که ئیمه ی ئی بووین، دایکی عه مر بۆچی وا ئه که یت؟.

وَمَا شَرُّ الثَّلَاثَةِ أُمَّ عَمْرٍو بِصَاحِبِكَ الَّذِي لَا تُصْبِحُنَا

دهلئ: دایکی عه مر که مه یگیژی کۆرهمکه یه من که هاوپی تۆم له م سی پیاوه خراپتر نیم که له منه وه مه ی دابهش ئاکه ی!.

وَأَلَا سَوْفَ تُذَرِكُهَا الْمَنَايَا مُقَدَّرَةً لَّنَا وَمُقَدَّرِينَ

منایا: مه رگ، مردن، مقدره: بریار دراوه.

دهلئ: مه یگیر مهی دابهش بکه به سهر ئه ربابی خویشی و زهوقدا،
چونکه مهرگ نزیکه و پیمان دهگات و با که می رابویرین، ئه وه پاشه پرۆژه
که مردن دیته پیرمانه وه و ئیمهش بو لای ئه وه دهرۆین.

قَفِي قَبْلَ التَّفَرُّقِ يَا ظَعِينَا نُخْبِرُكَ الْيَقِينَ وَتُخْبِرِنَا

قف: راوهسته، ظعینا: کیژی رهوهندی ناو که ژاوه.

دهلئ: راوهسته خانمه شوخه کهی ناو که ژاوه، با ههوالی راست و
دروستت بدهینی و توش ههوالی راست به ئیمه بلێ پێش جیابوونه وه مان
له یه کدی.

يَوْمَ كَرِهَةَ ضَرْبًا وَطَعًا أَقْرَبَهُ مَوَالِيكَ الْعِيُونَا

کریهه: پرۆژی ناخووش، ضرب: لێدان، طعن: زامدارکردن، موالی: خزمی
نزیک.

دهلئ: خزمه نزیکه کانت دانیانناوه به وه شانندی دهستی ئیمه
له سهریان به شیر و به رم و به چاوی خوێان چهشتیان، داخو ئه وه ئاژاوهی
نیوان ئیمه و که سه کانت کالی نه کردووته وه!

قَفِي نَسْأَلُكَ هَلْ أَحْدَثْتَ صُرْمًا لَوْشِكَ الْبَيْنِ أَمْ خُنْتَ الْأَمِينَا

راوهسته خانه کهم پرسیار ده کهین ئه م دابرا نهی ئیمه و ئیوه،
په یوهندی په لهی نیوانی تیکداوه، یان ئیوه ناپاکبوون بو به لێن و په یمان.

ثَرِيكَ إِذَا دَخَلْتَ عَلَى خَلَاءٍ وَقَدْ أَمَنْتَ عُنُونَ الْكَاشِحِينَا

خلاء: به تهنیایی و چۆلئی دهوروبەر، امنیت: بیخه م و بیترس،
کاشحین: نه یارمه گان که پشتیان تیگردوین.

دهلئ: بۆ ئه وهی نیشانته بدرئ کاتئ تهنیا ههر خۆتبی و دهورت چۆل
بی و چاوی دوژمنه گانت له سه ر نه بی، راستی ئیمهت بۆ دهرده که وئ.

ذِرَاعِيْ عَيْطَلٍ اَذْمَاءُ بَكْرٍ تَرْبَعَتِ الْاَجَارِعُ وَالْمَثْوَا

تريك: ده بینی له بهیتی پيشوو، ذراعی: دوو بائی دريژى سپی، عطیل:
دریژ، آدماء: سپی، بكر: نۆسکه، تربعت: له به هار له و مپایی، الارجاع: گیای
ناو لی وردی شیدار، المتون: زهوی رهقی بۆرهی نه کیلراو.

دهلئ: چاو به دوو بائی دريژى سفت و ساف و سپی بیچووی نۆسکهی
به هاره ی له و مپگهی گردۆلگهی لی شیدار و زهوی بۆرهی نه کیلاوه،
له هه ندئ گپرانه وه.

ذِرَاعِيْ حُرَّةٍ اَذْمَاءُ بَكْرٍ هِجَانِ اللَّوْنِ لَمْ تَقْرَأْ جِنَا

ذراعی: دوو قۆل، دوو باسك، حرة: نیر، چه ور، آدماء: سپی به لای
گه مپهنگ، بكر: نۆسکه، هيجان: سپی شه که ری، تقرا: ئاوس نه بووه و
که ئی نه گرتوو له نیره.

دهلئ: ئه و دۆسته ی من که دلم لایه تی و من وه فادارم بۆی له گه ل
دوژمنایه تی خزمه گانی ئه گه ر له جیگه یه کی چۆل که ههر خۆی لی بی
کچیکى ناسکی ههر چکی نه رم و قۆل و دوو باسکی سپی به ره و گه مپهنگی
و نۆسکه و به هاره له و مپینی که می نه کردوو و له نیره دووره.

وَكُذِبًا مِّثْلَ حُوقِ الْعَاجِ رَخْصًا حَصَانًا مِنْ أَكْفِ اللَّامِسِينَ

ئەلیا: جوتی مەمۆلە و مەمکی ناسک، حق: گۆوی تاشراو، عاج: ددانی
فیل، رخص: نەرم، حصان: پارێزراو، اکف: دەست و پەنجە، اللامسین:
دەستلێدەر.

دەلی: جوتی مەمکە دەبینی وەک دوو گۆوی سپی و سفت وەک لە
ددانی فیل داتاشرابی، بەلام نەرم و تەپ و ناسک و هەتا ئیستە دەستی
هەرزەکاری نەیکۆشیوە و بە ڕەقیی ماوەتەووە قوت و جوانە!

وَمَتَّيْ لَدْنَةِ طَالَتْ وَلَا نَت رَوَادِفُهَا تَتَوُّ بِمَا يَلِينَا

متنی: دوو سمت، دوو کەفەل، لدنە: پارێنەوشتی بالابەرز، طالت:
بەرز، لانت: نەرم و نۆل، روداف: سمت و کەفەل لە دواوە، تتو:
قورسیکردوووە بۆ دواوە.

دەلی: دوو کەفەل، دوو سمت دەبینی بەرز و نەرم، پاشەووی کەمی
قورسکردوووە وەک دووگی بەرخی لیھاتوووە، بەرەو دواوە دەروانی، (وێک
وینە لە سمت و سێ بەندە لە کیزی سترێژ لە پێی ئەمڕۆ!).

تَدَكَّرْتُ الصَّبَا وَاشْتَقْتُ لَمَّا رَأَيْتُ حُمُولَهَا أَصْلًا خُدِينَا

اشتقت: ئارەزووم کرد، الصبا: مندالیی، حمول: وشتەر بارەهە لگرمەکان،
اصل: زەردەپەری ئیواران، خدینا: گۆرانی و عەتابەمان بۆ دەگوترا.

دەلی: ئا لەو کاتە لەو دیمەنە جوانە کۆنەیارەکەم کەوتەووە یاد،
ئارەزووم دەکرد کە دووبارە ئەو وینە کۆنە بیتەووە بەرچاوم، کە ئەو

نازدارانه له ناو که ژاومدا بوون و ئیمه گهمه و یاریمان له گهل دهمکردن و
گۆرانیمان بۆ دهمگوترا.

وَأَعْرَضَتِ الْيَمَامَةُ وَاشْمَخَرَتْ كَأَسْبَافٍ بِأَيْدِي مُصْلِينَا
یمامه: شوینی ههواری یاره، اعرضت: به پان و بهرینی دهمرکهوت،
اشمخر: به شیوه لاکیشه و به پانی دهمرکهوت، مصلین: پانی و درێژی
شمشیر به رووتی.

دهلی: لهم کاته دا ناوچهی شاخ و داخی یه مامه یه مهن دهمرکهوت به
درێژی و پان و بهرینی، وهك په یکه ری شمشیری له کیلان دهمهاتوو.

فَمَا وَجَدَتْ كَوْجِدِي أَمْ سَقِبِ أَضَلَّتْهُ فَرَجَعَتْ الْحَيْنَا
وجدت: حالی لیهات، وجد: حال و یادی گۆن، ام سقب: وستر، أضلت:
لی و نکرابوو، الحنین: یادکردنه وه.

دهلی: نهومنده یادم کردوو وهك نهو دایکه وستره که بیچوه که ی
ونکرابوو و هه میسه بۆ دواوه لای نه کردوو، به لکو به دیداری شادبی.

وَلَا شَمَطَاءَ لَمْ يَتْرُكْ شَقَاهَا لَهَا مِنْ تَسْعَةٍ إِلَّا جَنِينَا
شمطاء: پیره وستر و به ته مهن، شقا: به دبه خت، جنین: به چکه ی ناو
سك.

دهلی: نهومنده خهفه ته م کرد به نه ندازه ی نهو پیره ژنه، یان پیره وستره
که رۆله ی لی بزرکرابوو، که نهو پیره له نۆ منداڵ، یان له نۆ به چکه ته نه ا

ئەوێ ماوه، که له منداڵدانی دایه، ئەویش مەعلوم نییه بۆی بمیانی، ئەم شاعیرە گریانی هاتوووە وەك ئەم دیمەنە دلتەزینە یاسی کردوووە.

وَإِنْ غَدَاً، وَإِنَّ الْيَوْمَ رَهْنٌ وَبَعْدَ غَدٍ بِمَا لَا تَعْلَمِينَ

دەلی: ژیان چییە؟، ژیان یاده، ژیان بیرمەورییە، سبە ی ئەمڕۆ بارمەتیە و دوو سبە لەژێر قەدەردایە، که نازانری.

أَبَا هِنْدٍ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْنَا وَأَنْظِرْنَا نُخَبِّرَكَ الْيَقِينَ

دەلی: ئەبو هیند که عەمری کوێ مۆنزرە و لە پادشاگانی مەنازیرمە لە ناوچە ی حیرە ی شام، پەلەمان لیمە که بەلگەمان هەیه و مۆلەتمان پی بدە، هەموو راستییەك بە جەنابت دەلیین، بەلام عەجەلە ی کرد و ئەم شاعیرە بە شمشیر لەتۆپەتی کرد، لە مال و کۆشک و سەرای خۆیدا.

بِأَنَّ لَوْرِدُ الرَّايَاتِ بَيْضاً وَنُصْدِرُهُنَّ حُمْراً قَدْ رَوَيْنَا

الرايات: ئالا، پەرچەم، بیض: سپی، حمر: سوور.

دەلی: ئەوێ ئیمەین جەنابی مەلیکی عەرەب ئالاکان بە سپی دەبەنە ناو ساحە ی شەڕمەو و بەلام بە سوور دەیانەیننەو بەخوینی نەیارەکان ئاومانداو، ئیمە کوێ رۆژی تەنگانەین.

وَأَيَّامٌ لَّنَا غُرٌّ طَوَالٍ عَصَيْنَا الْمَلِكَ فِيهَا أَنْ نَدِينَا

غر: پڕشنگدار، طوال: میوی درێژ، عصینا: بی فەرمانیی، ملک: پادشای فەرمانرەوا، ندین: گوێرایەل و خزمەتکار.

دهلئ: له ئه‌نجومه‌نی ساباتی مه‌لیکدا و به‌ حزوری هه‌ردوو هه‌وژی
 نه‌یار: ئه‌وه ئی‌مه‌ین پێشینه‌ی پرشنگدارمان هه‌یه، میژووی درێژی پر له
 شانازیان هه‌یه، ئه‌وه ئی‌مه‌ین هه‌رگیز به‌ فه‌رمانی مه‌لیکی عه‌رم‌بان
 نه‌کردوه.

وَسَيِّدٍ مَّعْشَرٍ قَدْ تَوَّجَّوْهُ بَتَاجِ الْمُلْكِ يَحْمِي الْمَحْجَرَيْنَا

سید: گه‌وره، معشر: جه‌ماور، توجوه: تاجیان له‌سه‌رناوه، یحیی:
 پارێزمر بوو، المحجرین: ئه‌وانه‌ی ئه‌وگاته له‌ به‌رده‌ستمان گه‌مارۆ درابوون.
 دهلئ: پاشای زۆر گه‌وره‌مان راوناوه که تاجی شایه‌تی له‌سه‌ر نراوه
 له‌لایه‌ن جه‌ماورمه‌وه و نیازی بووه ئه‌وانه‌ی ئی‌مه گه‌مارۆماندا بوون له
 ته‌نگه‌به‌ردینه‌کاندا.

تَرَكْنَا الْخَيْلَ عَاكِفَةً عَلَيْهِ مُقَلَّدَةً أَعْتَتَهَا صُفُوفُنَا

عاکفة: سه‌ری شوێر کردبوو، مقلدة: ره‌شوێان له‌سه‌ربوو، صفون:
 سیفه‌تی ئه‌سپه له‌سه‌ر سی قاج راوه‌ستاوه و چواره‌می به‌رزکردووته‌وه.
 دهلئ: پادشامان کوشت و ئه‌سپه‌کان که زین و له‌غاویان له‌سه‌ر بوو
 له‌سه‌ر سی پێ وه‌ستابوون، کهس نه‌ما دژی ئی‌مه.

وَقَدْ هَرَّتْ كِلَابُ الْحَيِّ مِنَّا وَشَدَّبْنَا قَتَادَةَ مَنْ يَلِينَا

ه‌رت: وه‌ری، شذبنا: دامانپاچی، فتادة: دره‌ختی درکاوی عه‌رمب.

دهلئ: ئەو ئیمه بووین سه گه لی گونده که لیمان نه وهرین و ئیمه بووین
درهختی درکاویانمان هه لپاچی و داپاچی، وهک خویانمان هه لپاچ و داپاچ
کرد.

مَتَى نَنْقُلْ إِلَى قَوْمٍ رَحَاءَ يَكُونُوا فِي الْقَاءِ لَهَا طَحِينًا
رحی: ناش، طحین: ئارد.

دهلئ: ئیمه ناشی خۆمان بووه له ههر شوین و هۆزیکدا ئیمه ئه بینه
ناش و ئەوان ئه بینه ئارد.

يَكُونُ ثِفَالُهَا شَرْقِيَّ نَجْدٍ وَلَهُوْثُهَا قُضَاعَةُ أَجْمَعِينَ
ئفال: سهردۆلهی نانکردن له چه رمی بزن و مه پ درووست ده کری، لهوّه:
لاگوئیل، مشت.

دهلئ: ئەو کاته سهردۆله و بندۆله یان رهوانه ده کهین بو پۆژه لاتی
نه جد و لاگوئیلی کوته له کهش رهوانه ی لای هۆزی هوزاعه ده کهین،
هه موویان.

وَإِنَّ الضُّغْنَ بَعْدَ الضُّغْنِ يَفْشُو عَلَيْكَ وَيُخْرِجُ الدَّاءَ الدَّفِينَا

ضغن: رق و کینه، الدفین: شاراو، یفشو: بلا و دهمبیته وه.

دهلئ: رق و کینه تان بلاوه پی ده کهین و دهرد و غه زاری ناو دلتان به
جاری راده مالن و دمرگای رق و کینه شاراو ده که تان بلا و دهمبیته وه.

وَرِثْنَا الْمَجْدَ قَدْ عَلِمْتَ مَعَدُّ نَطَاعِنُ دُونَهُ حَتَّى يَبِينَا

دهلی: ئیمه شهرهف و گهورمی به میرات بۆمان ماومتیهوه، له مهعد و
عهدنان و قهحتانهوه بۆمان هاتووه، شهری لهسهر نهکهن ههتا بۆ ههموو
عهرب دهرکهوین ئیمه رهسهنین.

وَنَحْنُ إِذَا عِمَادُ الْحَيِّ خَرَّتْ عَلَى الْأَحْفَاضِ لَمْنَعُ مَنْ يَلِينَا
عماد: ستوونی دهوار، الاحفاض: وشتی باری خورج و کهل و پهلی
ناومال.

دهلی: ئهوه ئیمهین ئهگهر مال بارکرا و دهوار پیچرایهوه وشتی باری
لهسهر دانرا ئیمه جیگه و ههوارگهیان بۆ دهپاریزین له بارکردن و
نیشتهجی بوون.

لِدَافِعٍ عَنْهُمْ الْأَغْدَاءَ قَدَمًا وَنَحْمِلُ عَنْهُمْ مَاحْمُلُونَا
لُطَاعِنُ مَا تَرَاحَى النَّاسُ عَنَّا وَكُضِرْبُ بِالسُّيْفِ إِذَا غُشِينَا
بُسْمُرٍ مِنْ قَنَا الْخَطِيئُ لَدُنْ ذَوَابِلَ أَوْ بِيضٍ يَعْتَلِينَا

تدافع: بهرخودان دهکهن، قداما: پیش پهلاماردان، نحمل: ههلهدهگرین،
حملونا: ههر ئهرکی له سههرمان دانرا، نطاعن: دهجهنگین، تراخی:
دوورکهوئیهوه، غشینا: بدهن بهسههرماندا، سمر: رمی چاکی ئهسهر، لدن:
خۆشدهست و نهرم، ذوابل: رهق و وشک.

دهلی: ئیمه بهرگریی دهکهن دژی دوژمن لهو هۆز و خیلانهی پهنامان
بۆ دینن و ههرچی لهسههرمان دانری له ریکهوتنی خیلهکان شانی دهمینه
بهه، ئیمه دوورسههرپن ئهگهر خهلك وازمان لی بینن، بهلام ئهگهر بدهن
بهسههرماندا ئیمه دهستیان لی دهمهشیینن، بهجۆره رمیک زۆر جوان

دهچه مێتهوه بێ شكاندن و تیژ و باریك و برندهیه، یان به شیرى سپى
دهبان و زاخاودراو، ئهوهى سهربه رزكاتهوه.

نَشُقُ بِهَا رُؤُوسَ الْقَوْمِ شَقًّا وَنُخْلِهَا الرِّقَابَ فَيَخْتَلِينَا
تَخَالُ جَمَاجِمَ الْأَبْطَالِ فِيهَا وَسُوقًا بِالْأَمَاعِزِ يَرْتَمِينَا

نشق: لهتوپهت دهكهین، نخلیها: وهك پووش و پهلاشی لی دهكهین،
یختلی: ئهوانیش بهرگری ناکه ن له پووشبوونی خۆیان، جماجم:
کهلهسههر، وسوق: لیژنه بارى ولاخ، الاماعز: زهوى و ئهو شوینهى لی
زۆره.

دهلئ: کهلهسههرهکان وردوخاش دهكهین و سهریان له لاشه دهکهینهوه
و له گۆرمپانی شهپرگه دا وهك پووش و قنگلاشكى وشكى لی دیت و
ئهوانیش بهرگری ناکه ن له ملپه راندن، ئهوجا وادهمزانی و گومان دهبهى
کهلهسههرى پالنهوانه کوژراوهکان لهساحه که دا لیژنهیه و لهسههر زهوى
دانراوه و زهویهکه رهقه و لماوییه و بهرده.

نَحْزُ رُؤُوسَهُمْ فِي غَيْرِ بَرٍّ فَمَا يَذْرُؤْنَ مَاذَا يَتَّقُونَا
كَأَنَّ سُلُوفَنَا فِيْنَا وَفِيهِمْ مَخَارِيقُ بَأْيْدِي لَاعِينَا

نحر: ئهپه رپنین، بر: بهزهى و رهحم، يتقونا: خۆیان بهپاریزن،
المخاريق: تۆپى منالانه که گهمهى پى ئهکه ن له خورى دروست دهکرى و
راستى نییه وهك گۆوى ئاسن.

دهلئ: سهریان له بهدهنیان دهکهینهوه، هیج بهزهیممان نایهتهوه و
ئهوانیش توانایان نییه خۆپاریزی بکه ن، چونکه بى قه لغانن، ئهوجا

ئەوێ گاری شمشیری ئییمە و گاری شمشیری ئەوان، وەك گۆچانی لاروویری
دەستی منداڵ كە یاری تۆپی پێ ئەكەن، یان مەبەستی ئەومێه شمشیری
ئیمە و سەری ئەوان وەك (یاری سەوله‌جان) بە ئاسنی دەستی ئیمە و
تۆپی خوری دەستی منداڵان نەرم و شلە.

كَأَنَّ ثِيَابَنَا مِنَّا وَمِنْهُمْ خُضِبْنَ بِأَرْجَوَانٍ أَوْ طَلِينَا

دەلێ: بەرگی ئیمە و بەرگی ئەوان ئەلێی ڕمگی ئەرخبەوانی لێدراوە و
سوور بوو یان بۆیە کراوە بە ڕمگی زۆر سوور.

إِذَا مَا عَيَّ بِالْإِسْنَفِ حَيٍّ مِّنَ الْهَوْلِ الْمَشْبَهُ أَنَّ يَكُونَا

عێ: دامابوو، بێ توانا بوو، الاسناف: هێرشبردن لە شەڕگەدا، حی:
خێلێك، هۆزێك، الهول: ترس، المشبه: سەرلێشیواو.

دەلێ: ئەگەر لایەك، هۆزێك، سەریان لێشیوا و گریان خوارد لە
گۆڕەپانی شەڕگەدا و نەیاندمزانی چی بكەن، لە ترس و سامناکی
جەنگاومرانی ئیمەیه، ئەو ئیمە بووین ئالامان لە زەویدا رواند.

نَصَبْنَا مِثْلَ رَهْوَةٍ ذَاتِ حَدٍّ مُحَافَظَةً وَكُنَّا السَّابِقِينَ

نصبنا: چادریان هەڵدا، رهوة: ناوی چیا یەکی دیارە، ذات حد:
سوپایەکی خاوەن شووگەت، محافظة: بۆ پاراستنی شەرف.

دەلێ: كە نەیارەكان بە سەرلێشیواوی هاتنە بەرچاومان ئیمە ئالا و
دەواری خۆمان هەڵدا وەك شاخی رەهو بەرز و دیار بۆ ئەوێ پاراستنی
شەرفی خۆمانی لێ بكەین.

بَفْتَيَانَ يَرَوْنَ الْقَتْلَ مَجْدًا وَشَيْبٍ فِي الْحُرُوبِ مُجَرَّبِينَ
حُدَيَّا النَّاسِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا مُقَارَعَةً بَيْنَهُمْ عَنَّا

فتیان: لاوان، مجد: بهرزى و گهورمى، شیب: بهسالاجوو، مجربین:
بهئهموون، حدیا: تاقانهى ناو خهك، بى منهتى نوانن، مقارعة:
شهرمنیزه.

دهلى: ئەو شهره به کۆمهله گهنجيك دهكهن كه مردن له پیناوى
نهتهوه و قهوم به بهرزى دزمان و شانازى پى دهكهن و کۆمهله پیاویكى
به تهمن كه ئەزموونیکیان ههیه له جهنگدا، تهحهداى خهك ئەكهن
ههموویان به کۆمهله داواى پرووبهروو بوونهوه دهكهن و شهرمنیزه دهكهن،
کورپانى ئیمه لهگهله کورپانى ئەوان.

فَأَمَّا يَوْمَ خَشَيْتَنَا عَلَيْهِمْ فَصَبَحُ غَارَةٍ مُتَلَبِّينَا
وَأَمَّا يَوْمَ لَا نَخْشَى عَلَيْهِمْ فَصَبَحُ فِي مَجَالِسِنَا ئِينَا

خشیته: ترس، متلبب: ئاماده بهچهك و سیلاحهوه، تبین: بلاومکردن.
دهلى: ئیمه ئەگهر ترسمان ههبوو له پهلاماریان ئەوه شهوورپۆژ
ئامادهین دمست بهچهك و ئاماده و ئەو پۆژه كه ترسمان نهبوو به کۆمهله
له کۆرى رابواردنداين.

رَأْسٍ مِنْ بَنِي جَشَمَ بْنِ بَكْرٍ نَدُقُ بِهِ السُّهُولَةَ وَالْحَزُونََا

رأس: سهروك، رابهه، جشم: کورپى كهلعوزى شاعيره، السهولة: نهزمان،
الحزون: رمتان.

دهلئ: ئيمه به سەرۆكى گه‌وره‌ى هۆزى جوشمى كورپى به‌كر هه‌موو
هۆز و خيلىكى نهرم و ره‌ق تالان نه‌كه‌ين و سه‌رى هه‌موويان نه‌كوتين؟
(ئاخر به‌م شيومبوون بۆ يه‌كتر بۆيه فارس و رۆم سه‌ريان ده‌كوتانه‌وه
و ئيستەش كه (۲۴) ده‌وله‌تيان هه‌يه بۆ يه‌كتر و به‌س بۆ كورد نازان!).

بَأبَيَّ مَشِيئَةَ عَمْرٍو بَنَ هِنْدٍ تُطِيعُ بِنَا الْوِشَاةَ وَتَزْدِرِينَا
بَأَيِّ مَشِيئَةِ عَمْرٍو بَنَ هِنْدٍ نَكُونُ لِقَيْلِكُمْ فِيهَا قَطِينَا؟

مشيئە: ويست و ئارمزوو، تطيع: گوپرايه‌ل، الوشاة: دووزمان و شو‌فار،
تزدري: به سووك بۆى دهروانى، قيل: سه‌ركار، قطين: به‌نده‌ى دهربار.
دهلئ: كابرا عه‌مرى كورپى هيند به كام ويست و ئارمزوو به گوپى
شو‌فار و دووزمان و شات و شوته‌ران نه‌كه‌يت و ئيمه‌ت رق ليه‌، بۆ؟
دوو‌باره به‌كام خواست و ئارمزوو ده‌كه‌وى، ئيمه به‌كه‌يته كۆيله‌ى كونجاو
و سه‌ركار و پياوه‌كانت و ئيمه خزمه‌تكار و رهنجبه‌رى دهربارى خۆت؟!

تَهْدَدُنَا وَأَوْعِدُنَا رُؤْيَدًا مَتَى كُنَّا لِأَمِّكَ مَقْتَرِينَا؟
ته‌ددنا: هه‌ر‌شه‌مان ئى ده‌كه‌يت، توعد: گوپ‌شه‌ى تۆله، رويدا: هي‌واش،
په‌له مه‌كه‌، مقتوين: خزمه‌تكارى به‌رده‌ست.

دهلئ: كابرا كه خۆت كردوو به مه‌ليك و هه‌ر‌شه و گوپ‌شه له ئيمه
ده‌كه‌يت، هي‌واش، په‌له مه‌كه، هه‌ر‌شه له كى نه‌كه‌ى؟، له ئيمه؟ ئيمه
كه‌ى خزمه‌تكارى دايت بووين؟، به‌سه‌رى داكيت ئه‌وه ئيمه نين كه رۆژى
له رۆژان له هه‌ر‌شه‌ى كورپى هيند ترسابين.

فَإِنَّا قَتَانَا يَا عَمْرُو أَغَيْتَ عَلَى الْأَعْدَاءِ قَبْلَكَ أَنْ تَلِينَا
إِذَا عَضَّ الثَّقَافُ بِهَا اِشْمَازَتْ وَوَلَّتْهُمْ عَشْوَزَّةٌ زُبُونَا

قناة: ئەسل و فەسل، اعیت: دەستەپاچەى کردوو، تلین: نەرم بکات،
عض: گاز بگرێ، الثقاف: جەر و مەگەنە، إشمازت: هەلنەقۆرپێنى، عشوزنة:
وشتى چەمووش و جووتههاوێژ، زبون: لەقه.

دەلێ: ئێمە لەو جۆره کەسانە نین کە بە ئاسانی لار ببینەوه و
بچەمێنەوه و زۆر کەس پێش تۆش هەولێ داوه، بەلام توانای نەبووه و
بەزیوه و توانای نەبووه، ئێمە نەرم بکات ئەگەر جەر و مەگەنە گاز بگرێ
لە رەگى ئێمە خۆى دەچەمێتەوه و لار ئەبێ و جووته ئەدات لەدهم و
قەپۆزى و دەم و ددانى ئەهاری، واتە چۆن وشتى چەمووش و سرك
ئەوهى نیازى دۆشینی هەبێ بەر جووتهى دەکەوێ، تۆش بەو شیوه قەپۆز
و کەپووت ئەشکێ.

عَشْوَزَّةٌ أَذَا انْقَلَبَتْ أَرَأَيْتَ تَذُقُ قَفَا الْمُثَقَفِ وَالْجَيْنَا

إنقلبیت: لابکاتەوه، أرئت: دەنگى بەرز دەبێتەوه، تذق: تەکانى ورد
دەکات، قفا: پشتمل، الجبین، ناوچاو.

دەلێ: ئەو خەلکەى ئێمە سڕوشتى ئەو و شترە سركەى هەیه، ئەگەر
نالبەند، یان لەغاوگەر، هەولبەدات پاشووی بەرز بکاتەوه، ئەنەرپێنى
بەسەریدا و بە دەست و بە قاج پشتمل و ناوچاوى وردوخاش ئەکات.

فَهَلْ حُدَّتْ فِي جُشَمِ بْنِ بَكْرِ بِنَقْصٍ فِي خُطُوبِ الْأَوَّلِينَا؟

رپوو له عهمری کورپی هیند دهکات و دهلی: ئه‌ری هه‌تا ئه‌م‌رۆ بۆیان
نه‌گ‌یراویته‌وه له هۆزی جه‌شه‌می کورپی به‌کر که که‌مووکورپی له
کاروباریاندا هه‌بووب‌یت له کۆنه‌وه هه‌تا ئه‌م‌رۆ؟.

وَرثْنَا مَجْدَ عُلَمَاءَ بْنِ سَيْفٍ أَبَاحَ لَنَا حُصُونِ الْمَجْدِ دِينَا
وَرَثْتُ مُهْلَهْلًا وَالْخَيْرَ مِنْهُ زُهَيْرًا، نَعَمْ دُخْرُ الدَّخِرِينَا

دهلی: پادشام، ئی‌مه میراتی عه‌لقه‌مه‌ی کورپی سه‌یفین که قه‌ل‌ای سه‌خت
و دژواری زۆر به‌رزی بۆ ئی‌مه داگیرکرد و له‌به‌ر ده‌ستی ئی‌مه‌ی دانا و من
به‌تایبه‌تی میراتی موهه‌له‌هل و له‌ویش چاکتر زوهه‌یر که باشت‌ترین
که‌نجینه‌یه بۆ ئی‌مه.

وَعَتَابًا وَكُلْثُومًا جَمِيعًا بِهِمْ نَلْنَا ثَرَاتِ الْأَكْرَمِينَا
وَذَا الْبُرَّةِ الَّذِي حَدَّثَتْ عَنْهُ بِهِ نَحْمِي وَنَحْمِي الْمُلْجِينَا

دهلی: ئی‌مه نه‌وه‌ی موهه‌له‌هلین که چل ساله‌ سه‌رکرد‌ی هۆزی وائیل
بوون، که ده‌بی‌ته باپیری عه‌مری کورپی کولسوم له‌دایکییه‌وه و نه‌وه‌ی
زوهه‌یرین که باپیره له‌دایکییه‌وه و نه‌وه‌ی عه‌تاب و کولسومین، ئه‌وانه
هه‌موویان میراتی پایه‌به‌رز و به‌نرخ‌ی ئی‌مه‌ن و ئی‌مه خاومنی لوته‌وانه
له لوتین که تو چاک ده‌یناسی و ئی‌مه که په‌نای ئه‌وین و به‌هۆی
ئه‌ویشه‌وه نه‌وه‌ی په‌نامان بۆ بی‌نی ده‌یپاری‌زین.

وَمِنَّا قَبْلَهُ السَّاعِي كُلِّبُ فَأَيُّ الْمَجْدِ إِلَّا قَدْ وَلِينَا؟

دهلئ: له پيش ئهم كه له پياوانى عهشیرمتى ئيمه خيرخوازى وهك
كوله ییمان هه بووه، كام بهرزى و شكۆ ههیه له دهستى ئيمه دا نهی؟،
كوله یی بى براى موهه له له و مامى شاعیره و جهساس ناویك كوشتى، شهري
یه سووسیش له سه ر ئه و قهوما.

مَتَى نَعْقِدُ قَرِينَتَنَا بِحَبْلِ نَجْدِ الْوَصْلِ أَوْ نَقِصِ الْقَرِينَا

قرینه: هاوتا، هاوشان، نجد: دهپه پنین، نقص: دهکوتینه وه.
دهلئ: ئه گهر و شترمان هاومل بکری به پهتى قايم به و شتری خه لکه وه
په ته که دهپرين و پارمهپاره ی دهکهين و ملی و شتره هاومله که ورد ئه کهين،
مه به ستى ئه و مهیه هاوتای کهس نين.

وَتُوجَدُ نَحْنُ أَمْنَعَهُمْ ذِمَارًا وَأَوْفَاهُمْ إِذَا عَقَدُوا يَمِينًا

ذمار: شهرهف، نامووس، عقدوا: پهیمان ببهستن، يمين: سویند خواردن.
دهلئ: بۆ پاراستنى شهرهف و نامووس و خيزانمان ئيمه له هه موو
کهس زیاتر پارێزمرين و له کاتى پهیمان و به ئیندا ئيمه له هه موو کهس
زیاتر به وهفاین بۆ شوینی خو مان.

وَنَحْنُ غَدَاةٌ أَوْقَدَ فِي خَزَا ز رَفَدْنَا فَوْقَ رَفْدِ الرَّافِدِينَا
وَنَحْنُ الْحَابِسُونَ بِذِي أَرَا طَى تَسْفُ الْجَلَّةُ الْخُورُ الدَّرِينَا

اوقد: هه لگرسا، خزاز: ناوی چیا و ئاویکه، رفدنا: به خشیمان،
الحابسون: مانه وه له شوینیک، اراطي: ئاویکی دیار، تسف: دهله وهری،
الجله: و شتری گهوره، الخور: شیردەر، الدرين: پووشی کۆن.

دهلی: ئەوێ ئیمە بووین کە ئاگری شەڕ بلیسەى سەندە چىای خەزاز
بەشى ئیمە و بەخشینی ئیمە لەسەرى هەموو بەشەکانەوێ بوو، ئەوێ
ئیمە بووین کە وشرەکانمان لە نزیک ئاوى ئەرەتى هێشتەوێ کە وشرە
گەورە و شیردەرەکانمان ئالفیان تەنها پووشى وشک بوو.

وَلَحْنُ الْحَاكِمُونَ إِذَا أُطْعِمَا وَلَحْنُ الْعَازِمُونَ إِذَا عُصِمَا
وَلَحْنُ التَّارِكُونَ لِمَا سَخِطْنَا وَلَحْنُ الْآخِذُونَ لِمَا رَضِينَا
وَكُنَّا الْأَيْمُضِينَ إِذَا التَّقِينَا وَكَانَ الْأَيْسَرِينَ بُنُو أَبِينَا

لەبەر دەم مەلیکی عەرەبدا خۆی و هۆزەکەى وەسفەدەکات و دەلی:
ئیمەین فەرمانرەوا، کاتى خەلک گوێرایەل بوون، ئیمەین خۆراگر، ئەگەر
تووشى جەنگ بووین، ئیمەین ئەگەر شتیك بەدلمان نەبوو نایکەین،
ئیمەین ئەگەر ویستمان ئەوێ بکەین، ئیمەین هەمیشە بالى راستى
شەرگەین، ئامۆزاکان لای چەپ بوون.

فَصَالُوا صَوْلَةَ فِيمَنْ يَلِيهِمْ وَصُلْنَا صَوْلَةَ فِيمَنْ يَلِينَا
فَأَبُوا بِاللَّهَابِ وَبِالسَّبَايَا وَأُتْنَا بِالْمُلُوكِ مُصَفَّدِينَا

دهلی: ئیمە لە راست و ئامۆزاکان لە چەپدا پەلامارى دوژمنمانداوێ،
ئیمە لە بەرەى خۆمان و ئەوانیش لە بەرى خۆیان، ئامۆزاکان تالانى مال
و مندالیان هینا و چەپاوى زۆریان دەسکەوت و ئیمەش لای راستەوێ
گەورە و میرەکانمان لە کوێ و پەيوەند و زنجیردا دەستکەوت.

إِلَيْكُمْ يَا بَنِي بَكْرٍ، إِلَيْكُمْ أَلَمَّْا تَعْرِفُوا مِنَّا الْيَقِينَا
أَلَمَّْا تَعْلَمُوا مِنَّا وَمِنْكُمْ كَتَائِبَ يَطْعَنَ وَيَرْتَمِينَا
عَلَيْنَا الْبَيْضُ وَالْيَلْبُ الْيَمَانِي وَأَسْيَافٌ يَقْمُنَ وَيَنْحِينَا

ایکم: دورکه و نه وه، کتائب: دهسته، تیپ، البیض: ئاسن، الیلب: کراسی
شمشیر نه بر، ینحنی: دهچه میته وه.

دهلی: دوورکه و نه وه کورانی به کر دوورکه و نه وه، ئه ری ئیوه نازان
ئیمه کیین؟، چ که سین؟، هه ر به راست نازان؟، ئه وهش نازان دهسته و
تیپ له ئیمه بوو که به ڕم و شیر و تیر دهستیان ده و مشاند و لاشه یان
دهخسته زهوی؟، ئیمه بووین ئاسنمان پۆشیوه، ئیمه بووین پیستی و شتری
ژیرنه برمان له بهر ده کرد له گه ل شمشیری ده مه زمرد بهرز ده بو وه و لار
ده بو وه بو سهر و گو یلاکی دوژمن.

عَلَيْنَا كُلُّ سَابِغَةٍ دِلَاصٍ تَرَى فَوْقَ النَّجَادِ لَهَا غُصُونًا
إِذَا وَضِعَتْ عَنِ الْأَبْطَالِ يَوْمًا رَأَيْتَ لَهَا جُلُودَ الْقَوْمِ جُورًا
كَأَنَّ مَثَوْنَهُنَّ مَثَوْنُ غُدْرٍ تُصَفِّقُهَا الرِّيحُ إِذَا جَرَيْنَا
وَتَحْمِلُنَا غَدَاةَ الرُّوعِ جُرْدًا عُرِفْنَ لَنَا نَقَائِدَ وَافْتِلِنَا

السابغة: بهرگی ڕمنه بر و قایم، الدلاص: خز که شیر لئی ده خزی،
النجاد: قایشی شمشیر که له مل ده کری، الغصون: په تگریدار و شه پۆلدار،
جون: ڕهش، یان سپی، غدر: شه پۆلی ئاو، جُرد: ئه سپی توو کو مریو و ساف،
نقائد: هه لێ زارد.

دهلئ: له شهردا بهرگی شمشیرنه پرمان له بهردابوو که بهرگی ساف و خزه که تیر و شیرى له سهری دهخزئ، له سهر نهو بهرگه وه قایشی شمشیرهکان لاریبوو بووه به سهرشانماندا، ههرکات قاره مانانمان بهرگ و په لاشی شهریان له خۆبدایه پیستی به دهنیان دهبوو به رهش، یان به ئارهق سپی دهبوو وهک دهمی شمشیرهکان، چونکه تیغی دهبان و نه سل بوون وهک ئاو با لیبیدات، گۆلی هه بوو، له کاتی په لامارمان سواری جوانۆماين بوون، ساف و لای خۆمان هه لمانبزاردبوو، چنک له دوزمن گیرابوو، خۆمان له شیرمان بریبوونه وه.

وَرِثْنَاهُنَّ عَنْ آبَاءِ صِدْقٍ وَثُورُثَهَا إِذَا مُتْنَا بَيْنَنَا
وَقَدْ عَلِمَ الْقَبَائِلُ مِنْ مَعَدٍّ إِذَا قُبِبَ بِأَبْطَحِهَا بُنِينَا

دهلئ: ئەم هه موو شانازی و شکۆیه بۆمان ماوته وه له باوکی راستیی و بیگومانه وه پاش خۆمان که مردین کورانی راستی خۆمان ههیه به میراتی دهبه، هه موو هۆزهکان له مه عده وه ره چه ئەک دهگرن، دهبانن که له سهری شیو و دهوار هه لدهدا.

بِأَنَّا الْعَاصِمُونَ بِكُلِّ كَحْلٍ وَأَنَّا الْبَازِلُونَ لِمُجْتَدِينَا
وَأَنَّا الْمَانِعُونَ لِمَا يَلِينَا إِذَا مَا الْبَيْضُ زَايَلَتْ الْجُفُونَا
وَأَنَّا الْمُنْعِمُونَ إِذَا قَدَرْنَا وَأَنَّا الْمُهْلِكُونَ إِذَا أَتَيْنَا
وَأَنَّا الشَّارِبُونَ الْمَاءَ صَفْوَا وَيَشْرَبُ غَيْرُنَا كَدَرًا وَطِينَا

دهلئ: ئیمهین پارێزمری ئه وهی له په ناماندا بئ له سالی قات و گرانی و وشکه سالی، ئیمهین به خشنده و دستگوشاد بۆ ئه وانیهی روومان ئی

دمنێن و داوا دهکهن، ئێمهین که سیبهرین بۆ ئهوانه‌ی له نزیک ئێمه‌وه
 کۆچ و بارده‌خه‌ن، ئه‌وه ئێمه‌ین له دیل خۆش دهبین و ڕیزی ده‌گرین و
 ئه‌وه‌ی هێرش بکاته سه‌ری له‌ناوی دهبه‌ین، چونکه سته‌م قه‌بول ناکه‌ین و
 خۆمانیش سته‌م ناکه‌ین، ئه‌وه ئێمه‌ین هه‌میشه یه‌که‌مجار له‌سه‌ر ئاو
 دادهبه‌زین و ئاو ڕوون ده‌خۆینه‌وه و دوا‌ی ئێمه‌ خه‌لک به‌ لێڵی و
 قوراوی ئه‌یخواته‌وه.

أَلَا أَبْلَغُ بَنِي الطَّمَّاحِ عَنَّا وَدُعْمِيًّا فَكَيْفَ وَجَدْتُمُونَا
 نَزَلْتُمْ مَنَزَلَ الْأَضْيَافِ مِنَّا فَعَجَّلْنَا الْقِرَى أَنْ تَشْتُمُونَا
 قَرَيْنَاكُمْ فَعَجَّلْنَا قِرَاكُم قِيلَ الصُّبْحِ مِرْدَاةً طَحُونَا

ده‌ئێ: ئاگاداری خێڵی ته‌ماح و دوعمی بکه‌ین له‌باره‌ی ئێمه‌وه باستان
 بۆ بکه‌ن، ئێمه‌بووین له‌گه‌ڵیاندا، ئێوه هاتن به‌ میوانی ئێمه‌ و ئێمه‌ زۆر
 زوو شیومان بۆ ئاماده‌ کردن، مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه هاتن بۆ شه‌ر، ئێمه‌ش خوا
 هه‌ڵناگرێ شیومان دهرخواردان، نه‌وه‌ک لای پاشا خراپه‌مان بلێن و
 جنیومان بده‌ن، زۆریش به‌په‌له نانی به‌یانیتان بۆ ئاماده‌کرا له‌لایه‌ن ئه‌و
 تێپه‌وه که ئێوه‌ی کرده ئاردی ناو دێک و په‌رش و بلاوی کردنه‌وه،
 تێگه‌یشتن!.

عَلَى آثَارِنَا بَيْضٌ كِرَامٌ نَحَاذِرُ أَنْ تُفَارِقَ أَوْ تَهُونَا
 ظَعَائِنُ مِنْ بَنِي جُشَمِ بْنِ بَكْرِ خَلَطَنَ بِمَيْسَمٍ حَسَبًا وَدِينَا

آرنا: له‌ دوامانه‌وه، بیض: ژنانی پاک و خاوی‌ن و بیگه‌رد، ته‌ونا:
 سوکایه‌تیان پێ ده‌کری، خلطن: ئامیته‌بووه، میسم: جه‌مال و جوانیی.

دهلئ: ئیمه تهنه پیاوانمان پشید و جهنگاومر نین و بهس، بهلکو
ژنانمان له دواومن نهوهك ئیمه بترسین و پاشهكشه بکهین و برپوخیین،
ئهوانه ئافرمتی ناو حهرهم و ئازاد و کهژاومنشینی جوانیی و پسههینی و
ناینیان بهیهکهوه ئامیتهکردوو، نهوه نیشانهی زیندویهتی خیزانی نهو
سهردهمهیه.

أَخَذَتْ عَلَى بُعُولَتِهِنَّ عَهْدًا إِذَا لَاقُوا فَوَارِسَ مُعَلِّمِنَا
لَيْسَتْ لِبْنٍ أَبَدَانًا وَبَيْضًا وَأَسْرَى فِي الْحَدِيدِ مُقَرَّرِينَ

دهلئ: بۆ پاراستنی شهرهف و نامووس و ژنانی هۆز پهیمانمان دابوو به
ژنهکان و ئهوانیش مهرجیان داناوو لهسهه پیاوهکان و میردهکان که
بهشهر هاتن له گهل سوارانی دیار و بهناوبانگ دهبی زری و شمشیر و
چهکهکانیان بهتالان بینن و خوشیان به دیلیی و دهست و پی له کووت و
کهلهبچه و زنجیردابن، نهوه عادمی عهرهب بووه، ههمیشه منداڵ و ژن و
دایک و خوشکیان لهگهل بووه بۆ وره و وزه.

إِذَا مَا رُحْنٌ يَمْشِيْنَ الْهُوَيْنَا كَمَا اضْطَرَبَتْ مُثُونُ الشَّارِبِنَا
يَقُتْنَ حِيَادَنَا وَيَقْلُنَ: لَسْنُمْ بُعُولَتَنَا إِذَا لَمْ تَمْنَعُونَا
إِذَا لَمْ نَحْمِهِنَّ فَلَا بَقِيْنَا لَشَيْءٍ بَعْدَهُنَّ وَلَا حِينَا

دهلئ: نهو ژن و ئافرمتانهی هۆزی ئیمه که لهگهل جهنگاومراندان
لهبهه رهلهویی و ناز و نیعمهت و نهترسان که دهچن به ریگهه
بهنهرمیی و لهسهه خو ری دهکهن و بهم لاوئهولادا لار دهبنهوه، نهلئی
پشتی سهرخوشه که خویان دهلهرینهوه، نهوهش دهلئ: نهوه له تهمهلئی

و بیکاری نییه، چونکه نهوانه جگه له کاری ناوماڵ و به خێوکردنی منداڵ، ئالفی ئهسپهکان دهمه و خزمهتی و لاخهکان دهکهن و مهرومالات به خێو دهکهن و ههمیشه هانی ئیمه دهمه، ئهگهر پارێزگاری له ئیمه نهکهن ئیوه پیاو نین و میرد نین، راست دهلێن ئهگهر ئیمه توانای پاراستنی نهوانمان نهبوو با ژيانمان نهبی و زیندوو نهبین.

وَمَامَنَعَ الظَّعَانِ مِثْلُ ضَرْبٍ تَرَى مِنْهُ السَّوَاعِدَ كَالْقَلِينَا
لَنَا الدُّنْيَا وَمَنْ أَمْسَى عَلَيْهَا وَنَبْطِشُ حِينَ نَبْطِشُ قَادِرِينَا
إِذَا مَا الْمَلِكُ سَامَ النَّاسَ خَسْفًا أَيْنَا أَنْ نُقِرَّ الْخَسْفَ فِينَا

دهلێ: ئهزانی چۆن ژنان و نازپهروهران دهپاریژین؟، تهنها دهست و برد و بال و مهچهکی بههێژدار و ههلوکی قایمی دهستی منداڵ که چۆن بهکاره بۆ لیدانی ههلوک، دهستی ئیمه و سههری دوژمن دهبی وابی، ئهو زهمینه مالی ئیمهیه، خاکی ئیمهیه، ههركهس لهسههری بوو لهپهناي ئیمه دایه، نازاد و سهربهسته، بهلام له وهشاندن بهتوانا دهبین بۆ نهیار و دوژمن، ئهگهر شا بتوانی سههرانه لهخهلك وهربگری ئهوه ئیمه نین که سههرانه و باج بدهین.

لَسَمَى ظَالِمِينَ وَمَا ظَلَمْنَا وَلَكِنَّا سَنَبْدُ ظَالِمِينَ
إِذَا بَلَغَ الْفِطَامَ لَنَا صَبِيٌّ تَخْرُلُهُ الْجَبَابِرُ سَاجِدِينَ

دهلێ: به ئیمه دهلێن: ستهمکار و تالانکار، نهخیر ئیمه ستهمکار نهبووین، بهلام ئهگهر ویسترا ستهممان لی بگری، ئهری و ههلا ستهم

دهكەين بهرامبەر ستهم، مندالی ئیمه كه له شیر برپایه وه شا گرپووشی بو
دمبات، چونكه دمرانی ستهم قهبول ناکات.

مَلَأْنَا الْبَرَّ حَتَّى ضَاقَ عَنَّا وَظَهَرَ الْبَحْرُ مَمْلُوءُهُ سَفِينَا
أَلَا لَا يَجْهَلُنَّ أَحَدٌ عَلَيْنَا فَجْهَلُ فَوْقَ جَهْلِ الْجَاهِلِينَ

ئیمه پر به زهوی و خاکین و لهو و شکانی جیگه مان نابیته وه و له سه ر
پشتی دهریاش گهمی و کهشتی و به له ممان ههیه، سهرداری بهرپوه حرین،
کهواته با کهس نهفامیی له گه لمان نهکات، چونکه به زیاده وه نهفام دمبین
له گه لیان.

(ئهو وه خو هه لکیشانی ئهم شاعیره نهفامهیه بو هاو زمان و
هاو نیشتمانی، به لام بو رۆم و عه جه م و جه ندرمه و کۆیلهیهك، ئهمرۆش
وهك دوینییه!).

حاریس کوری حیلله زه

٤٢٠-٥٨٠ زاینی

چیرۆکی ئەم شاعیرە هاوتەریبە لە گەڵ شاعیری پێشوو عەمری کوری کولسوم و لەتەمەنیشدا لەو گەورەترە و کاتی ئەم چامەیی خویندەووە لە دادگای عەمری کوری هەنید، تەمەنی لە دەورووبەری سەدو بیست ساڵ بوو و دەنگی بەرز و بە تواناش بوو، لە گەڵ ئەوەی بيماری پێستی هەبوو، حەزی نەکردوو بەرگری بکات لە هۆزی بەکر دژ بە هۆزی تەغلیب، کە عەمری کوری کولسوم نوێنەریان بوو، ئەرکی دار دەستی سەرۆکی بەکرییهکان کە نوعمانی کوری هەرەم بوو، بەلام ئەم کابرایە جلف بوو، شیوەی وتاری ناو کۆری شاهانی نەبوو، عەمری کوری هیند دەریکرد و ئەوجا ئەم هاتە مەیدانەووە.

شای عەرمب لە دەواری هەشت ستوون حەوت پەردەیی لە نیوان خۆی و کۆری ئەم دوو هۆزە دانابوو، ئەوجا کە حاریس لەبەرە و بە سەرپیتی چامەکەیی دەست پێ کرد، یەکەیهکە پەردە لادرا، چونکە زۆر سەرسام بوو بە گەفت و بەلگە و پرستەیی جوانی، ئەوەش پەوانبێژی میژویی عەرمب دەکەین.

قەسیدەى حاریسی یەشکوری

ئەم قەسیدەىە نزیکەى هەشتاوی پینچ بەیتە، دلدارى، پیداهەلدان، سەناو شانازی، بە جوانیى ژینگەى ئەو رۆژەى عەرمب دیاری دەکات لەسەدەى شەشەمى زاینیى و شەرى نیوان تەغلیب و بەکر و شەرى بەسووسدا.

ئەم قەسیدەىە جگە لە نرخى میژویى و ویژمیى و وتارییى، سەرییى و شیوازی بەرگریى لە هۆز و خیل، جۆریک لە خۆهەلکیشان و بەخۆدا هەلدانى بۆش دەرەکەوى، بەلام کەمتر لە هاوتەمەنەکانى، جگە لە دەقە عەرمبییەکە، تەرجەمە کراوە بە لاتینیى و فەرەنسیى و بە پیى کیش و سەروای عەروزی عەرمبى لە بەحرى خەفیفە و بەم شیومە: پیدانى خویندنى ئەسماو کۆچ کردنى لە (۸-۱)، وەسفى وشرەکەى لە (۹-۱۴)، بەرپەرچى هۆزى تەغلیب دەداتەووە لە (۱۵-۳۰)، بەرپەرچى شاعیری نەیار لە (۳۱-۳۹)، وەسف و مەدحى پادشا عەمرى کورى هیند لە (۴۰-۵۸)، ناکۆکی نیوان هۆزى تەغلیب و عەمرى کورى هیند لە (۵۹-۸۵).

(ئەم قەسیدە هەرچى هەبى کەلەپورى کۆنى عەرەبەو شانازی پیووە دمکەن دمبى کورد ئاگادارى بى).

قه سیدی هه ئواسراوی حاریسی یه شکهری

آذَنْتَنا بَيْنَها اَسْمَاءُ رَبِّناوِ يُمَلِّ مِنْهُ التَّوَاءُ

أذنت: ئاگاداری کردین، بین: دوورکەوتنەو، أسماء: ناوی دوستی شاعیر،
ناو: نیشتەجی، یمل: بێتاقەت دەبی، التواء: مانەو.

دەلی: ئەسماخان ئاگاداری کردین کە کۆچ ئەکات، تەنها لای ئەو
جیاوونەو، ئازار و پەژارەیه، زۆر کەس لەمانەو، لەگەڵیدا بێتاقەتت
دەکات، ناحەقی نییه، ئەوکاتە ئەو شوخە کەس لەگەڵیدا بێ تاقەت
نەدەبوو.

بَعْدَ عَهْدٍ لَهَا بِرُقَّةِ شَمَاءَ فَأَذْنَى دِيَارَهَا الْخَلَصَاءُ
فَالْمَحْيَاةُ فَالْصَّفَاحُ فَأَعْلَى ذِي فَتَاقٍ فَعَاذِبُ فَاَلْوَفَاءُ
فَرِيَاضُ الْقَطَا فَأَوْدِيَةُ الشُّرِّ بُبِّ فَالشُّعْبَتَانِ فَالْأَبْلَاءُ

شما: ناوی بان و پێدەشتە، برقە: گردیکە بە قور و لم درووستکراو،
الخلصاء: ئاوێکی دیارییه لە بیابان، محیاء: ناوی زەوییه کە، الصفاح: ناوی
چەند بانیکێ دیارییه، فتاق: چیا یەکێ دیارە، عاذب: ناوی شیوێکە، وفاء:
هەواریکە، ریاض القطا: یا خێلێکە بە زۆری سوێسکە و قەتیی زۆرە،
شربب: شیو، الأبلاء: بیرە نوێیه کی دیار.

دهلئ: یادی بوونی خۆم دهکهمهوه لهگهڵ ئەسمادا، لەم شوینە دیارانە،
له گردی بورقهی بهرز و بلند و زۆر نزیك له خهلساوه، ئەوجا لهسەر
زهوی موحیات و بانه پڕ له پووشهکهی سیفاح و لهپال چیاى فیتاقد و له
ههوارگهی عازیب و ومفادا، ئەوجا له نزیك باخی قهتئ زۆر و شیوهکانی
شوربووب و شوعبهتان و ئەبلادا.

(ئەم کاوریاه لەم ههموو جیگه‌دا ژوانی لهگه‌ڵ ئەسما هه‌بووه و ئیسته
یادی ئەکاته‌وه و هۆزی به‌کر له‌و شوینانه‌دا هه‌واریان بووه و جیگه
له‌ومرگای وشتر و مه‌ر و بزنه‌کانیان بووه و ناوه‌کانی ئیسته یاد و
یاده‌ومری به‌له‌زته‌ بو شاعیر، ئەوه وه‌ك ر‌ه‌ومندی جاف له‌گه‌ڵیانه‌ بو
کوێستان و به‌ناو پ‌ی‌ده‌شتی شه‌می‌ران و بو شارم‌زور ناوگردان و
کوێستانه‌کانی هه‌ورامان و شنروئ بو شاعیرێك وه‌ك وه‌لی دیوانه‌یه‌).

لَا أَرَى مَنْ عَهِدْتُ فِيهَا فَأُبْكِي الْ سِيمَمَ دَلْهًا، وَمَا يَرُدُّ الْبُكَاءُ؟

دهلئ: له‌و شوینانه‌دا له‌گه‌ڵ ئەو شوخه ژیاوم، گریانم دئ بو شوینی
ژوانه‌کانم و ئەوه‌ش بئ هۆ و به‌ خو‌پ‌ایی نییه‌، به‌لام گریان و فرمیسك
جی ده‌گیر‌پ‌ته‌وه‌ بو من؟!

وَبَعَيْنَيْكَ أَوْ قَدَتُ هِنْدُ النَّارَ أَصِيلاً تُلْوِي بِهَا الْعَلْيَاءُ
أَوْ قَدَتُهَا بَيْنَ الْعَقِيقِ فَشَخْصِيْ — نِ بَعْدِ كَمَا يُلْوِحُ الضِّيَاءُ

أوقدت: ناگری کردوه، اصیلا: ئیواران، عه‌سران، تلوی: به‌رز ئەکاته‌وه،
العلیاء: شوینی به‌رز، العقیق: ناوی شوینی دیار، شخسان: گه‌رده‌نه‌ی نیوان
و چیاى به‌رز، عود: چیلکه‌ی بو‌نخۆش وه‌ك بوخورد.

دهلی: به چاوی سهر دهمبینی که خاتوو هیند ئیواران ناگری کردموه له شوینی بهرزی نهجد و حیجاز و ئهو ناوهی پرووناك دمکردموه، وهك داری بوخورد هم بۆندار هم پرووناکی ههبوو له نیوان عهقیق و گهردمنهی ههردوو شاخهکهدا، ئهو ناوهی پرووناك دمکردموه.

فَتَوَرَّتْ نَارَهَا مِنْ بَعِيدٍ بِخَزَازٍ، هَيْهَاتَ مِنْكَ الصَّلَاةُ
غَيْرَ أَنِّي قَدْ أَسْتَعِينُ عَلَى الْهَمِّ إِذَا خَفَّ بِالْثَوِيِّ النَّجَاءُ

تنورت: به دیقهت تهماشای ئاگرهکهم دهکرد، خزاز: ناوی شوینه، هیهات: زۆر دووره، الصلاء: خۆ گهرمکردنهوه، هم: خهفته، خف: سووک بوو، الثوی: نیشتهجی، النجاء: پهلهکردن لهڕیگهدا.

دهلی: زۆر به وردیی له ئاگرهکهم دمپوانی بۆ ئهوهی دووری و نزیکیی و کهمیی و زۆری ئاگرهکهم بۆ شهو له یاد بێ، ههر له دمروه من له خهزاز بووم و دوور بووم له یارهکهم، چۆن ئهتوانم بهو ئاگره خۆم گهرم بکهمهوه، بهلام من به خهفتهتخواردن و یادکردنهوهوه له دمروه دلی خۆم دهمدایهوه که ئهتوانم به پهله بچم بۆ لای یاری نازدار و دلخۆشیی خۆم دهمدایهوه.

بِزُفُوفٍ كَأَنَّهَا هِقْلَةٌ أُمُّ رِئَالٍ ذَوِيَّةٌ سَقْفَاءُ
أَكَسَتْ نَبَاةً وَأَفْزَعَهَا الْفُئَاصُ عَصْرًا وَقَدْ دَنَا الْإِمْسَاءُ

زفوف: وشتریک تیزرهم وهك نهعامه، هقلة: وشترنهعامه، رئال: جوجهلهی نهعامه، دویة: دهشتی پان و بهرین، سقفاء: دهوروبهری بهرز،

واته دمشتی بچووک نهك بیابان، آنست: ههستی کرد، نبأ: دهنگی سووکی
 ترسناك، افزع: ترساندی، الأساء: شهو، القنا: راوچی.
 دهلی: بهروپشتی توندوتیژی و شتریک که وهك نهعامه بیټ و کۆمهلی
 جوجکهی به دواوه بی و ههستی کردبی دهنگیکی نامۆیه، بهلام سووک و
 ترسناك له دهنگی راوچی دمشت بگوتری بیچوووه و شترمه، کاتی
 زمردهخۆر دهپهری و شهو تاریك دهبی، بهم و شتره دهچی بۆلای
 نهسماخان.

فَتَرَىٰ خَلْفَهَا مِنَ الرَّجْعِ وَالْوَقْ — عَمِينَاً كَأَلَهُ أَهْبَاءُ
 وَطَرَاقاً مِنْ خَلْفِهِنَّ طَرَاقَ سَاقِطَاتٌ تُلْوِي بِهَا الصَّخْرَاءُ

الرجع: خرمه ی پپی جوجکهکان له هه لگرتن، الوق: دانان، منین:
 تۆزیکی ناسک، الأهباء: گهردیله ی ورد که خۆر له کلاورپۆزنهوه دمдат له
 ژوووری خانووی لادی دمردمهکوهی، طراق: تهقه و دهنگی سمی و شتره له
 زهوی دمдат، تلوی: دهبیری و ری نهکات.

دهلی: نهو بیچوووه نهعامه سووک و سۆلانه له دوا ی دایکیانهوه و له
 ترسی راوچی و بۆ نهوه ی له دایکیان دوانهکهون خرمه ی بییان دیټ له
 هه لگرتن و دانانی ههردوو قاجیاندا و له نهنجامی نهو رۆیشتنه لهو
 دمشته بهرز و نزمه تۆز و غوباریک بهرز نهبیتهوه نهلی گهردیله ی ناو
 ماله، خرمه و تهقه ی چونا رپپی نهم و شتره ی من لهو دیمه نه دهکات.

(وینهیهکی ناسک و ورده، مهگهر له شیوه ی مشک و پشیله ی فیلمی
 کارتۆنی نهمرۆ دهربکهوی).

أَتْلَهَى بِهَا الْهَوَاجِرَ إِذْ كُـ لَثَ ابْنِ هَمِّ بَلِيَّةٌ عَمِيَاءُ

اتلهی: رائه بویرم، الهواجر: گهرمای نیومپۆ، ابن هم: خهفه تبار، بلیه: نهو و شترمه که خاومنه کهی مرد له سهری گۆره کهی دهیبه سنه وه، بی ئالف و ئاو ههتا نهویش دهمری، بۆ نه وهی دواى زیندوو بوونه وه ئاماده بیته بۆ سهفهری چه شری نهو دنیا، عمیاء: کویره.

دهلی: نهو و شتره زۆر باش و به وهفایه و له گهرمای نیومپۆدا خوومی بی نه پاریزم، چونکه ههر کهس که مرد دمبی و شتره تایبه ته کهی له سهر گۆره کهی دانری، نهو و شتره له زیان و مردن له گهڵ مندايه.

وَأَتَانَا عَنِ الْأَرَاقِمِ ابْنَاءٌ وَخَطَبٌ نُّعْنَى بِهِ وَنِسَاءٌ
أَنْ إِخْوَانَنَا الْأَرَاقِمَ يَغْلُونُ عَلَيْنَا، فِي قَلِيلِهِمْ إِحْقَاءُ

دهلی: هه والمان بۆ هاتوووه کورانی خێلی ئوم ئهراقیم که تهغلیبین نیازى نهوان جیگه سهرنج و تیبینی ئیمهیه و بهلامانه وه مه بهسته گرنگی بی بدن، نهو برایانهی کورانی ئهراقیم زیاده پۆیی و توند پوهیی به سهرمانه وه ده کهن و له وتار و هه ره شه یاندا رق و کینه ی تیدا یه و ئیمه تاوانبار ده کهن به کارى که نه مان کردوو، کاتی خو ی نهو مهلیکه نه فامه ی عمره ب عه مری کور ی چه نیف سه د گه نچ له ته غلیب و سه د گه نچ له به کر لای خو ی داده نی و له گه رده لولیک ی بیاباندا هه موو گه نچه ته غلیبه کان مردن و به کریه کان مانه وه، نه و جا ته غلیب داوا ی خوینیان ده کرد و به کریش ئینکارییان ده کرد، نه و جا نهو شاعیره له دادگای پادشادا بهرگری له هۆزی خو ی دهکات که بی تاوان و بی گونا هه ن.

يَخْلُطُونَ الْبَرِيءَ مِنَّا بِذِي الدُّرِّ — ب وَلَا يَنْفَعُ الْخَلِيَّ الْخَلَاءُ

یخلطون: تێکهڵ و پێکهڵ دهکهن، الخلی: بیوهیی، بی گوناح، الخلاء: بیتاوان.

دهلی: ئەم برایانه ئیش تێکهڵاو دهکهن، جیاوازی ناکهن له نیاوان تاوانبار و بیتاواندا.

(ئەوه داب و نهریتی چاخی نهفامییه، بهلام ههتا ئەمڕۆ ئەم خووه لهناو برا چاوڕهشمارهگانهماندا ههر ماوه).

زَعَمُوا أَنَّ كُلَّ مَنْ ضَرَبَ الْغَ — زَيْرَ مَوَالٍ لَنَا الْوَلَاءُ

زعموا: گومان دهبن، ضرب: لییدا، العیر: گهلی مانای ههیه و لیهدا ههموو جیگهی کراوتهوه، به مانای گهوره، که ماناکهی بهم شیوهیهیه: کوپانی ئەهراقیم دهئین ههرکەس رازی بووه به لیدانی کولهیب که گهورهی ئەوان بووه، دهبی ئیمه باجهکهی بدمین، یان به مانای کەر که ماناکهی ههرکەس راوی کهری کیوی بکات دهبی ئیمه تاوانهکهی ههلگرین، یان به مانای میخ که ههرکەس میخی داکوتا بو دهوار دهبی ئیمه خوینی تاوانی بو بدمین، یان به مانای پووش و گهرد، که مانای ئەوهیه ههرکەس فووی کرد له پووشی ناو ناو، ئەوه له ئیمهیه، ئیمه تاوانبارین، یان روهدهوستر، به واتهی ههرکەس وشتی لیخوپی و خوسیدا و لییدا، ئەوه دۆستی ئیمهیه و دهبی باج بدات.

(ئەوه کێشهی زمانی عهرهبییه، که چی بو کورد ئەگەر له ههورامان و له بابان و له سۆران و له بادینان و له بارزان مانایهک به چهند وشهیهک

لَا تَخْلُنَا عَلَى غَرَاتِكَ، إِنَّا قَبْلُ مَا قَد، وَشَى بِنَا الْأَعْدَاءُ

تخلنا؛ گومان بردن، غرآه؛ هه ئنان و تیژکردن، وشى؛ دووزمانیکردن.
دهلى: هو کابرای هه رزمگو، وانه زانى ئیمه ئاگاداری دروى تو نین و تو
تههوى له خزمهتی خاومنشکو له که دارمان بکهیت، پيش تو زور له
دوژمنانى ئیمه هه و ئیانداوه خراپه مان بلین، به لام سه رکه وتوو نه بوون و
توش نا ئومید دهی له م کاره خراپهت.

فَبَقِينَا عَلَى الشَّنَاءَةِ تَمِيمٍ ——— نَا جُدُوذٌ وَعِزَّةٌ قَعَسَاءُ
قَبْلَ مَا الْيَوْمَ بَيَّضَتْ بَعُورُنَا ——— نَاسٌ فِيهَا تَعِيطٌ وَإِبَاءُ
وَكَاَنَّ الْمُنُونَ تَرْدِي بِنَا أَرْ ——— عَنْ جَوْنًا يَنْجَابُ عَنْهُ الْعَمَاءُ

الشناءه: رق و کینه، جدود: بهخت و تالعه، عزه: بهرزى، قعساء: هه میشه
و جیگیر، بیضت: چاوى کوپربوو به ئاوى سپى، تعیط: سه رکه وتن و
بهرزى، المنون: مهرگ، تردى: فری دمدات، ارعن: چیاى لوتکه بهرز،
ینجابه: په رت دهی.

دهلى: له خودا به زیادى له گهل نهو هه موو کینه و ره نه ستووره
که چى ئیمه پوژ به پوژ زیاد ده کهین و بهرز ده بینه وه و سه رکه وتن
نه گوژ و جیگیرمان له بهخت و بهشمانه، نه وهش چاوى دوژمنانى سپى
کردوو ته وه و کوپرى کردوو و ئیمه به سه ربه رزی و سه روهرى
ماوینه ته وه به کوپرایى چاویان، نهو هیژ و توانای ئیمه وای کردوو له
خه لك که مهرگ دابارىنن به سه رماندا، به لام ئیمه وهك چیا په کی
سه ربه رز و مانای هه زار به هه زار واین که هه ور ناتوانى زیانى پى

بگهیهنی، ئیمه شاخ و چیاى بهرزین، گهڤه ههورى بهتال ناتوانی
بمانکوژی، ئیمه بهم جوړه دوژمنانه لهناو ناچین و زیان تهنها بهخویان
دهگات و بهو رق و کینهوه سهردهنینهوه.

مُكْفَهْرًا عَلَى الْحَوَادِثِ مَا تَرُ ثَوُهُ لِلدَّهْرِ مُؤَيِّدٌ صَمَاءُ
أَيَّمَا خُطَّةٍ أَرَدْتُمْ فَأَدُّوا هَا إِلَيْنَا تَمْشِي بِهَا الْأُمَلَاءُ

مکفهړ: نهستوور و چين لهسهر چين، تړتوه: کهمکردن و لاوازیوون،
یان مانای بههیزکردن و توانای بهخشین، خطه: سابات، کهپری
کوښوونهوه، الأملاء: کوښهال کوښهال.

دهلی: ئیمه نهو چیا بهرزمین که ههور پیی ناویری و خوږاگره
بهرامبهه هه موو ږوداویک، هیچی لی کهم نابیت و زهمانه کاری تی ناکات،
وهک ههندی گردولکهی بجووک وهک دوژمنهکانمان، نهو چیایه وهک ئیمه
کارهساتی زور سهخت پارچهیهکی بجووک لی کهمناکاتهوه که وهک
کارهسات کهږولال بی.

نهوجا دهلی: ههرچی کهپر و پیلان ههیه به نوینهرتاندا بوډمان بنیرن
و نهوانهی کهوتوونهته نیوان ئیمه و ئیوه شایهت بن که ئیوه ههرچی
بروبیانوویهک یان پیلان ههیه بهکاری بیښن، ئیمه بی منهتین لهپاکي
خوډمان و بی گومانین، بهلام نهوانهش که ناویری دهکهن دهمانن ئیوه
پیلانگیرن و بهس.

إِنْ نَبَشْتُمْ مَا بَيْنَ مِلْحَةٍ فَالْصَّاءُ قَبِ فِيهِ الْأَمْوَاتُ وَالْأَحْيَاءُ
أَوْ نَقَشْتُمْ فَالْتَّقِشْ يَجْشَمُهُ النَّاسُ، وَفِيهِ الصَّحَاخُ وَالْإِبْرَاءُ

نبشتم: ھەلدمنەۋە، ملحە: ناۋى شوينە، الصاقب: چىايە، نقشتم: بەدوايدا بچن و لىي بکۆلنەۋە، يچشمە: خەلک خۇي پىۋە ماندوو دەكات، الصاح: چاک و بە کەلک، الابراء: لە کۆلکردنەۋە و خۆشبوونەۋە.

دەلى: ئەگەر ئىۋە دمتانەۋى گۆرى كوزراۋى نيوان ميلح و ساقيب ھەلدمنەۋە و دووبارە ئەو زامە بەسوى بىتەۋە، ئەۋە خۇتان زيانبار دەبن، چونكە لەو شوينە دوو جۆرە كوزراۋى لىيە، تىيدايە تۆلەي بۆ كراۋمتەۋە و خويىنى بە ناحەق پزراۋى وەرگىراۋمتەۋە و زىندوو، ئەۋە كوزراۋى ئىمەي تىدايە كەسى نەبوۋە تۆلەي بكاتەۋە، ئەۋە مردوۋى ئىۋمىيە، يان ئەگەر نيازتان ھەيە دووبارە توپزىن و كۆلنەۋە بکرىت لەو روداۋانە، ئەۋە خەلک زۆرى پىۋە ماندوو دەبى و ئەۋەكاتەش راستى و دروستىي و ئەستۇپاكىي ئىمە و ناپاكىي و خراپىي ئىۋە بەدەر دەكەۋى.

أَوْ سَكْتُمْ عَنَا فَكُنَّا كَمَنْ أَغْ — مَضَ عَيْنًا فِي فَيْهَا أَقْدَاءُ
أَوْ مَنَعْتُمْ مَا تُسْأَلُونَ، فَمَنْ حُدَّ ثَمُوهُ لَهُ عَلَيْنَا الْعَلَاءُ؟

سكتم: بى دمنگبوون، اغمض: چاۋى قوچاندبى و لەسەرىيەكى دانابى، جفن: پىلۋى چاۋ، اقذاء: پووش و قەلاسى گەنم، العلاء: بەرزىي. دەلى: خۇ ئەگەر بىدمنگ بن و خۇتان گىل بکەن لە ئاست ئەۋ رابووردووۋى ئىمەۋ ئىۋە، ئەۋە ئىمە زياتر زيانمان لىدەكەۋى، وەك ئەۋ كەسەي پووشى لەناۋ چووۋە و بۆي دمرنەھاتووۋمتەۋە و چاۋى نوقاندووۋە لەئاستيدا، خۇ ئەگەر ئەۋەي لەسەرتانە ئەنجامى نەدەن، خۇتان باش دمرانن و بۇتان باسكراۋە بەرزىي لاي ئىمەيە و ھەمىشە سەرکەۋتن و زالبوون بەشى ئىمە بوۋە و ئىۋەش..!!).

هَلْ عَلِمْتُمْ أَيَّامَ يَنْتَهَبُ النَّاسُ غَوَارًا، لِكُلِّ حَيٍّ عَوَاءٌ؟

پنته‌ب: تالان د‌م‌ک‌را، غ‌وار: چ‌ه‌پ‌او و د‌ا‌پ‌ل‌ۆ‌س‌ین، ع‌واء: ق‌ر‌ه ق‌ر و ن‌از‌او‌ه و د‌م‌ن‌گ‌ه‌د‌م‌ن‌گ‌.

ئ‌ه‌و‌ه ب‌اس‌ی‌کی م‌ی‌ژ‌وی‌ی ن‌ی‌وه د‌و‌ور‌گ‌ه‌ی ع‌ه‌ر‌م‌ب و ن‌ه‌ج‌د و ح‌ی‌ج‌از و ی‌ه‌م‌ه‌ن و ن‌او‌چ‌ه‌ی ک‌ه‌ن‌دا‌و ب‌اس د‌م‌ک‌ات و د‌ه‌ل‌ی: د‌م‌ز‌ان‌ن ک‌ه ک‌ی‌س‌ر‌ای ش‌ای ئ‌ی‌ر‌ان ش‌ک‌س‌تی ه‌ی‌نا‌و ل‌او‌از ب‌وو و د‌م‌س‌ه‌ل‌اتی ب‌ی‌انی ل‌ه‌س‌ه‌رت‌ان ن‌ه‌ما، چ‌ۆ‌ن ب‌ه‌ر‌ب‌و‌ن‌ه گ‌ی‌انی ی‌ه‌ک‌تر و د‌م‌س‌ت‌ان د‌ای‌ه ت‌ال‌ان و چ‌ه‌پ‌او‌ی ی‌ه‌ک‌تر، ئ‌ه‌و‌ک‌ات‌ه ع‌ه‌ر‌م‌ب د‌وو ب‌ه‌ش ب‌و‌ون، ن‌ز‌اری‌ه‌ک‌ان ل‌ه‌س‌ه‌ر ف‌ار‌س ب‌و‌ون و ه‌ه‌ر‌ک‌ه‌سی ب‌ک‌ر‌د‌ای‌ه ب‌ه ک‌و‌ی‌خ‌ا ف‌ه‌ر‌م‌ان‌پ‌ه‌و‌ایی د‌ه‌ک‌رد و غ‌ه‌س‌انی‌ه‌ک‌ان ش‌اک‌انی پ‌ۆ‌می م‌ه‌س‌ی‌ح‌ی ح‌و‌ک‌می د‌ه‌ک‌ردن و ئ‌ه‌و‌یش ل‌ه‌ب‌ه‌ر ف‌را‌وان‌ی ن‌او‌چ‌ه‌ی ژ‌ی‌ر د‌م‌س‌ه‌ل‌اتی پ‌ی‌دا ر‌انه‌د‌ه‌گ‌ه‌یش‌ت ک‌ه د‌م‌س‌ه‌ل‌اتی‌کی ش‌اری و ژ‌ی‌اری ل‌ه‌نا‌و ئ‌ی‌و‌م‌دا پ‌ی‌اده ب‌ک‌ات و ه‌م‌ر ه‌ۆ‌ز‌ی‌ک ب‌ۆ خ‌ۆ‌ی و گ‌ه‌وره ب‌چ‌و‌و‌کی د‌ه‌خ‌وارد و ز‌ۆ‌رد‌ار ب‌ی ز‌ۆ‌ری ت‌ال‌ان د‌ه‌ک‌رد، ئ‌ا ل‌ه‌و‌ک‌ات‌ه‌دا ئ‌ی‌م‌ه و ئ‌ی‌وه ب‌ه‌را‌ورد ب‌ک‌ه‌ن.

إِذْ رَفَعْنَا الْجَمَالَ مِنْ سَعَفِ الْبَحْرِ رَيْنَ سَيْرًا حَتَّى نَهَاها الْجِسَاءُ
ثُمَّ مَلْنَا إِلَى تَمِيمٍ فَأَحْرَمْنَا نَا، وَفِينَا بَنَاتٌ مُرَّ إِمَاءُ

ال‌ج‌م‌ال: و‌ش‌تر‌م‌کان، س‌ع‌ف: پ‌ه‌ل‌کی د‌ار‌خ‌ور‌ما، ب‌ح‌ر‌ین: ئ‌او‌ی ن‌او‌چ‌ه‌یه‌ک‌ه ل‌ه ک‌ه‌ن‌دا‌و، ن‌ه‌انا: ک‌ۆ‌تا ر‌ی‌گ‌ه، ال‌ج‌س‌اء: ل‌ی ن‌ز‌ی‌کی ئ‌او، م‌ل‌نا: د‌ام‌ان ب‌ه‌س‌ه‌ری‌ان‌دا، ب‌ن‌ات م‌ر: ک‌ی‌ژ‌ی گ‌ه‌ردن م‌ه‌ر‌م‌ه‌ر، إ‌م‌اء: ک‌ۆ‌یل‌ه، ک‌ه‌ن‌یز‌ه‌ک و ک‌ار‌م‌ک‌ه‌ری ن‌او‌م‌ال.

دهلی: نهوێ رۆژی که وشتر مکانمان بهرزکردموه بهرمو کهنداو ههتا
 گه‌یشتینه په‌لکه دارخورماکانی ولاتی به‌حرمین و زۆریش به‌په‌له
 سه‌فه‌رمان دمکرد هه‌تا لیواری لی ته‌پری نزیک ئاو و هه‌رچی به‌رده‌ستان
 کهوت هه‌موویانمان هه‌لپاچ و داپاچکرد و لاماندایه‌ سه‌ر هۆزی ته‌میم و
 مانگی (حه‌رام) هات و ده‌ستان له تالانی هه‌لگرت و کیژانی گه‌ردنبلووری
 وه‌ک مه‌ر مه‌ر سافمان له لایوو که کۆیله و که‌نیزه‌ک بوون.
 (ئه‌وه به‌شیکه له‌میژووی پر له شانازی نه‌فامی).

لَا يُقِيمُ الْعَزِيزُ بِالْبَلَدِ السَّهْلِ لَ، وَلَا يَنْفَعُ الدَّلِيلَ النَّجَاءُ
 لَيْسَ يَنْجِي مُوَانِلًا مِنْ حِدَارٍ رَأْسُ طُودٍ وَحَرَّةٌ رَجُلَاءُ

دهلی: پیاوی به‌رز و ئازاو به‌ غیرت هه‌رگیز له شوینی دانانیشتی،
 له‌ناوچه‌یه‌کی سووکی بی په‌رژین، چونکه هه‌میشه ترسی تالانی و
 چه‌پاوی هه‌یه، به هه‌مان شیوه‌ بۆ پیاوی ترسنۆک و سه‌رشۆر هه‌رگیز
 په‌موکردن و کۆچکردن و بارکردن سوودی نییه، چونکه ئه‌گه‌ر له شوینی
 خۆی نه‌توانی به‌رگری بکات له‌شوینی دیکه زیاتر ناتوانی، ئه‌وه‌ی
 هه‌میشه بۆ شوینی په‌نا گری و هه‌زی له‌گری بی، له‌سه‌ر چپاش بی
 سوودی نییه‌ بۆی و به‌ردی په‌ق و سه‌رشکین و په‌ش و خۆش سوودی نییه
 بۆ ترسنۆک.

فَمَلَكْنَا بِذَلِكَ النَّاسَ حَتَّى مَلَكَ الْمُنْذِرُ بَنُ مَاءِ السَّمَاءِ
 وَهُوَ الرَّبُّ وَالشَّهيدُ عَلَى يَوْمِ مِ الْحَيَارَيْنِ وَالْبَلَاءِ بَلَاءُ
 مَلِكٍ أَضْلَعُ الْبَرِيَّةِ، مَا يُورِ جَدُّ فِيهَا لِمَا لَدَيْهِ كِفَاءُ

الرب: خاومن، میللهت پهرومر، الشهيد: وشيار، زيندوو، ناماده،
الحيارين: ناوی شوینی دیار، بلاء: بهلاو کارمسات، اضلع: به توانا و پشت و
پهراسوو قائم بۆ باری قورس، كفاء: هاوتا.

دهلئ: ئیمه بووین که فه رمان په روا و خونکاری خه لک بووین هه تا پادشا
مونزیری کورپی ماء السماء شا بوو، نهو پادشایه شان و پشتی وابوو بهر
فه رمان و به خشین و چاکه بوو، هه موو خه لک پشت و په نای بوو، کهس
نه بوو هاوتا و هاوشانی بکات و له ناوچهی هه بارین که کورانی یه شکهری
له گه ل بوو، نازیه تی و نه به ردیی ئیمه ی بۆ دمرکهوت، له بهر نهوه
سه ربه رزیی ئیمه به شیکه لهو سه ربه رزییه.

فَاثْرُكُوا الطُّيْحَ وَالتَّعْدِي، وَإِمَّا تَتَعَاشَوْا فِي التَّعَاشِي الدَّاءِ
وَاذْكُرُوا حِلْفَ ذِي الْمَجَازِ وَمَا قُدِّمَ فِيهِ الْعُهُودُ وَالْكَفَالَاءُ
حَدَرَ الْجَوْرِ وَالتَّعْدِي، وَلَنْ يَنْقُضَ مَا فِي الْمَهَارِقِ الْأَهْوَاءُ

الطيخ: قسهی قوڤ و بیمانا و فسهی بۆش و بی ناومروک، التعدی:
دهستدریژی، تتعاشوا: خوگیلکردن و چاونوقاندن و خو نهفامکردن،
الداء: دمردوبیماری و خرابه، ذوالمجاز: ناوی شوینیکه که عه مری کورپی،
ناشتی دروستکرد له نیوان هۆزی به کر و هۆزی ته غلیب و له هه ر
دوولایه کی هه شتا گهنجی به بارمه لای خو ی گلدایه وه، نه گه ر نازاوه ی
هه ر لایه ک دمرکهوت نهو هه شتا لاوه سه رده بپری، الجور: سته م و
زۆرداری، المهارق: هسه واله و به لئین و به لگه نامه.

دهلئ: نهوه بۆ ئامۆزگاریی و په یره وکاری چاک پێیان ده لئین: واز له
قسهی قوڤ و فسهی به تال و بۆش بێنن و په لامار و دهستدریژی مه کهن

بۆ خۆتان خراپه، ئه گهر خۆتان گهمزه و گیل بکهن ئهوه نهفامیی و
 بیماری و نهخۆشیی ئیوهیه، لهبیرتانه پیکهوتنی (ذی المجاز) که مهلیک
 عهمر ئیمه و ئیوهی ئاشتکردهوه و بهلێن و پهیمانی له ههر دوولا
 وهرگرت؟، له بهر ئهوه کهس ستهم نهکات و له ناو تۆمار و قهوالهی
 سوله کهدا هه موو شت روناو تهوه، کاری مه کهن ئیمه عهیب و عار و
 شورمیی ئیوه بدهین به دارا و نابرووتان بجیت، چونکه پهیمان شکینی
 بوون.

وَاعْلَمُوا أَنَّنَا وَإِيَّاكُمْ فِي — مَّا اشْتَرَطْنَا يَوْمَ احْتَلَفْنَا سَوَاءَ
 أَعْلَيْنَا جُنَاحُ كِنْدَةَ أَنْ يَغْ — نَمَ غَارِيَهُمْ وَمِنَّا الْجَزَاءُ؟

دهلێ: باش بزانی ئیوه و ئیمه له شهرت و مهر جدا هاوبه لێنین،
 ههركهس به لێن شکین بێ تاوانی ههیه، ئیمه گونا همان چیه که هۆزی
 کینده ئیوهی تالان کردوه و چهپاوی کردوون، بۆچی ئیمه باجی کینده
 بدهین؟، ئیمه قهرزی خه لک نابژیرین!.

أَمْ عَلَيْنَا جَرٌّ حَنِيفَةٌ أَوْ مَا — جَمَعَتْ مِنْ مُحَارِبٍ غِبْرَاءُ؟
 أَمْ جَنَایَا بَنِي عَتِیقٍ، فَمَنْ، يَغْ — لِرْ فَإِنَّا مِنْ حَرْبِهِمْ بُرَاءُ؟
 أَمْ عَلَيْنَا جَرُّ الْعِبَادِ كَمَا نِي — طَ بِجَوْزِ الْمُحْمَلِ الْأَعْبَاءُ؟

جری: کهتن، تاوان، غبراء: لات و لووت و هه ژار و نانه سکی، جنايات:
 کوێ تاوانه کان، یغدر: نهینگری بکات، براء: بێ تاوان و پاک و بێ گوناخ،
 نیط: لکاوه، پیوه نووساوه، جوز: سهرباری و شتر، المحمل: و شتری باره لگر،
 الأعباء: باری قورس.

دهلئ: ئىۋە چىتان لە ئىمە دەۋى، تاۋانى ھۆزى ھەنەفە لە ئىمە
 وەردەگرەنەۋە، خراپەى لات و لووتەكانى خىلى موحارىب ئىمە بىبىزىرىن،
 كەتەنەكانى ھۆزى ەھىن لەسەر ئىمە نىيە.

ئىمە گەردنپاكىن لەو تاۋانانە، خراپەى ھىلى عوباد لەسەر ئىمە نىيە،
 ئەگەر ئەم تاۋان و كەتەنە گەۋرانەى بەسەر ئىۋەدا ھاتوۋە لەسەر ئىمە
 حساب بىكەن، ۋەك سەربارىكى قورس لەسەر پىشتى وشتىكى بارەھەلگەر
 دايبىنن ۋايە.

كورتەى ئەم چىرۆكە ئەۋمىيە:

ئەۋكاتەى (منذرى كورى ماء السماء) ھىرشى كەردە سەر غەسانىيەكان
 شمرى كورى ەھمىرى ھەنەفى پەناى بىرد بۇ حارسى كورى جەبەلە
 ئەۋىش سەد كورى ئازاى خستە ژىر فەرماندەى شمر و ناردى بۆلاى
 مونزىر و وتى: بلى بە مونزىر ئىمە ئامادەين لەژىر فەرمانى تر بىن،
 ئەگەر ھەلت بۇ ھەلگەۋت بىكۆۋە و خۆت دەرباز بىكە، شمر بە ھەمان
 پىلان ھەستا و بەم سەد لات و لووت و ھىزى پاورپوت و تالانچىيەۋە
 مونزىرى كۆشت و گەراپەۋە، خويىنى تەغلىبى بلاۋبوۋىيەۋە لەناۋ ھۆزى
 ھەنەفە، موحارىب، عوباد، ەھتىق، كە ھەرىەكەيان بە جۆرىك دەستيان
 ھەبوۋە لە كۆشتنى تەغلىبىيەكاندا، كەۋاتە ھۆزى بەكر بى تاۋانن، جگە
 لەو ھۆزانەى كە لەدۋاۋە باسيان دەكات.

أَمْ عَلَيْنَا جَرَىٰ قَضَاةَ أَمْ لَيْ — سَ عَلَيْنَا فِيمَا جَنَرُوا أَلْدَاءُ؟
 أَمْ عَلَيْنَا جَرَىٰ إِيَادٍ كَمَا قِي — لَ لَطْنُم أَخْوَكُمُ الْأَبَاءُ؟

دهلی: دهبی شهرم بکهن خیلی تهغلیب خرابه و تاوانی قوزاعه لهسهر
 ئیمه حیساب دهکهن؟، بۆچی نهوهی هۆزی نهیاد بهسهری ئیوهی هیناوه
 له ئیمه داوا دهکهن، نهزانن قهسم چی بهئیوه کرد و پاش نهوهی تالانی
 بیاوهکانی کیسرای کرد و ژنی نهوشیروانیان رووتکردهوه و شوینی نه
 هۆزه لهنیوان حیرهو نهبلهدایه و کۆشکی خهومر نهق و سهدير و بارق
 جیگهی نه خیلهی نزار بوو که ئیوهی تهغلیبی تهمی کردبوو.

لَيْسَ مِنَّا الْمُضْرَبُونَ، وَلَا قَيْ — س، وَلَا جَنْدَلٌ، وَلَا الْحَدَاءُ
 عَنَّا بَاطِلًا وَظُلْمًا كَمَا تُف — تَرُ عَنْ حَجْرَةِ الرَّيِّضِ الظُّبَاءُ
 وَكَمَاتُونَ مِنْ تَمِيمٍ بِأَيْدِي — هُمْ رِمَاحٌ صُدُّوهُمْ الْقَضَاءُ

المضربون: نهوانهی لیذران، قهیس، جندل، الحداء: ناوی بال و پان و
 بهشیکن له هۆزی تهغلیب، عننا: به ملهوری، تعتر: سهردهبی، حجرة:
 پهجهی حهیان، الریض: رانی مه، الظیاء: ئاسک، القضاء: مهگ.

دهلی: نهوانهی به دیلگیراوه و ملیانپهپرانندن خو له ئیمه نهبوون و
 قهیس و جهندهل و هدهاء لهئیمه نهبوون، بۆچی به ناحهق و به ستهم
 تۆلهی نهوانه له ئیمه داوا دهکهن، نهوه وهک نهو کابرایه وایه نهزری
 کردبوو نهگهر سهه سهه مهرم ههبوو، بۆ ههر ده سهری مهپی نهکهه به
 قوربانیی و قۆج که نهزهرکه هاته دی دهچوو راوی ئاسکی دهکرد و لهباتی
 و بریتی مهپهکه دهیویست، نهوجا دهلی: خو نهو ههشتا نهفهره که
 ئیومیان گوشت و تالانکرد له تهمیم بوون و مهرگیان بهسهرتاندا باران.

لَمْ يُخْلُوا بَنِي رِزَاحٍ بِرَقَاءٍ نَطَاعٍ لَهُمْ عَلَيْهِمْ دُعَاءُ
تَرْكُوهُمْ مُلَحَّيْنِ، وَأَبَا بِنَهَابٍ يَصَمُّ مِنْهُ الْحُدَاءُ
ثُمَّ جَاءُوا يَسْتَرْجِعُونَ، فَلَمْ تَرْ جِعْ لَهُمْ شَامَةً، وَلَا زَهْرَاءُ

دهلی: بابەگیان ئەو خێلانی سته میان کردوو بە پرا دەیه کورانی
ریزاح لە ناوچەی بەرقای نەتاع تەنھا ئەو میان بو مابوووە کە دوو عای
شەریان ئی بکەن، کە پیاووەکانیان بە شمشیر پارچە پارچە کردبوو،
ئەو مەندە تالانی مالاتیان هینابوو گوئی بەنی ئادەمی کەر دەبوو و لەبەر
زۆری دەنگی و شتری تالانی و مەر و بزنی گویت لە گۆرانی و شترەوان
نە دەبوو، ئەو جە ئەو خێلە ئیووە ویستیان تالانییە کە بگێرنەو، بەلام
توانایان کورت بوو کە نە حەییوانی رەش و نە حەییوانی سپییان بو
نە گێردایەو، ئیتر بو خۆتان هە ئە ئەکیشن بە سەر خە لکدا.

ثُمَّ فَأُؤُوا مِنْهُمْ بِقَاصِمَةِ الظُّهْرِ، وَلَا يَرُدُّ الْغَلِيلَ الْمَاءُ
ثُمَّ خَيْلٌ مِنْ بَعْدِ ذَاكَ مَعَ الْغَلَّاقِ، لَا رَافَةَ، وَلَا إِبْقَاءُ
مَا أَصَابُوا مِنْ تَغْلِيٍّ فَمَظْلُولٌ، عَلَيْهِ إِذَا تَوَلَّى الْعَفَاءُ

فأءوا: گەرانەو، قاصمة: پشتشکێن و کە مەررەر، رافة: بەزەمی، إبقاء:
مانەو، مظلول: خۆینی حەلال و بە لاش، العفاء: رزین و پوترکان.
دهلی: جیتان پی بلیم خێلی تەغلیب، کورانی رازح کە دایان بە سەرتانا،
پشتیان شکاندن و بەزەمی و رەحمیان پی نەکردن و هیجیان بو بە جی
نە هیشتن، چونکە ئەوێ لە خێلی تەغلیب کوزراوێ خۆینی نییە، بە

هه دهره و کهس نییه چهقی بۆ و مرگری، ههر گه پانه وه مافه کهیان دهرزی
و ده پوکیته وه.

ئه م شاعیره زۆر شارمزابووه له ژیانی شهری ناوخوای ئه م دوو خێلهی
به کر و ته غلیبدا.

كَتَّالِيفٍ قَوْمًا إِذْ غَزَا الْمُثَرُّ هَلْ نَحْنُ لِابْنِ هِنْدٍ رِعَاءُ؟
إِذْ أَحَلَّ الْعَلَاةَ قُبَّةَ مَيْسُونٍ فَأَدْنَى دِيَارَهَا الْعَوَصَاءُ

تكاليف: ئهرك و پيداوایستی، رعاء: شوان و گاوان.

دهلی: ئهوه ئهرك و پيداوایستی خێلی ئیمهیه ئه وکاتهی مونزیری
کورپی ماء السماء دای به سهرتاندا و ئیوه و تان ئیمه په عیهتی کورپی هیند
نابین و ئه وکاته له ناوچهی عهلان دهواره کهی به شوینه وه گیرا و به تالان
برد له نزیک ماله کانی گوندی عه و ساره.

ئه وه چیرۆکی ئیوهیه و په یوهندی به ئیمه وه نییه، چهقی ئیوه لای
ئه م پادشایهیه که ئیوه ئیسته له سابات کهیدا سولج ده کهن.

فَتَأَوَّتْ لَهُمْ قَرَاضِبَةً مِنْ كُلِّ حَيٍّ كَأَنَّهُمْ أَلْقَاءُ

تاؤن: کۆبوونه وه، قراضبه: لاتولووت و ههر چیی و په رچی، الألقاء:
فریدراو.

دهلی: که ئیوه نه چوون بۆ یارمهتی مونزیری کورپی ماء السماء که
کوره کهی دواى خواى هاوکاری لى کردن، ئه ویش له ههر خێلیک
ههر چی لاتولووت و ههر چیی و په رچی هه بوو کۆی کرده وه و کهسانی
بیزارا و فریدراوی کۆ کرده وه.

فَهَذَاهُمْ بِالْأَسْوَدَيْنِ، وَأَمْرُ الْ — بَلْعُ يَشْقَى بِهِ الْأَشْقِيَاءُ

الأسودين: ئاو و خورما، چونکه خورما ڕەشە، ئاو مەکشى بە ڕەش داناو، بۆیە دەلێ: دوو ڕەشەکە، بلع: بە ئەنجام دەگات، الأشقياء: پیاو خراپ و سەرسەریی.

دەلێ: ئەم مەلیکە، ئەم سوپایەى کە بەم جوۆرە باسکرا بە ئاو و خورماو ڕەوانە کرد وتی بە فەرمانى خودا دەبێ بە ئەنجام بگات و خەلکی سەرسەریی پێ تەمى بکړی و ئازاریان بدات.

إِذْ تَمَثَّلْتَ لَهُمْ غُرُورًا، فَسَاقَتْ — هُمْ إِلَيْكُمْ أُمْنِيَّةً أَشْرَاءَ

غرور: لەخۆبایی، ساقەت: ڕەوانەى کرد، أُمْنِيَّة: ئارمژوو و ئاوات، أشراء: لووتبەرزى لە خراپەدا.

دەلێ: ئێوه ئازمرووتان هەبوو کە دژی عەمرى کۆرى مۆنزیڕ وەلام بدەنەو و گوتتان عەمر کێیە؟، کۆمەلێ هیج و پووچ و تپۆی لەگەڵدايە، ئێمە حەزەمکەین لەگەڵ ئەم سەرسەریی و بێ بەندوباوانە شەڕ بکەین، بەلام ئەو سوپایە ئێوهى سەرشۆڕ کردوو.

لَمْ يَغُرُّوكُمْ غُرُورًا، وَلَكِنْ يَرْفَعُ الْآلُ جَمْعَهُمْ وَالضَّحَاءَ

لم يغروكم: بە ناخافێ نەهاتنە سەرتان، الآل: سەراب، تراویلكە، الضحاء: چێشتەنگان.

دەلێ: ئەم سوپایە کە ئێوه سووکایەتیی و گالتهتان پێ دەکرد، غافلگیریان نەکردن، بەلکو بە ڕۆژی پاك و چێشتەنگاوى پەر لە تراویلكە

دهلی: ئەو پادشایە ئیمە که لە ژێر فەرمانیدا بووین ئێوە لاسار بوون
 لە ئاستیدا و شیرە لە تەنگانەدا و لە کاتی بەیەگەشتندا گوێ ناو باخە،
 لە کاتی خوشیی و پشوویدا هێمن و ئارامە و لەسەر خۆیە، لە بەخشندهیدا
 بەهاری و پێژمەنی خەلاتی زۆر لەو سالانەنی که وشکە سالیی و بێ بارانی
 کاری خراپی بەسەر خەڵکدا هیناوە، ئیمە لە گەڵ مەلیکدا دوژمنمان
 داپلۆسی و ڕم و شیر و تیری ئیمە لە لاشە دوژمندا وەک دۆلجەنی ئاوی
 بیر خوینی لە لەشیان چۆرمبەری دەکرد و لە هەمان جەنگدا برای شامان
 ڕزگار کرد که (ئیمەرئول قەیس) لە دیلی و ئەسارەت، وە مەیسوون کچی
 پادشای غەسانمان بە کەنیزەکی هینا بوو برای دیلی خۆمان عەمری کۆری
 هیند.

وَأَقْدَنَاهُ رَبَّ غَسَّانَ بِالْمُنَى ذَرِ كَرَهَا، إِذْ لَا تُكَالُ الدَّمَاءُ
 وَفَدَيْنَاهُمْ بِتِسْعَةِ أَمْلَا لِكِ كِرَامٍ أَسْلَابُهُمْ أَغْلَاءُ

أقدناه: تۆلەمان وەرگرتەو، رب: مەلیکی غەسان، کرها: بەزۆر، لا تکل:
 پێوانە ناگرێ.

دهلی: تۆلەنی مۆنزیرمان کردەو، لە مەلیکی غەسان و بە زۆر دیلمان ئی
 گرتن و لە ڕۆژیکدا ئەوهمان کردبوو که ئەوهمندە خوین ڕزابوو پێوانە
 نەدەکرا، ئەوجا نو کەس لەسەر کردەمان دیل کرد، بەلام کام دیل، هەموو
 ڕەسەن، وەجاخزادە، بەرگ و کالایان گرانبەها بوو و لە نازونیمەتدا
 زیابوون.

دهلی: بە شاعیری تەغلیب که عەمری کۆری کۆلوسوم: ڕۆلەگیان ئەو
 ئیمەین بماناسە!

وَمَعَ الْجَوْنِ جَوْنُ آلِ بَنِي الْأَوْسِ عُنُودٌ كَأَنَّهَا دَفُوءٌ
مَا جَزَعْنَا تَحْتَ الْعَجَاجَةِ إِذْ وَلَّيْنَا بِأَقْفَائِهَا وَحَرَّ الصَّلَاءِ
وَوَلَدْنَا عَمْرَو بْنَ أُمِّ أُتَّاسٍ مِنْ قَرِيبٍ لَمَّا أَتَانَا الْحِجَاءُ

جن: مهلیک بووه له هۆزی کینده، عنود: سه رچل و که لله رەق، دفواء:
شۆر دمبووه وهک هه لۆ له ئاسمانه وه بۆ نیچیر، العجاجة: تۆز و خۆلی
ساحه ی شهر، اقفاء: دهو روبر، الصلاء: گهرمی ناگر.

دهلئ: له گه ل ئهم مهلیکه که بۆ شهر ی ئیمه هاتبوون تیپیکی وای
له گه ل بوو که له هۆزی نه وه سه وه هاتبوون، که لله رەق و لارن و شهر نه نگیز
و پادشایان خۆشده ویست وه کو هه لۆی سه ر چیا له دهووری مهلیک
کۆبوو بوونه وه، به لām ئیمه ترسمان نه بوو له ناو تۆزی شهر گه دا راومانان
به ناگر گهرمان کردنه وه.

ئیمه له گه ل نه و پادشایه خزمایه تیمان ههیه عه مر ی کوپی ئوم نه یاس
نزیکی ئیمه و شیربایان بۆ ئیمه هی ناوه و ئیمه خالۆی پادشاین، به لām
ئیه مسکینی بی گوین!.

مِثْلُهَا يُخْرِجُ التَّصِيحَةَ اللَّقُومَ فَلَاةٌ مِنْ دُونِهَا أَفْلَاءُ

دهلئ: ئهم خزمایه تی و نزیکیه له مهلیک و دهکات جهنابی مهلیک
ئامۆزگاری خزمانی خۆی وه رگری، چونکه ئهم پارچه زموییه په یوه ندیی
به زۆر پارچه ی دیکه وه ههیه، هه رکهس ئهم قه سیدهیه بخوینیته وه باش
تی نه گات که له ناو نه و نه جوومه نه ی که هۆزی به کری لییه و ئهم
شاعیره نوینه ریانه و هۆزی ته غلیب که عه مر ی کوپی کولسوم نوینه ریانه

بۆی دمرئه كهوئ كه مهليك كه عه مری كورپ هینده مهیلی له لای
 به كرییه كانه و دژی ته غلیبه، له بهر ئه وه ئه م ئه نجوومه نه كۆتایی به
 كوشتنی مه لیکه وه هات و هه رچی ویستی لایه نی خالوانی بگری سوودی
 نه بوو.

ئە عشاى گەورە

ئەم شاعیرە ناوی مەیموون کورپی قەیسە، لە ھۆزی بەکری وائیلە، ناوی (ئە عشاى) لەسەر خۆی ناوە، چونکە چاوی گزبوو، یان شەوکۆپەر بوو، وشەى گەورەى بۆ دانراوە، چونکە زۆر شاعیرمان ھەیە بەم ناوەوە، لە گوندیکى چەپی پەمەنە بوو و زۆر شوین گەراوە، بە شیعەر بژێوی خۆی پەیدا کردووە، سەردانی دوورگەى عەرەبی کردووە، چوووتە یەمامەى یەمەن، چوووتە عەدەن و نەجران، ھامشۆى حیجازى کردووە و لە بازاری ئەدەبى عوگازدا بەشداری کردووە، سەردانی عێراقى کردووە و زمانى فارسى زانیووە و شارمزاى لە ئاینى مەسیحدا ھەبوو، کەرەستەى رۆشنبیریى چاخى خۆى بە زیادووە ھەبوو، دارشتنى شیعەرەکانى زۆر قوول و چروپى ماناو مەبەست بوو، وشەى ئاسان و سووک و ئاوازی ئەو رۆژەى پێو دیارە و ھەزى لە موسیقا بوو و شیعەرەکانى ئاشنا و دۆستن بە ھەست و گیانى مرۆف، ئەم قەسیدەى ئەعشا دیارترین شیعەرەکانى ئەم شاعیرمە لە دلدارییەو بۆ وەسف، دەربارەى خۆشەویستى ۱-۱۷، مەى و خواردنەو ۱۸-۲۷، سەفەر ۲۸-۳۰، ھەور، باران، بزیسکە و گرمەى ھەور ۳۱-۳۹، شانازی لە ۴۰-۶۴ و کۆتایی بە ھەرفى لامیش ھاتوو.

وَدَّعْ مُرَيْرَةَ إِنَّ الرُّكْبَ مُرْتَحِلٌ وَهَلْ تُطِيقُ وَدَاعاً أَيُّهَا الرَّجُلُ؟

هريرة: كهنيزيكي جوانبووه و نازناوه بو دلدارهكهى واته
پشيله چكوله، ودع: ئيزنى لى بخوازه، الركب: قافلّه، كاروانى، تطبيق:
ئهتوانى.

دهلى: خواحافيزى بكه پشه سوورەى جوان و خنجيلانه و ئيزنى لى
بخوازه، چونكه كاروانى سه فهر ئامادهيه و له سه ر پگهيه، به لام برپواناكه م
تواناي جيابوونه وت هه بى، ئهتوانى ئيزنى لى بخوازي، هه ي پياوى
حه ساوى؟.

غَرَاءُ فَرَعَاءُ مَصْقُولٌ عَوَارِضُهَا تَمْشِي الْهُوَيْنَا كَمَا يَمْشِي الْوَجِي الْوَحِلُ

غراء: سپى تهواو سپى و ناوچاوان پان و روشن، فرعاء: بالابه رزه،
شوخ، زلف و په لكشور، العواض: لای گوپ و لای زولفى هه ردوو لای،
مصقول: شانەكراو و دهم و ددان سپى و پاك و بى گهره، الهوينا: هياوش
پى دهكات، الوحى: ئه و بانوو كه سمى زاماره و كه مى بوى ئه لهنگى،
الوحل: كه سيك له ناو هوردا پى بكات.

دهلى: ئه م كيژه سپيه په لكه دريژه ددان وردو خاوينه، كه دهچى
به پيوه ده لى ناسكه و سمى زاماره.

كَأَنَّ مَشِيَّتَهَا مِنْ يَتٍ جَارَتَهَا مُرُّ السَّحَابَةِ، لَا رَيْثَ، وَلَا عَجَلَ

دهلى: روشتنى ئه م بهرخه، ئه م بهرخه پشيله به له مالى
هاوسيكه يانه وه ده لى هه ورى ته ر و پاراوه و به ئاسماندا دمروا، نه زور
هياوشه و نه زور به له رز و په لهيه، ئاخو ئه م كيژه چاوشينه، قز زمرده،

ئاوړیشم له بهره، ئەم ناسک و نازداره، کیژی کام چیانشین و زۆزان و بهفر
و ههوری نهرم و پر له ئاو بی؟، نازانه!

تَسْمَعُ لِلْحَلِي وَسَوَاساً إِذَا انْصَرَفَتْ كَمَا اسْتَعَانَ بِرِيحِ عِشْرِقَ زَجَلْ

الحلی: خسل، زیڕ و زیو، وسواس: خرپی کهمه‌ره و هه‌یاسه و زرن‌گه‌ی
میخه‌که‌به‌ند، انصرفت: که به‌ملاوئه‌ولای خۆیدا پالئه‌که‌وئ، عشرق:
دره‌ختیکی کورته‌بالا به ئەندازه‌ی بالیک به‌ریک ده‌گرئ، وهک لؤبیا که با
لئیدا دهموئ، ده‌نگی وهک خسلئ ئا‌فرمت دئت، زجل: ریک له ئاوازی
عه‌تابه‌ی عه‌ربه.

ده‌لئ: ئەم کیژه خسلئ زۆری له خۆداوه، که له جیگه‌دا خۆی
ده‌جولئینئ ده‌نگی وهک که‌وتنه‌ خواره‌وه‌ی به‌ری ئه‌و دره‌خته‌ی لئ
ده‌بیسترئ.

لَيْسَتْ كَمَنْ يَكْرَهُ الْجِرَانُ طَلَعَهَا وَلَا تَرَاهَا لِسِرِّ الْجَارِ تَحْتَلْ

طلعة: ڕوو، تختل: گوئی لئ ناگرئ بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی.
ده‌لئ: ئەم کیژه له‌وانه‌ نییه که دهرودراوسئ هه‌زیان به چاره‌ی نه‌بی
و ڕووی نه‌ده‌نئ، به‌لکو لایان خۆشه‌ویسته، چونکه هه‌رگیز هه‌ول نادات
نه‌ینیی هاوسئ و دراوسئ بلاوکه‌اته‌وه.

يَكَاذُ يَصْرَعُهَا لَوْلَا تَشَدُّدُهَا إِذَا تَقَوْمُ إِلَى جَارَاتِهَا الْكَسَلْ

یصرع: بکه‌وئ و بدرئ به زه‌ویدا، تشدد: خۆراگری، الکسل: ته‌مه‌لئ
له قورسی.

دهلئ: ئەم كیزه قەلەو و قورسە و كەمئ لەش و باری قورسە، ئەگەر
خۆراگری خۆی نەبێ كە دەچێ بۆ لای دەستەخوشكەكانی، نزیكە بكەوێ،
چونكە لەش و باری چەور و نەرم و گەرمە.

إِذَا تُلَاعِبُ قِرْنًا سَاعَةً فَتَرْتِ وَأَرْجَجُ مِنْهَا ذُئُوبُ الْمَثَنِ وَالْكَفَلُ

تلاعب: گەمەو گاڵتە دەكات، قەرنە: ھاوشان و ھاوتا، فەرت: خا
نەبیتهوه، ئرتج: ئەلەریتەوه، ذئوب: مەشكە، كونه، الكفل: سمت و كەفەل.
دهلئ: ئەگەر كەسێ دەستبازی و گەمە بكات لەگەڵ ھاوڕێیەکی خۆی
زوو ماندوو دەبێ و سست دەبێ و سمت و سیبەنە و كەفەلێ لەرەوی لیوه
دێ.

(دهلئى ئەم شاعیرە چاوی بە كچانی ئەمڕۆ كەوتوووە كە دەچن بۆ بازار
بە پانتۆلی كاوبۆیی تەسك و تروسكەوه!).

صَفَرُ الْوِشَاحِ، وَمِلْءُ الدَّرْعِ، بِهَكْنَةٍ إِذَا تَأْتِي يَكَاذُ الْخَصْرُ يَنْخَزِلُ

صفر الوشاح، قەدباریکە، كەمەری ناسكە، پشتیانی لە پشت شل
دەنوینی، ملء الدرع: پڕ بە گراس و سوخمەیه، یهكنة: بەرز و گەوره
نموونه، تاتی: هەلئەسیتهوه، الخصر: ناوقەد، ینخزل: جیا دەبیتهوه.

دهلئ: چی باس بكەم بۆت ئەم كچە هەرچەندە قەلەو و پڕە، بەلام
ناوقەدی بەرپێکی دیارە و باریكە و سنگ و بەرەکی پڕ بە گراس و
سوخمەیه و بەرز و شوخ دیارە، كە هەلئەسیتهوه سمت و كەفەلێ خەریكە
لە لەشی جیا نەبیتهوه، بە كورتی ناو ناخنی لۆكەى بۆ خۆی داناوه.

نَعَمْ الضَّجِيعُ غَدَاةَ الدَّجْنِ يَصْرَعُهَا لِلدَّةِ الْمَرْءِ، لَا جَافٍ، وَلَا تَقِلَّ

الضَّجِيع: نرکه و جیره جیر، غداة الدَّجْن: ئیوارهی داپۆشینى هه‌ور به‌سەر زه‌ویدا، یصرعها: ئه‌یدات به ئه‌رزدا، لاجاف: ترش و تال و وشك نییه، لاتقل: بۆنى ناخۆشى نییه.

ئهم وینه‌یه ده‌گمه‌نه، چواندنی کاتی(....) به‌رنه‌ی بارانی هه‌ورێکی باراناوی به‌سەر خاکیکداو هه‌ورمه‌که پالێ داومه‌ته سهر زه‌وی و خۆشى و له‌زه‌تیك دمه‌دات به هه‌ست و نه‌ستی مرو‌ف و زه‌وییه‌که‌ش وشك نییه، به‌لکو ته‌ره و ناسکه و بۆنى ناخۆشى نییه، به‌لکو بۆنى بارانی به‌لێه‌ی پایزی لێ دێ، (ده‌ك مالت برمێ بۆ ئهم وینه‌یه).

هَرَكُولَةُ فُنُقٌ دُرٌّ مَرَّافَقُهَا كَأَنَّ أَخْمَصَهَا بِالشَّوْكِ مُتَّعِلٌ

هه‌ركوله: ران و پوز قه‌له‌و، ساف و بێ گری، راست له‌ رێکدرندا، فنق: تازه‌ ره‌س، نۆمه‌ر، درم: نانیشك و قو‌ل و باسکیی ناسك و ساف و سپی، أخمص: پاژنه‌ی پێ، الشوك: درك.

ده‌لێ: وه‌سفى كوێى بکه‌م ئهم کێژه به‌ دیمه‌نى یه‌که‌مه‌جار قه‌له‌و ده‌لێته به‌رچاو، به‌لام له‌به‌ر ئه‌ومیه‌ ران و پهل و پوزی قه‌له‌و و ساف و بێ موو دمه‌نه‌که‌وێ، گو‌لبه‌ده‌م، تازمه‌بانگ و نه‌وره‌سه، باسك و بال و مه‌چه‌کی ده‌لێی دارى شمشاله، پاژنه‌ی رێکه، ده‌لێی به‌درک ساف کراوه، پێی ئه‌لێی سمى ئاسکه و درکی پێدا چوو، نه‌رم له‌سەر زه‌وی دایده‌نێ.

إِذَا تَقُومُ يَضُوعُ الْمِسْكُ أَصُورَةً وَالزَّبَقُ الْوَرْدُ مِنْ أَرْدَانِهَا شَمِلُ

يضاحك: به دەمییه وه پێ ئەکەنێ، کوکب: ئەستێره، مەبەست گۆلێ
پشکوتوو که تازه له خونچه دهرهاتوو، شرق: تێرناو، مەست، مۆزر:
سەرپۆشدار، عمیم النبت: گیای هەرەش، مکتەل: بەرەو بالغبوان و
گەشتن، أطیب: بۆنخۆشتر، نشر: بڵاوبوونەوهی بۆن و بەرامە، الأصل:
زەردەخۆری ئیوارە، پێش ئاوابوونی خۆر.

دهلێ: گۆلێ ئەو باخە وەك ئەستێرەى گەش بە دەمی خۆرەوه پێ
ئەکەنێ و شەونەم لە قەد و خونچەى وەك زەردەخەنەى یار دەبارێ و
چارشێوی گەلاو پەلکی گیای مەبەست و تێرناو وەك کراس و کەوا
لەسەری دیارە و نیشانەى کامڵی و گەشتنی پێوه دیارە، هەرگیز جوانتر
نییە لەو یارە چ لە ڕووی بۆن و عەترى دەم و ددانییەوه، نە لەبەیانیدا
کاتی ئاورنگ و شەونەم و کاتی زەردەپەری ئیواران کە خۆر بە ماندوویی
ئاوادمبێ و گۆل و گیا ڕەونەق پەیدا دەکەن.

عَلَّقْتُهَا عَرَضًا، وَ عَلَّقْتُ رَجُلًا غَيْرِي، وَ عَلَّقَ أُخْرَى غَيْرَهَا الرَّجُلُ

علقت: دڵم پێوه هەلواسی، عرضاً: بە ڕێکەوت و سودفە.
دهلێ: بە ڕێکەوت حەزم لێکرد و دلی خۆم هەلواسی پێیهوه، بەلام
حەزی لە پیاویکی دیکە بوو، پیاووەکەش حەزی لە کچیکی دیکە بوو.
جاومرە ئەم مەتەلە هەلبینە، ئەمە حەزی لە من نییە و من حەزم
لێیە و ئەو حەزی لە یەکیکی دیکەیه و ئەو حەزی لەم نییە!.

وَعَلَّقْتَهُ فَتَاةً مَا يُحَاوِلُهَا وَمِنْ بَنِي عَمِّهَا مَيْتٌ بِهَا وَهَلْ
وَعَلَّقْتَنِي أُخَيْرَى مَا ثَلَاثِمْنِي فَاجْتَمَعَ الْحُبُّ حُبُّ كُلِّهِ بَلْ

ما یحاولها: دەستی ناکهوی، میت: مردو، وهل: شیت و پەتەپیی، ما تلائمئی: پیم ناشی، تبل: دیوانه و چۆلگەر.

دهلی: تەماشای ئەم هەموو دلدار و عیشقبازییە بکە ئەم پیاووی کە دنکەکە ی ئەو حەزی لەم نییە، کچیکی تر دلی داوەتی، کە ئامۆزاییەتی، نیووە مردووی شیت بەتەمایەتی و بۆ نەگبەتی منیش کچیکی حەزم ئی ئەکات بۆ من ناشی، زۆر مندالە.

ئەووە چەند دلدارێک کە بەیەکەووە پەپومند نەبوون و یەک لایەنەییە، دە ی بە خودا لەووە ناخۆشتر نییە تۆ حەزت لێیە و ئەو حەزی لە تۆ نییە و ئەو حەزی لە پیاویکە و ئەویش حەزی لەم نییە و پیاووەکەش حەزی لەیەکیکی دیکە و ئەو حەزی ئی نییە و کەسیکی دیکە حەزی لەمە و ئەم حەزی ئی نییە.

(ئەووە کۆشکی حوب حوبینەییە!!).

فَكُنَّا مُغْرَمَ يَهْدِي بِصَاحِبِهِ نَاءٍ وَدَانٍ وَمَخْبُولٍ وَمُخْتَبِلٍ

مغرم: دلزار بۆی مردووە، مخبول: شیت، مختبل: دیوانە، ناء: دوور، دان: نزیک.

دهلی: تەماشای ئەم دیمەنە بکە، سی جیووت، سی کور، سی کچ، دلدار ی هەییە، خۆشەویستی هەییە بەلام هەر هەموو دوورن لەیەک، نزیک لەیەک، هەندی شیت و دیوانە و هەندی خۆشەویستی یەک لایەنە، دوو لانە ی تیدا نییە.

(کورد دهلی: خۆشەویستی یەکسەرە ئەوویە: من بۆ تۆ شیت و تۆش بی خەبەری).

صَدَّتْ هُرَيْرَةٌ عَنَّا مَا تُكَلِّمُنَا جَهْلًا بِأُمِّ خَلِيدٍ حَبْلٌ مَن تَصِلُ

صدت: دهستی ناوه به روومانهوه، تکلمنا: هسه مان له گهل ناکات، جهلا: به نه زانی، حبل: پهت، په یوهند.

دهلی: بی به لابی هورمیره خان دهستی ناوه به روومانهوه و هسه مان له گهل ناکات، نا شارمزیی ئیمه یه، ناخو پهتی له گهل کیدا گریداوه؟!.

أَنَّ رَأَتْ رَجُلًا أَغْشَى أَضْرَبَهُ رَبُّ الْمُنُونِ، وَدَهْرٌ مُفْنِدٌ خَبْلُ

اغشی: شهو کوپر، رب المنون: گومانی نزیکى مهرگ، مفند: گهنده لکار، خبل: شیت و کیوی.

دهلی: ئەم دل نه دانه، له بهر نهوهی پیاویکی چاوکز و شهو کوپر که گومانی نزیکى مهرگ زیانی لیداوه و چه رخ و زهمانهی گهنه لکار و شیت و ویت و دیوانه تووشی ژان و دمرده سه ری کردووه، نه خیر وانیه خانم!.

قَالَتْ هُرَيْرَةٌ لَّمَّا جِئْتُ زَائِرَهَا: وَيْلِي عَلَيْكَ، وَوَيْلِي مِنْكَ يَا رَجُلُ

دهلی: هورمیره خان فهرمووی وا رویشتم بو دیدهنی و سهردانی دامام به دهسته وهیه و تووشی ناخوشی بووم له تووه هه ی پیاو، نازانم چون خوم پرگار بکه م له دهستی تو کابرای نهوسن!.

إِمَّا تَرَيْنَا حُفَاةً لَا نَعَالُ لَنَا إِيَّاكَ كَذَلِكَ مَا نَخْفَى وَنَنْتَعِلُ

إمّا: ئەگەر، ترینا: بمانبینی، صفا: پیڤاوس، نحفی: بئ پیللاوین،
ننتعل: پیللاو له پئ ئەکەین.

دهلئ: خانمەکەم ئەگەر جەنابتان هەندئ جار بە بەره‌لای و پیڤاوس
بمانبینی و لەبەر ئەووی خشی پیماننەیت، ئەووە سروشتی پیاو،
هەندی‌کجار حەزی له پیللاو له‌پێکردنە و هەندی‌کجار پیڤاوسە، جاری وا
هەیه حەزمان هەیه و هەندی‌ک جار نیمانە!.

وَقَدْ أَخَالَسُ رَبَّ الْبَيْتِ غَفْلَتُهُ وَقَدْ يُخَازِرُ مِنِّي، ثُمَّ مَا يُلْ

أخالس: هەل وەرئەگرم و بەدزییەووە فرسەت ئەهینم، یحاذر: له من
خۆی دانەگرم، ما یئل: سەرکەوتوو نابێ.

دهلئ: ئەووەستم بۆ راوچی ژنان، زۆر جار فرسەت ئەهینم خاومنام
ئاگای له من نییه خۆم ئەکەم بە ژوردا! و زۆر جاریش کاوڕای پەخمە و
خانەگومان خۆی دانەگرم له من، بەلام من سەرکەوتووم و نایەلم ئەو
سەرکەوتوو بێت و کاری خۆم ئەکەم!.

وَقَدْ أَقْوَدُ الصَّبَا يَوْمًا فَيَتَّبِعُنِي وَقَدْ يُصَاحِبُنِي ذُو الشُّرَّةِ الْقَزَلُ

اقود: پێشەنگی دەکەم، الصبا: هەرزەکاری، ذو الشرة: هەندام و بەرگ
و شیوازی سەرنج ڕاکێش و شارەزا له دلداری و مێبازی.

(ئەووە ئەدەبی بئ سەرپۆشە لەو سەردەمەدا و ئەمڕۆ واقعیە و هەیه!).

وَقَدْ غَدَوْتُ إِلَى الْحَاثُوتِ يَتَّبِعُنِي شَاوٍ مِثْلُ شَلُولٍ شَلْشُلٍ شَوْلٍ

غدوت: بهیانی زوو دەرۆم، حانوت: مه یخانه، شاو: که بابچی، مشل: کاروانی به زموق، شلول: بزۆ و زیرهك، شول: بوخچه هه لگر. دهلی: من ڤاوجیم که نه چم بۆ مه یخانه سه ر له بهیانی، نه زانی له دوامه وه کی دی؟، گوشت برزین، ولاخدارى بزۆ و زیرهك و پیناس و سه رناس و بوخچه هه لگری بۆنخۆش، نه وهش بۆ نه وهی به زم و کۆره که له هه وای پاك و بیترسا نه نجام بدهم، مهی، ژن، که ره سه ی خواردنی خو ش، جیگه و پیگه ی حه وان ه وه، هه ر پینج (فعله) که ناماد مه یه بۆ نه م پیره کویره خواناسه، خواردن، خواردنه وه، جیگه ی گه رم، ڤا بواردن، ئاواز و گۆرانی.

فِي فِتْيَةٍ كَسِيفِ الْهِنْدُ قَدْ عَلِمُوا أَنَّ هَالِكَ كُلُّ مَنْ يَحْفَى وَيَنْتَعِلُ
فتیه: کۆمه له لاویك، هالك: فه وتاوه، یحفی: پیخاوس، ینتعل: پیلاوله پی.

دهلی: خو م ته نیانیم له گه ل کۆمه لانی لاوی ئازادا وهك شی ری هیند تیژ و برنده، ده مانزانی مه رگ له پيش هه موو که سه، هه ژار و دارا و پیخاوس و کلاشله پی.

نَازَعَتْهُمْ قُضْبَ الرِّيحَانِ مُتَكِنًا وَقَهْوَةَ مُرَّةَ رَاوُفَهَا خَضِلُ
نازعتهم: کی به رکیم له گه ل کردوون، قضب: خو ش و به تام، الریحان: خو شه ویست به یه کتر، متکنا: پالم لیدابوو، قهوه: مهی، شه رابی کۆن، مره: میخۆش، ترش و شیرین، راووف: سوراحی و گۆزه ی شه راب، خضل: هه میشه ته ر و ئاودار.

دهلئ: من له گهل ئه م لاوانه هه مېشه كئ بهركيم ده كرد هه ر له پال هوه
به رابواردن و هسهى خووش و شهرايى كوون و مهزهى ترش و شيرين و
له پال مه سينه و سوراخى و گوژه و شهربه تى هه مېشه ته رو پاراودا.

لَا يَسْتَفِيقُونَ مِنْهَا وَهِيَ رَاهِنَةٌ إِلَّا بِهَاتِ، وَإِنْ عَلَّوْا، وَإِنْ نَهَلُوا
لا يستفيقون: هوشيان نايه ته وه به خوياندا، چونكه مهى هه مېشه زور
و نامادهيه و له بهردهسته، مه گهر ئه و كاتهى كه ده لئين: بينه، دووباره بئ،
يان په كباره، مه بهست ئه وه ميه نه بوونى شه راب و مهزه هه مېشه و به
هه موو جوړ هه يه.

يَسْعَى بِهَا ذُو زُجَاجَاتٍ لَهُ نَطْفٌ مُقْلَصٌ أَسْفَلَ السَّرْبَالِ مُعْتَمِلٌ
يسعى: دمه پئنى، ذو زجاجات: ئه لقهى مروارى له گوئ، نطف: مروارى
دهنگه وه، مقلص: پووز و باليان هه لكردوه بو ئيشكردن، السربا: كراس
و دمه پئ، معتمل: كارگوزار و چالاك.

دهلئ: ئه م كوړه كوومه لئ كارگوزار و بهندهى ناسك و ته ر و
گواره له گوئى به مروارى نه خشيراون و دمه پئ پل و پووزيان هه لكردوه
و قوول و باسكيان هه لئاليوه بو خزمهت و هه مېشه له هاتن و چووندان بو
خزمهت كردن.

وَمُسْتَجِيبٌ تَخَالُ الصَّنَجِ يُسْمِعُهُ إِذَا تُرْجِعُ فِيهِ الْقَيْنَةُ الْفُصْلُ
المستجيب: عوود و كه مان، تخال: گومان دمه بات، ترجع: بوئى دووباره
ده كاته وه، القينة: كه نيزه كى گورانيبيژ، الفصل: به رگى ناسكيووش.

دهلئ: که دهنگی عوود و کهمانچه و موسیقا بهرز دهبیتهوه، وا دیته گویت که نامیری سهنج به کیزهگۆرانیبیزهکه دهلئ: دهبۆم بسینه رهوه بهو دهنگه خوڤهت، ئەم ئاوازه دووباره که رهوه، ئەویش دووباره دی دهکاتهوه له بهرگیکی ناسک و تهرپۆشدا و دهنگی هاوتای ئامیرهکانی موسیقایه.

(ئەم وینهیه ئیسته له ناوچهی کهنداو هەر ماوه: مهی، می، دهنگ، رهنگ، بۆن، سهنگ).

وَالسَّاحِبَاتِ ذُيُولَ الرَّيْطِ آوْنَةً وَالرَّافِلَاتِ عَلَى أَعْجَازِهَا الْعِجْلُ
مِنْ كُلِّ ذَلِكَ يَوْمٌ قَدْ لَهَوْتُ بِهِ وَفِي التَّجَارِبِ طُولُ اللَّهْرِ وَالْفَزْلُ

الساحبات: ژنانی شوخ که کراسیان له زهوی دهخشی، ذیول: داوین، الرسط: کراسی ئاودامان، آونه: گشت کاتهکان، الرافلات: ئەوانه ی پالی می کراس به دوا ی خو یاندا دهکیشن، اعجاز: سمت و کهفه ل، العجل: بوخچه ی پر له جل.

دهلئ: ئەم بهزمی رابواردنی منه زۆر تهواوه، تیر و تهسه له، جگه له ئامرازی خو شیی ژنانی شوخ و شهنگ و لهناز و نیعمه تدا ژیاو، کراسهکانیان به دوا ی خو یاندا کیش دهکهن و سمت و کهفه لیان له کراسی شو پر و ئاوداماندا دمرده کهو ی، ئەلئی بوخچه ی جل و کهلو په لی ژنانه یانه، وهک ئەم پرۆ باوه، لۆکه له ژیر دمرپی له پی ئەکهن، ئەوه ژیا نی منه هه موو پرۆژی و ئەزمو ونم هه یه له راوکردن و رامکردندا.

(ئهو پرۆزه ی ئەم شاعیره باسی ئەکات عه رب له چوار مانگی هه رامدا له ئیسته زیاتر هه زیان له ئەدب و مه ی و ژن بووه).

وَبَلَدَةٍ مِّثْلِ ظَهْرِ الثَّرْسِ مُوحِشَةٍ لِلْجَنِّ بِاللَّيْلِ فِي حَافَاتِهَا زَجَلٌ
لَا يَتَمَنَّى لَهَا بِالْقَيْظِ يَرْكُبُهَا إِلَّا الَّذِينَ لَهُمْ فِيمَا أَتَوْا مَهَلٌ

تورس: مه تال، قه لغان، حافات: دهو روبه ری، زجل: دهنگ، يتمنى: پیدابراو و تیدا تیپه ریو، القیظ: هاوین، مهل: مؤلعت و شاره زایی.
دهلی: زۆر شارۆچکه م دیوه و پییدا رۆیشتووم وهك سه ری قه لغان ساف و پهق و پژد بووه، چۆل و بى ئاوه دانیی و جهنگه ل و له دهو ورووبه ری دهنگی جنۆکه سه وزه له گیانیان دهوت، كهس نه یووړاوه به گهرمادا پییدا بپروا جگه له وانیه که مؤلعتی پیشه ی نازیه تییان هه بووبیت.

جَاوَزَتْهَا بِطَلِيحٍ جَسْرَةَ سُرْحٍ فِي مِرْقَيْهَا إِذَا اسْتَعْرَضَتْهَا قَتْلُ
بَلْ هَلْ تَرَى عَارِضًا قَدْ بَتَّ أَرْمَقُهُ كَأَنَّمَا الْبَرْقُ فِي حَافَاتِهِ شُعْلُ

طليح: وشتى بارگى زۆر سه فه ربكات، جسرة: گهوره وهك پرد، سرح: سووكره، قتل: ناوپه ل بلاو، عارضا: هه ور له دهورى ئاسمان، بت: شهوگرم كردوووته وه، أرمقه: بۆم روانيوه، شعل: گرپلئيسه.

دهلی: لهو شوینه سهخت و دژواردا به وشتريکی قۆر وهك پردی گهوره، به لام سووک و خوشره، نیوان لاقه کانی ئه گهر ته ماشای بکهیت و لیى وردبیته وه زۆر بلاوه، چونکه سه فه ری زۆری پى کراوه، نهك هه ر ئه وه، به ئکو هه وری چر و گشتگیر که هه میشه چاو م لیبووه که ی توفان بکات و شیوو دۆل پر بکات له ئاو و تیشکی بزيسکه له ملاوئه ولای ئه و هه وروه وهك ئاگری گپدار بلئيسه و زمانه ی کیشابوو.
جاومره کاو رای دهشته کیی له ترسا زهندهقت نه پراو.

رداف: پاشکو، جوز: ناوېر و ناوېر است، مفام: پان و بهرين، عمل: هميشه پر له رډعد و بهرق، منطق: پشتيني قايمي هه وري گه والهي نه دهوړ بوو، سجال الماء: كونهي ئاو، متصل: پشوي نه بوو.

دەللى: ئەو ھەورە گىستگىرە تەنھا خۇي ئاسمانى دانەپۇشىبىو، بەلگۈ
پاشكۆي بە دواي خۇيدا رادەكىشا و ناوەناوە ئاسمان لە ناومپراستىدا
دمردەكەوت و ھەورەكە زۆر گەورمىبو، دەنگى ھەورەترىشقە و پرووناكىي
بزیسكەي ھەمىشەسەيى بوو، وەك پىشتىنى ئاسمانى داگىرىكردىبىت پىچى
دابوو، وەك دەمى كۈنە و جەوۋنە بەرىدەيت وا بارانى دەباران، مەن كۆرى
ئەو رۆژەم بى ترس پىگەم بىرپوۋە و نەترساوم.

لَمْ يُلْهِنِي اللَّهُ عَنْهُ حِينَ أَرْقَبَهُ وَلَا اللَّدَادَةُ مِنْ كَأْسٍ، وَلَا شُغْلُ
فَقُلْتُ لِلشَّرْبِ فِي دُرْنَا وَقَدْ تَمَلُّوا: شِيمُوا، وَكَيْفَ يَشِيمُ الشَّارِبُ الثَّمْلُ؟

لم يلهني: سهرفائي نه كردم، للذاذة: سوود و مرگرتن، اشغل:
سه رجه نجالئي، للشرب: مه يخوره كان، شيموا: بروانن، ائملوا:
به دمه ستيوون.

دہلی: لہ کاتی وردبوونہ وہ لہم ھہموو ئاستہ نگہدا، ڀڳہی سہخت،
 ھہو و باران، جہنگہ لی چو ل، کاریان نہ کردہ سہر ڀاڀواردن و
 شہراڀخواردنہ وہم و مہیلہ ھہر لای ڀیا لہ و جامی شہراب بوو، گوتم بہ
 ھاوہ لہ کانم لہ شاری دورنا کہ نریک شاری حیرمیہ و دمرگای ولاتی فارس
 بووہ، کہ لہو ڀہری مہستی و سہر خوشیدا بوون، گوتم: بروانن لہو دیمہن

و وینهیه چهنده سامناکه، به لام من خه می ناخوم، نهوجا گوتم:
مه یخوری سهرخوش کهی توانای بینین و وردبوونه دی ههیه؟.

قَالُوا: لُمَارَ فَبَطْنُ الْحَالِ جَادَهُمَا فَالْعَسْجَدِيَّةُ فَأَلْأَبْلَاءُ فَالرَّجُلُ
فَالسَّفْحُ يَجْرِي، فَخَنَزِيرٌ، فَبِرْقَتُهُ حَتَّى تَدَافِعَ مِنْهُ الرَّبُّوُ فَالرَّجُلُ

دهلی: له وه لامدا گوتیان: نهو هه وره له سهر (نووماره) که له دۆلی
(خال)ه، بارانی زۆری لی دمباری له عهسجه دییه، له نه بلاته، له ریجه، له
سهفحه، له خنزیره، له بورقه یه، ههتا لی شاوی باراناو هاتوو به سهر
ته پۆلگه بچووکه کان و به لاپالی چپاکانیشدا.

مه بهستی نه م شاعیره نهومیه هاوه له کانی شارمزی ناوچهی یه مامه
بوون که نه م دانیشتنه له نزیک نهو شوینانه یه.

حَتَّى تَحْمَلَ مِنْهُ الْمَاءَ تَكْلِفَةً رَوْضُ الْقَطَا فَكَيْبُ الْغِينَةِ السَّهْلُ
يَسْقِي دِيَاراً لَهَا قَدْ أَصْبَحَتْ غَرَضاً زُوراً تَجَانَفَ عَنْهَا الْقَوْدَ وَالرَّسْلُ

دهلی: نه م بارانه زۆر به سوود و خیر و بیهره بو ناوچه که، ئاودییری
ناوچه که دهکات و ئاوه که دمبات بو باخه کانی قهتی و گرده کانی زهوییه
پر له واره کان و نیشانهی خوێ پیکاه و پشتی له خه لک کردوو و
سوودی بو نه سپ و وشتره کان زۆره، و ئیمهش به م هوییه وه دلخوشین و
باران بو ئیمه بارینی شیر و لهومر و ئاو و میومیه.

أَبْلَغُ يَزِيدَ بَنِي شَيْبَانَ مَالِكَةً أَبَا ثَيْبٍ، أَمَا تَنْفَكُ تَأْكُلُ؟
أَلَسْتُ مُنْتَهِيًا عَنْ نَحْتِ أَلْتِنَا وَضَلَسْتُ ضَائِرَهَا مَا أَطَّتِ الْإِبِلُ

مالکە: نامە، پەيام، تاتکل؛ هەولێ خراپەدان، أثلة: بنەچە و شانازی
بۆماوە، ضائر: زیانکردن، أطلت الإبل: وشر قۆرە بکات.

دهلێ: بلێن بەو کابرایە کە ناوی یەزیدی شەیبانییە نامەییەکت بۆ
هاتوو کە دهلێ: باوکی سوبەیت! هەتا کە ی دەست لە خراپە هەلناگری؟
تۆ خۆت ناناسی ڕمگت دەرکەرپتەووە سەردارمەکی ئیمە و کەمی تاشراوە و
باریک بووە و لەبەرکەوتوو، بەلام ئەومش بزانە تۆ ناتوانی زیان بەو
دارە گەورەیی ئیمە بگەیهنی، هەتا وشرێک مابی بۆرە و قۆرەیی لێوە بێت،
تیگەیشتی!

كَطَاحِ صَخْرَةٍ يَوْمًا لِيَفْلِقْهَا فَلَمْ يَضِرْهَا وَأَوْهَى قَرْنَهُ الْوَعْلُ

ناطح: شەڕەقۆچ و شاخڵێدان، صخرة: گابەردی گەورە، یفلق: دوولەتی
بکات، لم یضر: زیانی نییە، أوهی: سست ئەبی و ئەشکی، قرن: شاخ،
الوعل: بزەکیوی.

دهلێ: ئەو هەولێ خراپکردن و دوو لەتکردنی هۆزی ئیمە وەک ئەومێ
بزنی شاخدار بە شاخ بەردی گەورە دوولەت بکات، زیان بە بەردەکە
ناگات، بزەکە شاخی ئەشکی و کۆلەوار دەبی.

تُعْرِي بِنَا رَهْطَ مَسْعُودٍ وَإِخْوَتِهِ عِنْدَ اللَّقَاءِ فَتُرْدِي، ثُمَّ تَعْتَزِلُ
لَا عُرْفُكَ إِنْ جَدْتَ دَاوُتَنَا وَالْتِمَسِ النَّصْرَ مِنْكُمْ عَوْضُ تُحْتَمَلُ
تُلْزِمُ أَرْمَاحَ ذِي الْجَدَّيْنِ سَوْرَتَنَا عِنْدَ اللَّقَاءِ فَتُرْدِيهِمْ وَتَعْتَزِلُ

تغری: هان ئەدمی، هەلنەنیی، رهط: تاقم، دەستە، تردی: خۆت لەناو
دەبە، گۆشەگیر دەبی، جلت: تازەکرایەو، عوض: چەرخ و زەمانە،

تحتمل: لهسەر شانت دادمنری و ئازار دهچیزی، ذي الجدين: ناوی قهيسي کورپی مهسومده، واته خاو من دوو فديه، سورة: رقی.

دهلی: ئەوه پهيامه بۆ ئەو يهزیدناوه و دهلی به ههڕمه ئەوه تۆی هانی تاقم و دمستهی مهسومده و براکانی ئەدهی بۆ پیکدادان و ئازاوه؟، له ئەنجامدا خۆت تیدا ئەچی و گۆشهگیر دمبی، ئەوکاته که ههرا و شهڕ هه‌لگیرسا من تۆ ناسم، مه‌گه‌ر کات و سات و زه‌مه‌ن هاوکارت بێ و هه‌مووی له‌سه‌ر تۆ ئەکه‌وێ و تۆ باجه‌که‌ی ئەدهی و ئەوکات رقی و رمی کابرای دووکه‌سی فديه ده‌که‌وێته به‌ر رقی ئیمه و تۆ ئەبیته هۆکاری له‌ناوچوونیان، ئیمه ئەوه‌مان پێ باش نییه.

لَا تَقْعُدَنَّ وَقَدْ أَكَلَتْهَا حَبَابًا تَعُودُ مِنْ شَرِّهَا يَوْمًا، وَتَبْتَهَلُ

لا تضقعدن: دامه‌نیشه، اکتله‌ها: ئاگره‌که‌ت ناوتمه‌وه و داری ته‌رکت پێوه ناوه، تعوذ: په‌ناده‌گری، تبتهل: له‌خودا ئەپارێته‌وه، له شه‌ری ئەو شه‌ره‌ به‌تپاریزی.

دهلی: به‌شیکه له‌ نامه و په‌يامه‌که، دامه‌نیشه و خۆت که‌نار مه‌گره له‌و شه‌ره‌ی خۆت ئاگرت کردووتمه‌وه و داری ته‌ر و ته‌رکی قایمت پێوه سووتاندوو و ئەم‌رۆ خۆتی لێ ئەشاریته‌وه و په‌ناگیری ئەکه‌ی و دوعاونزا ئەکه‌ی که‌ خودا به‌تپاریزی، به‌لام هه‌رکه‌س ئاگری شه‌ری براکوژی کرده‌وه یاخوا هه‌ر خۆی ببیته دار و فڕوکه‌ی شه‌ره‌که و ببیته قه‌قه‌سه‌.

سَائِلُ بَنِي أَسَدٍ عَنَّا فَقَدْ لُمُوا أَنْ سَوْفَ يَأْتِيكَ مِنْ أَتْبَانَا شَكْلُ
وَسَأَلَ قَشِيرًا وَعَبَدَ اللَّهَ كُلُّهُمْ وَاسْأَلْ رَبِيعَةَ عَنَّا كَيْفَ نَفْعِلُ
إِنَّا نُقَاتِلُهُمْ حَتَّى نَقْتُلَهُمْ عِنْدَ اللَّقَاءِ وَإِنْ جَارُوا وَإِنْ جَهَلُوا

دهلی: ئەگەر زانیاریی باشت لەبارەى ئیمەوه نییه پرسیار لە خێلى ئوسەده بکە، چونکە ئەوان ئەزانن هەوال و دەنگوباسی ئیمە، زۆر ویئەى جیاوازیان لایە، ئەوجا پرسیاریش بکە لە قەشەیر و عەبدوللا و پرسیار بکە لە رەبیعه بزانە کاروکرداری ئیمە چۆنە، ئیمە ئەگەر لەگەڵیاندا شەڕمان بکردایە، هەڕەشەمان نەدەکرد، لە ساحەى شەڕدا وەلامان نەدەدانەوه، هەرحەند ئەوان ستەمکار و هێرشبەر بوون و نەفام و نەزان بوون بە شەڕ و ئەنجامەکانى شەڕ.

قَدْ كَانَ فِي آلِ كَهْفٍ إِذَا هُمْ احْتَرَبُوا وَالْجَاشِرِيَّةَ مَا تَسْعَى وَتَتَّضِلُ
إِنِّي لَعَمْرُ الَّذِي حَطَّتْ مَنَاسِمُهَا تَخْدِي، وَسِيقَ إِلَيْهِ الْبَاقِرُ الْغُلُ

دهلی: خێلى کەهف، ئەشکەوتنشینەکە، ئەگەر پالى لى بدەنەوه و داواى تۆلە نەکەن، ئەوه خەلگى باش هەیه لە ناویاندا کە خەبات بکات بۆ تۆلەکردنەوه بۆیان، ژنە جاشرى ئەتوانى کۆششبات و هەولبەتات بۆ تۆلە، ئەوجا دەلی بە گیانی ئەو کەسەى وشترەکەى سمەکەرى دەکرد و بە رەشمەوه غارى دەدا و زۆر شتى بۆ دابینکرا بە تاک و بەکۆ.

لَئِنْ قَتَلْتُمْ عَمِيدًا لَمْ يَكُنْ صَدْدًا لَنَقُتْلَنَّ مِثْلَهُ مِنْكُمْ فَنَمِثِّلُ
لَئِنْ مَنَيْتَ بِنَا عَنْ غِبٍّ مَغْرَكَةٍ لَا تُلْفِنَا عَنْ دِمَائِ الْقَوْمِ نَنْفِلُ

عمید: گه وره، سه رکرده، صدد: هاوشان، فتمتثل: هاوشیوه
دمدۆزینه وه، منیت: تووشتبووه به تووشی ئیمه وه، غب: کهم و سه رمتا،
ننتفل: ئینکاری ئینکین.

دهلی: نه گهر ئیوه گه ورمیه ک له ئیمه تان کوشتی، ئیمه ش بو تۆله
ده گهر پین به شوین سه رکرده یه کی چاکی ئیوه دا، که هاوتای ئیمه بی،
نه گهر له کهمی ماوهی شه رکه نه وهی به سه رت هات به چاوی خۆت
بینیت، نه وه له مه ولا له رزانی خوینی هۆزه کهت سه رپیچی و ئینکاری
ناکهین و دهست ناپاریزین.

لَا تَتَّهُّوْنَ وَلَنْ يَنْهَى دَوِي شَطَطٍ كَالطُّغْنِ يَهْلِكُ فِيهِ الزَّيْتُ وَالْفُتْلُ
حَتَّى يَظْلُ عَمِيدُ الْقَوْمِ مُرْتَفِقًا يَدْفَعُ بِالرَّاحِ عَنْهُ نِسْرَةٌ عُجْلُ
دهلی: نه گهر دهست هه ئنه گرن له زۆر و سته م و خراپه کاری، نه وه
دهرمانی نه وه یه زامی کتان له لاشه بکری، که دهرمانی رۆنگه رچه ک و
پلیته ی ناو زامه که له ناوی زامه که تان ونبی، نه و منده قوول بی، بو
نه وهی گه وره که تان په له نه کات له هه لگیرسانی جهنگ و بو پشوودان له
شه ر و ناشتبوونه وه ئافرمتانی کو سکه وتوو ببه خشی و نه وانه له پیش
خۆیا نه وه بکه نه سه نگه ر، چونکه نه زانن ئیمه دهست له ئافرت نادمین،
به لاما نه وه شورمیه.

أَصَابَهُ هِنْدَوَانِي فَأَقْصَدَهُ أَوْ ذَابِلٌ مِنْ رِمَاحِ الْخَطِّ مُعْتَدِلُ
كَلا زَعَمْتُمْ بَأْسًا لَا تُقَاتِلْكُمْ إِنَّا لَأَمْثَالِكُمْ يَا قَوْمَنَا قُتْلُ

دهلی: نه وه گه وره ی ئیمه زامدارمان کردوو به شمشیری هیندی و
ئیمه په لامارمانداوه بو کوشتنی بهو شمشیره، یان به رمیکی چه ماوهی

دهستكردی و مستاكانى شارى (خهت) له به حرمين و له ئیوهدا
راستبوو متهوه، ئیوه واتان دهمانى ئیمه دهستمان ناجیته كوشتنتان وانیه،
ئیمه بكوژی ئیومین خزمینه.

نَحْنُ الْفَوَارِسُ يَوْمَ الْحَنْزِ ضَاحِيَةً جَبَبِيْ فُطَيْمَةً لَا مِيلَ وَلَا عَزْلُ
دهلی: ئیمه شوپهسوارى مهیدانین له پوژی حینو دا به پروونی و
ناشكرایی دمركهوت بۆتان له دموروبه و ئەملاوئهولای فاتیمه بچكۆلهی
خۆتان، باشمان بناسن ئیمه نه كۆلهسوارین لهسهر ئەسپ خۆمان نهگرین
و نهبی چهك و به نهبوونی و پهجالیی دهچینه گۆرهمانی شهروه، چاك
بزانن.

قَالُوا: الطَّرَادُ، فَقُلْنَا: تِلْكَ عَادَتُنَا أَوْ تَنْزَلُونَ فَإِنَّا مَعْشَرٌ لُّزْلُ
قَدْ نَخْضِبُ الْعَيْرَ فِي مَكُونٍ فَإِنَّهُ وَقَدْ يَشِيْطُ عَلَى أَرْمَاحِنَا الْبَطْلُ

دهلی: ئەگەر دهلین: با شهپرهم بکهین ئەوه زۆر باشه، ئەوه پهوشتی
ئیمهیه و تییدا شارمزاين، خو ئەگەر بلین با دابهزین له ئەسپ و
شهپشیر بکهین، ئەوه هەر له ئیستهوه ئیمه دابهزیوین، فهرموو دابهزن،
ئیمه به ههموو جوهرهکانی شهر شارمزاين.

ئهو جا باسی دیاردیمهکی شهپی نهو کاته دهکات که لهکاتی شهر و
كوشتاردا و به تایبهتی شهپی سواری و لاخ که ناوړان و ناوگهلی سوار
سوور نهبیتهوه و پهگی ناوگهلی خوینی لی ئەچوړی، ئیمه له شهپدا و له
سواری نهسپهکانمان خوینی ژیرزینی و لاخهکهمان وهک له خهنه گیرابی
وايه، لهبهر زۆرمانهوه لهسهر ئەسپ و زۆری ماوهی شهپهکه، لهگهلی

ئەوئەش توانامان گز نەبوو و پالەوانەکان لەسەر پمی ئیমেو بەرز
دەکرێنەو و لەسەر و لاخەکانیان دەکەونە خوارەو.

خوینەری خوشەویست! ڕەنگە ئەم جۆرە وینەکیشانی شەری ئەوکات
و شوین و کەسانە بۆ ئیমে وینا نەکرین، مەگەر لەسەر شانۆی واقع
بۆمان نمایش بکری، نموونە ی شەڕەکانی چیرۆکی (پەيام) ی کاتی یاران
پێغەمبەر (درودی خوا لەسەر خۆی و یاران)، ئەو شیوازەمان بۆ ڕوون
دەکاتەو، دەنا بە نووسین توانای کەس نییە مانای شیعی (أعشای
گەورە) بە وشەو ڕستە دەربری و لەناو زمانی کوردیدا جیگە ی بکاتەو.

نابیغه‌ی زوبیانی

۶۰۴ زاینی

ئەم کەلەشاعیرە ناوی زیادی کورپی مەعاویەییە و لە ھۆزی زوبیان و
سەردەمی نەفامیدا بە زاراوەی میژووی ئەدەبی عەرەبی ئیسلامی، وشە
(نابغە) بە مانای بلیمەت، ھەلکەوتوو، دەرکەوتوو دێت.

ئەم پیاوێ جینی ناومندی ھۆزەگەییەتی و لە نیوان شاری (حیرە) کە
پایتەختی ئەخمییەکان بوو و لە نیوان نەجەف و کوفەیی ئەمرودا
ھەواری گۆنی ماو و ناومندی پۆشنیری و ئەدەب و شیعەر بوو و
شاعیری وەک تورفە، نابغە، ھاتووچۆیان تیدا بوو و شیعری زۆر بەرز
تیدا و تراو.

ئەم شاعیرە شیعری وتوو بۆ پادشاگانی مەنازیرە و غەساسینە، ھەتا
کاتی نوعمانی سییەم (۵۸۰-۶۰۲)، ئەوجا پاش ئەوێ لە مەنازیرە تور
دەبی، ئەگەر پتەو بۆلای غەساسینە، بە کورتیی و بە عەرەبی شاعیری
دەربار بوو و ھەمیشە مەدحی گەرەپیاوانی سەردەمی کردوو و ھەند
لە رەخنەگران دەئین: ھەر تیریک بەاوی نیشانە دەپیک.

دیوانی شاعیر

نابیغه دیوانی ههیه و زۆر گرنگی پێدراوه له لایه ن نووسه رانی
نیسلامی و رۆژئاوایی، و مرگێراوه بۆ فه رهنسی و زۆر شیکردنه وه ی بۆ
کراوه، به تایبه تی ئهم قه سیده یه (بانی)یه، له سه نای عه مری کور ی
حه رسدا (٥٨٧-٥٩٧ز).

عه مر له (٥٤)، جه نگه کانی عه مر له (٥-٢٣)، چاکه کانی له (٢٣-٤٠)،
به لام ئیمه له هه ئبژاردندا قه سیده دالییه که مان هه ئبژارد، که به م
شیومه دابه شبووه: باری هه واری کۆن، باسی وشتره که ی، شه ری نیوان
سه گ و گاکێوی، مه دحی نیعمانی کور ی مونزیر، به رپه رچه دانه وه ی ئه و
تۆمه ته ی بۆ هه ئبه ستراره.

ئهم قه سیده یه که ئیمه دیاریمان کردووه به شا کارێک له ئه دمی
جاهیلی دادمه ری و به شیکه له دیوانی نابیغه و زیاتر لای په خنه گرانی
ئه دمی عه رمبیی ناوی هه یه، چونکه کۆتا شیعی شاعیره و ژماره ی
به یته کان په نجا به یته و پاش لیخۆشبوونی پادشا وتویه تی، هه رچه ئ
هه بی نموونه ی ئه دمی عه رمبیی به رزه.

هۆ! مالى مه ييه!

يَا دَرَمِيَّةَ بِالْعَلْيَاءِ فَالْسَّنْدِ أَقَوْتُ، وَطَالَ عَلَيْهَا سَالِفُ الْأَبَدِ

دار: مال، دهوار، علياء: شويني بهرز، السند: سهروى شيعر، اقوت: چۆل بووه، سالف: ديارين، الأبد: سال و کات.

دهلى: ڤوو له ههوارى خاتوو مه ييه نه کات و وهك كه له پورىكى زيندوو بانگى دهکات: هۆ ههوارگه ي مه ييه، له سه ر چيا بهرز هه و له سه رووى شيعر هه، كه زۆر به داخه وه م چۆله و كه سى لى نه ماوه و بوومه ته شوينه وارىكى ديارين و كۆن و سال و کاتى به سه ردا هاتوو.

ئهم جوړه گوتاره له گه ل به ردودار و ديوار و کوانووى هه وارگه ي چۆلبارى ناوى عه ربه و له زمانى کورديشدا باوى ماوه، به گومانى كۆنى عه رب كه هه ندئ بالنده ي وهك بايه قوش كه به سه ر هه وارى چۆلدا ده خوينا گويبيستى ئهو بانگه ده بئ و هه وال هه كه ده گه يه نئ به گيانى مردووى ئهو هه وار و داروبه رد و شاخ و دۆل و شيوه، نيشتمانى عه رب يه كه مجار چاويان به بيايان و چياى ڤه ق و ته ق و بئ گيا و له و ڤر ده كه وئ و ئالووده ي ئهو ديمه نه بوون و پاش مردنيان سه ردانى هه وارى خۆيان ده كهن، بۆيه شاعير به م شيوه بانگى ئهو شوينه ده کات به په يام و نامه يهك، به لكو بگاته گويى مه ييه خانى كۆنه دنكى خۆى.

وَقَفْتُ عَلَيْهَا أَصِيلاً كَيْ أُسْأَلَ عَنْهَا عَيْتُ جَوَاباً وَمَا بِالرَّيْعِ مِنْ أَحَدٍ

أصیلا: ئیواره و دهخته که کاتی گه رانه و دی گشت کهسانی ههواره، عیت: بیدمگ بوو، لایبوو له وهلامدانه وه، الریج: دهوارنشین، یان ههواره.

دهلی: له ئیواره و دهخته یه کدا که خۆر له ئاوا بووندایه و کهش و ههوا یه کی شاعیرانه دمه خشیته ئه و چیا و چۆله و منیش بانگم کرد و زۆر و مستام بو ئه وهی پرسیار بکه م، ئه م خیله بو کوئ سهفه ریان کرد وه و بو چۆله و کهسی لی نه ما وه، به لام سه د داخ، وه لام نه بوو، له و ههواره کهسی لی نه ما بوو، هه تا وه لامم بداته وه، دار و سی کوچکه و پارگی نی دهواریش وه لامیان نه بوو.

أَلَا أَوَارِيَّ لَأَيَّامًا مَا أُبَيِّنُهَا وَالتُّؤَيَّ كَالْحَوْضِ بِالْمَظْلُومَةِ الْجَلَدِ

اوارى: میخ و دارى که ئه ی حه یوان به ستنه وه، الای: زۆر سست، زۆر درهنگ، أبینها: بۆم پروون ده بیته وه، التؤی: دیواری پشتی دهوار، که به کوردی پارگی نه بو ئه وهی باران نه یه ته ناو ماله وه، الحوض: چال، المظلومة: زهوی هه لکوئرا وه، که شوینی خوئ نییه بو چاله ه لکهندن، الجلد: زهوی رهقان و سهخت.

دهلی: کهس نه بو وه وه لامم بداته وه، ئه وهی به زمانى حال وه لامى دامه وه ته نها دار میخ بوو که زۆر به ئه سته م ده مبینی، چونکه رۆچوو بو وه زهوی و هه ندی پارگی نی داره که یان بو پاراستنی داره که له ناوی بارانه که وه چالکی قوول له زهوی یه کی سهخت و رهق هه لکه نه رابی و ابوو،

دیاره له بهر ڕهقی ئه زمه که ئه و جۆگه له به چالی مابوووه، دیاره له میژ له ئه هه مان و باریان کردوووه بۆ شوینی دوور.

رَدَتْ عَلَيْهِ أَقَاصِيَهُ وَلَبَّدَهُ ضَرْبُ الْوَلِيدَةِ بِالْمِسْحَةِ فِي الثَّأْدِ

رَدَتْ: داوێه ته دواوه، أَقَاصِي: خۆله ڕژووبلاوه که ی دهووبه ر، لَبَّدَهُ: شیلایه تی و له سه ریه کی داناوه، ضَرْب: هه لکۆلین، الْوَلِيدَةِ: کیژی تازه هه رزه کار، مَسْحَةِ: پاچ، الثَّأْد: زهوی ته ر و لدار.

ده لئ: ئه م هه وار و شوین و ڕه شماله ی یاره که م به ئه سته م دۆزییه وه، به هۆی گل میخ که داکوتراوه به زه ویدا و به هۆی چالی پارگی نی له بشتی ماله وه هه لکه نه راوه که خۆل و قوپی دووری ئه ملاوئه ولاشی بۆ کۆکراو ته وه، جوان خوساوه و ترشاوه و له سه ریه ک وه ک خشت دانراوه، کیژۆله ناسکه کان به پاچ و زهنگن له زهوی شیداری نزیک خۆیان هه لیا نکه نه دووه، وه ک دیواریکی چکۆله هه ر ماوه و با و ڕه شه با ته ختی نه کردوووه.

دیاره شاعیر یادی ئه و ڕۆژه ده کاته وه که ئه و کچ و کوپه هه رزانه زۆر به شه وقه وه کاریان کردوو به ده ست و به چاو هانی یه کتریان داوه بۆ ئه و تۆزه دیواره و زۆر خۆیان پێوه ماندوو کردوووه، به لکو چه ن دین ڕۆژیان بۆ داناوه، چونکه ته نها بیانوو بووه.

خَلْتُ سَبِيلَ أَتِيَّ كَأَن يَحْسُهُ وَرَفَعْتُهُ إِلَى السَّجْفَيْنِ فَالْتَضَدِ

خلت: بهری گرت، اتی: جوگه لهی بچووکی بهرمان، یحبسه: رایگرت،
 رفعته: بهرزی کردوه، السجفین: دوو پهردهی بهر دهواری مال که له
 چیخ و زهل پیکدی، التضد: ههرزاله و کونه لانی ناو مال و بهرمان.
 دهلی: ئەو کیزۆلهیه زۆر چالاک و ئازا و به دهست و گورج و گوڵه،
 له بهر جوگه لهی بهرمان چهوژیکی بچووکی درووستکرد و ماوهی نه دا
 ناوه که برپا و له نزیکه وه چالی هه لکه نه و قوپی گرت هوه و بهرمانی
 سواهدا و شوینی ههردوو دهرگای دهواره کهی هیله ساوه دا و شوینی مهشکه
 و کونهی بهرمانی بهرز کردوه، ههتا شۆراوگهی ناوی ههرزالهی کونه و
 مهشکه نه چیت هوه، ئەوه دووباره دۆبلا جکردنی یادی شاعیره.

أَضَحَتْ خَلَاءً، وَأَضَحَى أَهْلُهَا احْتَمَلُوا أَخْنَى عَلَيْهَا الَّذِي أَخْنَى عَلَى لُبْدٍ
 اضحی: دهمه و بهیانی بارو کوچ، خلاء: چۆل، احتملوا: باریان کرد،
 اخنی: ویرانی کرد و له ناوی برد، لبد: ناوی دوا هه لۆی لوقمانی عاده، که
 چهوت هه لۆ بوون، ته مهنی زۆر بووه ههتا دووسه د سال به مهرگی
 (لوبه د) و (ئوم چه کیم) مردووه.

دهلی: ئەم ههواره چۆل و هوڵه و کهسی تیدا نه ماوه و باریان کردووه،
 ئەوهی هه لۆی (لوبه د)ی لوقمانی له ناو برد ئەم ههواره شی کاول و ویران
 کردووه، به مه بهستی ئەومیه که چه رخ و زهمه نه شهو و پوژ شوینه وار
 کویر ئە کاته وه.

فَعَدَّ عَمَّا تَرَى إِذْ لَا ارْتِجَاعَ لَهُ وَالْمِ الْقُتُودَ عَلَى عَيْرَانِهِ أَجْدٍ

عد: وازبینه، دەستی لێ هه‌لبگره، ارتجاع: گه‌رانه‌وه بۆ دواوه، إنم: به‌رز
بکه‌رمه‌وه، القتود: داری باری و شتر، عیرانه: و شتری وه‌ك گاکێویی به‌رز و
به‌هێز، أجد: پشتمان و بربره‌قایم.

ده‌لێ: ڕوو له خۆی ده‌کات و پێی ده‌لێ: ده‌وازیینه لهو ئاسه‌وار و
که‌پره‌ی جێماوه، چونکه ئه‌وه ڕۆژه‌ی ئه‌وانه‌ی تێدا ئه‌نجامدراوه
ناگه‌رێته‌وه، دەست هه‌لگره له ڕاوه‌ستانی و شتره‌کان، که ده‌لێی گاکێویی
به‌ره‌لای جیاپه و به‌هێزه و شان و مل و پشتی پته‌و و قایمه و کاروباری
سه‌فه‌ری خۆتی پێ ئه‌نجامبده، چیتداوه له‌م هه‌واره کۆنه؟.

مَقْدُوفَةٌ بِدَخِيسِ النَّحْضِ بَارِلْهَا لَهُ صَرِيفٌ صَرِيفَ الْقَعْوِ بِالْمَسَدِ

مقدوفه: قه‌له‌و و گوشتن و چاخه، بدخیس: چین له چین، به‌ز و
گوشتی له‌سه‌ریه‌ك داناوه، النحض: گوشت، بازل: گه‌وره، الصریف: شه‌ش
ده‌نگی و لاخی ماندوو، نه‌گه‌ر مێ بێ، به‌لام نه‌گه‌ر نی‌ر بوو نیشه‌نه‌ی
چالاکی و ماندوو نه‌بوونه، القعو: خه‌ره‌ك و ته‌شیه‌ن و خوری ڕێسراو،
المسد: گوریس، هه‌بل.

ده‌لێ: ئه‌وه و شتره‌ی من زۆر به‌هێزه، به‌ توانایه، قه‌له‌وه، ئه‌لێی گوشتی
پیدا داگوتراوه، که کاویژ ئه‌کات جیره‌ی ددانه‌کانی دیت و ئه‌لێی ده‌نگی
خه‌ره‌ك و ته‌شیه‌ که ده‌خولێته‌وه و چالاکی له ڕادمه‌به‌ده‌ره، وه‌ك ته‌شیی
به‌ دموری خۆیدا ئه‌سورپێته‌وه.

كَأَنَّ رَحْلِي وَقَدْ زَالَ النَّهَارُ بِنَا بِذِي الْجَلِيلِ عَلَى مُسْتَأْنَسٍ وَحَدٍ

رحل: وشتر، زال: خۆرلادان له نیومپۆدا، ذی الجلیل: شیوێکه له مهككه، مستانس: گاکيویی، وحد: تاک.

دهلئ: لهم سهفه ره مدا له سهه و شترێك ده پۆم له قوڵهی گهرمای نیومپۆدا، له ناو شیوی جهلیلدا له نزیک مهككه، دهلئی گاکيویی به ملاولادا ده پوانی بۆ سه روخوار و ترسی دوژمنی ههیه و ههزی له ناو مدانی نییه و تهنها پێگه نه پێ.

له ناو عهرمبی نهو پۆژمدا نههه جۆره گیانداره زۆر گهوره و به توانا و تیزرهو بووه، به تایبهتی له شیوه کانی مهككه و دهو روبه ری، له بهر نهو وشتره كهسی چواندووه بهم حه یوانه چیانشین.

مِنْوَحْشٍ وَجَرَّةٍ مَوْشِيٍّ أَكَارِعُهُ طَاوِي الْمَصِيرِ كَسَيْفِ الصَّيْقَلِ الْفَرْدِ

وحش: کيوی، وجرة: ناوی بیابانه، موشی: پهنگاو پهنگ، آکارع: چوار بهل، طاوی المصیر: ژیرسك به ناودا چوو، الصيقل: ههسان كه تیغی پێ تیز دهكړی، الفرد: بێ وینه و بێ نه زیر.

دهلئ: نههه وشتره ی من لهم پۆشینهیدا وهك نهو گاکيویی و ابوو له حه یوانه کيویی و یاخیه کانی بیانی وه جرمیه، كه چوار په لیان پهش و سپی و پهنگاو پهنگ و نهخش و نیگار کراون و له بهر زۆر پا کردن به دوا ی هاو سه ره کانیاندا، ناوسك و ژیره وهیان چوو به ناودا و ساف بووه و سپی و بریقه داره، نهلئی شمشیری تازه ساودراوه و بێ وینهیه له جوانیدا.

(نههه جۆره دیمه نه بۆ مروقی نهو سه رده مه زۆر جوان و دلپهینه و سه رنجی گوینگر پانه کیشی، چۆن نههه دیمه نهی کیشاوه وهك له بهر چاوی

بى، جواندنى دوو شتى بينراوه بهيهك، وهك ئيمهى كورد ئهئيين ئهو شوخه ئهئىي كهلهكيوييه يان ئاسكه).

سَرَتْ عَلَيْهِ مِنَ الْجَوَازِ سَارِيَّةٌ تُزْجِي الشَّمَالَ عَلَيْهِ جَامِدَ الْبَرْدِ

سرت: پيژمنهى كردوو، پههيلهى كردوو، جوزاء: ناوى ئهستيرميهك له بيست و ههشت ئهستيره و به گومانى عهزب، باران ئهوانه دهيبارينن بهسهر زهويدا و جهوز له ههموويان زياتر باراناوييه، ساريه: ههورى گهړۆك و باراناويى، تزجى: دهاژو، دهنپرى، الشمال: باى شهمال و سرودى فينك، جامد: سههۆلى بهستوو، البرد: تهرز.

دهئى: ئهم گاكىوييه لهم دهشتهدا زۆر به پهله دهرۆا و ههورى گهړۆك و ئاوس به باران شوږدويهتى و سهروملى ساف و تهږ كردوو، خوى گوشتى سارد و بارانيش له سهرى باريوه و باى شهمال و سرودى باكوريش تهرزى باراندوو بهسهر پشت و سهرومليدا.

جا و مره ئهم حهيوانه چهند ساف و بى گرى و پاك و خاوين بى و فيرى جوړه كesh و ههوايهك بييت، وشترى مام و شهوكوپر بهو جوړه بووه).

فَارْتَاغٌ مِنْ صَوْتِ كَلَابٍ، فَبَاتَ لَهُ طَوْعُ الشَّوَامِ مِنْ خَوْفٍ وَمَنْ صَرَدَ

ارتاع: ترساوه، زراوى تهقيوه، صوت: وهره و دهنك، كلاب: سهگهوان، خاومن سهگى راو، يان راوحييهك سهگى راوى ههبييت، بات: له شهودا، طوع: بهگوڤكاره، الشوامت: چوارپهلى حهيوان، يان راوچى دوزمن، خوف: ترس، صرد: سهرما.

دهلئ: ئەم گاکۆوییە زۆر بە پەلە غار ئەدا، ھۆکاری پەلەکردن و
پاککردنی خێرای دەگەرپتەووە بۆ چەند شتێک، یەک لەوانە: ترسی ڕاوچی
دووڕ ھەییە و وەرە سەگی تالیمدرای ڕاوەک بە دواپەوھبن، دوو: باران و
تەرەزە و تەریی لەش و بەدەنی.

(جا وەرە گاکۆوی ترست ھەبێ و سەگ بە دواتەووە بێت و تەپ بیت و
سەرماي باران و تەرەزە لە بەدەنت بدات و کاری کردبێ، ئەبێ چۆن غار
بدات لەو شیو و دۆل و تەن و بێ دار و بێ دەوون و بێ پەنایە، بە
راستی و پەنەییەکی دەگمەن و جوانی ئەو کاتەییە).

فَبَثْنُهُنَّ عَلَيْهِ، وَاسْتَمَرَ بِهِ صُمْعُ الْكُفْبِ بَرِيئَاتٍ مِنَ الْحَرْدِ

بەئەن: پەرش و بلاوی کردووەتەووە، استمر: لە سەری ڕۆیشت، الصمع:
چوار پەلی و لاخ بە لەپەیی و باریکیی، کعب: پاژنەیی سمی حەییوان،
برییات: دووڕ، الحرد: خاوی و نەرمیی.

دهلئ: ئەوجا باسی و شترمبۆرە کە ھەردوو دەست و ھەردوو قاچی بلاو
دەکاتەووە و چوار نالە غار ئەروا بە ڕێگەدا و لەسەریان ڕێگە ئەبرێ،
نەرمی قاپارە و پاژنەکانی دووڕ لە خاوی و نەرم و شلی بەلگۆ پتەووە و
مەحکەم لە زەوی دەدا، مەبەستی ئەووە ئەم و شترە ھەرچی بیماری و
سەقەتی و نەخۆشی ھەییە بۆ و شتر لەم و شترەدا نییە، لە راستیدا چوار
پەل بۆ و شتر وەک تایەیی ماشین وایە، عەیبی ھەبێ ڕێگەیی پێ نابری،
ھەندێ نەخۆشی بۆ سەمدار ھەییە، وەک (تەبەق) کە ناوی سم زامارە و
و شتر و گا لەپێ ئەخات، یان (پەیی زەن) کە ھەردوو ئەژنۆی دواوە لەیەک
دەدەن، ئەم و شترە دووڕ لەو نەخۆشیانە، یان مەبەست ئەوھییە کە ڕاوچی

سه‌گه‌له‌کانی به‌رداوه که ئەم گاکۆپییه و راوی ئەنێن به سەر و به خواردا، ئەو گایەش که سەگ به دوايه‌وه بوو ترسی زیاتره، به‌لام جوارپه‌لی ئەم گایه ساق و سه‌لیم و بی‌عه‌یبه و نه‌خۆش نییه و بیماری تایبه‌تی ئەم حه‌یوانه که ته‌به‌ق و په‌یزمن و ناوسم زامارییه، ئەه‌وجا بزانه تانجی راوچی ناگات به قولیا.

فَهَابَ ضُمْرَانٌ مِنْهُ حَيْثُ يُوزَعُهُ طَعْنُ الْمُعَارِكِ عِنْدَ الْمُجْحَرِ التَّجْدِ

هاب: ترسا، ضم‌ران: ناوی سه‌گیکی دیارییه، مِنْهُ: له گاکۆپییه‌که، یوزعه: هانی ئەداو تیی به‌رنه‌دا، طعن: لێدان، المعارك: ئازا، چالاک، جه‌نگاوهر، المجحر: په‌ناکه، التجد ده‌ستومشین و پالنه‌وان.

ده‌لی: که سه‌گه‌کان په‌لاماری گاکۆپییه‌که‌یانده‌دا، سه‌گی زۆر در و ئازایان ناوی زهم‌ران بوو، زۆر نه‌ترسا له گاکۆپییه‌که له‌وکاته‌ی که راوچی دهنی ئەدا و هانی ئەدا بۆ قه‌پگرتن له گاکه، به‌لام ده‌ستومشان‌دنی گاکه له ده‌ستومشان‌دنی شه‌رکه‌ریکی ئازا له په‌نگاکه‌دا و ماوه‌ی زهم‌رانی نه‌دا.

شَكَ الْفَرِيصَةَ بِالْمِدْرَى فَأَنْفَذَهَا شَكَ الْمُبِيطَرِ إِذْ يَشْفِي مِنَ الْعَصَدِ

شک: لێیدا، وەشان‌دی، الفریصة: ناوشان، المدری: شاخ، أنفذها: بردی به ناودا، المبیطر: به‌یتال، پزیشکی حه‌یوان، شیفی: تیمار نه‌کات، العصد: زامی باسک و بال که خوێنی ئی نه‌گیری.

ده‌لی: ئەو گاکۆپییه نه‌به‌رد و ئازا په‌لاماری سه‌گه بۆری دا، که ناوی زهم‌ران بوو، شاخی کرد به ناوشانیدا، ئەو شوێنه‌ی زامارکرد که به‌یتال

تیماری نه خووشی ئازهلێ پشت و ناوشانی پێ ئەکات، وهك چۆن بهیتال
 ئەزانێ خوین له کوێ ئەگرێ، ئەو گاکێوییه ئەیزانی شاخ له کوێ ئەدا.
 جا وەرە ئەم وێنە تەماشاکە وێنە گاکێویی ناو جیا و چۆل و یاخی
 له هەموو بوونەوهریکی دژ بەم حەیانە و کۆمەلێ سەگی هار و شەپانی
 لەلایەن راوچییهکی شارمزاو هاندراپێ لەو گایە و لە پەناگایە پشتی
 کردبێ له پتەوئ و بە شاخەکانی که له ڕم تیزترە و لە سەگان دەسرموئ
 و زاماریان دەکات، وهك پزیشکی بهیتال شارمزیه کوێ زامار ئەکات.

كَانَهُ خَارِجاً مِنْ جَنْبِ صَفْحَتِهِ سَفَوْدُ شَرْبِ نَسْوُهُ عِنْدَ مُفْتَادِ

خارجا: له دەرەوه، جنب: لاصفحة: کەللە سەری و لاخ، سفود: شیشی
 سوورکراو بە ئاگر، شرب: تاقمی مەیهخۆر له کۆردا، یان سیخی گوشت
 برژاندنی عەرەمقخۆر لەسەر مەقەلێ پر له پشکۆ، مفتاد: مەقەلێ و
 ئاگردان.

دەلێ: شاخی ئەم گاکێوییه که لەملاوئەولای کەللەسەرییهوه دەرچوون
 و سووربوونەتەوه و گەرم و تیزە و پلەگوشتی سەگە پەلاماردەرەکانی
 پێوهیە، ڕێک ئەلێ سیخی سوورکراو و پلەگوشتە و لەسەر ئاگری
 مەقەلێ دانراوه.

کەبابخانەیهک لەو جەنگەلە دروست بووه، راوچی ئەیهوئ گوشتی
 گاکێویی بکات بە شیشی گوشتبرژاندندا، بەلام ئەو گاکێوییه کارەکی
 پێچەوانە کردوووتەوه، هەردوو شاخە تیزەکانی که له کەللە سەری
 گاکەوه دەرچووه وهك شیش سووربووتەوه و پلەگوشتی پشتی سەگی
 راوی پێوه کراوه و لەسەر مەقەلێ پر له پشکۆکە کەللەسەرەکه دانراوه.

فَظَلَّ يَعْجُمُ أَعْلَى الرُّوْقِ مُنْقَبِضاً فِي حَالِكِ اللَّوْنِ صَدَقَ غَيْرِ ذِي أَوْدٍ

يعجم: ئەيجوئ، الروق: شاخهكه، منقبض: نارەحهته، ئيش و ئازارى، حال: رهش، صدق: زۆر رهق، اود: لاری و خێچیی.

دهلئ: سهگه بۆره بهسهر شاخی گاکهوه لهگهڵ ئەوهی نالە و هوزەى ههیه لهبەر ئیش و زامی سهخت قهپی له شاخیکی رهش و رهق و بئ گری و لاروخێچ گرتوو، بهلام بئ سوود بوو، چونکه گاکێوییهكه شاخی کردبوو به لهشی سهگهكهدا، ئەگەر چی ئەویش قهپی گرتبوو له شاخی، بهلام شاخهكه رهق و بئ گری بوو، كه ئبهی سهگهكه کاری نهدهکرد له شاخهكه.

کێشانی ئەم وێنهیه ئەوه دهگهیهنئ ئەم شاعیره زۆر نزیک بووه له پوداوهکهوه و به چاوی خوێ ئەم دیمه نهی وێنه کێشاوه و له چوار چیوهی ئەم بهیتهدا وێنه کێشاوه، یان ههر خوێ راوچی بووه، چونکه ئەومندهی پمبازی و شمشیر وهشاندن باو بووه هیندهش دهست و برد له راودا نیشانهی نهبهردیی بووه.

لَمَّا رَأَى وَاشِقُ إِقْعَاصَ صَاحِبِهِ وَلَا سَبِيلَ إِلَى عَقْلِ وَلَا قَرَدٍ

واشق: ناوی سهگیکی دیکهیه لهو گهله سهگهی پهلاماری گاکه یانداوه و ئیسته زهمران بهسهر شاخی گاکه وهیه، إقعاص: مهرگ و گیاندرچوون به پهله، سبیل: رێگه، عقل: خوینومرگرتن له کاتی کوشتنی کهسیک، یان تۆله ههیه، یان خوین که پاره و وشتره، قود: تۆله و قیساس.

دهلئ: لهو کاتهی واشق که سه گئیکی در و نازای راوچییه به چاوی خوی
 هاوړیکه به سهر شاخی گاکئوییه که وه بینو و مردنی زور به په لهی
 چاومروان دهکرد، چونکه شاخی گاکه چووبووو ناو هه ناوی، نه میس داماو
 بوو، نه یدمزانو چ بکات، توانای نییه داوی خوینی لئ بکات و سولج بکه
 به شیکیان تۆلهی لئ بکاته وه، چونکه خوینی نه م سه گه به واشق رهوا
 نییه، نه بی خاومنه که ی و مریگری، زات و زوړیشی نییه که تۆله و
 قیساسی لئ و مریگری، له وه نه چی هه رهووزه و نووزه ی هه بووبی.

قَالَتْ لَهُ النَّفْسُ: أَنِّي لَا أَرَى طَمَعًا وَإِنَّ مَوْلَاكَ لَمْ يَسْلَمْ وَلَمْ يَصِدْ

دهلئ: سه گه که که ناوی واشق بوو وه که له کوردیدا ناوی سه گه بووه،
 بازه، هه لاش و ناوی تر هه یه له ناو هه رمبیشدا، زه مهران و واشق هه یه، نه و
 سه گه له دموونی خویدا گف تو گوئی دهکرد و خوی به خوی دهگوت؛ و
 نازانم بتوانم پرزگاری بکه م، یان خوی له مه رگی چاومروان کراودا پرزگار
 بکات و سه گه هاو سوینه که ش که له دووره وه نه مری ئه ویش به
 سه لامه تی دمرچوونی نییه و پاش تۆ له وانه یه په لاماری هاوړیکه ت بدات
 و نه م راوهمان به نسیب نه بوو.

نه م وینه یه که شاعیر کی شاویه تی بوچونی خوییه تی، دنا نه م چون
 دلی نه و سه گه ی خوینده وه که ناتوانی پرزگاری بکات، یان تۆله ی و مریگری،
 له وانه یه وشه ی (مهولا) به مانای خاومن، ناغا، راوچی لی کبدریته وه،
 نه وکاته دهلئ: من توانام نییه و خاومن خویشی ترسی هه یه و نه م راوه ی
 به نسیب نه بووه.

فَتِلْكَ تُبْلَغُنِي الثُّغْمَانُ“ إِنَّ لَهُ فَضْلاً عَلَى النَّاسِ فِي الْأَدْنَىٰ وَفِي الْبَعْدِ

به خێربێتیهوه شاعیر!، تازمبه تازە دیتە سەر باسی سەفەرەکی بۆ لای
نوعمانی کورێ مۆنزیڕ، بە سواری ئەو و شترە نازدارە کە ئەم چۆل و
بیابانە راوە گاکێوی و شەڕە سەگی بینیوە و دەلی: بەم و شترە، بەم جوۆرە
کەشتییە بیابان دەچم بۆ لای نوعمان، چوون بۆ لای ئەم سەرەککۆمارە
ئەرکی هەمووانە، چاکە زۆر، بەخشندمیە، دەستگوشادە، نەک بەسەر
شاعیرەوه، بەلکو بەسەر هەموو خەلکی ناوچەکەوه، نزیک بن وەک خێل و
هۆزی دەوروبەری خۆی و ئەو خێلانیە لەژێر فەرمانیدا دەژین، یان
دەوروبەرمان، ئەوانیش چاکە و مەردایەتی ئەم پادشایان لەبەرچاوه.

(من بروام وایه ئەگەر عەرمب بیانیپەرست نەبوونایه و گوێپرایه‌لی
گەورە خۆیان بوونایه لەو زەمەن و سەردەمەدا بۆ ئیستەیان دەبوو بە
میژوو، بەلام بەداخهوه وانه‌بوون).

وَلَا أَرَىٰ فَاعِلًا فِي النَّاسِ يُشَبِّهُهُ وَمَا أَحَاشِي مِنَ الْأَقْوَامِ مِنْ أَحَدٍ

دەلی: ئەم پادشایە زۆر گەورمیە، بەخشندمیە، چاکە هەموو لایەکی
گرتووتەوه، دوور و نزیک سوودمەندە لەم مەردە سەرکردمیە، کەس
گومان نابات وەک ئەم وای و هاوشان و هاوتای بێ، لەم بێپارەمدا کەس
نابوێرم و کەس جیانا کەمەوه، بلییم جگە لە فلانە کەس!.

إِلَّا سَلِيمَانَ إِذْ قَالَ لِلَّهِ لَهُ: قُمْ فِي الْبَرِّيَّةِ فَاحْدُدْهَا عَنِ الْفَنَدِ

البرية: خه‌لک، مروڤ، اُحد: بېپارێزه و دووری بخهرموه، الفند: هه‌له،
لادان، سه‌رپێچیی.

ده‌لێ: که‌س نابوێرم که له‌م پادشا و مه‌لیکه‌ی من باسی نه‌که‌م، جگه له
حه‌زهرتی سوله‌یمان پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ر بی‌ت)، که مروڤ و
دیو و جنۆکه و بالنده‌ی بو دانرابوو، که له‌ژێر فه‌رمانیدابن و خودا
فه‌رمانی پێدا بو خه‌لک له‌ بته‌هرستی و رۆژ به‌هرستی و مروڤه‌هرستی
دوور بخاته‌وه، دیاره ئه‌م بیروباوه‌ری شاعیر زۆر جیاوازه له‌ بیروبو‌چوونی
جنۆکان که‌ لایاندابوو، له‌م پێغه‌مبه‌ره مه‌زنه پادشایه.

وَحَيْسُ الْجَنِّ "إِنِّي قَدْ أَذْنْتُ لَهُمْ يَبْنُونَ تَدْمُرَ بِالصُّفَّاحِ وَالْعُمْدِ

خیس: موسه‌خه‌ریکه، له‌ژێر باراندا کاریان پێ بکه، چونکه ئه‌م
بوونه‌وه‌ره توانای بێ سنووریان هه‌یه، اُذنت: ماوه‌مانداون و هێزمان
پێداون، تدمر: شاریکه له‌ناو جه‌رگه‌ی بیابانی سوریه‌دا، نزیك شاری
(حمص)، ناوی بووکی بیابان بوو، ئیمپراتۆری رۆما داگیری کرد و وێرانی
کرد، سائی دووسه‌د و حه‌فتا و دووی زاینی و له‌ سائی شه‌ش سه‌د و سی و
سێ، خالیدی کوری وه‌لید داگیری کرد، الصفاح: گابه‌ردی گه‌وره‌ی درێژ، که
نه‌قاری کرابی و له‌ چینی دیواری گۆشکی کۆن یان پردی درێژ دانراوه،
العمد: پایه‌ی گه‌وره.

ده‌لێ: خودا فه‌رمانیدا به‌ هه‌زهرتی سوله‌یمان پێغه‌مبه‌ر(دروودی خوای
له‌سه‌ر بی‌ت)، که جنۆکه و دیوم بو مسه‌خه‌ر کردووی که دووری و هێز و
توانام پێداون که شاری ته‌دموور دروست بکه‌ن و له‌ناو بیاباندا شاریک

دروست بکهن بۆت بۆ ئەوێ فەرمانڕه‌وایی هه‌موو جیهان بکهیت و
خه‌لک له‌ بته‌رستی و مرۆفیه‌رستی ڕزگار بکهیت.

فَمَنْ أَطَاعَ فَأَعْقِبْهُ بِطَاعَتِهِ كَمَا أَطَاعَكَ وَادُلُّهُ عَلَى الرَّشَدِ

ده‌لی: خودای سولیمان فەرمانی پێدا ئەوێ به‌ فەرمانی تۆ بکات
تووشی پاداشتی به‌ ئەندازە بە جیهانیانی فەرمانه‌که‌ بده‌ره‌وه‌، چون ئەو
به‌ فەرمانی تۆ هه‌ستاوه‌، تۆش پاداشتی بده‌ره‌وه‌، چونکه‌ ئەوێ به‌
فەرمانی پێغه‌مبه‌ر هه‌لسوکه‌وت بکات، به‌ فەرمانی خودا هه‌ستاوه‌، ئەو
پێغه‌مبه‌ره‌ فەرمان به‌ چاکه‌ و نا له‌ خراپه‌ ده‌کات، ئەوجا ڕێنومایی بکه‌ و
رابه‌ری به‌ بۆ ڕێگه‌ی چاک و پاک، ئەم به‌یته‌ به‌ شیوه‌ی ناراسته‌وخۆ به‌
نوعمان ده‌لی: جه‌ناب! تۆش وه‌ک ئەو ڕه‌وانه‌کراوه‌ی خودابه‌ بۆ فەرمان
به‌ چاکه‌ و نا له‌ خراپه‌، فەرمان و ڕێنمایی بکه‌ و په‌له‌ مه‌که‌ له‌ سزادانی
بۆ گۆی و نا فەرمانیی.

وَمَنْ عَصَاكَ فَأَعْقِبْهُ مُعَاقِبَةً تَنْهَى الظُّلُمَ، وَلَا تَقْعُدْ عَلَى ضَمَدٍ

ده‌لی: ئەوێ بی‌فه‌رمانیی کردی سزای بده‌ به‌ گوێره‌ی تاوانه‌که‌ی، بۆ
که‌تن سزای خۆی و بۆ تاوان سزای خۆی و بۆ نه‌زان و نه‌فام ڕێنمایی و
نامۆزگاری، به‌لام بۆ هی‌رشکار و سته‌مپیشه‌ و مله‌ور، سزای وای بده‌ که‌
جاریکی تر نه‌ خۆی و نه‌ خه‌لکی تر نه‌توانن کاری له‌و جو‌ره‌ بکه‌ن و
هه‌رگیزیش ڕق و کینه‌ له‌ که‌س هه‌لمه‌گره‌، چونکه‌ پیاوی گه‌وره‌ ده‌بی
دلفراوان بی‌ت و جیگه‌ی ڕقی تی‌دا نه‌بی‌ته‌وه‌، ئەوه‌ یه‌کیکه‌ له‌ پایه‌کانی

فهرمانر موایی، به تایبه تی ئه گهر له سهر هاوزمان و هاونیشتمان و
هاورمهگزی خوئی بن.

إِلَّا لِمِثْلِكَ أَوْ مَنْ أَلَتْ سَابِقُهُ سَبَقَ الْجَوَادِ إِذَا اسْتَوَلَى عَلَى الْأَمَدِ

دهلی: ئه و پاداشت و سزایه بو ههموو کهس تهنها بو ئهومیه وهک تو
رپیان له پیشه و پیشبرکی دمکهن له نیوان سواری مهیدانی رهبازی، ئه وه
چهنده زور برۆی بو تو باشه.

وَاحْكُم كَحُكْمِ فَتَاةِ الْحَيِّ إِذْ نَظَرَتْ إِلَى حَمَامٍ سِرَاعٍ وَارِدِ الثَّمَدِ

فتاة: کج، کیژی تازه پیگهیشتوو، نظرت: تهماشای کرد، حمام: بره
کوثریک، سراع: توند و به پهله دمرۆیشتن، الثمد: ئاویکی کهم.

دهلی به پادشاکهی: گهورهم، جهناب، ئه گهر ویستت بریاریک،
فهرمانیک بدمیت، دهبی زور بیری لی بکههته وه و سهروژییری بکهیت و
ههر چوار کاری زمییریاری له گه ئدا به کاربینی، (لیکدان، دابهشکردن،
کوکردنه وه، لیدمرکردن)، وهک ئه و کیژه چاو تیژه، بیر تیژه، تهماشای
پولی کوتری دهمکرد که به ئاسماندا دهمفرین بو سهر ئاویکی ته نکاو.

قَالَتْ: أَلَا لَيْتَمَا هَذَا الْحَمَامُ لَنَا إِلَى حَمَامَتَيْنَا، وَنَصْفُهُ فَقَدْ

گوته: خوژگه ئه م رموه کوتره هی ئیمه بوبایه و له گه ل کوترمهکانی
ئیمه دا بوابه، ئه م کوترانه و نیوهی ئه م کوترانه و کوترمهکی خویمان
هینی ئیمه بوابه، ئیمه ئیتر بهسمان بوو، پیویستیمان به کوتر نه دمبوو.

يَحْفُهُ جَانِبَا نَيْقٍ وَتُبْعُهُ مِثْلَ الزُّجَاجَةِ لَمْ تُكْحَلْ مِنَ الرَّمْدِ

یحفه: له نزیك چیاكهوه دمهاتنه خوارموه، نیق: چیاى بهرز، الزجاجة: شووشه، لم تكحل: کلی تێدانه کرابوو، الرمد: چاوئیشه.

دهلی: ئەو پۆله کۆتره له سهر چیاكهوه هاتنه خوارموه به پهله و ئەم کیزه به چاوێکی وهك ناوێنه و شووشه پاک و بێ گری و بێ نهخۆشیی و چاوی خۆی به کل نهپرشتبوو له بهر چاوئیشه، چاوێکی تیز، شەش له سەر شەشی ئەمڕۆ بۆ کۆترهکانی دەرپوانی و زۆر به ناسانی هەموویانی ژماره کرد و له گەڵ کۆترهکانی خۆیان کۆیکردهوه و ژمارمیهکی بۆ دمرکهوت که راست دمرچوو.

مه بهستی ئەوهیه پادشا و میری ولات دهبی هەر کاریکی کرد سهر و ژیری بخوینێتهوه و حیسابی هەموو شتی بکات و ئەوجا حوکم بدات، له گۆتره حوکم نه دات، به راستیی ئەوه حیکمهته، ژیرییه له وکاته دا شاعیر باسی کردووه رāmīārī ژیرانه بووه.

فَحَسْبُوهُ فَأَلْفَوْهُ كَمَا حَسَبْتَ تِسْعًا وَتِسْعِينَ لَمْ تَنْقُصْ وَلَمْ تَزِدْ

حسبوه: ژماره دهکرا، ألفوه: بۆیان دمرکهوت، حسبت: وهك حسابی کیزمه بوو.

دهلی: کاتی ئەو پۆله کۆتره میان به ئاهیهسته ژمارکرد بۆیان دمرکهوت که ئەو بېرمکۆتره ئەوهنده کۆتر بوون.

فَكَمَلْتُ مِائَةً فِيهَا حَمَامَتُهَا وَأَسْرَعْتُ حِسْبَةً فِي ذَلِكَ الْعَدَدِ

دهلئ: بهو حیساب و ژماره‌ی که داینبوو، ژماره‌ی کۆتره‌کان بۆ سه‌د کۆتر و بهو گورجیی و په‌له‌یه‌ نه‌و پۆله‌ کۆتره‌ی ژمارد و هه‌له‌ی تیدا نه‌کرد و بئ که‌م و کوپیی و بئ زیاده‌، به‌م شیومه‌ نه‌و کۆتره‌ی بۆ سه‌رئاو دهرچوون ژمارمیان شه‌ست و شه‌ش کۆتر بوو و نیوه‌ی بۆ زیاد بکه‌یت که‌ ده‌کاته‌ سی و سی کۆتر، ئەم دوانه‌ کۆکه‌رموه‌، ده‌کاته‌ نه‌ومدونۆ کۆتر، که‌ له‌گه‌ل یه‌ک کۆتری ئەم کیژه‌ ده‌کاته‌ سه‌د کۆتری ته‌واو، ده‌بئ حوکمی حاکم به‌م شیوه‌بئ.

أَعْطَى لِفَارِهَةِ خُلُو تَوَابِعُهَا مِنْ الْمَوَاهِبِ لَا تُعْطَى عَلَى نَكْدٍ

أعطى: به‌خشی، فاره‌هه‌: وشتری زۆر جوان و په‌سه‌ن و شیرین، حلو توابعه‌ا: به‌چکه‌ وشتره‌کان زۆر شیرین و جوان بوون، المواهب: خه‌لات و به‌رات و به‌خشنده‌یی، نکد: دلئ له‌ شوینان نه‌بوو و په‌شیمان نه‌بوو له‌ به‌خشیینی.

دهلئ: من ئەم پادشایه‌م وا به‌رچاو که‌وتوو که‌س وه‌کو ئەم ده‌ستگوشاد و به‌رچاوتی‌ر نه‌بووه‌ له‌ به‌خشنده‌یی‌دا، که‌س وه‌ک ئەم نه‌بووه‌، سه‌دان وشتری جوان و پاک و به‌ نرخ له‌گه‌ل بیچوه‌ جوانه‌کانیان له‌خه‌لات‌دا که‌ ده‌یدا به‌ شاعیر و داواکاری ناو کۆشک، که‌ ئەو به‌خشنده‌یی هه‌بوو هه‌رگیز چاو له‌ شوینی ئەو به‌خشنده‌یی‌ه‌ی خۆی نه‌ده‌بوو، په‌زیلی تیدا نه‌ده‌کرد، حاته‌م له‌چاوی‌دا ئەشه‌ب بووه‌ا.

ئەم جوړه‌ زیاده‌وتنه‌ له‌ خه‌لات و به‌راتی ئەو میر و پادشایانه‌، وه‌ک شاباشی زهماوه‌ندی کوردی دیته‌ به‌رچاو که‌ له‌کاتی په‌شبه‌له‌ک‌دا ده‌هه‌زار دینار ده‌دا، به‌لام هه‌زار حیسابه‌.

الْوَاهِبُ الْمَائَةَ الْبُكَارَ زَيْنَهَا سَعْدَانُ تَوْضِحَ فِي أَوْبَارِهَا الْبَدِ

الواهب: به خشنده، الأبكار: وشتری می، زینها: قهلهوی کردبوون،
 سعدان: درکی و شترخۆر که چاکترین ئالفه بۆ و شتر، توضح: ناوی شوینه،
 اوبار: کورگ و توك و خوری و شتر به تایبهتی، اللبد: تیکئالآو و
 لهیه کپیچراو له بهر ئه وهی نه سواری بوون و نه باریان لیبار کردووه.
 دهلی: ئهم پادشایه لهو گه وره به خشنده و پیاوانهیه که سهد و شتری
 می دهبه خشی و ئهو و شترانه تایبهته به رهوی مهلیکه وه و هه می شه
 خواردنی گه لای دره ختی سهعدانه که و شتر زۆر زوو قهلهو دهکات، ئهو
 و شترانه له بهر ئه وهی کهس سواریان نابی و بارنا کرین خوری و تووکی
 لهشیان لهیه که ئالآوه و وهک له باوی لی هاتوو، ئهم سهد و شتره به کی
 دراوه، دیار نییه؟.

به لام شاعیر مه دحی پادشا ئه کات به راست یا زیاده پرۆی.

وَالسَّاحِبَاتِ دُيُولَ الْمِرْطِ فَتَقَهَا بَرْدُ الْهَوَاجِرِ كَالْفِزْلَانِ بِالْجَرْدِ

الساحبات: که نیزه کی کراسشۆر، به دواي خۆیدا ئه یکی شی، چونکه لهو
 کۆشکه دایه، دیول: دیوان، په راویزی کراس، المرط: کراسی ناسک، فنق:
 نه رم و ناسکی کردووه، خۆشی کردووه، برد: فیئیکی و ساردیی، الهواجر:
 گهرمای نیوم پرۆی ولاتی عهرمب، الجرد: روته نی دهشتودهر.
 دهلی: به خشندهیی و دهستگوشادیی و دهه ندهیی ئهم پیاوه له
 سنووری تیپه پراندوو، له لایه که به سهدان و شتر به به چکه کانه وه
 دهبه خشی، له لایه کی ترموه کیژانی که نیزه کی ناسک و به ناز په رومری ناو

کۆشک که نه گهرمای دوورگهی عهرمیی پهمی کردونه ته وه و نه کاره که ی و نیسکردنی زۆر ماندووی کردوون و پالیمی کراسیان له ئهرز نه خشی و هه میسه له سیبه ر و فینکییدا ژیاون وه ک کارمامزی پرووته نیی که هه میسه له خوشیدا دهرین، ئهم ناسک و نازدارانه دهبه خشی به شاعیر و ومزیر و گزیری دهرباری پادشا.

وَالْخَيْلَ تَمْزَغَرَبًا فِي أَعْنَتِهَا كَالطَّيْرِ تَنْجُو مِنَ الشُّؤْبُوبِ ذِي الْبَرَدِ

الخیل: ئەسپ و ماین به کۆمه ل و به تاک، تمزع: زۆر تیزپرمون، غربا: به په له و به لهز و تووندپه و، أعنة: له غاو و پهمه یان له سه ره، الشؤبوب: هه وری چپی باراناوی نهرم، برَد: ته رزه.

ده لئ: ئهم پیاوه به خشنده یی ته نها و شتر و که نیزه ک و غولام نییه، به لکو به خشنده یی که یشتوو ته ئه و دی که پهمی ئەسپ و ماینه کانی به کۆمه ل و به تاک ده یانبه خشی، به لام چۆن ئەسپ و ماینی تیژ و ئازا و به په له له غارکار و مۆچینراو بۆ سواری و له غاو پهمه یان به سه ره و دیه و ئاماده ن بۆ سواری خۆی، وه ک چی؟، وه ک ئه و قه تی و کۆترانه ی به ناو هه وری باراناوی و ته رزه بارین چۆن دهمه ن له شه قه ی بال، ئهم ئەسپانه وه ک با و وه ک بۆران پێگه دهمپن، ئه و بالنده سووک و بالداره چۆن بۆ خۆرزاگرکردن له ته رزه دمفرن، ئه مانیش به و شیومه یه ن.

وَالْأَظْمَ قَدْ خُيِّسَتْ قُتْلًا مَرَّافِقُهَا مَشْدُودَةً بِرَحَالِ الْحِيرَةِ الْجُدُدِ

الادم: و شتری سپی که ده گمه نه و پهمه نه، خیست: پامکراوه و به رباره و هیتری برپینی پێگه ی دوور کراوه، قتلا: بادراوه مه حکه م، پته و، مرافق:

چوار پهل و لولاقی نه ژنۆ و مه چه کی و بیماری و په یزمنی نییه،
مشدودة: به ستراره کوپان و جل و سهر سه بلی، الحيرة: پایته ختی
نوعمانه، الجدد: تازه و سفت و نوی.

دهلی: دهه ندمی ئەم پادشای عه ره به که پایته ختی له حیره ی شام
چووته ناو ره وه و شتره که ی، به لام کام ره وه و شتر، ئەو و شترانه ی که
فیهرکراون و ته دریبکراون، ئاماده کراون بۆ بار و بۆ سه فه ر، دوورن له
نه خوشی و شتر وه ک مقا و ته به قی ژیر سم و په یزمنی سهر دوو قاچی و
چوار پهل دووره له یه که وه و جل و کورتانی جوانی ولاتی حیره ی بۆ
دوراره که ئەو کاته کوپاندووری زۆر شارمزی لی بووه و هه موویان تازمن.

فَلَا لَعَمْرُ الَّذِي قَدْ زُرْتُه حِجْبًا وَمَا هُرِيقَ عَلَى الْأَنْصَابِ مِنْ جَسَدٍ

هلا: نه خیر، لعمر: به گیانی، زرت: دیدم نیم کردووه، حجبا: سالانیکی
زۆر و له میژ، هریق: پرژاوه، سه ره برپاوه، الانصاب: بت، ئەو به رده
تاشراوانه ی که ههر هۆزیک وه ک خودا بۆخویان دایانناون بۆ په رستنی و
هۆج و هوربانیان بۆ ده کرد، جسد: خوین، قوربانیی.

دهلی: گه وره م من هه رگیز له پرووی تۆدا بی ئەده بیم نه کردووه،
نه خیر، سویند دهخۆم به گیانی ئەو که سه ی سالانیک له خزمه تیدا بووم و
نان و نه که م کردووه و له به رده میدا شیعرم خویندوووته وه و سویندیش
ئهخۆم به گیانی ئەو بته نازدارانه که سالانه هۆچیان بۆ ده کری و
هوربانیان بۆ سه رده مبردنی و خوینیان بۆ ده پێژری، سوینده که له دوا ی
ئەم به یته دیت که پا کانه ده کات که هسه ی خراپی به شا نه گو توه.

وَالْمُؤْمِنِ الْعَائِدَاتِ الطَّيْرَ يَمْسَحُهَا رُكْبَانُ مَكَّةَ بَيْنَ الْقَيْلِ وَاسْنَدِ

المؤمن: په نامدر و به خيوكهر، العائذات: بالندهى كۆچبهر و داواى په ناكهر، ركبان: وشترسواران، مكه: ناوى شارى كه عبهى پيرۆزه كه له كاتى نه فاميدا ههر پيرۆز بووه، الغيل: چالآو و درووستكه رى واحه شين و سهوز، السند: ئاويك له نزيك سينا، نزيك مهككه.

دهلئ: سويند دهخۆم بهو خودايه كه په ناى ئارام و هيمنى كردووتهوه بو بالندهى نزيك ههرهمى مهككه و له نزيك ئهو چياو و شيناويه كۆدمبنهوه و وشترسوارهكان دهست ديئن به سهرياندا، چونكه ترسيان نيهيه له گرتن و سهربرين و ههيوان و تهيرى ههرهمى مهككه، ئهو كاتهش راو درووست نه بووه و كهس تواناى نه بووه كۆترىك، بالندميكه بگرئ و سهرى بېرئ و ئهوانيش ترسيان نه بووه.

مَا إِنْ أَتَيْتُ بِشَيْءٍ أَتَيْتُ تَكَرُّهُ إِذَا فَلَا رَفَعَتْ سَوْطِي إِلَيَّ يَدِي

ئهو وهلامى سويندهكهيه له بهيتى پيشوو، دهلئ: ئهو سويندم بئ ههرگيز من كارىكم نه كردوو كه تۆ لات ناپه سهندبئ و پيئت ناخۆش بئ، ياخوا دهستم بشكى و دهستم گۆج بئ، ئهگهر بهرامبهر به تۆ كارى خراپم كردبئ.

إِذَا فَعَاقَبَنِي رَبِّي مُعَاقَبَةً قَرَّتْ بِهَا عَيْنُ مَنْ يَأْتِيكَ بِالْحَسَدِ

ئهگهر خوانه خواسته پۆژئ له پۆژان به خهيال و دلندا هاتبئ له دژى خاوهنشكۆ كارى ناپه سهند بكه، داوا دهكهه له پهرومردگارم كه سزام

بدات و تۆلەى به زمبىرم لى بستىنى، به رادىمىهك چاوى ئهوانهى
شاتوشوتيان كردوو به بۆ لای جهنابت، ون بىتهوه، چونكه دهلىن ئهوه خودا
حهقى ئهوه قسه خراپانهى لىسهندوووتهوه كه بهخاوهنشكۆت وتوووه.

هَذَا لِأَبْرَأَ مِنْ قَوْلٍ قُذِفَتْ بِهِ طَارَتْ نَوَافِدُهُ حَرًّا عَلَى كَيْدِي

ئهم ههموو سوپنده قورسهه بۆيه بۆت خواردوو له بهر ئهوه خۆم پاك
بكه مهوه لهو دوورمانى و بوختان و ههلبهسته كه بۆ من دروستكراوه و
ئهوه منده قورسه له پهنجهرهكانهوه كۆنى كردوووته جهرگم و به سهختى
برىندارى كردوو، چونكه تۆ لهوه گه وهرترى كه من بتوانم قسهى
ناشىرىن بكهم.

مَهْلًا فِدَاءَ لَكَ الْأَقْوَامُ كُلُّهُمْ وَمَا أُمِّرُ مِنْ مَالٍ وَمِنْ وَلَدٍ

مهلا: له سهرخۆبه، پهله مهكه، فداء: به قوربانى بى، الأقوام: ههموو
خزماتم، اثمر: كۆمكردوووتهوه، مال ولد: مال و منداڵ.

ده كه وابوو له سهرخۆبه، پهله مهكه، گه وهرم، من خۆم ئهكهه به
قوربانى، ههموو خزم و كهس و كارم به قوربانى بى، به سهدهقهى تۆبى،
ههرچى كه من ههمه له مال و منداڵ، منىك ئهوه منده تۆم خوشدهوى،
چۆن وشه و شيعر و قسهى ناخۆش به تۆ دهلىم.

لَا تَقْذِفْنِي بِرُكْنٍ لَا كِفَاءَ لَهُ وَلَوْ تَأْتَفَكَ الْأَعْدَاءُ بِالرَّفْدِ

تقذفتى: فرپدان و دوورخستنهوه، ركن: كهنا، شوين، كفاء: هاوكار،
يارمه تيدمر، تائف: واژت لى ناهيئن وهك سىكوچكه دهورىانداوى، الرقد:

په‌یتاپه‌یتا هاوکاریت ده‌که‌ن بۆ زیاده‌رق له‌ من.

ده‌لێ: گه‌وره‌م تو‌خودا من که‌ ئه‌وه‌نده‌ په‌یوه‌ندیم به‌ جه‌نابه‌وه‌ هه‌یه
و ئه‌وه‌نده‌ تو‌م خو‌شه‌وه‌ی و ئه‌وه‌نده‌ خو‌م و ما‌ل و مندا‌ل و هه‌رچیم
هه‌یه ئه‌یگێرم له‌ ده‌ورت، ده‌رم مه‌که‌، فرێم مه‌ده‌، له‌ که‌ناره‌وه‌ دام مه‌نێ،
هه‌رچه‌نده‌ من به‌خت و ناوچاو‌م نییه‌، دو‌ژمنه‌کانم ده‌وریاندا‌وی وه‌ک سێ
به‌ردی کوانو‌وی نا‌گر و په‌یتاپه‌یتا دا‌ری ئه‌خه‌نه‌ ژێر قازانی په‌ق و کینه‌
له‌ من، به‌لام من بێ تاوانم، به‌روا بکه‌ بێ گونا‌هم، دو‌ژمنم زۆره‌ و ئێرمیم
بی ده‌به‌ن.

فَمَا الْفَرَاتُ إِذَا جَاشَتْ غَوَارِبُهُ تَرْمِي أَوَاذِيَهُ الْعَبْرَيْنِ بِالزَّبَدِ

فرات: نا‌وی ئه‌و په‌وه‌بارمه‌یه‌ له‌ کوردستانی با‌کووره‌وه‌ دێته‌ سووریا و
له‌وێشه‌وه‌ دێته‌ عێراق و له‌ په‌وه‌بارمه‌یه‌ به‌رمه‌ که‌ندا‌و ده‌روات، جاشت: که‌
لا‌فا‌و ئه‌کات و ئه‌رخه‌وانسو‌وره‌ زیاد ئه‌بێ، غوراب: شه‌پۆل و سه‌رووی
په‌وه‌بارمه‌که‌، ترمی: فرێ ده‌دا‌ت، آوا‌زی: شه‌پۆلی بۆ که‌نا‌ر و ده‌ورو‌به‌ر،
العبرین: هه‌ردوو به‌ری چۆمی فورات، الزبد: که‌ف.

ئهم شاعیره‌ زۆر ها‌تووچۆی نا‌وچه‌ی کوردستانی کردو‌وه‌ که‌ په‌وه‌باری
فورات پێیدا ئه‌په‌وا و که‌فو‌کو‌ل و لا‌فا‌و و شه‌تا‌وی به‌ها‌رانی پێش شازده‌
سه‌ده‌ له‌مه‌وه‌پێش که‌ به‌ندا‌وی له‌سه‌ر نه‌بو‌وه‌ و به‌ها‌ری کوردستان به‌فری
تا‌وا‌مه‌وه‌، نا‌خۆ چۆن لا‌فا‌ویکی هێنا‌بێ بۆ دۆل و په‌وه‌باری فوراتی کوردان،
کاتی به‌فری کو‌یستان ئه‌تو‌یته‌وه‌ و گر‌مه‌ و که‌فو‌کو‌لی بۆ پێشه‌وه‌ و بۆ
که‌نا‌ری هه‌ردوو‌لای په‌وه‌بارمه‌که‌ دێت و ده‌په‌وا.

يُمَدُّهُ كُلُّ وَادٍ مُزْبِدٍ لِحَبِّ فِيهِ حُطَامٌ مِنَ الْيَبُوتِ وَالْخَضَدِ

یمدە: زۆری دەکات و فراوانی دەکات، واد: شیوودۆل، مزبد: فراوانی دەکات، لخب: هاژە دی و نرکه و نالە لافاوی شیوەکانی کە دیتە سەر فورات، حکام: لەشی دار و پردی لافاوهینەر، الینبوت: داروپەردوو و گزۆگیای ئاوارامانیو، الخضد: ساقی ڕووەکی وشک و بێ ئاو.

هەروەها دەلی: ئەو ڕووبارە گەورمیه نەك هەر خۆی بەلكو ئاوی ئەو هەموو شیو و دۆل و چۆم و كانیاوه دیتە سەری و هاژە و نالە ئاوی قەدپالەكان کە چەندانجار ئاوی فورات زیاددەکەن و هەزاران دار و درەخت و ڕووەکی لەگەڵ خۆی هیناوه بۆ ئاو ئەم ڕووبارە، ئەوانە هەرگیز ناگاتە لافاوی بەخشندهی خاوەنشکوۆ لەکاتی بەخشندهیدا.

يَظِلُّ مَنْ خَوْفِهِ الْمَلَأُ مُعْتَصِمًا بِالْخَيْرِ رَأْيَةٍ بَعْدَ الْإَيْنِ وَالنَّجْدِ

یظل: لە ناوەراستی ڕۆژدا، خوف: ترس، الملاح: کەلەكەوان و گەمی ناو ڕووباری فورات، معتصم: تووند دەستی گرتوو، الخيزان: سوکانی بەلەم، الاين: ماندوو بوون و شەكەتبوون، النجد: ئارەفکردن و ماندوو بوون.

دەلی: ئەم ڕووبارە زیاد لە سنووری خۆی لافاوی هەبی و بواوی پەڕینەوێ نەبی و خاوەن گەمی و کەلەك و بەلەمەكان لەترسی خنکندن و ئاوبردن دەستیان تووند گرتوو بە سوکانی بەلەمەکیانەوه و زۆر ماندوو و شەكەت بوون و ئارەقی زۆریان دەرداوه، ئەومندە شان و قۆلیان کوتراوه بە سەوڵی دەستیان، ئەوکاتە شەتاوی فورات ڕێگەی گواستنەوێ ئاوی بووه لە چیاکانی کوردستانەوه بەرەو بەسره و کوفه و

له نزيك حيرموه.

ئەم شاعیرە شارمزا بوو بە لافاوی فورات.

يَوْمًا بِأَجْوَدَ مِنْهُ سَيْبَ نَافِلَةٍ وَلَا يَحُولُ عَطَاءُ الْيَوْمِ دُونَ غَدٍ

ئەو وەلامی مەرجهکە ی پێشەوویە کە وتی فورات بەو هەموو لافاو و شەتاو و کەف و کوئی بەهارانە ی هەرگیز لە دەست و بەخشنەمی تو سەخێتر نییە، بەلکو دەستی بەخشنەمی تو زیادەشی هەیە لە فورات کاتی لافاوی بەهاران هەمیشە بەخشنەدی ئەمڕۆ نایبێتە کەمکردنەووی بەخشنەمی سبە ی.

ئەم شاعیرە باش لەو شارمزابوو کە ئاو یانی ئاوەدانیی و سەرچاوەی ئاوەدانی شام و جەزیرە و باشووری عێراقی عەرەبی بە کوفە و بەسرەشەو، تەنھا ڕەگی ژیا نیان ئاوی فوراتە و فورات بەخشنەمی، لەوانەیە ناوی کوردی بێ و کرابێ بە عەرەبی (فرهات) بوو و کەمکەم عەرەبەکان عەرەباندویانە وەک ڕووباری دیجلە کە (دەچڵە) یە و عەرەبیتر اوە!!

ئەو هەش تەوهری ئەم دوو ئاوەی سەرچاوەی ژیان.

أُنْبِتُ أَنْ أَبَا قَابُوسَ أَوْعَدَنِي وَلَا قَرَارَ عَلَى زَارٍ مِنَ الْأَسَدِ

أُنْبِتُ: ئاگادارکراوم، بۆیان باسکردووم، أبا قابوس: نازناوی نوعمانی کۆری مۆنزیڕە، أُوْعِدَ: هەڕەشە ی کردووم و بە نیازە ئازارم بدات، قرار: ڕاکردن و مانەو، زار: نرکە ی شیرێ درندە.

دەلی: بۆیان باسکردووم کە ئەبا قابووس هەڕەشە ی کردووم و منیش

ناتوانم جینگه به خۆم بگرم له نرکه و ناله‌ی شیرێ درنده.

هَذَا الثَّاءُ فَإِنْ تَسْمَعُ لِقَائِهِ فَمَا عَرَضْتُ - أَيْتَ اللُّغْن - بِالصَّفَدِ

هه‌موو ئەم ستایش و سه‌نایه که به‌نده‌ی دلسۆزتان بۆتان ده‌لی ته‌نها له‌بهر گه‌وره‌یی و مه‌ردایه‌تی و جوامیری ئیوه‌یه، هه‌رگیز (خودا دوورتان بخاته‌وه له خراپه) نیازم به‌خشین و خه‌لات نییه، ئەم پرسته‌یه (بیت اللعن)، به کوردی په‌رژین و دیواری قایم بێ له رووتان!

هَإِنْ نَأْ عِذْرَةً إِلَّا تَكُنْ نَفَعْتُ فَإِنَّ صَاحِبَهَا قَدْ تَأَه فِي الْبَلَدِ

ها: ئاگادار به، ئا: ئەم قه‌سیده‌یه، عذرة: پۆزش و عوزرخواییه بۆ جه‌نابی مه‌لیک.

خۆ ئەگه‌ر سوودی نه‌بوو داوای به‌خشینی بۆ من تیدا نه‌بوو، ئەوه خاوه‌نه‌که‌ی سه‌رگه‌ردانه له‌و ولات و نیشتمانیه‌ی خۆیدا.

خوێنه‌ری کوردی به‌رێز ئەوه قه‌سیده‌که‌ی نابیغه‌ی زووبیانی به‌کوردی و به په‌خشان و ڕافه‌کردن و مانای کورتی به‌یته‌کان، ئەم قه‌سیده‌یه ته‌مه‌نی هه‌زار و پینج سه‌د سال له‌مه‌وپێشه و کاتی گۆی ئەگری له شاعیریکی سه‌ده‌ی بیست و یه‌ک، هه‌ست ده‌که‌یت هه‌مان پرسته و هه‌مان وشه و هه‌مان مه‌به‌ست دووباره ده‌کاته‌وه به‌رامبه‌ر به میریکی عه‌ره‌ب، یان شایه‌ک، یان سه‌رۆککۆماریک، ئەوه‌ش وانه‌یه‌که بۆ کورد که نابێ ڕۆشنبیر، شاعیر، هه‌رگیز به ماری گه‌وره‌وه به پیاوی خۆیه‌وه بدات، به‌لکو هه‌میشه مه‌دح و سه‌نای بکات.

عەبید كۆرى ئەبەرسى ئەسەدى

۶۰۰ زاینی

ئەم شاعیرە یەکیکە لە کەلەشاعیرەکانی سەردەمی بەناو نەقامیی و
هەندئ لە پەخنەگرانی ئەدەبی کلاسیکی کۆنی عەرەب پلەى چوارەمی بۆ
دادەنن، بۆیژیکى دەستکورت و ھەزار بوو، بەلام نەفسبەرز و
دەروونبەند وەك میژوونوووسان دەلێن پادشای عەرەب مۆنزیرى كۆرى
ماءالسماء دوو ھاوړی و ھاودەمی خۆی دەکوژی و لە پاشان زۆر پەشیمان
دەبیتهو، بڕیار دەدات دوو کیلى بەرز لەسەر گۆرەگەیان درووست بکات،
سالى دووجار سەردانی ئەو دوو گۆرە دەکات، پۆژیک مۆژدەبەخش و
پۆژیک شووم، جا ھەرکەس لە پۆژی مۆژدە سەردانی بکات سەد و شترى
دەداتى و ھەرکەس پۆژی شووم بپرواتە خزمەتى، ملیان دەپەرپینى و
خوینەکەى دەدات بە کیلەکاندا، ئەم دوو پۆژە تەنھا لای پادشا دەزانرا،
ئەوجا بۆ بەخترەشیى عەبیدی شاعیر، پۆژی شووم دەچیتە لای، ئەویش
دەلێ ئەو چار نییە دەبى بتکوژم، چۆنت حەز لێیە بەو جۆرە ئەتکوژم،
یەكەم رەگى خوینھاومر، دووم رەگى خوینبەر لە بال، سییەم رەگى لامل
کە بە رەگى حەیات ناوی ھەيە، شاعیر لەو ئەلامدا دەلێ: ھەر سى جۆر ھەر
مردنە، بەلام بە مەى سەرخۆشم بکە ھەتا ئاگام لە خۆم نامینى، ئەو کات
خۆت چۆنت پى باشە وا بکە، بەو شیۆمیە ئەم شا نەقامە ئەم شاعیرە
ئەکوژی.

قه سیده که ی عه بید

خه تی بی ته بریزی به دمیهم قه سیده ی زیرینی عهرمی داناوه و هه ندیک له چواره م، به لام ئەم قه سیده یه ئەو قه سیده یه که پادشا پیش کوشتنی داوای لی کرد که پارچه شیعیکی بو بلی، ئەویش دەستی پیکرد به یادی ولاتی چۆل و ویران له (۱-۶)، شیومن له (۷-۱۰)، گۆران و ژیان و نامۆزگاری له (۱۱-۲۴)، سهفه ری له سه ر و شتریک له (۲۵-۳۱)، و هسفی ئەسه که له (۳۲-۴۸).

به پئی دهستووری کیش و سهروای عهرمی بی، زۆر لهنگی له شیعرهکانیدا ههیه، له پرووی دارشتنه وه زۆر لاوازه و کهموکوری قاعیده ی عهروزی تیدایه، به لام لیوانلیوه له وینه ی شیعیکی کۆنی عهرمب و ژیا نی کۆمه لایه تی ئەو سهرده مه.

قەسىدەى عەبىدى ئەبرەس

أَقْفَرُ مِنْ أَهْلِهِ مَلْحُوبُ فَالْقُطَيْبَاتُ، فَالذَّنُوبُ
فَرَاكِسُ، فَتَعَالِبَاتُ، فَذَاتُ فِرْقَيْنِ، فَالْقَلِيبُ
فَعَرْدَةٌ فَقَفَا حِرْرٌ لَيْسَ بِهَا مِنْهُمْ عَرِيبُ

أقفَر: چۆل و ھۆل و بى ئاۋەدانىيە، اھل: دانىشتوان، ملحوب: كانى و ناۋىكى ھۆزى شاعىر، قطبىيات: ناۋى چىايەكە لە ھەمان ھەۋارى شاعىر، الذَّنوب: ھەۋارىكى ھۆزى كورانى ئەسەد، راكس، ناۋى شوپىنى لە ھەمەرگەى ھۆزەكەى، تعالبات: ناۋى شوپىنى دىارى ھۆزەكەى، ذات فرقين: ناۋى بانىكى دىارىيە لەنىۋان بەسرە و كوۋفە پيش ھاتنى سوپاى ئىسلام و كردنى ئەو دژ و قەلا و شوپنە بە سەربازگە و پاشان بە شارى گەورە، القليب: بىرى ناۋى شىرىن لە بىابان، عردە: شوپنچەۋانەۋەى ھۆزى ئەسەد، قفا: بە ماناى پشتمل، واتە پشتى ئەو گەردۆلكەيە كە ناۋى (حبر)ە و ھۆزى كورانى سولەيم تىيدا ھەۋار دەگرن، عريب: ھىچ كەس، وشەيەكە لە برىتى (أحد) بەكاردى.

ئەم شاعىرە كە مەرگى خۆى لەبەرچاۋە و زۆر ئاگای لە خۆ نىيە، چونكە سەرخۆشكراۋە و خويىنى بالى چەپى بەردراۋە بۆ مەرگى و شای عەرەب داۋاى شىعرى لى دەكات و ئەمىش بە يادى ئەو شوپنەنە باسى بۆ

ئەكات و دەلئ: جەناب! ھۆزى كورانى ئەسەد قەرەچۆلىيان بپراومتەوہ و خوئنى شاعىرەكەيان بە خۆپايى و لە ئەنجامى ھەلەى پادشا كە ھاودەمى خۆى كوشتووہ و ھەموو سائى بپرياريداوہ قوربانىيان بۆ بكات بەم شيوە، كەس نەماوہ لە دانىشتوانى ھۆزەكەم، نە ھاوینەھەوار، نە زستانەھەوار، نە گرد و چيا و نە بان و دۆل و دەشت، ئەودتا مەلحوب چۆلە، قوتبىيات كەسى لى نەماوہ، راكيس پەپوو تىيدا دەخوئنى، سەعالبات بوومتە جىگەى رپوى و چەقەل و گردى فرقەين كەسى لى نەماوہ، بىرى قەلىب كەس نىيە ئاوى لى دەرپهئنى، باسى عەردە ناكەم كە زۆر لە مئژە ھۆزى لى دانەبەزىوہ، پشتى گەردەكەى حىبر كەسى لى نىيە كە جاران كورانى ئەسەد خاوەن مەر و مالات و وشتر بوون و گەورەى ناوچەكە بوون، ئەودەش ھەموو لە سايەى سەرى جەنابى پادشاى عەرمب، ئەم سەرمتا خۆى لەخۆيدا ئاماژەى بۆ نەقامىي و ستەمكارىي ئەم مىرى عەردە، كە دژى شىعر و مەرؤف و ئاودەدانىي و بۆ رەعىيەتى خۆى ھەمىشە شمشىرى تىژە، بەلام بۆ رۆم و عەجەم رپوى دەشتەكىي و بى ھونەرە، دەنا چۆن ھۆزىكى وەك كورانى ئەسەد ئەمرۆ بەم شيوە ناشىرینە گيانى شاعىرەكەيان دەرەكەن.

ھەموو شاعىرىك لە سەرمتاى يەكەم دپرەوہ مەبەستى خۆى ديارى دەكات، خۆ بە راستىي كارمساتە پادشاىەك ئەوئندە ستەمكارىي شاعىرىك بۆ سوال ھاتبى و دەرۆزە پىشەى بى بەم دەرەدى بەرى و رۆژىكى دىكە سەد وشتر بدات بە شاعىرىكى دىكە!.

ئەگەر نەخشەى ھۆزى ئەسەد ھەبوايە و سات و كات و شوئنەكان ديارى بكرايە ئەوكاتە ماناى ئەم سەرمتا بە روونىي دەرەكەوت، بەلام

ئافەرىن عەبىد لەسەر مەرگى ناکامدا مێژووى ئەم پادشا نەفامەت بۆ
ئێمە تۆمار کردوو، عەرمب لە پەندى خۆياندا دەلێن: (رائد القوم لا
يكنب أهله)، واتە: (سەرکردە نابێ درۆ لەگەڵ مێللەتى خۆى بکات).

وَبَدَّلْتُ مِنْ أَهْلَهَا وَحُشاً وَغَيَّرْتُ حَلَهَا الْخُطُوبُ

بەت: گۆراوه، وحوش: درندهى جەنگەل، غیرت: وەك خۆى نەماوه،
الخطوب: کارمسات و پرووداوى دژوار.

دەلێ: ئەو شوین و جیگە و هەواره، شوینەواری کورانی ئەسەدە کە
هەموو کوێربوووتەوه و کەسى تێدا نەماوه و دانیشتنى تێدا نەماوه، نەك
هەر چۆلە، بەلكو بووه بە بێشەلانی درندهى جەنگەل و پادشا، لەو
شوینانە گياندارى پیاوخۆرى لێیه و مال و ژيانى خەلك گۆراوه، بەهۆى
کارمساتى جەرگبەر و میرى ستەمكار و دوژمن بە هۆزەكەم.

أَرْضٌ تَوَارَتْهَا شَعُوبٌ، وَكُلَّتْ مِنْ حَلَهَا مَحْرُوبٌ

توارت: بەدواى یەگدا هاتوو، ئەم پرووداوى جەرگبەر داویەتییه
دەستى ئەو کارمساتە، شعوب: مەرگ، مردن، حل: پێگەى لى بکەوى و
گوزمى تێدا بکات، محروب: تالانکراوه و پرووتکراوتەوه.

دەلێ: ئەو شوین و خاك و زەمینەى باسکرد هەموو وێرانە و کاول
بووه، کارمسات بۆ کارمساتى تر بەجى ماوه و هەر کەس گوزمى پێدا
بکات ئەوه پرووتکراوتەوه و تالانکراوه، چونکە چەتە و پێگر
فەرمانڕەواى ئەو ناوچانەدا.

إِمَّا قَتِيلٌ، وَإِمَّا هَالِكٌ، وَالشَّيْبُ شَيْنٌ لِّمَنْ يَشِيبُ

قتیل: کوژراوه، هالك، تیداچوو، الشیب: مووی سپیی و پیری، شین: شورمیی و عار، یشیب: بۆ نهودی پزگار دمبی و بیر دمبی.

دهلی: نهو خاکهیی ئیمه نهودی ریگهیی تی بکهوی، یان کوژراوه، یان له بی ئاومدانیی و زینده گانییدا لهت بووه و به برسییتی و گهرما خوی لهناو دهچی و دهبیته خوراکیی گورگ و پیوی و دال و بالندی گۆشتخور، نمونهش خودی شاعیر خویهتی ئاوا بیکهس دهکوژری بی تاوان، بی دادگاهی، بی پارێزمر، بی هۆز.

عَيْنَاكَ دَمْعُهُمَا سَرُوبٌ كَأَنَّ شَانِيَهُمَا شَعِيبٌ

عیناک: هەردوو چاوت، دمع: فرمیسک، سروب: پلوسک، شانی: هەردوو لای چاو که فرمیسکی لی دەرژئی، شعیب: تۆشەبەرەیی درای کونکون.
دهلی: له خودی خوی دمدوی، هەردوو چاوت فرمیسک ئەبارینی، وهک پلوسکی گۆیسەبانە هەردوو لای چاوهکانت وهک تۆشەبەرەیی درای لیها تووه، نهومنده فرمیسکی لی باریوه، ئەگەر نهو میرە عەرەب ئاگای له خوی بایه و سهرخۆش نهبووایه و به ئەندازەیی گەردیلە پیاوهرتی و جوامیری تیدابوایه، شاعیری هۆزیکیی ئەسهدی بهو داماوپییه له بهر دهستی خوی بی تاوان سهرنه دهبری.

وَاهِيَّةٌ، أَوْ مَعِينٌ مُّمَعِنٌ مَشْنُ هَضْبَةٍ دُونَهَا لُحُوبٌ

واهیه: رزیوه، پووترکاوه، معین: ئاوه خویرى سهرزهوى، ممن: بهلهز و
تیژرهو، هضبه: بان، نهچیا، نهدهشت، لهوب: شیوی نیوان دوو شاخی
بهرز.

دهلى: فرمیسك و ئاوى چاوم لافاوى كردوو و پړاوه، دلۆپى ئاوهكهى
رزیوه، یان ئەلئى ئاویكى خویرپیه و پێگه ئەكات بهبى ئامانج و نیشان
دادهبارى له بانیک له نیوان دوو چیا، واته چاوى چوو به قولا، وهك
ئەشكهوتى لیها تووه و چۆرهچۆره ئاوى پێدا دیتە خواروه و دەرپا بى
ئامانج و بى مەبهست.

ئەم شاعیره ئەو وینەى بۆیه کیشاوه كه پادشا به ناخیری گیانی
بهزمی پێدا بیتهوه، بهلام مرووفى ناپهسەند و ناپهسەن و نانهجیب
هەرگیز بهزمی به زمان و هاوهۆز و هاونهتهوهى خۆیدا نایهتهوه.

أَوْ فَلَجْ بِبَطْنِ وَاْدٍ لِلْمَاءِ مِنْ تَحْتِهِ قَسِيبُ

فلج: پووبارى چكۆله، قسیب، الیل، شجیج، هجیج: هه موویان ناوى
دمنگى ئاوه، كه له قهلبهزهدا دهمه بهزى بۆ خوارهوه، لهوه دهچى ناوى
هه جیج لهو وشهوه وەرگیرابى كه له دواوه هاتوو، بهم شیومیه داخوارهوه
(عجیج، أجیج، هجیج).

دهلى: دوو كونه چاوم وهك دوو جۆگه له ئاوى پێدا دیتە خوارهوه، لهناو
شیوی دوو گلینهى چاوم، ئاوى قهلبهزه، یان تافگه چۆن هاژەى دیت بهو
شیوه فرمیسكم دیتە خوار، ئەوه وینەى ئەم شاعیرمیه له بهردهم شایهكى
بى ئینسافدا.

أَوْ جَدُولٌ فِي ظِلَالٍ نَخْلٍ لِّلْمَاءِ مِنْ تَحْتِهِ سَكُوبٌ

جدول: جۆگەلەي بچووك، ظلال: سىبەر، سكوب: دىنگى كە بە جۆگەدا دىروا.

دەلى: يان چاوم ئەللى جۆگەلەيە و بەناو باخى خورمادا دىروا و سىبەرى خورما ساردى كردووه، دىنگى رۆيشتنى بەناو دارخورمادا بە ئاستەم دەبىستى. ئەوھى وئەھى زىندووه و بە وشە و رستە تۆمار كراووه گەورمىي زمانى عەرمىي تىدا دىرئەكەھى كە وئەھى زىندووى رەوانبىزىي دىردىمىرى.

تَصُبُّوْا أَلَى لَكِ التَّصَايِي؟ أَلَى وَقَدْ رَأَيْكَ الْمَشِيبُ؟

تصبو: دىلدارى ئەكەي، خۆشەويستى ئەكەي، راعك: نارەھەتى كردووى.

دەلى: تازمبەتازە دىلدارى دەكەي؟، چۆن بۆت ئەكرى خۆشەويستى بىكەي؟، بۆت ناكرى، تۆيەك كە پىرى نارەھەتى كردووى و سەرورپىشى سىي كردووى، پىي دەلى: تۆ لەم ئاخىرى پىرىيەوھ چىتداوھ لە خۆشەويستى!.

إِنَّ يَكُ حَوْلَ مِنْهَا أَهْلُهَا فَلَا بَدِيءَ، وَلَا عَجِيبُ

دەلى: ئەو ھەوار و شوپىن و رەشمالەي ھۆزەكەم گۆيزراومتەوھ، شتىكى تازە نىيە و جىگەي سەرسورمان نىيە.

أَوْ يَكُ قَدْ أَفْقَرَ مِنْهَا جَوْهَا وَعَادَهَا الْحُلُ وَالْجُدُوبُ

افقر: چۆل کراوه، جو: ناوهراست، عاده: سهردانی کردووه، المحل: قاتوقری و گرانی، الجدوب: ئەم شوینە ههواره ی هۆزه کهم نه گهر چۆلکراوه و کهسی ئی نه ماوه و قاتوقری و گرانی و بی بارانی و وشکه سالی سهری ئی داوه، به لاته وه سهیر نه بی، چونکه دمه لاتی سته م زاله به سه ریدا.

فَكُلُّ ذِي نِعْمَةٍ مَخْلُوسُهَا وَكُلُّ ذِي أَمَلٍ مَكْذُوبُ

مخلوس: تالانکراوه و پرووتکراوتمه وه، مکذوب: به درۆی ده خاته وه. ده ئی: هه موو کهس نيعمه ت و خوشی و کامه رانی و دمه ست هینا رۆژیک دی پرووتی بکه نه وه و هه مووی ئی و مر بگرن، هه رچی هیوا و ئومیدی هه یه جیبه جی نابی.

وَكُلُّ ذِي إِيلٍ مَوْزُوتٌ وَكُلُّ ذِي سَلْبٍ مَسْلُوبٌ

ایل: وستر، موزوت: دهبیته میراتی و خه ئک دمیبا بۆ خۆی، سلب: مالی تالانکراو و له بهر خه ئک داکه ندراو، سلبو: داده مالی و دادمه که نری. ده ئی: هه رکهس وسترى ئەوه منده زۆری هه بی هه تا دمه ری پاش خۆی به میرات کوڕوکال دمیبه ن بۆ خۆیان و جی دمه ینی و له گه ل خۆی ناپیات بۆ گل و هه رکهس که سیك پرووتبکاته وه و تالانی بکات رۆژی ئەوه یش

دمەری و لیباسەکانی کە تالانی کردوووە لەبەری دادەکەنری، ئەووە
سوننەتی ژیانە.

وَكُلُّ ذِي غِيَّةٍ يَأْوُبُ وَغَائِبُ الْمَوْتِ لَا يَأْوُبُ

هەرکەس کەسیکی لە نادیار بێ و مابی لە ژیاندا، پڕۆژی دەبی
بگەرێتەووە و هەوایی بزانی، بەلام ونبوونی مردن ناگەرێتەووە.

أَعَاقِرْ مِثْلُ ذَاتِ رَحِمٍ؟ أَوْ غَانِمٌ مِثْلُ مَنْ يَخِيبُ؟

عاقەر: نەزۆک و بێ منداڵ لە ئافرەتدا و لە زەویدا ئەو خاکەیه کە
گیای لەسەر شین نابێ، ذات رحم: ئەو ئافرەتە ی منداڵی زۆری ئەبێ،
غانم: مەرۆ نییه دەستکەوت و گەراوە بە گۆل و بارەووە، یخیب: ناوێد و
مایەپووج و دەستبەتال.

دەلی: هەرگیز لە بەرھەمھێنان و ئەووە خستەووەدا ئافرەتی نەزۆک و
ئافرەتی منداڵزۆر وەک یەک نین، ئەو کەسە ی لە کاروان و سەفەر بە
دەستی پڕ گەراوتمەووە وەک ئەووە نییه کە بە دەستی بەتال و مایەپووج
گەراوتمەووە.

مَنْ يَسْأَلِ النَّاسَ يَحْرِمُوهُ وَسَأَلُ اللَّهِ لَا يَخِيبُ

ئەووە ی پێشە ی سواکردن و دەرۆزە بێ هەندێ جار دەستکەوتی ئەبێ و
هەندێ جارێش ناوێدە و کەس خیری پێ ناکات، چونکە تووشی دەبی
بە تووشی کەسانی پزۆر و پزێل، بەلام ئەووە داوا لە خودا بکات هەرگیز

نائومید نابی، نه گهر کتوپر دهستکهوتی نه بی، خودا به پاداشت بو ی
دمنوسی، خودا به خشندمیه.

بِاللّٰهِ يُدْرِكُ كُلَّ خَيْرٍ وَالْقَوْلُ فِي بَعْضِهِ تَلْفِيْبُ

تلفیب: زۆر لاواز و پوچ، به تایبهتی تیری که وان که لار بوو لاوازه
له کاریگه ریدا.

ده لی: تهنه ها له ریگه ی خوداوه خیر و چاکه چاومروانکراوه و تهنه ها خیر
له خوداومیه و خودا خیری مه حزه و هه ندی خیر نه گهر له خه لکه وه
بی، غه یری خودا نه وه زۆر که مه و لاوازه و نه م نموونه دمبی مروف تهنه ها
خیر له خودا داوا بکات.

نه وه نامۆزگاریی خو ی و خه لک ده کات که نه دمبوو بو خیر په نا بو
نه م پادشا نه فام و نه زان و بی ویله بی نی، نه م شاگه مر مه خیری نه م
سه ره نه جمه یه!.

وَاللّٰهُ لَیْسَ لَهُ شَرِیْکٌ عَلاَمٌ مَّا أَخْفَتِ الْقُلُوبُ

شریک: هاوتا و هاوړی، علام: زۆر زانا به هه موو ئاشکرا و نه ینییه ک،
أخفت: شاراومه وه و دیار نییه، القلقوب: دله کان.

ده لی: خودا بی شه ریکه، بی ره فیکه، تهنه ها خو ی به دیه ینه ری زه وی و
ئاسمانه، دروستکاری هه موو بوونه و مره، هه ر خودایه زانا به نه ینی و
نادیاره کان، چونکه هه ر نه وه نه م جیهانه ی ئافه ریده کردووه، ئاگادار له
دروستکردنی گشت بوونه و مره کان ورد و درشت.

خودا ئاگاداره له نیازه شاراوهکانی دل، ئەوه پاكانهیه که هاتی بو لای
ئەم شایه لهبەر ههژاری و نه‌داری و نه‌بوونی نه‌بووه و مه‌به‌ستی ئەوه
نه‌بووه شیعری پێ بفرۆشی و پاره و پوولی ئی بکیشیته‌وه، به‌لام ئەم کابرا
گه‌مزه که خۆی سه‌پاندووه به‌سه‌ر ئەم خه‌لکه نه‌قامه‌دا هه‌ر ئەمه‌ی به
ده‌سته که نه‌نجامی ده‌دا.

أَفْلَحَ بِمَا شِئْتَ، فَقَدْ يُلْغُ بِالْ — ضَعْفٍ، وَقَدْ يُخْدَعُ الْأَرِيبُ

أفلح: بژی، بنیژه، بکێله، الضعف: لاوازی و که‌مده‌رامه‌تی، یخدع:
فێلی ئی ئەگرێ، الاریب: ژیر و دانا و زیره‌ک.

ده‌لی: چۆن کار بکه‌یت و چی گشت بکه‌یت هه‌ر ئەوه ئەدوریته‌وه و
ده‌سکه‌وتت به‌ره‌مه‌ی کاری خۆته، پۆزی به‌ زیره‌کیی و ته‌مه‌لی نییه،
ده‌ولت به‌ ئازایه‌تی و جهر به‌زمیی نییه، پادشایه‌تی به‌ به‌خشنده‌یی و
په‌زیلی نییه.

زۆر جار که‌سانیک به‌ هه‌ژاری و لاوازی زیاتر ده‌سکه‌وت و ده‌سته
دینن، ئەه‌وجا سه‌رکه‌وتن به‌ زۆرزانیی و شاره‌زایی و شاعیری نییه،
له‌وانه‌یه شاعیر له‌ شا زیره‌کتر بێ، که‌چی بو‌ سوال شاعیر دیته‌ لای شا و
ئه‌وه‌ش کاری شایه به‌ ناحق خوینی شاعیر ده‌پێژێ، ده‌بخۆ به‌و په‌نده‌یی
که ئەم شاعیره بو‌ت ده‌بێژێ!

لَا يَعِظُ النَّاسُ مَنْ لَا يَعِظُ الْ — دَهْرٌ، وَلَا يَنْفَعُ التَّلِيْبُ

له کوردیدا دهلی: ئه وهی باوک و دایکی ئامۆژگاریی نهگات زهمانه
 ئامۆژگاری دهگات، (من لم یؤدیه أبواؤه أدبه الدهر)، ئه وه لهم شیعره ی مام
 عه بیدی ههژاری شاعیر و مرگراوه که دهلی: په ند و ئامۆژگاریی و مرناگری
 خه لک، ئه گهر په ند و ئامۆژگاریی له چه رخ و زهمه ن و مرنه گری، خه لک
 ناتوانی پیاوی لار و ناپه سه ند راست بکاته وه، ئه گهر زهمانه راستی
 نهکاته وه، ئه گهر چاکه و خیر و پیاومتی سروشتی مرو ف نه بوو، دهسه لات
 ناتوانی فی ری پیاومتی بکات.

ئه وه چیروکی ئه م شاعیره هه ژاریه که پیمان دهلی: ئاگادار بن داوا له
 مرو فی ناره سه ن و ناپه سه ند مه که ن، چونکه ئه وانه خیریان له خو
 نه گرتووه، به لام مرو فی چاک، سه رکرده ی چاک، پیشه وای باش، هه می شه
 جیگه ی ئومیده، نه وه ک پادشا سووک و بی که لکه کان.

إِلَّا سَجِيَّاتُ مَا الْقُلُوبِ وَكَمْ يَصِيرُ شَانًا حَيْبُ

ئه وه وه لامی بهیتی پیشه وهیه که دهلی: خو به زیرمه کرانین سوودی
 نییه، ته نها رهوشتی خو پرسک سوودی ههیه، سجیات: رهوشت و خووخده ی
 مرو ف، یصیرن: دۆست.

دهلی: ئه وه راست نییه که مرو ف به زور و خو سه غله تکردن خو ی به
 زیر و عاقل دابن، به لکو ته نها رهوشتی سروشتی و خو پرسک ده توانی
 مرو ف به ره و پێگه ی راست به ری، زور جار پێک ده که وێ دۆست ده بی به
 دوزمن و دوزمن ده بی به دۆست.

ئەوێ حالى ئەم شاعیرمیه بۆ خەلات و بەرات هاتووێ بۆ لای پادشای بێ
تەخت و تاج و سەرۆکھۆزێک کە قەدەر کردووەتی بە خونکار و بە دۆستی
زانووە، هاتووێ بۆ لای بەلام ئەم هاتنە بوو بە هۆی کوشتنی شاعیریکی
حەکیم و زانا.

سَاعِدٌ بِأَرْضٍ إِذَا كُنْتَ بِهَا وَلَا تَقُلْ إِنِّي غَرِيبٌ

ساعِد: خۆبساچینێ و مودارا بکە.

دەلی: ئەگەر پێگەت کەوتە ولاتیك و دوور لە زێد و ماوای خۆت، خۆت
پێک بکە لەگەڵ کاروکردار و نەریت و خووی ئەو خەلکە و خۆت بە نامۆ
مەزانە، فێری داب و ئوسلوبی ئەوان ببە، چونکە ئەگەر وەك ئەوان
پەفتار نەکەى باوەڕت پێ ناکەن و بە غەریب و نامۆت دەزانن و کێشەت
بۆ درووست دەکەن.

قَدْ يُوَصِّلُ النَّازِحُ النَّائِي، وَقَدْ يُقْطَعُ ذُو السُّهُمَةِ الْقَرِيبُ

دەلی: ئەوێ یاسای کۆمەڵە و لە کۆنەومیه، ئەزموون کراوێ، زۆر کەس
ئاواری و دوورمولات و نەناسراو گەشتووێ بە پلەوپایەى بەرز، چونکە
عەقلى بەرپۆمبەردنی کاری هەبوو، زۆر کەس خاوەن بەشە، خەلکی ولاتە،
بەلام نەزانە، بێ بەش کراو، خەلک پیاوی دوور زیاتر بەرز ئەکاتەو،
هەتا خەزم و نزیک و میرات بەیەك پەوا، هاوکاری خەلکی ولات بکە و
خۆت بە نامۆ مەزانە.

وَالْمَرْءُ مَا عَاشَ فِي تَكْذِيبِ طُولِ الْحَيَاةِ لَهُ تَغْذِيبُ

دهلی: ژیان هه مووی چاوبه سه، درویه، خوڤه له فاندنه، دمبی چهنده
بۆ خۆت دهژی ئه وهندهش بۆ خه لك بژی، له داب و نه ریتی خه لك
دهر نه چی، بهر په رچی شتی باویان نه دهیته وه، په خنه ی بیجی نه گری که
بزانی به گویت ناکهن، ژیان و مان چهنده دریز بیته هه ر نازاره، په ژاره ی
خه م و خه فه ته، زه مانه سپله یه که نه رخی خه لك نیشان نادات به خه لك،
هه موو کهس هه ر خۆی خۆش دهوی و کار بۆ خۆی ئه کات، ئه وه سونه تی
ژیانه، به تایبه تی له و چه رخی نه فامیی و بیویلی و بیژیارییه ی که
عه ره بی تیدا بووه.

بَلْ رُبَّ مَاءٍ وَرَدَّ ثُهُ آجِنْ سَبِيلُهُ خَائِفٌ جَدِيبُ

آجن: شیلیو، بۆگهن، ته خل، خائن: جیگهی مه ترسی و تیاچوونه،
جدیب: چۆل و بی دانیشتوو.

دهلی: نهك ئه وه ی باس مکردوو به قوت جه نابی پادشا که چه قوت
به دهسته بۆ ئه وه ی ره گی چه یاتم ببری، به لکو زۆر جار تووشی ناره چه تی
بووم و له ئاوی لی و شلیوم داوه و ریگهی پر مه ترسیم بریوه و تۆش
بیمنه تبه له کوشتنم!.

فَرِيشُ الْحَمَامِ عَلَى أَرْجَائِهِ لِلْقَلْبِ مِنْ خَوْفِهِ وَجِيبُ

ریش: په‌ری باڵنده، حمام: کو‌تر، أرجاء: که‌نار و ده‌وروبه‌ری، خوف: ترس، وجیب: دل‌ه‌راوکی و هه‌ناسه‌سواری.

ده‌لی: له‌سه‌ر ئەو ئاوه‌ دمیان باڵنده و کو‌تر خوراوه و په‌ری بلا‌وبوو‌مته‌وه له‌لایه‌ك و درنده‌ی وه‌ك تۆ جه‌نابی پادشا دل له‌ ئاستی ترپه‌ی كردوو‌ه و ترساوه، ئیسته‌ چۆن ده‌ترسم له‌ مه‌رگ.

قَطَعْتُهُ غُدُوَّةَ مُشِيحاً وَصَاحِبِي بَادِنٌ خُبُوبٌ

قطعت‌ه: پێدا تیپه‌پرێوم، غدوة: ئیواران، شیم‌ا: به‌ په‌له و به‌ ئاگاداری ته‌واو، بادن: وشتری قه‌له‌و و پته‌و، خیوت: تیز‌ره‌و و شارم‌زای رۆیشتن به‌ هه‌موو جو‌ره‌کانی.

ده‌لی: من ئەو پێگه‌م برپوه و سه‌فه‌رم تیدا كردوو‌ه و له‌ ته‌نگی مه‌غریب‌دا و زۆر به‌دل‌قایمی و نازیانه‌ و ولا‌خی ژیری‌شم وشتریکی گه‌وره‌ و پته‌و و تیز‌ره‌و بووه‌.

غَيْرَائَةٍ مُّوجَدِّ فَقَارُهَا كَأَنَّ حَارِكَهَا كَثِيبٌ

عیرانه: وه‌سفی وشته‌، یانی وه‌ك گاک‌یوی تۆکه‌مه‌یه، موجد: بر‌بره‌ی پشتی وه‌ك یه‌ك ساف و بی‌ گر‌ییه، حارك: دووگی وشتر که‌ له‌سه‌ر پشتی بی، کثیب: لی نه‌رم.

ده‌لی: زۆر کارمه‌ساتم به‌سه‌ر هاتوو‌ه، واته‌ سه‌فه‌ر به‌ وشتریك وه‌ك گاک‌یوییه‌ك بر‌بره‌ی پشتی ساف و بی‌گر‌ییه و دوگی پشتی نه‌رم و چه‌ور و پته‌وه‌.

أَخْلَفَ مَا بَازِلًا سَدِيسُهَا لَا حِقَّةٌ هِيَ، وَلَا يُوبُ

به چکه‌ی وشر بۆ پلهیه‌ک ناوی خۆی هه‌یه، نێربێ، یان مێ، پاش
حه‌وت سالّ دانی ته‌ختی دمرده‌که‌وێ، ئه‌وه (أخلف)د، پاش ئه‌وه به سالیّک
دانێکی تری دمردێ ئه‌وه (بازل)د، که بوو به هه‌شت سالّ ئه‌وه (حقّه)،
ته‌مه‌نی گه‌یشه‌ حه‌فده سالّ ئه‌وه (ناب)ه که تاکه و کۆی (نیوب)د، واته
وشره‌که حه‌وت سالی پرکردوووته‌وه و حه‌قی نییه و نه‌بووه به (که‌ناب
بازل) و دانی ههر سالی که‌وتوو.

كَأَنَّهُا مِنْ حَمِيرِ عَائَاتٍ جَوْنٌ بِصَافِحَتِهِ لُدُوبُ

ده‌لی: ئه‌م وشره که‌ری جه‌نگه‌له، رەش و سپیه، ئه‌ملاو ئه‌ولای گازی
نێره‌ی پیومه‌یه، وه‌ک په‌له‌ی لی هاتوو، که‌ری وه‌حشیی له‌ناو عه‌رمبدا
بوونی هه‌بووه، یان بۆیان وه‌سفکراوه.

أَوْ شَبَبٍ يَرْتَعِي الرُّخَامِي تَلْفُهُ شَمَالٌ هُبُوبُ

شېب: هه‌رزه‌کاره، گه‌نجه، یرتعی: لوول ئه‌دا و ئه‌یکرمینێ، الرخامی:
جوړه گیایه‌ک وه‌ک چاوبازه‌له‌ی کورده‌واری، یان دپکی که‌رتەشی که‌ژ و
کیو، تالفه: ده‌وری ئه‌دا بۆ کاری خێر، شمال: نێره، ههر حه‌یوانێکی وه‌ک
وشر.

دهلئ: ئەم وشترەى من هەرزەکارە، گەنجە، کە درکی بەهاریە لوول ئەدا
و ئەیگەمینی و نیرەکەری کێوی دەوروخولی ئەدا و بە تەمای کاری
زەماوەندە لەگەڵیدا.

فَذاكَ عَصْرٌ، وَقَدْ أَرَانِي تَحْمِلُنِي نَهْدَةٌ سُرْحُوبُ

ئەو چەرخ و زەمانیک بوو من بەو شیوەبووم و زۆر جار جگە لە
وشتەر کە وەک کەری کێوی بوو سوارى ئەسپ بووم، بەلام کام ئەسپ؟
ئەسپی مەلەرز، کلکشۆر لە مەیدانی ئەسپسواریدا تیزرەو و ئازا.

مُضَبَّرٌ خَلَقَهَا تَضْمِيرًا يَنْشَقُّ عَنْ وَجْهَهَا السَّيْبُ

مضبەر: جێی متمانە و باوەر پێکراو و رام، ینشق: بایی ناوچای و بایی
ملى شۆر بوومتەو، بەلام چای نەگرتوو.

دهلئ: من زۆرجار ئەسپم هەبوو، بەلام ئەسپ نەبوو، بەلکو
مۆچینراو و رامکراو و جیگەى باوەر بوو و متمانەى پێکراو.

زَيْتِيَّةٌ نَائِمٌ غُرُوقُهَا وَلَيْنٌ أَسْرُهَا رَطِيبُ

رەنگى ئەو ئەسپەم وەک پۆن بوو، زەردى کال و رەگى لەشى بەدەرەو
نەبوو، لە بەر قەلەویی، وەک رەگەکەى خەوى لى کەوتبى و مت بووبى و
لەشى نەرم و تەز و جوان بوو و هیچ جۆرە نەخۆشییەکی ئەسپی سوارى
نەبوو.

كَأَنَّهَا لِقْوَةٌ طُلُوبُ تَخِرُّ فِي وَكْرَهَا الْقُلُوبُ

لقوة: هه‌لۆی چیانشین، طلوب: راوچی شارمزا بۆ بالدارى بچووک و گياندارى بچووک، تخر: نووچى داوه و سه‌رى به زموييه‌وه ناوه، القلوب: دلّی ناسکی بالندهی خوراو.

ده‌لّی: ئەو ئەسپەى من وهك هه‌لۆی چیانشین و شارمزاى راوى كه‌رويشك و قه‌ل و بالندهی تره، ئەوه‌نده راوى كردوو، له‌ناو هیلانهی هه‌ناو و دلّ و ناوسکی بالندهی زۆردا بلّاو بوومته‌وه.

بَأْتِ عَلَى إِرْمٍ عَذُوبًا كَأَنَّهَا شَيْخَةٌ رَقُوبُ

بانت: دامه‌زراوه، إرم: ئالّا، چىای به‌رز، عذوباً: چه‌زى له خۆرك نىيه، شىخه: ژنى شيوه‌نگێر، رقوب: مندالّى مردوو. ئەوه وه‌سفى هه‌لۆی پێشووه كه ئەو هه‌لۆيه نىشتوووته‌وه به‌سه‌ر شاخىكى به‌رزوه و دۆشداماوه و تىرى خواردوو.

فَأَصْبَحَتْ فِي غَدَاةٍ قَرَّةٍ يَسْقُطُ عَنْ رِيشِهَا الضَّرِيبُ

اصبحت: ده‌مى به‌يانى، قرّة: زۆر سارد و به‌فر و سه‌خته، ريش: په‌ر، الضريب: پارچه‌سه‌هۆل.

ده‌لّی: ئەو هه‌لۆيه له رۆژىكى زۆر سارد و له‌سه‌ر شاخىكى به‌رز له‌سه‌ر هه‌ردوو لاقى وه‌ستاوه و به‌فر و سه‌هۆل له په‌ره‌كانى ده‌مورئ.

فَأَبْصَرْتُ تُغَلِّباً سَرِيعاً وَدُوْلَهُ سَبَسَبٌ جَدِيبٌ

ئەو هەلۆیە پێویەکی بینی غاری دەکرد بەپەله دەروێشت، سبب:
ئەرزێکی پان و چۆل و بێ پەناگە ی درەخت و دەوێ، جدیب: بێ پووش و
پووتەن.

دەلێ: ئەم هەلۆیە لە سەرەوێ چاوی کەوت بە پێویەکی قەلەو و بە
پەله پێی دەکرد و لە بەردەمی ئەم پێویە ئەرزێکی دەشت و بێ پەناوو،
جا و مەرە هەلۆ پەلاماری بدە.

فَنَفَضْتُ رِيشَهَا وَوَلَّتْ فَذَاكَ مِنْ نَهْضَةٍ قَرِيبُ

فنفضت: وماندی و لە خۆی کردەو، نهضة: راپەرین.

دەلێ: ئەو هەلۆیە خۆی جوان ئەکات و سەهۆل و بەفرەکە لە خۆی
لابرد و راپەرێ بەرەو پێویەکە و زۆر نزیک کەوتەو و بە هەردوو
دەستی پێوی هەلگرت بۆ هیلانەکە لە سەر چیا و خواردنی ژەمیکی
فەرەخانێ تێداپە، خودا نەبێری ژەمیکی چەورە!

فَاشْتَالَ وَارْتَاعَ مِنْ حَسِيْسٍ وَفَعَلَهُ يَفْعَلُ الْمَذْؤُوبُ

إشتال: کلکی نا بەشەنەو و غاریدا، حسیس: کە هەستی کرد هەلۆ لە
سەرەوێە بۆ گرتنی، المذؤوب: هەموو ترساوی.

دەلێ: جەنابی مام پێوی کلکی بەرز کردەو و غاریدا، کە هەستی کرد
هەلۆ و بە سەریەو، ئەو کاری هەموو کەسیکە کە بترسی.

فَنَهَضَتْ نَحْوَهُ حَيَّةً وَحَرَدَتْ حَرْدَهُ تَسِيْبُ

بالی خوی تهکان، هه‌ئۆناسا به‌ره‌و مام پۆی دای له شه‌قه‌ی بال و به‌ره‌و ئه‌و کشا و ته‌پی کوتایه‌ سه‌ری و زرمه‌ی لی هه‌ئسان و هه‌ردوو چه‌نگالی گیرکرد له ملی مام پۆی.

فَدَبَّ مِنْ رَأْيِهَا دَيْبًا وَالْعَيْنُ حِمْلًا قُهَا مَقْلُوبُ

دب: که‌وته نه‌رمه‌غار بۆ خۆشاردنه‌وه، حملاق: ره‌گی چاوی مام پۆی ریشکه و بێشکه‌ی نه‌کرد.

ده‌لی: جا و مره‌ مام پۆی له ترسی ئه‌و هه‌ئۆیه به‌غار تییقوچینه و پا‌که و چاوت ریشکه و بێشکه بکات و به‌رپیی خۆت نه‌بینی.

ئه‌و وینه‌یه بۆ نوعمانی کو‌ری مونزیری کی‌شاوه که‌ شای ئیران په‌لاماری پۆییه‌ فی‌ئلبازه‌کانی عه‌رمبی ده‌دا و له‌سه‌ر چیا‌کان راوی ئه‌م جو‌ره پادشایانه‌ی ده‌کرد.

فَأَذْرَكَتْهُ، فَطَرَحَتْهُ وَالصَّيْدُ مِنْ تَحْتِهَا مَكْرُوبُ

ده‌لی: ده‌ستی گه‌یشه‌ مام پۆی و دای به‌ زه‌ویدا و داماو‌ه له‌ژێر چنگیدا و دهنو‌وکی هه‌ئۆی چیا‌ش ده‌له‌رزیی و ترسی لی نیشتبوو.

فَجَدَلْتُهُ، فَطَرَحَتْهُ فَكَدَحَتْ وَجْهَهُ الْجَبُوبُ

دەلّی: دای به ئەرزە و نیشتە سەری و پالێ خست و چەرنووی لە دەم و
چاوی گرت و زۆری هەلکۆلێ و پەکی خست و ئەوجا بەرزێ کردەوه
بۆسەر چیا بەرزەکە بۆ خۆراکی ژەمی بیچووەکانی.

ئەم شاعیرە دەخوازێ هەلۆیەک پەیدا بێ بۆ ئەم رێوی بیابانە کە بە
ناحەقی خوینی شاعیر دەرپێژی، هەرواش دەرچوو، شای ئێران نەوشیروان،
ئەو شا گەندەلەیی لەناو برد.

فَعَاوَدْتُهُ، فَرَفَعْتُهُ فَأَرْسَلْتَهُ وَهُوَ مَكْرُوبٌ

عاودتە: دووبارە هەلۆ کە پەلاماری رێویەکەیدا، فرفعتە:
بەرزیکردەوه و قاچی لە زەوی بری و بەرمو سەرەوه هەلیگرت، آرسلتە:
رەوانەیی کرد بۆ هیلانە، مکروب: دامای بۆ مام رێوی.

دەلّی: ئەو هەلۆیە لە بەرزەوه پەلاماری رێویەکەیدا و جاری یەکەم
بەر چنگ و دمنووی نەکەوت، بەلام ئەمجارە هاتەوه سەری و پەلاماریدا
و چنگ و دمنووی گرت لە سنگ و ملی و بەرزیکردەوه و دەست و قاچی
لە زەوی بەرزکردەوه و رەوانەیی هیلانەکەیی کرد بۆ خۆراکی بەچکە
هەلۆکان.

خۆزگە هەلۆیەک وەک ئەم هەلۆیە پەلاماری ئەم رێویە فیلبازەیی
بدایە کە بە ناحەق خوینی ئەم شاعیرە دەرپێژی.

يَضْفُو، وَمُخْلِهَا فِي دَفِّهِ لَا بُدَّ حَيْرُومُهُ مِنْقُوبٌ

یضغو: ئەیقوزان و هاواری ئەکرد، مەخلب: چنگۆل، نینۆك به تایبەت بۆ
سیسرگ و هەلۆ و واشەى گۆشتخۆر، دف: پەراسووی هەردوو بنبالى، یان
سنگى بەرمو ناوسكى، منقوب: كونی كرد.

دەلێ: كە هەلۆى مەردى چىانشین ئەمجارە هاتەوہ گىانى رپوى فيلباز
و مريشكخۆر و كەلەشیری مالهەزارەكان، چنگى گیر كرد لە سنگى،
ئەویش هاوار و قووزەى بەرزبوووە، بەلام چنگى لە دەفەى شان و سنگى
گرتبوو، دەنووكى لە دەم و چاوى و لە هەردوولاوہ ورك و رپخۆلەى كون
كرد، دەستخۆش! تۆلەى هەزارانى كردهوہ.

ئەوہ كۆتايى پاشەكردن و كورداندنى ئەم قەسىدەى عەبيدە، ئەمرو
چوار شەممە هەژدەى ئابى دوو هەزار و دە لە هەلەبجە، تەواو بووم
سوپاس بۆ خودا.

مەلا عەبدوللە تيف بامۆكى

وهك پاشكو

ئەوێ جێگەى گومانى بەهێز نییە، ئەوێهە کە قەسیدە ھەئاسراوەکان و چامە زێڕینەکان پوختترین بەرھەمى ئەدەبى زمانى عەرەبى و ھۆکارى سەرەکین بۆ زمانى یەگەرتووی عەرەب، کە قورئانى پیرۆز کۆتایى ھینا بە جیاوازی لەھجەو بن لە ھجەى کۆنى زمانەکە و، بوو بە زمانى فەرەمى دەولەتى نوێ ئیسلام لە دوورگەى عەرەب و پاش ئەو لە خەلافەتى کورانى ئەمەویى و عەباسیى بوو بە زمانى ھەموو جیھانى ئیسلامى، کە ئێستە زیاتر لە پەنجە دەولەت تییدا دەرژى و لەناو ئەو نەتەو و زمان و کلتورى لەم ناوچەدا دەرژین، نەتەو و زمان و کلتورى کوردە، ھەر لەسەرەتای گەشەسەندن و پەرەسەندنى زمانى عەرەبیدا تەنھا زمانى کە بەرگرى لە مانەوێ خۆى کردبێ زمانى فارسى بوو، بەلام بە تێکەل و پێکەل و عەرەباندى زۆرى وشەکانى، پاش ئەو زمانە، زمانى کوردی وەك کێو و شاخەکانى کوردستان خۆى راگرت و بە زیندووێ مایەو و ھەولێ توانەو و پوچەلکردن و پەراویزخستنى لەبار برا، بەلام وەك زمانى فەرەمى کورد خۆى نیشان نەدا، بەلکو بە شیوەى زاراوەى ناوچەیی، لەبەر ئەو دەولەت و کيان و پەرچەم و فەرمانڕەوایی خۆى نەبوو، ھەتا سەدەى نۆزدەھەم، کە نەتەو و نەژاد و زمانەکان گەشەیان کرد، زمانى کوردیش کەوتە خۆى و گەشەى بەرچاوى بەخۆیەو بێنى.

ئەوجا دەولەمەندیی زمان و یەگگرتنی هەموو زاراوەکان بە چی بە
زیندویی دەمیڤیتەوه؟، بە بەکارهێنانی و دەولەمەندکردنی بە دەق و
شاکاری زمانەکانی دەوروبەری خۆی، لە زمانە کاریگەرەکانیش لەسەر
زمان تەنها زمانی عەرەبییە و پیرۆزترین و جوانترین و راستترین و
تونابەرترین دەق تەنها و تەنها قورئانە و دمقی فەرموودەکانی راستی
پێغەمبەرە (دروودی خودا لە گیانی پاکی بێت)، پاش ئەم دوو دمقە
شیعری ئەو سەردەمی پێش ئیسلامە، کە تەنها بە بۆچوونی بیر و هزری
ئایینی و خوداپەرەستی ناوناوە چاخی نەفامیی.

ئەدەبی عەرەبی چاخی بەناو نەفامیی زۆر و فراوانە لە چوارچێوەی
دمقەلیکدا، هەندێ دەلێن حەوتە و بە حەوتە درێژەکە ناوی دەرکردووە
و هەندێ دەلێن دمیه، بەلام زۆربەی پافەکارانی عەرەب بەلایانەوه حەوت
راستە، کە (ئیمرمئولقەیس، تورفە ی کۆری عەبدە، زوھەیری کۆری ئەبی
سولما، عەمری کۆری کولسوم، حەرسی کۆری حەللەزە، لەبیدی کۆری
رەبیعە، عەنتەرە ی کۆری شەداد)ە، زانای وەك حوسەینی زەوزەنی لەسەر
ئەم رایەیه، بەلام رای دووهم کە خەتییی تەبریژی لەسەری رای هەیه،
دەلێ: قەسیدە هەئواسراوەکان ژمارەیان دە قەسیدەیه، ئەویش رای وایە
تەنها حەوتە ناوبراوەکە هەئواسراوە.

ئەو سیانە کە (نابیغە ی زوبیانی و ئەعشای گەورە و عەبیدی کۆری
ئەبرەس)ە، ئەم سی و حەوتە پێشووەکە بە ناوی دە قەسیدە زیڕینەکە
ناوناوە، کە ئەم قەسیدانە تەعبیر لە ژبانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و
خیلایەتی و ئابووری و دەرروونی ئەو سەردەمە دەکەن، بەلام
رەخنەگران و ئەدەبزانی عەرەبی سەردەم لایان وایە ئەم سی شاعیرە

دوایی به شاعیری دمربار ناسراون و ناوده برین، هه رچه نده له پیش
ئیسلامدا دهولته تیک که خاومنی ئالا و سوپا و سکه و دمه لاتی سهر به خو
بی نه بووه.

هه ندی میرنشینی عه رب، له یه مهن، له که نداو، له نه جد، له حیجاز،
بوونی هه بووه و یاسا و پرسی فەرمانرەواییان نه بووه، مه نازیره له حیره
بووه، له ژیر دمه لاتی فارسه ساسانیه کاندایان و لاسایی نه وانیان
کردو و مته وه له شیوهی دانایی، دمرکه وان، نووسەر، کۆشک و په رده و کۆری
شاهانه، دهولته تی به ناو فه سانییه کان له به لقای، نه وانه وه که به دهوی وان
له هه واری که وه بو هه واریک کۆچیان کردووه.

به کوردی کردن

هه رچه نده ئیمه زۆر تووشی ئازار و تووژینه وه نه هاتووین له راستکردنه وهی ئهم دهقه شیعرییانه دا، به لکو دهقه کان له ناو دهیان کتیبی وهك: (الأغانی ابو فرج اصفهانی، الشعر والشعراء ابن نوقیبة، الزهر السیوطی، شرح المعلقات زوزنی، جمهرة اشعار العرب أبو زید القوریسی، شرح المعلقات خطیب تبریزی) دا هاتوو و دهیان و سه دان جیگۆرکی له فهردیكه وه بۆ فهردیك و له رسته یه كه وه بۆ رسته یه ك و له ژماره ی دهقه شیعره كان جیاوازی زۆری تیدایه، به لام ئیمه دهقیکی په سه ندمان هه ئبزاردوو و کردوو مانه به کوردی، بۆ دوو مه به ست:

یه که م: شاره زا کردنی کورد به دهقه شیعرییه کان و به ناگاهینانی کورد که عه رب ئیسته بیست و چوار دهو له ت و کیان و قه واره ی سیاسیان ههیه، به م شیوه یه ژیاون.

دوو ه: دهو له مه ندردنی زمانی کوردی له ئاستی ئه ده بی ئه و سه رده مه و زۆر بیروبو چوون ههیه له دهقه گاندا ئیسته ش ئاسه واریان هه ر ماوه.

ئه وه نیازی ئیمه و پاداشتیش ته نها له خودا داوا ده که م.

ناومروك

۵	چامه هه ئواسراو هكان
۷	خاو من هه ئواسراو هكان
۹	ئيمر من ئولقه پيس
۴۱	تەرفەى كورپى عەبىد
۴۲	هه ئواسراوى تەرفەى كورپى عەبىد
۶۸	زو هه پيرى كورپى ئه بى سولما
۸۴	بيدارى ئاگادارى
۸۶	له بيد كورپى رەببىعە
۱۱۱	عەنتەرە كورپى شەداد
۱۱۲	هه ئواسراوى عەنتەرەى كورپى شەداد
۱۳۳	عەمرى كورپى كولسوم
۱۳۵	نرخى ميژويى و كۆمەلايه تىيى
۱۶۰	حاريس كورپى حيلله زە
۱۶۱	قەسىدەى حاريسى يەشكورى
۱۶۲	قەسىدەى هه ئواسراوى حاريسى يەشكەرى
۱۸۵	ئەعشاى گەورە
۲۰۷	نابىغەى زوبيانى
۲۰۸	ديوانى شاعير
۲۰۹	هۆ! مائى مەيپە!
۲۳۶	عەبىد كورپى ئەبرەسى ئەسەدى
۲۳۷	قەسىدەكەى عەبىد
۲۳۸	قەسىدەى عەبىدى ئەبرەس
۲۵۹	و هك پاشكوۆ

له به ره مه کانی نووسه رو وهرگیر:

- ١- وهرگیرانی کتییی (سراج القلوب) ی شیخ عوسمان سراج الدین، له فارسیه وه بۆ عه ره بی، ١٩٨٩،
- ٢- بانگه وازێک له میحرابی عه بابە یلی وه -رافه ی ده قێکی شیعیی شیخ بابا په سولی بێدهن. ٢٠٠٨،
- ٣- سروودی بیابان و شاخ (شه تفره - توغرای)، وهرگیران و پافه کردن. ٢٠٠٩،
- ٤- لامیه ی کورد، وهرگیران و پافه کردن. ٢٠٠٩،
- ٥- بانته سعاده (قه سیده ی بورده) به کوردی. ٢٠١٠.
- ٦- نهج البلاغه - ئیمامی عه لی - وهرگیران. له ژێر چاپدایه.
- ٧- ئاژاوه گه ره که - ته ها حسه یین - به کوردی ئاماده یه بۆ چاپ. ٢٠١١.

نوسینگہ کی تہ فیسپر
یہ دفتر روز و شب کھلتا ہے

مہوئیز - شہ قاضی دادگا - ڈیر لوتیلی شیریں پالاص

ت: 2518138

موبائل: 07504605122

www.al-tafseer.com

tafseerooffice@yahoo.com